15. GADA GĀJUMS

AIZSARGS

PLAUJAS LAIKĀ

1937. GADS 7./8. BURTNĪCA

SATURS

Uz vāka: E. Rirdāna uzņēmums — **Pļaujas laikā.**

Žurnāls «AIZSARGS» iznāk ik mēneša 15. dienā

Abonēšanas maksa gadā ar piesūtīšanu: iekšzemē — Ls 4,—; uz ārzemēm — Ls 8,—. Naudas pārvedumi adresējami: Rīgā, Aizsargu štābs, «Žurnāls Aizsargs», pasta tekošs rēķins Nr. 10435. **Redakcija** un **izdevniecība** atrodas: Rīgā, Aizsargu ielā Nr. 33. Tālr. 9-3-1-1-9. **Darba laiks:** darbdienās no pulksten 8,30—15,30, sestd. no 8,30—13.

1937. GADS
15.
G. GĀJUMS

AIZSARGS

7./8.(169./170.)
BURTNĪCA
15. AUGUSTS

MĒNESRAKSTS VALSTS AIZSARDZĪBAI UN AIZSARGU DOMAI, LATVISKAI RAKSTNIECĪBAI UN KULTŪRAI

Laivinieki tic, ka reizi
Lāčplēss savu naidnieku
Vienu pašu lejā grūdīs,
Noslīcinās atvarā.
Andrējs Pumpurs.

Vieta, no kuŗas virspavēlnieks ģenerālis J. Balodis vadīja mūsu armiju no uzvaras pie uzvaras, no nebrīvības pie brīvības.

T. Veicherts

11. augusts

1920. g. 11. augustā tika noslēgts un parakstīts mierlīgums starp Latviju un Padomju Krieviju. Līdz ar to izbeidzās latvju tautas brīvības cīņu grūtais posms, kas kopš 1918. g. novembŗa mēneša ilga 628 dienas un kuŗā laikā mūsu nacionālā armija atbrīvoja pie 65.790 kv. kilom. lielu zemes platību un izcīnīja apm. 75 kaujas un sadursmes!

Tā tad, sākot ar Latvijas valsts proklamēšanu, mūsu tauta un armija atradās gandrīz divus gadus no vietas kaŗa stāvoklī un karsonī, cīnoties gan pret lieliniekiem, gan arī pret vāciem un viņu algotiem dēkainā Bermonta pulkiem. Šis varoņu laikmets, kuŗu vadīja un saviem darbiem iedvesmoja mūsu tagadējais Valsts Prezidents K. Ulmanis un kaŗa ministrs ģenerālis J. Balodis, ir jo sīki un pilnīgi aprakstīts speciālā literātūrā, kā arī daudzpusīgi attēlots mūsu žurnāla slejās. Tādēļ, atzīmējot 11. augusta vēsturisko dienu, mans nolūks tagad būtu īsumā skārt un uzmest latvju brīvības kaŗa polītisko bilanci.

Latvijas valsts dzima un tika proklamēta laikā, kad mūsu zemē atradās spēki, kas bija naidīgi noskaņoti un vērsti pret latvju patriotu brīvības un neatkarības centieniem. Kaut gan rietumos Vācijas militārisms bija lauzts un satriekts, tomēr Baltijas piekrastē vācu okupācijas vara ar savu bruņoto spēku, kas vēl turējās un saimniekoja Latvijas pilsētās un novados, varēja sagādāt latvjiem visai nopietnus un kļūmīgus sarežģījumus. Nepilnu gadu vēlāk tas arī tā notika un piepildījās, kad šīs kaŗaspēka daļas ģen. fon der Golca vadībā proklamēja sevi par patstāvīgu un no Vācijas neatkarīgu armiju, kas teicās spraužam sev par mērķi cīņu ar lielniecismu austrumos, nolūkā gāzt komūnisma varu un valdību Maskavā. Tad, otrs naidīgais spēks nacionālai Latvijai bija pats lielniecisms un viņa sarkanā armija, kuŗas priekšpulki lauzās no Daugavpils un Pleskavas, sekojot uz pēdām strauji atkāpjošām vācu okupācijas kaŗaspēka divīzijām. Lielnieku mērķis, kā zināms, bija pakļaut visu Latviju sarkano diktātūrai un teroram, pirms nav savervējies un noorganizējies mūsu pašu nacionālais kaŗaspēks.

Brāļu kapos.

Tad nu, lūk, uz šī Latvijas - Padomju Krievijas kaŗa fona norisinājās un šķetinājās visa mūsu brīvības cīņu bagātā vēsture, jo lielinieku iebrukums Latvijā deva iemeslu vāciem palikties Kurzemē un atļāva viņiem radīt tos iekšējos sarežģījumus Latvijā, kuŗi ar laiku noveda pie Cēsu kaujām, bet vēlāk — pie asiņainās bermontiādes.

Lielinieku pārspēka spiestas, latvju pirmās kaŗaspēka vienības, sava virspavēlnieka plkv. Kalpaka vadībā, atkāpās no Rīgas 1919. g. 3. janvārī, tad atstāja Jelgavu, līdz beidzot nonāca pie Ventas un nocietinājās šīs vēsturiskās upes krastos, no kurienes 1919. g. februārī sākās latvju un vācu kopējais pretuzbrukums, noslēgdamies ar Rīgas ieņemšanu un sarkano padzīšanu no mūsu sirmās galvas pilsētas 22. maijā. Šis pusgada posms Latvijas vēsturē bijis bagāts arī svarīgiem polītiskiem u. c. notikumiem. Tā, Ventas kaujās zaudējām plkv. Kalpaku, kuŗa vietā stājās mūsu tagadējais kaŗa ministrs ģenerālis J. Balodis. Tad, vācu muižnieku intrīgas un sazvērestība, kuŗai palīdzīgu roku sniedza ģen. fon der Golca dzelzdivīzijas, nostādīja apvērsuma kabineta priekšgalā mācītāju A. Niedru un spieda Latvijas pagaidvaldību atstāt Liepājas pilsētu.

Pēc Rīgas ieņemšanas un lielnieku atkāpšanās austrumu virzienā, vāci un niedristi centās aizkavēt Baloža brigādes savienošanos ar latvju da-

ļām, kas kopdarbībā ar igauņiem operēja un cīnījās pret lielniekiem Ziemeļvidzemē. Vāci noprata, ka pagaidvaldībai uzticamo latvju spēku apvienošanās varētu izjaukt viņu politiskās sazvērestības plānus un nodomus, kādēļ pēc Rīgas krišanas ģen. fon der Golcs nevirzīja vis savas bruņotās daļas uz austrumiem un dienvidaustrumiem pakaļ bēgošiem lielniekiem, bet pagrieza tās uz ziemeļiem un ziemeļaustrumiem — pretim igauņu un ziemeļlatvju spēkiem, kas devās gar Gauju uz dienvidrietumiem. Abi spēki sadūrās Cēsu apkārtnē, kur 22. jūnijā pret latvju - igauņu varonību tomēr sabruka vācu landesvēra militārā godība. Pēc Strazdumuižas pamiera noteikumiem ģen. fon der Golca karaspēkam bija jāizvācas no Vidzemes uz Kurzemi, kur tas apmetās Jelgavas un Bauskas apkārtnē, lai pēc tam tiktu evakuēts un nosūtīts atpakaļ uz Vāciju. Līdz ar to galu ņēma arī mācītāja A. Niedras kabinets, bet Rīgā savienojās abas latvju armijas un no Liepājas mūsu pagaidvaldība ar ministru prezidentu K. Ulmani priekšgalā ieradās galvas pilsētā 8. jūlijā.

Tā tad, atskaitot Latgali, visa pārējā Latvija jau atradās pagaidvaldības faktiskā un nominālā pārziņā. Austrumu frontē ar lielniekiem pastāvēja kaŗa stāvoklis un tur notika arī biežas sadursmes, bet tā kā sarkanie toreiz bija stipri aizņemti cīņās ar Deņikinu, Kolčaku, Judeņiču un Poliju, tad viņi nespēja vai nevarēja mūsu karaspēku kaut cik nopietni un jūtami apdraudēt.

Totiesu visai brīdinošas ziņas nāca no Jelgavas. Vāci nevien vilcinājās ar izvākšanos no Kurzemes, bet kala jaunus plānus pret Latviju un viņas pagaidvaldību. It kā nolūkā noorganizēt īpašu vācu - krievu karaspēku cīņai ar sarkano un lielniecisko Krieviju, ģen. fon der Golcs pasludināja savu Jelgavas armiju par neatkarīgu no Vācijas, papildināja viņu ar savervētiem krievu gūstekņiem un vācu dēkaiņiem un nostādīja šīs bruņotās masas pirekšgalā kādu avantūristu vārdā Bermontu - Avālovu. Šis vācu-krievu karaspēks uzsāka savu noziedzīgo un nodevīgo uzbrukumu Latvijas armijai, spriezdams mūs atkāpties un ieņemt pozicijas no jūras līdz Jaunjelgavai Daugavas labajā krastā. Bermonts tomēr neuzdrošinājās un kavējās izlietot gūtos panākumus savas tālākās kaŗa darbības attīstīšanai, ko izmantoja mūsu armijas vadība, enerģiski sagatavodamies noteiktam un izšķirošajam pretuzbrukumam. Niknās un asiņainās cīņās, kas oktobŗa mēnesī plosījās pie Rīgas tiltiem u. c. vietās, pieder pie varonīgākām mūsu brīvības kaŗa un jaunās armijas vēsturē. Beidzot, sabiedroto flotes atbalstīti, latvju pašaizliedzīgie cīnītāji deva liktenīgos triecienus Bermontam 9. un 10. novembrī. Pretinieks neizturēja mūsu straujo spiedienu un uzbrukumu, atstāja Daugavas kreisā krasta līniju un ar niknām kaujām atkāpās Jelgavas virzienā. Satriektās, izirušās un demoralizētās Bermonta armijas vadību pārņēma, Vācijas valdības uzdevumā, ģen. Eberhards, un šis apstāklis deva iemeslu mūsu pagaidvaldībai uzskatīt Vāciju kā atrodošos kaŗa stāvoklī ar Latviju. Beidzot, 28. novembrī Kurzeme un Zemgale bija galīgi atbrīvota no bermontiešiem un latvju armija jau aizsniegusi Lietuvas robežu.

Pēc Zemgales un Kurzemes atbrīvošanas no vācu jūga, mums vēl stāvēja priekšā cīņas par plašo Latgales novadu atbrīvošanu no lielnieku terora. Kamēr latvji kaŗoja ar bermontiešiem, tikmēr lielnieki jau bija tikuši galā ar Kolčaku, Denikinu un Judeņiču, kā arī atradās miera sarunās ar igauņiem. Ja cīņās ar bermontu sabiedrotie mums dāvāja lielas simpatijas un atzīstamu materiālo atbalstu, tad tagad, kur lielnieki bija satriekuši gandrīz visas krievu baltās armijas, sabiedroto, sevišķi angļu uzskati pret Maskavu sāka ņemt citu virzienu: varēja noprast, ka viņi grib atmest domu par sarkano valdības gāšanu ar ieroču palīdzību un ieskata par labāku un saprātīgāku stāties ar Maskavu tuvākā nākotnē saimnieciskos un politiskos sakaros. Tā tad, ārējie apstākļi prasīja Latgales atbrīvošanu izvest un nobeigt pēc iespējas ātrāk, pirms sabiedroto simpatijas nav palikušas pret mums vēsas un atturīgas. Vērtīgu un reālu atbalstu latvju cīnītājiem tomēr sniedza Polija, kas mums palīdzēja ieņemt Daugavpili u. c. pilsētas. Pēc sīvām un niknām cīņām 1920. g. februāra sākumā mūsu karaspēks jau bija aizsniedzis Latvijas etnografiskās teritorijas austru-

Ģenerālis J. Balodis un ģenerālis Kr. Berķis ar tuvākiem līdzgaitniekiem brīvības cīņu laikā.

Pirmo nacionālo vienību karavīri, drasējot Rīgas ielās.

Krievija svinīgi deklarēja, ka bez iebildumiem atzīst Latvijas valsts neatkarību, patstāvību un suverēnitāti, kā arī labprātīgi un uz mūžīgiem laikiem atsakās no visām suverēnām tiesībām, kas piederējušas Krievijai attiecībā uz Latvijas tautu un zemi, kā uz cariskās valsts tiesiskās iekārtas, tā arī uz agrāko starptautisko līgumu pamata. Tā tad, no kādreizējās piederības pie Krievijas Latvijas tautai un zemei vairs nerodas un neceļas nekādas saistības pret tagadējo Krieviju. Tāpat galīgā veidā mierlīgumā noteikta un nosprausta Latvijas un Krievijas turpmākā robeža. Tad abas puses savstarpēji atsakās no kaŗa zaudējumu atlīdzības, bet Pa-

mu robežu un 1. februārī abas pretinieku puses vienojās par pamiera noslēgšanu, bet 16. aprilī Maskavā sākās konkrētas sarunas, kas nobeidzās ar 11. augustā parakstīto miera līgumu starp Latviju un Padomju Savienību.

Kādu mēnesi pirms tam tika noslēgts arī polītiskais izlīgums ar Vāciju. Svarīgākā problēma šai līgumā slēpās jautājumā par kaŗa postījumu atlīdzību no vācu puses. Latvijas valdība noteikti un katēgoriski pastāvēja uz minētās prasības izpildīšanu, kādēļ arī šinī sakarībā attiecīgais pants tika ietilpināts līgumā par sakaru atjaunošanu ar Vāciju, kuŗu beidzot parakstīja 1920. g. 15. jūlijā. Šī līguma 5. pantā Vācijas valdība «apņemas atlīdzināt Latvijai zaudējumus, kuŗus Latvijas robežās nodarījušas vācu vai vācu pavēlniecībā stāvošās kaŗa pulku daļas.» Totiesu Vācija noteikti atteicās no atlīdzības par Bermonta kaŗa pulku nodarītiem postījumiem un zaudējumiem, uzsvērdama, ka šie pulki esot rīkojušies nevien bez vācu valdības piekrišanas, bet tieši pret viņu gribu, rīkojumiem un norādījumiem. Berlīnes valdības uzdevums bijis vienīgi reevakuēt uz Vāciju šos atlikušos vācu - krievu kaŗa pulkus. Tāpat Vācijas valdība apsolījās uz priekšu vairs nepielaist savā teritorijā tādu pulku vervēšanu un formēšanu, kas, līdzīgi Bermontam, nākamībā varētu sagatavot uzbrukumus Latvijai. Vārdu sakot, ar minēto līgumu bija nodrošinātas miera un saimnieciskās sadarbības attiecības ar republikānisko Vāciju.

Visai sarežģīti bija jautājumi, kuŗus nācās izšķirt un atrisināt Latvijas miera delegācijai sarunās ar Padomju Krieviju. Noslēgtajā līgumā Padomju Krievija atstāj Latvijas īpašumā visas tās vērtības un valsts mantas, kas latvju teritorijā piederējušas agrākai ķeizariskai valdībai. Bez tam krievi apņemas mums atdot visus tos īpašumus, kas kaŗa laikā evakuēti no Latvijas teritorijas uz Krieviju, to starpā arī archīvus, bibliotēkas, rūpniecības iestādes u. c vērtības. Šinī sakarībā Padomju Krievija izmaksā Latvijai 4 milj. zelta rubļus kā avansu par tiem reevakuējamiem īpašumiem, ko viņa vēlētos mums atdot nevis graudā, bet attiecīgā ekvivalentā naudā. Vērā ņemot Latvijas izpostīšanu 1914.—1917. kaŗa gados, Padomju Savienība atbrīvo Latviju no atlīdzības par viņas parādiem un dažādām citām saistībām, piem., no krievu valsts ārējo un iekšējo aizņēmumu maksājumiem. «Visas šādas Krievijas kreditoru pretenzijas tai daļā, kuŗā tās attiecas uz Latviju, vēršamas pret Krieviju»...

Tādi, lūk, īsos un vispārējos vilcienos ir abi līgumi, kas stājās spēkā 1920. g. oktobŗa mēneša pirmajās dienās un lika Latvijas patstāvībai un neatkarībai pirmos starptautiskos pamatus. Sevišķi svarīgs, protams, ir 11. augusta līgums, kuŗš izbeidza 21 mēnesi ilgo cīņu, ko Latvija bija vedusi rietumos un austrumos pret divām lielvalstīm, gūdama pie tam nevis kādu kompromisa mieru, bet gan tādu, kas panākts ar pilnīgām un neapšaubāmām uzvarām kaŗa un cīņas laukos. Kopš minētās dienas latvju tauta, būdama droša no ārienes un saistīta ar saviem lielajiem kaimiņiem lojālu polītisko un saimniecisko attiecību līgumiem, nu varēja stāties pie savas iekšējās dzīves veidošanas un pie savu izpostīto lauku un pilsētu atjaunošanas...

Viens likums visiem, vienas tiesības visiem un viena taisnība visiem.

Kārlis Ulmanis

Prof. Teodors Celms

Valsts vēsturisko mērķu izpratnes attīstība Eiropā

Valsts mērķus var saprast divējādi: kā absolūtos jeb mūžīgos un kā relatīvos jeb vēsturiskos. Ar pirmiem jāsaprot tādi, kas saistīti nevis ar mainīgiem valsts vēsturiskās eksistences apstākļiem, bet gan ar pašu nemainīgo valsts būtību, kas tāpēc visām valstīm, vienalga kādos laikos, vietās un tautās, paliktu vieni un tie paši un tā tad būtu mūžīgi. Sengrieķu lielākie filozofi un arī valsts izpratnes pārstāvji — Platons un Aristotelis — tādu mūžīgu valsts mērķi saskatīja tikumības sekmēšanā: valsts tiem bija līdzeklis, ar ko celt cilvēku citādi nesasniedzamos tikumiskos augstumos. Līdzīgas domas jaunos laikos pauda Hēgelis. Sv. Augustīns domāja, ka mūžīgs valsts mērķis esot Dieva valstības atspoguļojuma radīšana zemes virsū. Hobbes par mūžīgu valsts mērķi uzskatīja pilsoņu drošību, Rusó — brīvību u. t. t. u. t. t. Bet pilnīgi neatkarīgi no tā, vai tādus mūžīgus valsts mērķus atzīst par pastāvošiem vai nē, un ja atzīst — tad kādus, vēsturiskā pieredze spiež pieņemt, ka katrai reālai valstij ir mērķi, ar ko tā tiecas piemēroties vēsturiskiem savas eksistences apstākļiem un kas, šiem apstākļiem mainoties, arī spiesti mainīties. Pretēji augstāk minētiem absolūtiem valsts mērķiem, vēsturiski mainīgie ir tādā ziņā relatīvi, ka tie pastāv tikai attiecībā pret kādu reālu valsti resp. valstīm kādā noteiktā vēsturiskā situācijā. Tādi mērķi figurē kā katrreizējie apzinātie valsts uzdevumi, un var vai nu palikt par sociāli - politiskām gaisa pilīm vien vai arī gūt reālu nozīmību. Pēdējo — tikai gadījumā, ja tie atbilst vēsturiskās augšanas vajadzībām un ārējo apstākļu iespējamībām.

Šai rakstā tiks skārti tikai valsts relātīvie, vēsturiski mainīgie mērķi, un arī tikai tiktāl, cik tiem bijusi reāla nozīme Eiropas valstu dzīvē, sākot ar senatni, beidzot ar mūsu dienām.

Tā sauc. antīkā pasaulē, t. i. senā grieķu - romiešu laikmetā valsts dzīvei bija īpatnības, kas to spilgti atšķir no vēlāko laikmetu valstīm. Ļoti raksturīgs jau tas, ka toreizējās valstis sevī uzsūca gandrīz vai visas savu pilsoņu kopdzīves līnijas, t. i. gandrīz vai visu bez atlikuma sabiedrisko dzīvi, kas jo sevišķi sakāms par savos apmēros tik nelielām grieķu valstīm. Tāpēc nebija vēl arī jēdziena par sabiedrību kā no valsts atšķirīgu veidojumu. Vidus laikos gan blakus valstij kā varens — un pat daudz varenāks par valsti — veidojums nostājās baznīca kā ticīgo sabiedrība. Reāli te valsts un sabiedrība vairs nesakrita, bet jēdzieniski tās vēl tomēr netika izšķirtas, kas saprotams sakarā ar to, ka viduslaiku baznīca pati cīnījās pēc pasaulīgās varas, t. i. tiecās nevis atšķirties no valsts, bet kļūt tai līdzīga. Īpatnēja, specifiska sabiedrības jēdziena nebija vēl arī pirmos divos jauno laiku gadsimtos — 17-tā un 18-tā. Pat vēl Rusó (Rousseau, 1712—1778), dodams savam slavenām darbam virsrakstu «Par sabiedrisko līgumu», īstenībā iztirzāja nevis sabiedrības, bet valsts rašanās problēmu. Tikai 19-tā gadsimtā panāca asu jēdzienisku izšķirību starp valsti un sabiedrību, redzot valstī tikai vienu no sabiedrības veidiem (sk. par to autora rakstu «Valsts kā īpatnējs sabiedrības veids», «Aizsargs», 1937., Nr. 5, lpp. 335—341). Tādas izšķirības noskaidrojumā, starp citu, svarīga loma bija arī tautsaimniecības zinātnei, kas izstrādāja jēdzienu par saimniecību kā sabiedrisku parādību, t. i. par saimnieciskās kopdzīves attiecībām, kuŗas toreizējos brīvsaimniecības laikos asi atšķīrās no valstiskām dzīves līnijām. — Sakarā ar minēto sabiedrības uzsūkšanu antīkā valstī, arī visi kultūras uzdevumi, ciktāl to realizācija prasīja sabiedriskus līdzekļus, tika attiecināti uz valsti. Pati valsts, dabūdama kultūras uzdevumu, kļuva ar to tā sauc. kultūras valsts. Antīkā valsts bija ne tikai kultūras valsts vien, bet arī tiesiska valsts tajā nozīmē, ka tā tiecās nodrošināt saviem pilsoņiem politiskas un saimnieciskas brīvības, pretēji tirānijai un patvarībai. Antīkā valsts tomēr necentās pēc visu savu pilsoņu kultūras un brīvībām, bet bija šķiru valsts

Kalpakieši frontē.

Angļu karakuģi, kas atbalstīja izšķirošā uzbrukuma ievadījumu pret bermontiešiem.

laiku vēsture bagātīgi rāda, cik tālu tas novedis valsts un baznīcas attiecību praktikā. — Pēc saviem uzdevumiem ņemot, viduslaiku valsts tā tad nekādā ziņā nebija kultūras valsts. Bet tā nebija arī tiesiskā valsts, kas uzstāda sev par uzdevumu garantēt politisko un saimniecisko brīvību vienādību vai nu visiem saviem pavalstniekiem, vai vismaz lielai viņu šķirai. Pretēji tādai vienlīdzīgu brīvību iekārtai, kuŗā vienlīdzīgi brīvie atzītu virs sevis tikai valsts varu, viduslaiku valsts bija veidota hierarchiski, t. i. pakāpeniskas paklausības un tā tad no augšas uz leju plūstošas varas, no lejas uz augšu ejošu saistību kārtībā. Reāli tas jo spilgti izpaudās

tādā ziņā, ka tās uzdevumos iegāja, nodrošināt vienu sabiedrisko grupu priviliģēto stāvokli pretēji citām. Tāpēc nav jābrīnās, ka antīkā valstī pastāvēja vienu pavalstnieku augstais kultūras līmenis un lielās politiskās un saimnieciskās brīvības, pretēji citu gara tumsonībai un pilnīgai politiskai un saimnieciskai verdzībai. Antīkā filozofijā bija gan jau uzpeldējis humānisma ideāls, kas vēlāk, ieausts īpatnējā kristiānisma pasaules un dzīves izpratnē, spēlēja tik lielu lomu viduslaikos un kuŗu tik daudz cildināja jaunie laiki, — ideāls, saskaņā ar kuŗu visi cilvēki vienādi ievērojami lielā cilvēcības un brālības saimē, bet senatnē šim ideālam kaut cik reāla loma sāka piederēt tikai jau antīkā laikmeta beigu periodā, kamēr tā vislielākie filozofi — Aristotelis un Platons — savās slavenās valsts mācībās ne domāt nedomāja sacelties pret verdzību. — Kopsavilkumā var teikt, ka antīkā valsts uzstādīja sev par uzdevumu privilēģēto šķiru kultūru un saimnieciskās un politiskās brīvības, būdama ļoti īpatnējs kultūras, tiesību un šķiru valsts apvienojums.

Kamēr antīkā valsts bija pilnīgi neatkarīga no reliģijas, pat vairāk — tā pilnīgi iekļāva reliģiju sevī, šķirodama starp atzīto, oficiālo valsts reliģiju un tādām reliģijām, kai vai nu tikai pielaižamas, vai pat apkaŗojamas, kā valstij kaitīgas, vidus laikos pastāvēja tendence, baznīcu uzskatīt par augstāko instanci, kam pakļaujama arī valsts, t. i. tendence izveidot tā sauc. teokratijas sistēmu. Abu — valsts un baznīcas — uzdevumus mēģināja saskaņot tādā veidā, ka baznīcai uzdeva gādāt par cilvēka dvēseles ietikšanu debesīs, valstij — rūpēties par cilvēka pagaidu gaitām zemes virsū. Līdz ar to kultūras uzdevums, kam pēdējā aprēķinā, jāved uz visaugstākām garīgām vērtībām, tika atrauts valstij un nodots viscaur baznīcai: kultūras mērķiem kalpojošās kopdzīves formas, t, i. kultūras uzdevumiem veidotās sabiedriskās formācijas te sakrita ar reliģiskām. Lielāku valsts uzdevumu pazemošanu grūti iedomāties. Vidus feodālisma iekārtā uz laukiem un cunftu iekārtā pilsētās. Līdz ar to viduslaiku valsts bija īpatnējs šķiru valsts veidojums, atšķirīgs no antīkās šķiru valsts un arī no tā, ko par šķiru valsti sauc modernās laikos. Kamēr šajos ar šķiru saprot sabiedriskus grupējumus pēc saimniecisko interešu kopības, viduslaiku šķira tura cilvēku sevī viņa visumā: viņš tajā ir iesaistīts ar visām savām dzīves funkcijām, t. i. visi viņa izturēšanās veidi (ne tikai saimnieciskie vien) ir cieši noteikti sakarā ar to, ka viņš atrodas tādā un ne citādā sabiedriskā grupā.

Pāreja no viduslaikiem uz jauniem laikiem bija raksturota ar tās grandiozās sistēmas gŗuvumu, ko ar izdevīgu vārdu mēdz saukt par teokratiju un kas nozīmē pasaules, cilvēka, dzīves tajā un visu cilvēka uzdevumu izpratnes centrējumu Dievā kā pāri pasaulei stāvošā instancē, kas šo pasauli ar savu gribu no nekā radījis un arī vada visās tās gaitās. Sakarā ar teokratijas sabrukumu savu nozīmi varēja atgūt tas, ko šī teokratija bija nostūmusi pie malas vai arī pilnīgi sev pakļāvusi, un starp citu tā tad arī antīkā pilnīgi patstāvīgas, no reliģijas neatkarīgas valsts ideja.

Valsts patstāvību viduslaikos tomēr neapdraudēja baznīca vien, bet arī vēl citi apstākļi. Ārējas briesmas draudēja no arabiem Spānijā, no angļiem Francijā, iekšējas — no feodāļiem, kas centās kļūt arvien patstāvīgāki. Viss tas lielā mērā apdraudēja pašu valsts eksistenci. Lai varētu sevi saglabāt, valsts bija spiesta tiekties pēc visu savu spēku koncentrācijas. Tāpēc sākot jau ar 15-to gadsimtu radās absolūti centrālizētas valsts varas ideja. Tā atrada visplašāko atbalstu tautas masās, jo no feodāļu patvarībām visvairāk cieta tieši šīs masas. Absolūti centrālizētas valsts varas ideja sasniedza savu visaugstāko piepildījumu 17. gadsimtā, izveidojot tā sauc. absolūtisma valsti. Visspilgtāk tā izpaudās vispirms Francijā, kuŗas karalis Luijs XIV deva arī slaveno formulu: valsts — tas esmu es

(l'état c'est moi), t. i. ka valsts ir pats monarchs. Ar to gan tika deklarēta pilnīga valsts brīvība kā no ārienes, tā arī no tās iekšējiem spēkiem, bet pilsoņu brīvība ar to vēl netika dota.

18-tā gadsimtā apstākļi Eiropā mainījās, un sakarā ar to attiecīgi pārveidojās arī absolūtisma valsts ideja. Eiropa bija militāra spraiguma pilna, bet valstīm tas nozīmēja nepieciešamību rast lielus materiālus līdzekļus. (Ne par velti ir kļuvis par spārnotu izteiciens, ka kaŗa vešanai esot vajadzīgas trīs lietas: pirmkārt — nauda, otrkārt — nauda un arī treškārt — nauda). Lai tādus panāktu, valstij bija jātiek pie lielām nodokļu iekasēšanas iespējamībām, bet lai savukārt tās radītu, tai bija jāmēģina pacelt privāto saimniecību rosīgumu. Iznākums bija tāds, ka valsts, atsaucoties uz cēlo uzdevumu — gādāt par privāto personu labklājību, sāka iejaukties pat privātas dzīves sīkumos, ņemot palīgā savu policējisko un administrātīvo varas aparātūru. Varas nesēji bija pārliecināti, ka tāda valsts izturēšanās iztekot no pašas valsts būtības un esot pilsoņiem augstākā mērā svētīga. Varas absolūtisms ar to nekā no savas varenības nezaudēja (visas pilsoņu brīvības tika uzskatītas kā valdnieka sevišķas žēlastības dāvana), bet gan ieguva citu lietojuma virzienu. Tā radās vēlākais, 18-tam gadsimtam raksturīgais absolūtisma veids, ko pretēji 17-tā gadsimta absolūtismam mēdz saukt par apgaismoto absolūtismu, arī par policejas valsti. Lielisku formulu tam deva Prūsijas karalis Frīdrichs II (Lielais): «monarchs ir pirmais valsts kalps,» — formulu, kas ļoti raksturīgi atšķiŗas no augstāk minētās Luija XIV darinātās formulas, ka monarchs esot pati valsts. Tāda absolūtisma «policējisko» raksturu valsts zinātnieks R. Šmits raksturoja sekojoši (R. Schmidt, Staatslehre, 1901., 1. sēj., lpp. 152): «Valsts uzņemas, caur saviem ierēdņiem, rūpes par lauksaimnieciskās kultūras intensifikāciju, par jaunu rūpniecības nozaŗu dibināšanu, par manufaktūru un fabriku radīšanu un vadīšanu, — tā izplata savu pārvaldes (Polizei) sfairu tiktāl, ka pakļauj savai kontrolei pilsoņu mājas dzīvi attiecībā uz apģērbu, dzīvokļa iekārtu, ģimenes svētkiem, greznību.» Tā kā privātās dzīves norisēs sastopams bezgalīgs vairums visvisādu variantu, ko ne ar kādu, pat ne ar vissīkāko, likumdošanu nevar paredzēt un viennozīmīgi rēgulēt, administrātīviem un policejiskiem organiem bija jādod iespēja ar savu taktu piemēroties katrreizējiem individuāliem apstākļiem, kas viegli varēja izvērsties un bieži vien arī izvērtās patvarībā. Tāpēc kļūst saprotams, ka filozofs Kants policejas valsti varēja nosaukt arī par patvarības valsti (Willkürstaat).

19-tā gadsimtā uzvaru gūst tiesiskās valsts ideja. Sakarā ar mantīgās pilsonības (buržuāzijas) lomas pieaugumu, pamazām izveidojās sabiedriskā doma, kas asi atšķīrās no agrāk valdījušiem galma uzskatiem. Tāds process Vakareiropā sākās jau ap 18-tā gadsimta vidu, sevišķi svarīgu nozīmi iekaŗojot vispirms Francijā. Uz vēsturiskās skatuves uznāca jauns, savā spēkā arvien pieaugošs faktors, kuŗa lomu vairs nevarēja neievērot un kas beidzot kļuva spējīgs satricināt pat visstiprākos tradicionālo uzskatu balstus. Tai pilsonisko brīvību mazumā, ko apgaismotais absolūtisms uzskatīja kā valdnieku sevišķas žēlastības dāvanu, sāka redzēt nožēlojamu ubaga dāvanu, radikāli prasot pilsonisko brīvību maksimumu, prasot arī iespēju līdzi darboties valsts vadīšanā. Tādu sabiedrisku noskaņojumu bija spiestas respektēt visas valstis, ja tās negribēja nosēsties uz polītiskas pulvēŗa mucas. Bez šīs sabiedriskās domas bija vēl arī svarīgi saimnieciski aprēķini, kas apgaismoto absolūtismu spieda kapitulēt jaunā laika gara priekšā. Sīkā aizbildniecība, tā sakot komandēšana, ar kādu šis absolūtisms iejaucās privātā dzīvē, lai paceltu privātās saimniecības ražīgumu, nedeva tādus panākumus, kādus valsts bija gaidījusi un kādi tai bija nepieciešami, lai varētu pastāvēt jaunos valsts eksistences apstākļos, kuŗos arvien lielāka loma piekrita saimnieciskam faktoram. Bez tam kaŗa vajadzībām sakāpinātie nodokļi radīja arvien lielāku tīri saimniecisku nemieru plašās masās, kuŗu vislabāk varēja turēt zināmās robežās tikai ar to, ka pielaida pašu sabiedrību pie valsts aparāta, lai tā pati varētu ieskatīt lielo materiālo upuŗu laikmetisko nepieciešamību. Liela loma bija arī tam, ka radās tautsaimnieciskas teorijas, kas individa brīvā, pilnīgi neaprobežotā saimnieciskā egoismā redzēja vislabāko garantiju saimniecisko vērtību ražošanai. Visu minēto un vēl arī citu, šeit neminēto, cēloņu rezultāts bija tāds, ka 19-tā gadsimtā, kā jau teikts, uzvaru guva tiesiskās valsts ideja tās īpatnējā, jauniem lai-

Gatavošanās Daugavgrīvas ieņemšanai. Desanta vienības pie Mīlgrāvja kanāļa.

kiem raksturīgā izpausmē. Radikāls politisks un saimniecisks liberālisms, t. i. katra individa maksimāls atbrīvojums no politiskas un saimnieciskas reglāmentācijas, katra individa atdošana viņam pašam — tas, lūk, bija ideāls, kas kā uguns aizdedzināja prātus un lika sirdīm kūsot cerībā, ka beidzot reiz varēs tikt radītas cilvēka cienīgas eksistences iespējamības zemes virsū. Valdnieku absolūtisma vietā nostājās likuma absolūtisms, jo nesatricināmai tiesiskai iekārtai bija būt tam līdzeklim, kas individam varētu garantēt politiskās un saimnieciskās brīvības. Tāpēc var arī teikt, ka 19-tā gadsimta tiesiskā valsts bija, skatot to no tajā iekļauto individu puses, brīvības valsts, politiska un saimnieciska liberālisma valstība, bet no pašas valsts puses — maksimālās neiejaukšanās valsts. Iejaukšanās skaitījās atļaujama tikai tiktāl, cik tas bija nepieciešams pilsoņu drošībai un brīvības garantijai (kā teica Kants, viens no lielākiem tiesiskās valsts ideologiem: viena pilsoņa brīvību drīkst ierobežot tikai par labu citu brīvībai). Sakarā ar tādas neiejaukšanās principu Lasals asprātīgi izteicās, ka tiesiskā valsts esot sevi nostādījusi naktssarga lomā.

Jau pašā 19-tā gadsimtā, sevišķi pret tā beigām, radās apstākļi, kas spieda valsti atteikties no maksimālas neiejaukšanās principa. Atstādama pilsoņiem tāpat vēl pēc iespējas plašas politiskas un saimnieciskas brīvības, valsts uzņēmās rūpes par viņu kultūras līmeņa celšanu, citādi sakot: uzņēma savos uzdevumos savu pilsoņu kultūras sekmēšanu, un kļuva līdz ar to kultūras valsts. Svarīgākie cēloņi, kas pie tādas valsts uzdevumu izpratnes maiņas noveda, bija sekojošie. Spraigums atsevišķu valstu starpā Eiropā arvien pieauga, kāpēc valstis, pašsaglabāšanas tendences vadītas, bija spiestas meklēt arvien jaunus līdzekļus savu spēku kāpinājumam. Pati kaŗa technika, kļūdama arvien sarežģītāka un izsmalcinātāka sakarā ar vispārīgo technisko progresu, prasīja arī arvien augstāk attīstītus un pilnīgāk apmācītus kaŗavīrus. Tāpēc jau aiz tīri militāri-techniskiem mērķiem vien valstij bija jāsāk gādāt par sabiedrības kultūrālā līmeņa celšanu. Ka tas bija laikmetiska nepieciešamība, to apstiprināja arī divi lieli kaŗi. Prūšu - franču kaŗā 1870. gadā zaudēja franči. Meklējot tam cēloņus, nāca pie pārliecības, ka šai kaŗā ir uzvarējis vācu tautskolotājs. Tas saprotams tā, ka toreizējā vācu armijā bija ieplūdis daudz relātīvi augsti izglītotu pilsoņu, kāds sastāvs bija izrādījies militāri daudz izdevīgāks par neizglītotu — to bija ātrāk varējuši apmācīt, disciplīnēt, un tas ilgāk arī bija turējies stingras disciplīnas līnijās. Krievu - japāņu kaŗš, kas noslēdzās ar mazās Japānas uzvaru pār milzeni Krieviju, tāpat spoži apstiprināja uzskatu, ka armijas sastāva augsts garīgs līmenis ir milzīgs militārs faktors. — Kultūras sekmēšana toreizējām valstīm bija izdevīga ne no militārā viedokļa vien, bet ne mazāk arī no saimnieciskā. Pret 19-tā gadsimteņa beigām Eiropas valstis jau atrodas augstspraiguma saimnieciskā cīņā par tirgiem savu preču novietošanai un arī par jēlvielu iegūšanas apgabaliem, — cīņā, kas, paradoksāli sakot, bija nepārtraukts kaŗš miera laikā (t. i. saimniecisks kaŗš militārā miera laikā). Līdzīgi tam, kā tai laikā sāka noraidīt domu, ka militāriem uzdevumiem labāki esot maz izglītoti cilvēki, jo tos vieglāki varot pārvērst par trulām kaujas mašīnām, arī attiecībā uz saimniecisko kaŗu arvien vairāk kļuva skaidrs, ka ne tikai saimniecisko uzņēmumu vadītāju, bet ne mazāk arī strādnieku garīgais līmenis ir ļoti svarīgs, lai varētu izturēt arvien nežēlīgāko saimniecisko cīņu atmosfairā.

Cik liels kļūst Eiropā militārais spraigums pret 19-tā gadsimta beigām un 20-tā sākumu, to, starp citu, var ieskatīt arī tā, ka ņem palīgā ievērojamā spāņu filozofa un sociologa Ortegas i Gaseta (Jozé Ortega y Gasset) datus, kādus viņš sniedz savā grāmatā «Masu sacelšanās», un krievu emigrācijas militārā rakstnieka Eruā (krievu rakstībā: Geruā) datus, atrodamus viņa pazīstamajā grāmatā «Milzu pulki». Pēc pirmajiem datiem Eiropas iedzīvotāju skaits laikā no 1800. līdz 1914. g. pieaudzis no apm. 180 miljoniem uz apm. 460 miljoniem, pēc otrajiem — Napoleona kaŗa laikā zem ieročiem stāvējis apm. 1 miljons kaŗavīru, bet simts gadus vēlāk — Pasaules kaŗā — pārmaiņus jau 30—40 miljonu. Tas nozīmē, ka kamēr iedzīvotāju skaits minētā laikā pieaudzis apm. 2½ reizes, kaŗotāju skaits lielākos kaŗos 30—40 reizes. Lai cik arī neprecīzi minētie dati būtu (sīkāk par tiem sk. T. Celms, Tagadnes problēmas, 1., 2. vai 3. izd., lpp. 10—13), spilgtu ainu par militārā spraiguma straujo pieaugumu tie tomēr dod. Jau 19-tā gadsimta beigās šis spraigums rāda tik bīstamas situācijas, ka tajās vairs nevar palīdzēt augstāk minētie faktori — militāri-techniskais un saimnieciskais — vien, lai cik vareni tie arī būtu, bet vajadzīga vēl arī apzinīga palīdzība no patriotiski noskaņotu pilsoņu puses. Tiesiskai valstij gan bija atstāta iespējamība iejaukties ar spaidiem savu pilsoņu dzīvē tiem draudošu briesmu gadījumos, bet taisni pilsoņu patriotisms ir lieta, ko spaidu ceļā panākt nevar. Valsts tāpēc bija spiesta dot saviem pilsoņiem kaut ko tādu, ko tie nekādā ziņā negribētu zaudēt, jo nedrīkst aizmirst, ka pilsoņa gatavība aizstāvēt valsti lielā mērā atkarājas no viņa priekšstata par to, ko viņš var zaudēt, ja valsts netiktu aizstāvēta. Jo vairāk valsts pilsonim var dot, jo lielāka tā tad viņa gatavība valsti aizstāvēt. Saprotams, tā tad, arī, ka vergi vienmēr bijuši vissliktākie savas valsts aizstāvji (kamēr brīvie aizstāv valsti kā savu namu, vergi to vai nu nemaz neaizstāv, vai vislabākā gadījumā aizstāv to tikai kā sava kunga namu). Tāpēc valstis, kuŗām minētā laikmetā, kā jau teikts, arvien vairāk kļuva nepieciešams plašo masu neviltots patriotisks noskaņojums un nevis vienkārša iebaidītu vergu padevība, zem kuŗas vienmēr kvēlo atriebības kāre, uzņēma savos uzdevumos arī rūpes par kultūru un tās pieejamību visplašākām masām, kuŗas, mācīdamās baudīt un cienīt kultūras vērtības, arvien neviltotāki sāka cienīt arī valsti, ciktāl tā par šīm vērtībām rūpējās. Un jo sevišķi cienīt vēl arī tāpēc, ka līdz ar to, ka valsts lika savu varenību kultūras kalpībā, nākotnes kultūras iespējamībām atsedzās tādas perspektīvas, par kuŗām agrāk nevarēja ne sapņot. Kopsavilkumā par kultūras valsts idejas uzvaras svarīgākiem cēloņiem var teikt tā, ka vajadzība pēc militārā un saimnieciskā spēka, kā arī pilsoņu neviltota patriotisma spieda valstis gribot negribot uzņemties rūpes par kultūru, izlietojot šim nolūkam pa daļai spaidus (piem., obligātoriskas tautas izglītības veidā), pa daļai cenšoties modināt pil-

soņos pašos ierosmi uz ieslēgšanos kultūras vērtībās un nākot tiem palīgā ar visāda veida pabalstiem, valsts algotiem speciāliem kultūras darbiniekiem un taml. No iepriekš par kultūras valsti teiktā kļūst arī skaidrs, ka kultūras valsts neizslēdza tiesiskās valsts ieguvumus, bet tos īpatnēji papildināja, un proti — bez rūpēm par pilsoņu brīvības garantējošām tiesībām un par pilsoņu drošību, kultūras valsts vēl uzņēmās arī rūpes par viņu ieslēgšanu kultūrā. Tiesiskai valstij tik raksturīgais neiejaukšanās princips palika spēkā attiecībā uz politisko un saimniecisko joslu, kamēr attiecībā pret kultūras joslu tika deklarēta principiāla iejaukšanās nepieciešamība.

Vai ar pāreju no tiesiskās valsts uz kultūras valsti jau nebija sasniegts viss, ko varēja vēlēties? Vai valsts uzdevumu izpratnes attīstībai jau nevajadzēja apstāties šajā šķietami visaugstākā punktā? Vai tālākā attīstība jau nenozīmēja ceļu uz leju, ar spārnoto izteicienu runājot — «atkrišanu primitīvitātē»?

Vēsturiskā gaita jau ap 19-tā gadsimta beigām, bet jo sevišķi 20-tā gadsimtā pārliecinoši parādīja, ka ne tiesiskā valsts, ne arī tās turpinājums kultūras valstī nevarēja dot to, ko tik karsti no tām bija gaidījuši, proti: tās nespēja panākt ne visu pilsoņu brīvību, ne arī sniegt visiem kultūras vērtības. Izrādījās, ka neskatoties uz visām, lai cik aizraujošām, brīvības deklarācijām un kultūras labumu solījumiem, tiesiskā un kultūras valstī varēja pastāvēt drausmīga saimnieciska verdzība, kas vienu pilsoņu daļu nostūma visnožēlojamākā materiālās eksistences līmenī, — tādā, kuŗā vai nu bija pilnīgi jāiet bojā vai arī visi spēki jāziedo cīņai par materiālo eksistenci, tā kā neatlika iespējas tvert pēc kultūras vērtībām, ko kultūras valsts kā no pilnības raga bēra uz saviem pilsoņiem. Noskaidrot, kā tas bija iespējams, nozīmē arī izprast pārejas nepieciešamību uz to valsts uzdevumu izpratni, kas — lai cik arī dažādos variantos — spēlē tik lielu lomu moderno valstu dzīvē un saskaņā ar kuŗu politiskā apziņā arvien noteiktākās, kaut gan nekādā ziņā vēl ne pilnīgi noteiktās kontūrās sāk iezīmēties topošā nākotnes valsts, ko mēdz saukt par s o c i ā l o v a l s t i, bet — varbūt vēl labāk — varētu saukt arī par s o c i ā l ā s t a i s n ī b a s v a l s t i vai s o c i ā l i - ē t i s k o v a l s t i.

Tiesiskās valsts uzdevumā deklarētā un praktiski arī lielā mērā reālizētā tiesiskā vienlīdzība vēl nekādā ziņā nenozīmēja cilvēku vienlīdzību dzīvē, jo bez tiesiskām attiecībām dzīvē ir vēl arī citas, un pirmā kārtā saimnieciskās, kas daudz sākotnējākas, dziļāk gulošas par tiesiskām. Ko varēja dot, piem., vienādu īpašuma tiesību garantēšana visiem pilsoņiem, ja vienam tāda īpašuma nemaz nebija, bet citu rīcībā bija milzīgs vairums tāda īpašuma, bez kuŗa arī tie nevarēja iztikt, kam nekāda īpašuma nebija? Nepieciešami bija jānotiek tam, ka cilvēks ar īpašuma tiesībām, bet bez paša īpašuma, lai neaizietu bojā, bija spiests iet pie tā, kam gan tikai tādas pat īpašuma tiesības kā viņam, bet kam ir arī īpašums, — iet lūgt no viņa palīdzību un nokļūt atkarībā no viņa. Šis ļoti vienkāršais, schēmatiskais aprādījums var paskaidrot, kā tiesiski vienlīdzīgi cilvēki var nokļūt viens otra saimnieciskā verdzībā. Un tā kā bez zināma saimnieciska minimuma nevar

Bolderājas kāpās pēc bermontiešu padzīšanas.

Latgales atbrīvotāji izlūku gājienā.

eksistēt neviens, kāpēc tāds minimums jāiegūst par katru cenu, tad saprotams, kādas drausmīgas priekšrocības faktiski īpašums var dot vieniem un kādā izmisuma stāvoklī var nonākt tie, kam tāda īpašuma faktiski nav, lai cik vienādas arī visiem būtu īpašuma tiesības.

Minētā piemērā nozīmībai tomēr ir viens priekšnosacījums — ka katrs savu īpašumu var izlietot kā grib, arī citu verdzināšanai. Bet taisni šo priekšnosacījumu jau tiesiskā valsts vislabāk nodrošināja ar savu saimnieciskā liberālisma principu. Tāpēc nav jābrīnās, ka saimnieciskā verdzināšana, kas pastāvējusi visā līdzšinējā vēsturē, varēja sasniegt savu visgrandiozāko veidu taisni tiesiskās valsts laikmetā, un proti sakarā ar tā sauc. lielkapitālismu, pret kuŗu tagad nesaudzīgi cīnās visas modernās valstis. Vadīdamies tikai no personīgas iedzīvošanās kāres, tāds lielkapitālisms nostādīja plašas nemantīgo aprindas arvien lielākā atkarībā no sevis, stumdot tās virzienā uz nabadzību, bet tai pašā laikā koncentrējot ļoti nedaudzu īpašnieku rokās milzu bagātības, — tādas, ka uz viņām dibinātās varenības priekšā pat dažu lielvalstu varenība šķita niecīga. Tā radās tā sauc. nekronētie karaļi — finanču, petrolejas, tērauda un taml., kuŗi varēja diktēt savu gribu ne tikai miljoniem parasto mirstīgo, bet pat kronētiem karaļiem. Lielkapitālisma laikmets sevišķi spilgti parādīja, ka tiesiskā valsts gan formāli ir brīvības valsts, bet faktiski — saimnieciski vājo privilığētas ekspluatācijas valsts. Ka stāvoklis vēl mūsu dienās ir ļoti smags, to lai būtu atļauts illūstrēt tikai ar vienu piemēru — par Z. A. Savienotām Valstīm, kuŗās tiesiskās vienlīdzības ir tik pilnīgas, bet kuŗās lielkapitālisma plēsonīgums gan arī sasniedzis žilbinošu augstumu.*)

Viens no izplatītākiem Amerikas laikrakstiem — New-York Daily News — 1935. gada 8. aprilī publicējis rakstu ar virksrakstu: «4-riem procentiem (no Sav. Valstu iedzīvotājiem) pieder 87% no Savienotajām Valstīm, to rāda (mūsu) laikraksta pētījumi» («4% own 87% of U. S., News survey shows»). Šai rakstā, starp citu, teikts:

«Vairāk kā 96% Savien. Valstu darbinieku (workers) saņem mazāk nekā 2000 dolaru gadā, kas tiek uzskatīts kā pietiekošs tikai visnepieciešamāko vajadzību apmierināšanai.

Mazāk kā 4% (no visu Sav. Valstu iedzīvotāju skaita) saņem 38,5% no visa tautas ienākuma. Viņiem pieder un viņi ir noteicēji par vairāk nekā 87% no tautas bagātības (national wealth).»

«1916. gadā Industrial Relations Commission aprēķinājusi, ka bagātniekiem, kas sastāda 2% no visas tautas, pieder 60% tautas bagātības; vidusšķirai (33%) pieder 35% un nabagiem (65%) — pieder 5% tautas bagātības.»

Lielkapitālistiskais plēsonīgums radīja milzīgu protestu ne tikai tajos vien, kas viņa ķetnās saimnieciski noasiņoja, bet arī visos, kam morāliskā apziņa vēl nebija galīgi notrulināta. Sevišķi cīnisks šķita esam tas, ka grandiozā modernā verdzība varēja pastāvēt valstīs, kuŗās ne tikai bija deklarēta, bet arī tika stingri ievērota tiesiskās vienlīdzības un brīvības sistēma. Tāpēc saprotams, ka sociālās taisnības ideāls, ar ko vispirms cīņā izgāja pastāvošās iekārtas grāvēji, varēja atrast tik dzirdīgas ausis un atsaucīgas sirdis: saimnieciski apspiestie un arī morāliski sāpinātie uzklausīja to kā ēvaņģelija sludināšanu, dažreiz to tieši šai vārdā arī saukdami. Rezultāts, kā zināms, bija tāds, ka veselā virknē varenu valstu to iekārtas sadrupa no revolūciju triecieniem brīnišķīgi īsā laikā, atstājot pēc sevis stāvokli, kas pirmā acumirklī šķita tik iepriecinošs, bet drīz vien sāka tuvoties sociālā chaosa bezdibenim, no kuŗa varēja glābt tikai moderno valstu paņēmieni, kas sociālās taisnības ideālu izrāva no valsts grāvēju rokām un, pārņemot to pašas valsts rīcībā, tuvoja valsti jaunam, vēsturiski jau nobriedušam, bet vēl pilnīgi neatsauktam laikmetam.

Zīmīgi pie tam sekojošais. Tā kā lielkapitālisms savā nežēlīgā iedzīvošanās kārē nerēķinājās ne ar kādiem vēsturiskas augšanas rezultātiem, arī ar nācijām nē, un šai ziņā bija vārda īstā nozīmē internacionāls, tad arī cīņā ar viņu izgāja vispirms zem internacionālisma karogiem, lai varētu tam dot tikpat plašu, visā pasaulē izplatītu triecienu, cik plašos apmēros tas bija organizējis savu varu. Bet samērā ar to, ka pašu lielkapitālismu sāka iedragāt, sāka uzelpot arī tie vēsturiski - organiskās augšanas veidojumi, ko šis nesaudzīgais kapitālisms bija nomācis,

*) Uz datiem, ko te sniedzu, mani darījis uzmanīgu A. Lielauša kgs, par ko viņam pienākas mana pateicība.

nevarot tos tomēr pilnīgi iznīcināt, un, starp citu, tā tad uzelpoja arī nacionālā apziņa. Tāpēc nav jābrīnās, ka sociālās taisnības ideāls, sākumā ar internacionālismu saistīts, mūsu dienās sāk saistīties ar nacionālismu. Vai nav zīmīgi, ka pat Padomju Krievijā, šai visradikālākā internacionālisma valstī, kur pastāv arī pārējai pasaulei tik naidīgā Internacionāles organizācija, arvien vairāk sāk atskanēt nacionāli motīvi? Bet zīmīgs vēl arī kas cits. Vēsturiskā procesa organisko raksturu un arī tautu organisko tapšanu izceļ jau tā sauc. romantiķi, bet gara zinātnēs 19-tā gadsimtā uz to radikāli pastāv tā sauc. historisma virziens. Sakarā ar tādu izpratni historisms dzemdēja nacionālās valsts ideju, kam bija jau arī daži nozīmīgi rezultāti, kā, piem., Vācijas apvienošanās pēc 1870. gada kaŗa. Bet visumā tāds ideāls toreiz jo sevišķi tāpēc nevarēja uzvarēt, ka tas bija asā pretrunā ar kapitālisma internacionālismu. Sociālās taisnības ideāla saistīšanās ar nacionālo ideju nozīmē divus dažādus momentus: pirmkārt — atsevišķa individa taisnīgu stāvokli citu starpā vienas un tās pašas nācijas robežās, otrkārt — atsevišķas nācijas taisnīgu stāvokli citu nāciju starpā. Pēdējā prasība pazīstama zem populārā nosaukuma «tautu pašnoteikšanās princips». Bet tautu pašnoteikšanās tikai tad var sevi īsti piepildīt, ja tā var iegūt valsts spēkus savas reālizācijas vajadzībām. Tā tad valstij rodas tendence kļūt nacionālai, nācijai — izveidot valsti, bet abām — uzņemties sociālās taisnības ideālu, bez kuŗa vadības vairs nevar pastāvēt neviena valstiska formācija. Nacionālas valsts izveidojums gan ne katrreiz ir viegla lieta, un sevišķi tur nē, kur vairākas nācijas ir ilgāku laiku bijušas vienas valsts sastāvā. Tāpēc laikam gan nevarēs uzskatīt par drošu, ka kādreiz visas pasaules valstis kļūs nacionālas. Tāpēc arī nacionālā valsts jāatzīst par vienu no modifikācijām, kādā izveidojas sociālās taisnības ideāla vadītās modernās valstis un kas pašreiz spēlē ļoti lielu lomu Eiropā. Te vēl jāievēro arī, ka nacionālā valsts nav domājama tā vien, ka tās robežas sakrīt ar kādas vienas nācijas robežām. Pretēji tādai, tā sakot, monistiski nacionālai valstij var būt plurālistiski nacionālā tādā ziņā, ka tajā iekļaujas vairākas nācijas visā viņu īpatnību sintezē tāpat, kā, piem., akorda saskaņā iekļaujas dažādi toņi. Katra no tādām nācijām varētu ņemt savu kultūras īpatnību rīcībā vienas un tās pašas valsts pārtveŗošo varu. Pretēji nacionālām valstīm būtu jānostāda valsts, kas tādā ziņā būtu internacionāla, ka tā principā atsacītos no nacionālu izšķirību ievērošanas, vai pat tādas apkaŗotu, nedodot nekā no saviem spēkiem nacionālu īpatnību sekmēšanai.

Ja tiesiskā un kultūras valsts tāpēc nevarēja pasargāt no saimnieciskas ekspluatācijas, ka tās atstāja pilnīgu saimnieciskās rīcības brīvību, tad saprotams, ka sociālā valsts ķeŗas tieši pie šīs ļaunuma saknes vispirmā kārtā, t. i. uzstājas pret saimniecisko liberālismu, iejaucoties pavalstnieku saimnieciskās attiecībās. Tā kā moderna valsts tomēr negrib atgriezties pie «patvarības valsts», tai sava iejaukšanās jāietērpj tiesiskā tērpā. Tā rodas tā sauc. sociālā likumdošana.

Šī vārda plašākā nozīmē tā ir tāda likumu došana, kas vērsti pret tiesībās dibinātu ekspluatāciju, bet šaurākā un specifiskā — tādu tiesisku nomu veidošana, kas vēršas pret saimniecisko ekspluatāciju. Kāmēr tā sauc. «tīrās tiesības» nozīmē tiesību absolūtu varu, neaprobežotu ne ar kādiem nosacījumiem, «sociālās tiesības» ir tiesību vara, ciktāl izslēgta ekspluatācija, ciktāl garantēta īsta brīvība. Tādas sociālas tiesības uzliek īpatnējus sociāli-ētiskus pienākumus, vēršoties pret saimnieciski stipriem, par labu saimnieciski vājiem. Ja tās sāktu regulēt arī saimnieciski vājo saimniekošanu, tad vairs nekalpotu sociālās brīvības idejai, bet gan atdzemdinātu policejiskās valsts stāvokli. Sociāli-ētiskais moments ļoti zīmīgi izpaužas arī tagadējiem laikiem tik zīmīgā progresīvā nodokļa principā, saskaņā ar kuŗu saimnieciski stipro apliktība tiek kāpināta par labu saimnieciski vājiem. Vispār jāsaka, ka tagadnes valstīs jau daudz kas tāds liekas parasts, kas vēl nesen šķita bīstams jauninājums esam.

Latvija atbrīvota. Ierakumi Latgales frontē.

Sociālās taisnības virzienā ejoša valsts kļūst arvien vairāk pati par sevi saprotama lieta.

Augstāk tika minēts, ka sociālās taisnības uzdevumu pārņēmušās valstis pirmā kārtā vēršas pret stiprāko sociālā ļaunuma sakni — pret saimnieciskās ekspluatācijas iespējām. Bet tas tikai pirmā kārtā. Modernās valsts iekārtas, un vispirms jau visas tās, kas radušās uz agrāko drupām, lielākā vai mazākā mērā ierobežojušas arī polītisko brīvību, atrodot, ka polītiskās brīvības pārmērības tāpat var kaitēt sociāli - taisnīgai sabiedriskai iekārtai, kā pārmērības saimnieciskās brīvībās. Tā kā saimnieciskās brīvības tomēr bija radījušas vislielākās nelaimes, tad saprotams, ka pret tām ir vērsušās pat tādas valstis, kuŗas par polītisko brīvību ierobežošanu vēl negrib ne dzirdēt, kā tas, piem., ir Anglijā, kas arī beidzot reiz atteikusies no tik dievinātās brīvtirdzniecības principiem.

Vai saimnieciskās reglamentācijas ceļš ir vienīgais un vissvarīgākais virziens uz sociālās taisnības valsti, to pagaidām grūti paredzēt. Silvija Gezella (Silvio Gesell) mācības piekritēji, piem., domā, ka pašreizējais saistītās saimniecības stāvoklis esot tikai pārejas stāvoklis uz jaunu, pavisam savdabīgi veidotu brīvsaimniecisku sistēmu, kas izslēgšot saimnieciskās nelaimes un uz tām dibinātu ekspluatāciju ar radikālu naudas reformu — ievedot tā sauc. dilstošo naudu. Bet tas jau attiecas vairs nevis uz valsts uzdevumiem, bet līdzekļiem, ar kādiem šos uzdevumus veikt.

Tas uzdevums, kas nomainīs jauno laiku tiesiskās un kultūras valsts uzdevumus, ir un paliek augstāk raksturotais sociālās taisnības uzdevums, vienalga, kādiem līdzekļiem to arī mēģinātu reālizēt un kā to varētu pēc vietas un nacionāliem apstākļiem. Ja ar šo ideālu, kā teikts, cīņā vispirms izgāja tā sauc. valsts grāvēji — nelegālās organizācijas, tas nenozīmē, ka valstis pašas nepavisam nebūtu bijušas šajā ideālā ieinteresētas, bet tikušas tikai minēto grāvēju uz to piespiestas. Raksturīgi, ka pēc tam, kad neciešamie darba apstākļi Vakareiropas fabrikās bija noveduši pie strādnieku fiziskā sabrukuma, vispirms uz to vērību grieza no militārā viedokļa, jo valsts redzēja briesmas savu pilsoņu fizisko spēku graušanā. Bez tam saimniecisko apstākļu kontrasts, radīdams sabiedrībā naidīgas šķiras, apdraudēja valsts vienību iekšēji, ja arī neviena no šķirām nevērtās tieši pret valsts iekārtu, bet tikai viena pret otru. Tāpēc jāsaka, ka valstīs, kurās bija tālredzīgāki valdnieki, pāreja uz jaunu valsts uzdevuma izpratni notika bez sevišķām nelaimēm, kamēr valstīs, kur tādas valdnieku tālredzības trūka, nonāca līdz grandiozām sociāli - polītiskām katastrofām. Vēstures gaita vienmēr ir apliecinājusi veco gudrību, ka ja jau zināmi apvērsumi valsts dzīvē nobrieduši, tad labāk tos izdarīt pie laika un «no augšas», nekā nevarīgi no tiem izvairīties, ejot pretim neizbēgami daudz lielākam sāpīgumam un pat katastrofām, kas saistītas ar revolūcijām «no apakšas».

Dr. phil. J. Students

Kad cilvēks valstij visvairāk bīstams?

Mazliet savādi uzstādīt šādu jautājumu: no vienas puses liekas, ka tas tik skaidrs, ka neprasa atbildes, bet no otras liekas pārāk sarežģītu problēmu pilns, tā ka pat atbaida no atbildes meklēšanas un došanas. No savas puses teiksim vienu: šis jautājums ļoti svarīgs, — it sevišķi mums, latviešiem, — bet atbilde uz to nebūt nav tik grūta.

Runājot par cilvēka bīstamību valstij, parasti domā ārējos un iekšējos ienaidniekus. Tas pareizi, jo nav tāda ienaidnieka, kas tādā vai citādā ziņā nebūtu bīstams. Ārējie ienaidnieki nereti ir citas tautas un valstis vai arī atsevišķi individi tanīs; iekšējie ienaidnieki — nodevēji un noziedznieki, kas katrs ar savu rīcību vai nu tieši vai netieši grauj tautas un valsts pamatus. Ar šiem ārējiem un iekšējiem ienaidniekiem visgrūtāk cīnīties tad, ja tie slepeni. Ar atklātu pretinieku cīņa vieglāka, tamdēļ ka jau laikus varam zināt viņa iespējamo rīcību. Nereti, kā zināms, pat runā par pretinieka godu, un tas ir pareizi, jo arī cīņa prasa godīgu rīcību. Protams, ne ikkatrs pretinieks jau ir ienaidnieks, bet ienaidnieks ir pretinieks vienmēr, kas savus cīņas līdzekļus izvēlas pēc savas patikas.

Visbīstamākais ienaidnieks valsts dzīvē tomēr nav meklējams ārpus valsts, bet arvien gan pašā valstī. Šam ienaidniekam pie tam pavisam īpatnēja daba: tas nav ne pretinieks ar ieroci, nedz arī ienaidnieks ar tiešu ļaunu nolūku, bet gan cilvēks ar nenoteiktu skatu valsts lietās. Lai doma kļūtu skaidrāka, tad arī mums jāizsakās vēl noteiktāk, un proti: ja valsts pilsonis nav skaidri pārliecināts par valsts nozīmi, un ja viņš valsts un tautas labumu neliek pirmajā vietā, tad viņš ir savai valstij pats bīstamākais ienaidnieks. Kādēļ? Vai tad tas tūliņ jau ļauns darbs? Vai tas jau tik bīstams stāvoklis, ja pilsonis nav vēl paguvis nostiprināt sevī noteiktu pārliecību par valsts nozīmi un vērtību? Uz to atbildēsim, ka cilvēks, kam trūkst noteikta un pareiza skata par valsts nozīmi, reizā arī pats nav valstisks, un tamdēļ tai brīdī viņš valsti nevis stiprina, bet vājina. Ja nu valstij nāk smagi pārbaudījuma brīži, tad svārstīgais un nenoteiktais nav spējīgs droši nostāties par savu valsti, bet savas nenoteiktības dēļ var nonākt pat pretvalstiskos iespaidos. Saprotams, ka uz tādu cilvēku nevar paļauties. No valsts polītikas viedokļa raugoties, nenoteiktais ir sliktāks par atklātu pretinieku. Paļaujoties uz svārstīgo, var izdarīt kļūdu, kam sekas nav pārredzamas. Domājot, ka šāds cilvēks pilnīgi drošs, viņam uztic svarīgu uzdevumu, bet viņš to savas nenosvērtības dēļ izlaiž no savas uzmanības loka. Sekas dažkārt tik smagas, ka vairs neko nevar par labu griezt.

Un tagad: vai ir vēl vietā uzstādīt jautājumu, cik stipri esam mēs, latvieši, katrs savā valsts politiskajā uzskatā? Vai starp mums vēl ir ļaudis, kas nezina, kā izturēties, kad liktenīgi apstākļi to prasītu? Vērojumi liecina, ka ir vēl latvieši ar nedrošu politisku skatu. Vēl netrūkst ļaužu, kas saka, «viss vēl var mainīties»; «bijušais var atgriezties»; «kas to zina, kā vēl būs, labāk dzīvot tāpat klusiņām un politiskajā dzīvē neņemt nekādu dalību»; «kas var zināt, nāks citi laiki un vēl var galvu pazaudēt» un tamlīdz. Visvairāk šādu neticīgo un šaubīgo nāk no aprindām, kur dziļas saknes laida kreiso partiju idejas. Bet ir arī tādi, kas savā pārgudrībā nodarbojas ar visa tā kritizēšanu, kas mums ir labs un nepieciešams, kaut gan paši savos darbos nekādu paliekošu vērtību nav radījuši. Šādu cilvēku postošais iespaids parādās iekš tam, ka viņi pavairo šaubīgo un svārstīgo pilsoņu kadru, jo ar saviem nepareiziem un ļaunprātīgiem ieskatiem daļu sabiedrības vienmēr var maldināt. Vēl jāmin arī dažāda veida lišķi un glaimotāji, kam pārliecība tikpat mainīga kā vējš, un kas katrai politiskajai situācijai prot piemēroties, dažkārt nomelnojot citus, nolūkā iegūt sev tādu vai citādu priekšrocību. Zināms, meklētājs cilvēks attīstās vienmēr, un viņš dažreiz atmet savu

1919. gadā.

Tā izriet prasība sevi stiprināt un audzināt politiskajā noteiktībā par valsts nozīmi un jēgu. Noteiktība valstiskajā politiskajā pārliecībā tikpat nepieciešama kā noteiktība raksturā. Gluži tāpat kā grūti tikt galā ar svārstīgu raksturu, tāpat lielas rūpes sagādā nenoteiktība un skaidras patiesības trūkums valstiskajā dzīvē. Te, varbūt, varētu iebilst, ka ne ikkatrs īstā laikā un pietiekoši ātri iegūst politisku gatavību, kamdēļ arī prasība pēc pareiza skata valsts lietās būtu mīkstināma. Uz to jāatbild, ka ikvienam normālam cilvēkam, kas sasniedzis pilngadību, jāzina, kas ir valsts un kāda tai jēga. To arī ikviens var, ja tikai grib. Pieaugušam cilvēkam šai ziņā aizbildināties ar nezināšanu ir smieklīgi. Parasti jau tas arī tā nenotiek, bet ir gan daudz gadījumu, kur cilvēks ar nodomu un nereti savas izlaidības dēļ ir ar svārstīgām domām valsts politikas principos. Bieži vien starp šādiem ļaudīm ir kaili pašlabuma meklētāji, kam valsts ir vienīgi līdzeklis savtīgiem nolūkiem, vai arī izmantošanas objekts. Šādus ļaudis pavada domas, «kur man labi klājas, tur man tēvija»; citādi sakot, vieta, kas sola lielāku pašlabumu, viņam ir reizā tēvija, kaučų gan tā īstajai tēvijai, varbūt, pat naidīga.

1937. gadā.

iepriekšējo pārliecību, bet tomēr daudzmaz nosvērtā cilvēkā politisko uzskatu maiņa nevar notikt vairāk par vienu reizi un katrā ziņā nevar būt atkarīga no katrreizējas politisko uzskatu maiņas pasaulē. Teiksim, ja pasaulē sāktu vēl vairāk izplatīties komūnisms, pārņemdams arvien vairāk valstu, tad neviens nopietns latvietis taču šā iemesla dēļ vien nepaliktu par komūnistu. To, varbūt, darītu gan savos uzskatos svārstīgais. Un taisni ar šo savu svārstību un nenoteiktību viņš izrādītos mūsu valstij bīstams, — daudz bīstamāks, nekā komūnists aiz robežas.

Ja noteiktībai valsts politiskajā pārliecībā tik liela nozīme, tad šī noteiktība jāaudzina un jāstiprina visiem pieejamiem un attaisnojamiem līdzekļiem. Neviens nedrīkst attaisnoties ar citiem šķietami svarīgākiem uzdevumiem. Pavisam nevietā ir diezgan bieži dzirdētais izteiciens: «Es par politiku neinteresējos.» Par valsts politiku jāinteresējas vienmēr. Jāinteresējas taisni tamdēļ, ka tas ir katra pilsoņa svēts pienākums. Šo pienākumu nepildot, arī rodas ļaudis ar nenoteiktu skatu un nenoteiktu rīcību valsts lietās. Citiem vārdiem, rodas vienaldzība valsts jautājumos. Un, lūk, vienaldzīgie ļaudis valstij tāpat bīstami kā iepriekš pieminētie svārstīgie jeb nenoteiktie. Kā vienā, tā otrā gadījumā mums darīšana ar šaubām, kas atrodas naidā ar atziņu un ticību. Ilgstošas šaubas grauž garu tāpat kā slimība posta ķermeni. Tā redzam, ka nenoteiktība, vienaldzība un šaubas ir tās negātīvās īpašības, kas cilvēku padara par valstij bīstamu. Šādu īpašību pārņemts, cilvēks nav vairs pietiekoši stiprs balsts, uz kā var dibināties valsts. Pavisam otrādi, ja pilsoņos ir noteiktība, interese un ticība valsts lietās: tas jau ir valsts stiprums. Ja pilsoņi ieši pārliecināti, ka viņi var piepildīt savu dzīves uzdevumu tikai savā valstī, ja viņi interesējas par savu valsti ne mazāk kā par savām personīgām lietām, ja viņi zina un tic, ka šī valsts stipra vienīgi tad, ja stiprs un ciets katrs pilsonis savā pārliecībā par valsts vērtību un nozīmi, — tad viņi ir nevien savas valsts locekļi, bet arī tās tuvākie labvēļi, līdzcīnītāji un līdzgaitnieki. Protams, ka tad šādi pilsoņi spēj atvairīt katru valsts naidnieku, jo viņos pašos nav tā lielākā ienaidnieka — nenoteiktības, vienaldzības un šaubu. Ja politisko partiju chaotiskajā juceklī vienu otru pilsoni patiešām pārņēma šaubas, vienaldzība un nenoteiktība, tagad vairs tam nava vietas. Ja Latvijas neatkarību izcīnīja latvju dēli, kas nešaubījās par mūsu valsts nozīmi un jēgu; ja Latviju atjaunoja vīri, kas nepazina vienaldzības un nenoteiktības, tad — lai šos ieguvumus sargātu un tālāk izkoptu, ikvienam latvim jācīnās pret nenoteiktības, vienaldzības un šaubu garu. Ikkatram latvim jāapzinās, ka taisni no viņa paša atkarājas mūsu valsts nākotne. Papriekšu jāskatās, vai ienaidnieks nav iezadzies mūsu pašu sirdīs un prātos, un ja tā ir, — tad vispirms jātiek ar viņu galā. Tikai tas, kas ir skaidrībā ar sevi un kas ir naidnieku uzvarējis sevī, var atvairīt, un, ja nepieciešams, pārvarēt ienaidnieku, ja tāds uzmāktos no ārienes.

E. Brastiņš

Kur atradusies Sidrabes pils?

Šķietas, ka latviešu vēsturnieki jau uz laiku laikiem samierinājušies ar mācītāja Dr. A. Bīlenšteina spriedumu par zemgaļu senās Sidrabes pilsvietu, kas it kā atrodoties Lietuvā, Jānišķes apkārtnē. Vismaz visās jaunās vēsturiskās kartēs, kas pievienotas vēstures mācības grāmatām, Sidrabe atzīmēta pie Gurku sādžas, Jānišķes tuvumā, gluži turpat, kur A. Bīlenšteins to nolicis savā apcerējumā «Die Grenzen des Lettischen Volksstammes». Nav arī dzirdēts, ka kāds no jaunākās paaudzes vēsturniekiem būtu izteicis kaut kādu citu varbūtību par Sidrabes atrašanās vietu, vai vismaz mēģinājis pārbaudīt šī ieskata pareizību. To vēsturnieku domas, kas jau agrāk nav varējuši samierināties ar Bīlenšteina daudzināto Sidrabes pilsvietu, nav atradušas līdz šim laikam nevienu sekotāju, nedz atbalstītāju. Tā vientuļš palicis pat J. Krodznieka ieskats, ka Sidrabe meklējama Auces apgabalā.

Nebūs lieki paraudzīties, kā īsti Sidrabe nokļuvusi no Zemgales Jānišķē. Kad izsekosim tām domu gaitām, kas novedušas Bīlenšteinu pie šīs savādās pārliecības, tad nāksies atzīt, ka tās bijušas visai kļūmīgas.

Kā labs latviešu vēstures pazinējs A. Bīlenšteins sākumā bija itin pareizi apsvēris, ka Sidrabes pilsvietai vajadzētu atrasties nekur citur, kā Auces apvidū. Būdams pats tai laikā Jaunauces mācītājs, viņš varēja ērti savu domu uz vietas pārbaudīt un viņš to patiešām arī izdara kopā ar prāvestu Raisonu. Viņi abi rūpīgi pārmeklē Auces kalnu un mežus, bet neatrod nevienu citu pilskalnu, kā vien jau pazīstamās apcietinātās vietas. Jaunauces Dobos kalnos (kā vietējie tos sauc) netālu no Koku muižas pie Juķudobu un Incēnu mājām. Savos meklējumos Bīlenšteins atrod gan daudzus vietu vārdus, kas atvasināti no vārda sudrabs, bet tas jo vairāk viņu pārliecina, ka Sidrabei jābūt pārmeklētā apgabalā.

Bīlenšteinu maldināja tas apstāklis, ka kalnājs, uz kuŗa arodas seni apcietinājumi, saucas par Dobes jeb Dobiem kalniem un tuvumā esošā Koku muiža vāciski saucas par Dobelsberg (senāk arī Dobesberg). Bīlenšteins nešaubās, ka šeit atradusies tā vācu koka pils, kas uzcelta Zemgalē 1259—60. gada ziemā un nosaukta par «Doben». Ja Dobos kalnos, kas ir vienīgais pilskalns visā apkārtnē, atradusies vācu Dobene, tad nav iespējams, ka šeit varētu būt Sidraba kādreiz stāvējusi.

Nevarēdams citu piemērotu vietu atrast, Bīlenšteins tad iedomājās, ka Sidrabes pils stāvējusi turpat, kur tagad atrodas Lielauces muiža. Šīs muižas pils esot celta 19. g. s. sākumā uz kāda sena apcietinājuma grāvjiem, kas izmantoti pils pagrabiem. Apcietinājumu veids esot bijis taisnstūrains un viņa atliekas vēl šur tur bijušas redzamas. Vēlāk Bīlenšteinam gan kļūst zināms, ka uzkalnā, kur uzcelta Lielauces pils, 17. g. s. otrā pusē mitinājies kāds kaŗa vadonis Fārenbachs ar saviem kaŗavīriem. Tie arī cēluši pieminētos apcietinājumus, nevis senie zemgaļi. Bet nevarēdams pielaist domu, ka spēcīgais zemgaļu pilskalns, uz kuŗa stāvējusi Sidrabe, varētu bez pēdām pazust no zemes virsus, viņš tomēr vēl ilgi turējās pie ieskata, ka Sidrabe atrodas Lielauces muižas vietā.

Gluži jaunu virzienu Bīlenšteina ieskatos par Sidrabes atrašanās vietu vēlāk ienes J. Dēringa raksts, kas iespiests 1881. gadā Latviešu draugu biedrības sēžu ziņojumos par to, «kur būtu meklējama 1290. g. izpostītās zemgaļu pils Sidrabes vieta». Dērings šai rakstā aplūkojis divus senrakstus, kas iespiesti «Livl. Urk.» B. VII sēj. 326. un 327. lp. Abi šie senraksti runā

par Zemgales robežas nospraušanu 1426. gadā. Pirmais senraksts apzīmē robežu no kāda Sudrabkalna (geberge Sydobben) Lietuvā līdz Kruškalnam (berch Kruthen), kas atrodas četrus kilometrus dienvidos Bēnei. Otrs raksts min to pašu robežu tikai tālāk pa Dobbische beke, kas ir vai nu Dobikine, kas izceļas dienvidos Veģerei un ietek Ventā, vai arī tagadējā robežupe Vadakste, kas sākas aiz minētiem Dobiem kalniem, izlaužas tiem cauri gar abiem pilskalniem un tālāk tecēdama saucas par Avīkni pēc Avīkņu mājām, un arī Vadaksti pēc Vadakstes muižas nosaukuma. Ticamāka ir pēdējā varbūtība, ka robežu kārtošanas laikā Avīkne saukusies par Dobes upi, jo tā tecējusi gar Dobes kalnu pilīm, kas, kā vēlāk redzēsim, saukušās arī šai senā vārdā. Šī upe pienāk Kruškalniem 10 km tuvumā, kamēr Dobikiņas avoti stāv vismaz otrtik tālu.

Šais senrakstos minēto Sydobben geberge Dērings saista ar Atskaņu chronikas Sidabri un meklē šo vietu Sidrabes upes tuvumā. Savā priekšlasījumā, ko tas turējis 1881. g. Latviešu draugu biedrības sēdē, viņš kā vienīgo Sidrabkalnam atbilstošo vietu atzīst kādu grantskalniņu 3 km rietumos tagadējai Jānišķei, kur Sidrabes upītē ietek Vilkauses strautiņš. Atstāstījumam klātpieliktajā kartē viņš šo vietu apzīmē kā «Mutmassliche Stelle der Burg Sudobre». Dērings pats nav gluži drošs par norādītās vietas pareizumu un tamdēļ runā tikai kā par varbūtību, jo kalniņu neviens tautā nesaucot par Sudrabkalnu un neesot arī zināms, vai tas maz esot pilskalns. Bet Bīlenšteins pēc šī Dēringa priekšlasījuma tūdaļ atsakās no savām agrākajām domām un pievienojas Dēringa hipotezei par Sidrabes pilsvietu Jānišķes tuvumā, nemaz nepārbaudījis šo vietu dabā. Savas domas Bīlenšteins izsaka Latviešu draugu biedrībā un 17. viņas rakstu krājumā 1883. g., tās atstāstītas kā runa, ko tas turējis atklādams kādu minētās biedrības sēdi. Mūs interesējošā vieta ir šāda:

«Šo interesanto atskaņu chronikā bieži pieminēto zemgaļu pēdējo aizstāvēto pili es agrāk meklēju Zemgales rietumu galā Lielauces apgabalā, kur vārds Sudrabs saistās ar daudziem vietu vārdiem. Tagad Dērings, pamatodamies uz diviem nesen publicētiem senrakstiem, kas satura robežpunktus starp Zemgali un Lietuvu, ar lielu varbūtību norāda Sidrabes vietu Zemgales dienvidu malā trijas verstis no leišu Jānišķes miestiņa, pie Vilkauses ietekas Sidrabē, līdz kurienei tā tad sniegusies Zemgale jeb Ordeņa zeme, apm. trijas jūdzes dienvidos tagadējai Kurzemes robežai.»

Pēc šādas uzskatu maiņas Bīlenšteins savos vēlākos apcerējumos un kartēs min Sidrabes vietu pie Jānišķes. No šī laika neviens vēsturnieks vairs nav ņēmies tuvāk pārbaudīt Dēringa — Bīlenšteina ieteikto Sidrabes pilsvietu un tā Zemgales varenā Sidrabe «nokļuva» Lietuvā un palika tur līdz šai baltai dienai.

Kāpēc gan Sidrabes pils nevarētu būt Lietuvā? Pret Lietuvu kā Sidrabes vietu paceļas vairāki iebildumi. Pirmkārt, nav nezināms, ka senās pilis un arī Sidrabe ir bijušas ne tikdaudz zemes robežu aizsardzībai, kā novada ļaužu patvērumam pret briesmām. Kaŗa gadījumā apkārtnes ļaudis pulcējās savās pilīs, lai aizstāvētos pret uzbrucējiem. Pilis visbiežāk ir arī kādu novadu administrātīvie centri, kur dzīvo novada vai valsts kungi. Tamdēļ arī Sidrabei būtu jāatrodas kāda zemgaļu novada vidū, nevis uz viņa robežām, ja arī pielaižam domu, ka senā Zemgale būtu sniegusies līdz pat Jānišķei. Ja Sidrabe atrastos tur, kur to domājas esam Bīlenšteins, t. i. 3 jūdzes aiz tagadējās latviešu robežas, tad zemgaļiem vajadzētu dzīvot vēl vismaz trijās jūdzēs aiz Jānišķes. Šo domu pielaiž R. Ērglis, piešķirdams Sidrabei savu īpašu novadu Lietuvā («Zemgales neatkarības vēsture». 1936.). Taču šādai rīcībai nav nekāda droša pamata, jo Zemgales dalīšanas raksti nepazīst nekādu Sidrabes novadu.

Otrkārt — Dēringa uzrādītā senrakstā ir izšķiroti pilskalni no parastiem kalniem. Tā Pevene, Pallene, Pessele nosaukti par Schlatesbergk, kamēr Sydobben, Rattov, Kruthen dēvēti tikai par berge vai geberge. Šai gadījumā maz ticams, ka stiprās Sidrabes pilskalns nebūtu ne ar ko atšķīries no parastiem kalniem. Dēringa norādītais pakalniņš Vilkauses un Sidrabes satekā ir patvaļīgi pieņemts, jo dokumentā nav noteikts, kur tam jābūt. Bet varbūt patiesi kādreiz tas arī saukts par Sidrabkalnu, taču šāds vietu nosaukums nav nekāds retums ne Latvijā, nedz Lietuvā. Lai pieminēti Sudrabkalni 8 km dienvidos Bātei. Tad — pie Vartaju muižas; ziemeļos Asītei; pie Planeces rietumos Kuldīgai; pie Dundagas u. c. Arī Sudrabupes ir tik parasts nosaukums, ka Sidrabes pils nemaz nav jāmeklē tikai pie Jānišķes Sidrabes. Tā, Lielupē ietekošās Zizmas sāņupe saucas Sidrabe; Auces sānupe arī ir kāda Sidrabe. Kāda cita Sidrabene tek pa Emburgas pagastu un vēl cita ir Eglones sānupe. Kalni un upes ar šādu nosaukumu liecina, ka Sidrabes pilskalnam nav katrā ziņā jābūt pie Platones sānupes Sidrabes, bet tas var atrasties arī kaut kur citur.

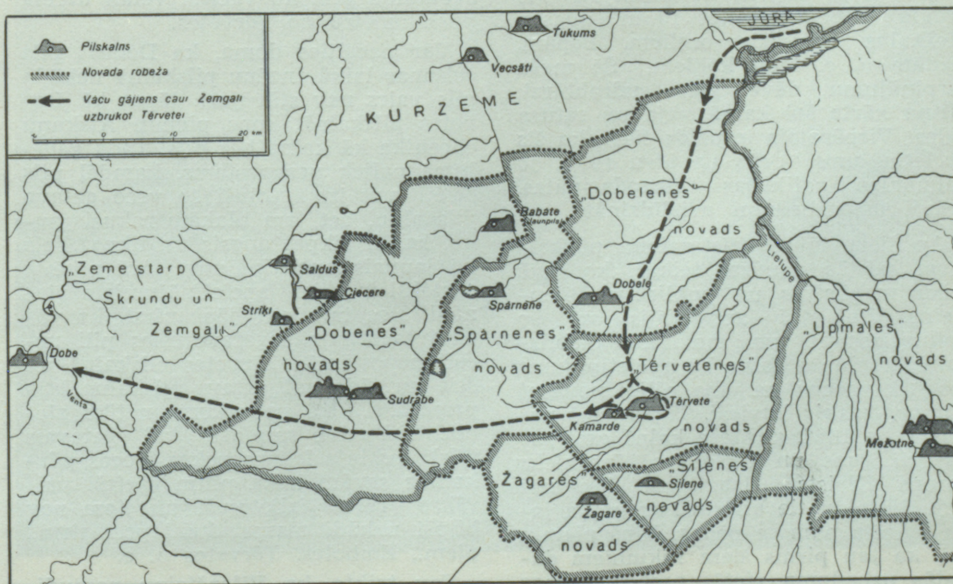
Treškārt, pats Dērings jau aprāda, ka viņa domājamais Sudrabkalns atrodoties zemā vietā, esot neliels un pa daļai norakts. Archaioloģiskā literātūrā nav nekur minēts, ka šis grantskalniņš būtu ar kaut ko atgādinājis pilskalnu. Visi šie iebildumi kopā padara Sidrabes atrašanos Lietuvā pārāk nedrošu.

Bet patiesais iemesls Sidrabes pilsvietas nolikšanai ārpus Auces apgabala gan bija tas, ka ne šajā apvidū, nedz arī kur citur Zemgalē nepalika vairs neviena brīva pilskalna, ko varētu piešķirt Sidrabes pilij, ja vācu Dobes pils aizņēma Jaunauces māju tuvumā esošos pilskalnus. Lai Sidrabe atgūtu savu vietu, tad nu nākas vācu Dobes pili no Dobiem kalniem aizcelt savā īstā vietā kaut kur citur un atzīt, ka viņa nav atradusies tur, kur līdz šim pieņemts domāt.

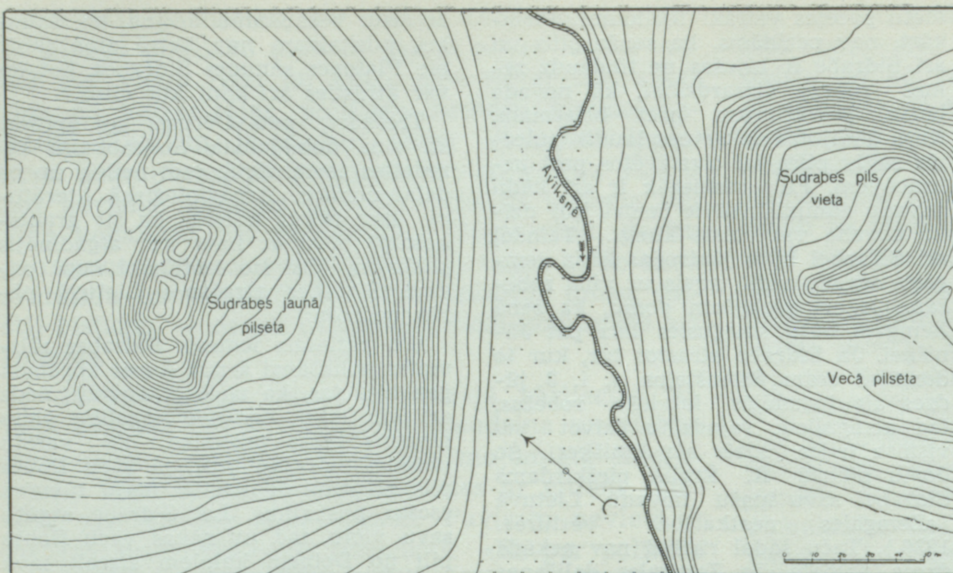
Apsveŗot vācu Dobes celšanas laiku, vietu un citus apstākļus, nāksies atzīt, ka šī pils patiesi nevarēja tikt celta Jaunaucē. Ja viņa paliek tur, tad paliek uz visiem laikiem nenoskaidrotas dažas pretrunas, kas izriet no Dobo kalnu apcietinājumu topografijas. Šīs pretrunas ir tik svarīgas, ka spiež vācu Dobes pilsvietu ar skubu meklēt kaut kur citur.

Kamdēļ tad vācu Dobe nav stāvējusi Dobos kalnos pie Koku muižas, kas vāciski saukta par Dobelsberg? Šai vietā taču ir apcietinājums un arī nosaukums, kas, šķietams, droši pierāda to, ka tur atradusies vācu koka pils «Doben». Bet dziļāk apsveŗot vietas un lietas apstākļus, izrādās, ka vācu celtā Dobene nekādā ziņā nevarēja atrasties minētā vietā. Lai šo lietu noskaidrotu, vispirms aplūkosim tuvāk Dobo kalnu apcietinājumus veida un novietojuma ziņā.

Tā saucamos Dobos kalnos ir d i v a s apcietinātas vietas, kas celtas viena otrai pretim abos Avīknes upī-

Zemgales novadi un pilskalni.

Sidrabes pils un pilsētu vietas Dobos kalnos.

tes krastos. Vienu no šiem apcietinājumiem, kas atrodas Avīknes kreisajā krastā pie Incēnu mājām, ļaužu mute dēvē par Pilskalnu. Šis pilskalns ir gandrīz četrstūrains ar labi apdarinātām un visai stāvām nogāzēm. Dienvidus pusē, kur dabīgais augstums trūcis, mākslīgi uzberts 70 m garš un 7 m augsts uzbedums ar tādu aprēķinu, lai no ārpuses pilskalns būtu visās vietās 14 m augsts. Šis pilskalns apkārtnē tālu redzams un pēc tipa pieder latviešu lielajiem administratīvo centru pilskalniem. Kalnu klāj arī bieza un atradumiem bagāta mītņu kārta. Kara mūzejā Rīgā glabājas kalnā atrasts šautras gals un saktas no 6. g. s. Visas zīmes rāda, ka šis pilskalns bijis apdzīvots ilgus gadsimtus.

Otrs apcietinājums atrodas Avīknes labajā krastā pretī pirmajam dažu desmitu metru no tā. Tautā to sauc par Mežkalnu un viņš skaitās Zvārdes pagastā. Meža kalnam apcietinājums ir tikpat liels kā Pilskalns, arī tikpat augsts. Uzbedumi, kas nostiprina no dabas neaizsargāto pusi, ir divi — ārējais 4 m augsts, bet iekšējais no grāvja dibena skaitot 10 m augsts. Mežkalns apaudzis ozoliem, liepām, lazdām u. c. lapu kokiem. Šā meža turpinājumu dēvē par sudrabbirzi. Mītņu kārta šai kalnā vāja un satura ogles. Vispārējais iespaids tāds, ka šis apcietinājums celts uz ātru roku, jo kalnmalas palikušas neapdarinātas, grāvji un uzbedumi neizlīdzināti.

Ap šiem tālu pazīstamiem pilskalniem saistās daudzas teikas, ko savā laikā uzrakstījis un publicējis Bīlenšteins. Viņš sīki aprakstījis arī šo kalnu izskatu un novietni, piebilzdams, ka Meža kalns kā apcietinājums esot tik varens, ka viņa cēlēji nevarot būt pagāniskie latvieši. Tālāk viņš pastāsta, ka 1866. g. Meža kalnā esot rakuši Raisons un Lielauces īpašnieks barons Kleists. Uzbeduma iekšpusē tam līdztekus tie atraduši ar kaļķa javu mūrēta pamata pēdas. Viņš piemin arī, ka jau pirms šiem rakumiem dažādās uzbeduma vietās esot redzamas kādu agrāku mantraču atstātās bedres. Mūŗa atliekas Bīlenšteins izskaidro ar to, ka bruņinieki uz mūŗa pamatiem esot cēluši savas koka ēkas, jo latvieši mūrēšanas mākslu neesot pazinuši.

Ko arī nedomātu nelietpratīgie gadījuma raceji par Meža kalnā atrastiem kaļķiem, kas varējuši celties arī visai jaunos laikos, nekādi nav iespējams, ka šis kalns varētu būt vācu celtās Dobes vieta, kaut arī šādu varbūtību izteikt ierosina vietas nosaukums. Nevar taču notikt, ka vācieši būtu savu pili cēluši, tā sakot, vārtu priekšā kādai zemgaļu pilij, kas stāvējusi Incēnu Pilskalnā upītes pretējā krastā. Par pils celšanu šādos apstākļos Atskaņu chronika nemin ne vārda, kaut gan viņa plaši runā par šo karagājienu uz Zemgali un cīņām ap neieņemto Tērveti. Chronika zina arī vēstīt, ka pēc diviem gadiem Dobes garnizons savu pili pametis un atgriezies atpakaļ pie savējiem. Bet ne ar vienu vārdu nekur nav teikts, ka pa šo laiku Dobes vāciešiem būtu bijusi kāda darīšana ar blakām esošās zemgaļu pils karavīriem, kā to zinām par svētkalna pili, ko vācieši vēlāk uzcēla puskilometru no Tērvetes.

Var pacelties doma, ka Dobes pils celšanas laikā Incēnu pilskalnā nekāda pils vairs nav stāvējusi, tāpat kā Babotes pilskalnā, kuŗu piemin Atskaņu chronika kā kalnu bez pils. Tādā gadījumā paliek nesaprotams, kamdēļ pils cēlēji nav izmantojuši šo veco gatavo pilskalnu, bet tam blakām rakuši jaunu, kas ir tikpat augsts un tikpat liels kā jaunais apcietinājums. Arī pārējie apstākļi ir abiem apcietinājumiem vienādi. Bez tam nav jāaizmirst, ka vācieši taču bija sagatavojušies pili uzcelt nopostāmās Tērvetes pilskalnā un šeit nu tāds pat gatavs pilskalns bija priekšā. Tā kā uzbrukums notika ziemā, kad zeme sasalusi, tad gatavais pilskalns bija īsti pa rokai. Vecos pilskalnus savām koka pilīm vācieši vairākas reizes izlietojuši un tiem nav bijuši nekādi aizspriedumi pret tiem., piem., Embotes, Tērvetes u. c.

Jau teikts, ka Bīlenšteinu pamudinājis nolikt Dobos kalnos vācu Dobi šo kalnu un arī tuvumā esošās muižas vāciskais nosaukums. Bet Dobei līdzīgi vietu vārdi Latvijā un Lietuvā nav nekāds retums. Jau pats Bīlenšteins aizrāda, ka 8 km no Dobeles atrodoties kāda Dobes muiža. Bez tam 3 km austrumos Lielplatonei ir Dobumu mājas, Ziemeļkurzemē kādas citas mājas sauktas Dobes. Bet šo māju tuvumā nav apcietinātu vietu, ko varētu attiecināt uz vācu Dobi. Vienīgā apcietinātā vieta, kas atbilst vācu Dobei, ir pilskalns pie Dobu un Piļu mājām Vormsātes tuvumā, Dzeldes un Dzirnupes sadurā. Tas ir 24 metri augsts zemes stūris ar sānmalām jumta stāvumā. Tā ir vienīgā šāda dabīga vieta visā Kurzemē un Zemgalē. Par labu vācu Dobei tur runā daudzi apstākļi. Pirmkārt, pilskalnā gandrīz nav nekādas mītņu kārtas, nav arī ogļu. Ogļu atliekas turpretī ir upes malā pilskalna pakājē, kas cēlušās, domājams, no nometņu ugunskuriem. Otrkārt, pilskalns ir no dabas gluži nepieejams un viņa galīgai nocietināšanai bija vajadzīgi ļoti niecīgi zemju darbi.

Treškārt — pilskalna plakums ir samērā neliels, tikai 15 m plats un 50 m garš, kas atbilst nelielam garnizonam, kādu tanī atstājuši vācieši. Chronikas saka, ka Dobe celta dziļi zemē iekšā, kaut gan nemin apstākļus, kāpēc tas darīts, bet mēs tos varam iedomāties. Šo chronikas norādījumu attaisno minētās Dobes vieta, jo tā atrodas aiz «terra inter Schrunden et Semigalliana». Nav nekur sacīts, ka Dobe celta zemgaļu zemē.

Taču Vormsātes lielais attālums no Tērvetes ir vienīgais iebildums, ko paceļ agrāko ieskatu aizstāvji pret jauno Dobes vietu. Šī vieta ir 50 km tālāk nekā Incēnu Dobe. Bet kad iedziļinājas Dobes celšanas apstākļos, tad top redzams, ka Dobi vajadzēja celt diezgan tālu prom no Tērvetes, jo vāciem bija jāatkāpjas un tos vajāja zemgaļi, kas dzinās pakaļ.

Lai iekarotu stūrgalvīgo un nikno Zemgali, vācieši ceļ viņā savas pilis. Kā pirmā tiek uzcelta Jelgava un 1249.—50. g. ziemā tiek Rīgā sagatavots koka materiāls vēl kādas citas pils uzcelšanai Zemgalē. Ar šo materiālu piekrautās ragavās vācieši dodas uz Zemgales sirdi Tērveti, lai to ieņemtu un viņas pilskalnā uzceltu savu apcietinājumu. Bet nodoms neizdodas, jo Tērveti Rīgas karaspēks nespēj ieņemt, kaut gan tanī piedalās arī Rēveles dāņi, Igaunijas bruņinieki, un Kuldīgas krustneši ar saviem kuršiem. Tērvetieši cīnās tik varonīgi, ka pat iznāk no savas pils pretī vācu karaspēkam un chronikas autors tiem nespēj liegt savu atzinību un uzslavu. (5287—5402). Vācu karaspēkam vajadzēja atkāpties un kā tas tādās reizēs notiek, to droši vien vajāja zemgaļi ne pa jokam. Vācieši atrod par izdevīgāku atkāpties, uz tiem piederošās Kurzemes pusi, jo, kā minēts, karagājienā piedalās arī Kuldīgas bruņinieki un kurši. Chronika gan saka, ka no Tērvetes vāci devušies «dziļi zemē iekšā» un uzcēluši tur savu Dobi no līdzatvestā materiāla. Ticamāk, ka šī došanās dziļi zemē nemaz bijusi tik labprātīga, bet ka zemgaļi tos vienkārši aizdzinuši no savas zemes robe-

žām līdz pat Kursai. Šeit, Zemgales malā, tad arī tiek izlietoti līdzi atvestie pils celšanas materiāli.

Ka vācu kaŗaspēka atkāpšanās no neuzvarētās Tērvetes nav bijusi bez nopietnām briesmām, liecina notikumi līdzīgos apstākļos 1264. un 1279. gadā, kad atkāpjoties no neieņemtām zemgaļu pilīm, vācu kaŗaspēks tiek no vajātājiem smagi sakauts. Šai gadījumā chronika gan nerunā par vācu zaudējumiem atpakaļceļā, tāpat kā tā noklusē daudzas citas vāciem nepatīkamas lietas, bet ticams ir tas, ka zemgaļi būs vāciešus izdzinuši no savas zemes robežām ar negodu. Šādā gadījumā vienīgā vieta, kur vāci varēja celt savu pili, bija dabīgs kalns Zemgales pamalē, kur cēlējus vairs neapdraudēja vajātāji. Rīgā tad varēja pastāstīt, ka nodomātā pils tomēr uzcelta un kaŗagājiens nav bijis veltīgs.

Visi šie apsvērumi un kalna pazīmes liek domāt, ka vācu Dobe neapšaubāmi atradusies pie Vormsātes Dobu mājām Ventas tuvumā. Šī Dobe vāciem bijusi zināma jau agrāk, jo to vairākas reizes piemin senraksti. Kurzemes dalīšanas grāmatā 1253. g. šī Dobe minēta Griezes un Vesetas apgabalā, bet 1291. g. rakstā bez Griezes minēta vēl Birzene. Šie vietu vārdi rāda, ka Dobe atradusies tur, kur Kurzeme pieskārusies Zemgalei. Šās vietas pareizību Kurzemes tuvumā apstiprina arī tas apstāklis, ka Kurzemei atkrītot no kristietības, arī Dobes garnizons spiests pili pamest. Zemgalē tai laikā nekas nebija grozījies, kas varētu izsaukt šādu rīcību.

Ja nu vācu Dobe atradusies pie Ventas, tad latviešu Dobē pie Incēniem stāvējusi kāda zemgaļu pils. Šī pils var būt tikai Auces apgabalā meklētā Sidrabe. Par labu Sidrabei nāk vēl tas apstāklis, ka apkārtnes vietu vārdos biežāk nekā citos apvidos sastopami ar sudrabu saistītie vārdi. Arī tas, ka Incēnu pusē esošais pilskalns ir neparasti stiprs un liels, lielāks kā Tērvetei, it labi atbilst chronikas vārdiem «festes haus». Šis ir arī pēdējais pilskalns virzienā Rīga, Jelgava, Svētpils.

Bet kā izskaidrojams tas apstāklis, ka pretī vecajam pilskalnam stāv tāds pats otrs jaunāks apcietinājums? Kur cēlušies tie zemju darbi, ko Bīlenšteins turējis par vācu Dobes pamatiem? Par laimi Atskaņu chronika saglabājusi ziņas, kas izskaidro arī šo parādību. Chronikas vēsta, ka 1289. gadā ordeņa kaŗaspēks negaidīti uzbrūk Sidrabei, ielaužas pilsētā un sāk cīnīties ap pils vārtiem. Bet tai pašā laikā sāk degt ap pili esošā pilsēta un vācieši spiesti atkāpties. Nodegušo pilsētu ap Sidrabi zemgaļi gan atkal uzceļ no jauna, bet drīz vien ordeņa brāļi to atkal nodedzina. Pēc tam šī pilsēta tiek uzcelta citā vietā, kā agrāk:

11335.

Sie syngen da den iamer sanc.
Es was da nach nicht zu lanc,
Yr hachelwerc sie buweten wider.
Die brudere quamen aber sider
Dar nach in vil kurzer stunt
Und brantens aber in den grunt;
Dat tet den semegallen we,
Sie buwetens anderweit als e.

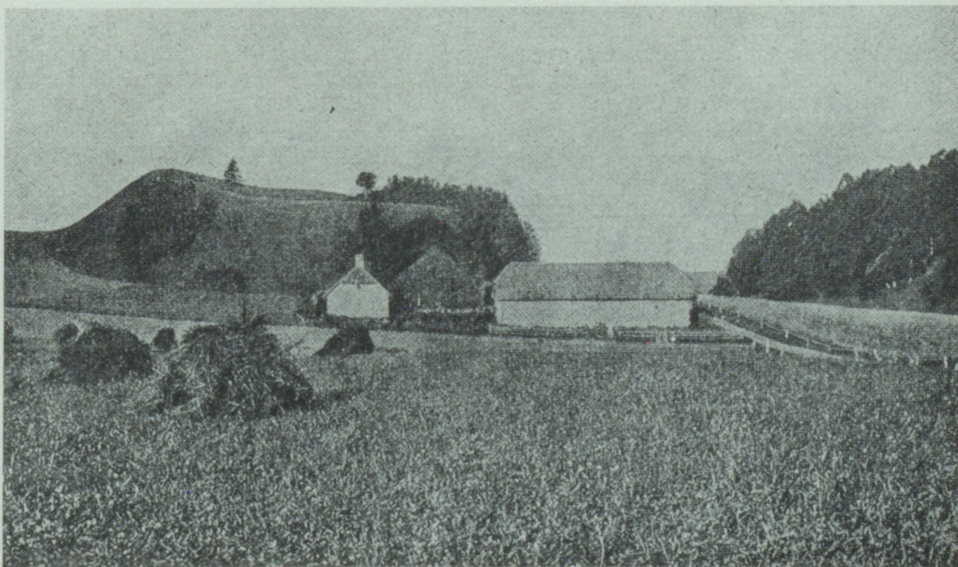
Noprotams, ka viņpus upītei esošais apcietinājums ir citā drošākā vietā pārceltās pilsētas vieta. To, ka šī jaunā, citā vietā pārceltā pilsēta nav vairs bijusi pils vārtu priekšā, kā tas parasti mēdz būt, bet tālāk no pils, liecina tālākais Atskaņu chronikas vēstījums par nevienprātību zemgaļu vidū. Vieni noslēgušies pilī un prasījuši padošanos vāciešiem, bet otri apcietinājušies pilsētā un stāvējuši par neatkarību. Ja apcietināta pilsēta būtu pie pils, tad pilī esošie būtu bijuši ielenkti no nedraugiem un nevarētu tik droši uzstāties. Tas norāda, ka jaunais pilsētas apcietinājums patiesi atradies citā vietā kā pati pils. Ja šāda otra apcietinājuma «citā vietā» nebūtu, varētu šaubīties, vai esam runājuši par īsto Sidrabes pilsvietu. Tagad, turpretī, vairs nav nekāda iemesla šaubām, jo Sidrabes pilsvietas pazīmes pa pilnam atbilst chronikā minētām.

Sidrabes pilsvieta saskan arī ar agrāko pētnieku meklējumiem. Bez jau minētiem arī Vatsons to meklējis Sidrabu kalnā starp Koku muižu (Dobelsberg) un Sirmeli. Pēc Kruzes domām tai vajadzējis atrasties tai pašā apvidū, bet pie Sudrabiņu mājām. Taču sīki pārbaudot viņu uzdotās vietas un izstaigājot visu Auces augstieni, man tāpat kā Bīlenšteinam neizdevās atrast nekādus pilskalnus. Abi pilskalni Dobos kalnos ir vienīgā vieta, kur varējusi atrasties zemgaļu Sidrabes pils un viņas pilsēta.

Vēl atliek piebilst dažus vārdus varbūtējam jautājumam, kā izskaidrot to, ka Sidrabe atrodas Dobenes apgabalā, kur it kā minēta pils tai pašā vārdā. Vai var būt, ka castrum Dobene dalāmās grāmatās un Sidoben Atskaņu chronikā ir viena un tā pati vieta? No Zemgales dalīšanas senrakstiem redzam, ka 1254. g. tiek dalīti trijās daļās seši rietumu Zemgales novadi. Silene (Syrene) un Sagera krīt Rīgas archibīskapam, Dubene un Sparnene Rīgas kapitulam, bet Tervethene un Dubelone šķēpnešu ordenim. Vēlāk, 1272. g. Rīgas domkapituls un ordeņa mestrs Valters dalās Spārnenes un Dobenes piļu apvidos, pieminot daudzus vietu nosaukumus, kas palīdz noteikt Spārnenes un Dobenes novadu platību. Vārdi castrum Dobene un castrum vero Spārnene šais dalīšanas rakstos ir jāsaprot kā Spārnenes un Dobenes apgabala pilis, jeb pils apgabali, pie kam pašām apgabalu pilīm varējuši būt arī savi īpaši vārdi, kas zemes dalītājus nav tik daudz interesējuši, kā kaŗavīrus, par kuŗiem stāstījusi chronika. Mēs zinām, ka pils nosaukums ne vienmēr bijis līdzīgs novada nosaukumam. Tā, Tālavas pils saukusies Beverīna, Upmales — Mežotne. Dabīgi, ka pilīm var būt divi nosaukumi — viens vispārīgais, pēc apgabala, kuŗam tā pieder, — Tālavas pils, Upmales pils, un arī īpašais, pilij vien piederošais. Šai gadījumā Dobenes pils jeb Dobenes novada pils ir bijusi Sidrabe, ar kuŗas īpašo vārdu iepazīstas vēlāk, kad ap to notiek kaŗa darbi. To pašu var teikt par Spārnenes pili Rakti, ko Bīlenšteins arī nolicis Lietuvā.

Šādā kārtā izskaidrojams arī tas apstāklis, ka Zemgales dalīšanas rakstos nav minēts īpašs Sidrabes vai Raktes novads, kas vēsturniekam R. Ērglim licies neparasti un viņš uz savu galvu iedalījis Sidrabei un Raktei īpašus novadus Lietuvā. Nevar būt, ka Zemgali dalīdami vācieši būtu aizmirsuši sadalīt veselus divus novadus ar spēcīgām pilīm, tāpat kā viņi neaizmirsa sadalīt Upmali — zemgaļu austrumu daļu.

Sidrabes nolikšana atpakaļ savā īstajā vietā atbrīvo vēsturisko ģeografiju no daudzām grūtībām, neskaidrībām un pretrunām. Top redzams arī, ka tagadējā Zemgales robeža ar Lietuvu nav tādā mērā mainījusies, kā tas šķita tad, kad Sidrabi domāja esam Jānišķē. Bīlenšteina autoritāte latviešu vēsturiskā ģeografijā un etnografijā ir jau cietusi mūsu dienās dažā labā vietā un nav nekāds brīnums, ka tai nākas ciest arī Sidrabes jautājumā. Ar viņa nodibināto ieskatu par Sidrabes pilsvietu Lietuvā mūsu vēsturnieki vairs nedrīkstētu samierināties.

Skats uz Sidrabes atrašanās vietu pie Incēnu mājām.

Pulkvedis M. Jeske

Kājnieku uguns uzbrukuma kaujā

Mēs zinām, ka pasaules karš izvirzīja pirmā vietā uguni kā kaujas faktoru. Ar laiku, kad lielgabalu un ložmetēju troksnis sāka aizmirsties un kad pat bijušie kaŗa dalībnieki bija piemirsuši, ka lielgabalu granātas un ložmetēju lodes nes nāvi, pacēlās daudz balsis par to, ka ugunij nevajadzētu piegriezt tik daudz vērības, bet ka galvenais kaujā ir kājnieku kustība uz priekšu.

Kur meklējama taisnība?

Vai būtu labi miera laikā ieaudzēt nākošos kaŗotājos pārāk lielu uzticēšanos kustības faktoram vien? Bet ja kaŗā pierādīsies, ka šī mācība bija aplama? Vai tad mēs no jauna nepiedzīvosim tādu pašu vilšanos kā 1914. gadā, kad visas armijas bija iedomājušās, ka ar neapturamu došanos uz priekšu var pārvarēt visus šķēršļus, pat ienaidnieka uguni! Tanī laikā aizstāvētāja uguns, salīdzinot ar tagadējo, bija samērā vāja. Pasaules kaŗa laikā nāca klāt lielā skaitā ložmetēji un parādījās patšautenes tādos apmēros, par kādiem 1914. gadā nebija iespējams iedomāties. Un ja mēs tagad gribētu pielietot atkal pirmskaŗa uzbrukuma metodes, tad droši vien zaudējumi un morālo spēku sabrukums būtu daudz lielāki nekā tad. Pasaules kaŗā kājnieki bija tik lielā mērā demorālizēti, ka viņi vairs nemaz negribēja iet uzbrukumā, kamēr artilerija nebija viņiem atbrīvojusi ceļu; tā izrādījās par nespējīgu pat ar artileriju ļoti bagātās armijās pilnīgi iznīcināt pretinieka uguns ligzdas, kuŗas, kājniekiem uzbrūkot, atklāja uz tiem uguni un tos apturēja vai pat piespieda tos atiet. Kājnieki gaidīja, ka artilerija no jauna atklās uguni un sagraus pretinieka vēl pārpalikušos uguns ieročus; šie kājnieki bija piemirsuši, ka viņi arī ir apbruņoti ar visādiem uguns ieročiem un ka izlietojot tos, varbūt būtu bijis iespējams tikt uz priekšu. Viņi gaidīja no artilerijas to, ko pēdējā nevarēja dot, jo tā taču nezināja, kādi punkti aiztur kājniekus un kur šie punkti atrodas. To zināja un varēja pateikt tikai kājnieki, kas uz tiem bija uzdūrušies.

Apstākļos, kad jādarbojas plašās frontēs ar vāju artilerijas pabalstu, kājniekiem vajadzēs daudz lielākā mērā paļauties uz savu uguni, lai likvidētu pretinieka sastapto pretošanos; bet lai tikai šie kājnieki neiedomājas, ka viņi varēs tikt uz priekšu bez šīs uguns! Visdrošākie un vislabāk apmācītie kājnieki kritīs par upuri pretinieka lodēm, ja tie nepratīs izlietot savu uguni, lai neutrālizētu pretinieka uguns ieročus, kamēr citi kājnieki izdarīs kustību uz priekšu vai apņemšanas manevri.

Mēs gribētu, lai mums katrā bataljonā dotu tikdaudz lielgabalu vai mīnumetēju, ka katru rotu varētu pabalstīt ar tiem pēc vajadzības. Bet mums jārēķinās ar apbruņojumā esošiem ieročiem un jāmēģina panākt, lai pēc iespējas tos vispilnīgāki izmantotu kājnieku pabalstam. Kājnieku lielgabalu skaits kājnieku pulka apbruņojumā liek pārnest visu smagumpunktu uz automātiskiem ieročiem, kā kājnieku uguns izpildītājiem.

Pirms pasaules kaŗa kājnieki, ejot uzbrukumā, izvērsās gaŗās līnijās, jo tad šie paši kājnieki - strēlnieki bija arī kājnieku uguns devēji; tagad aina mainījusies tādā ziņā, ka iespējams radīt uguns pabalstu ar ložmetējiem, šaujot caur atstarpēm, pāri savējo galvām un pat ar netiešo šaušanu; ložmetējiem iespējams pabalstīt uz priekšu ejošos kājniekus, pārvietojot savu uguni un pieskaņojot to kājnieku vajadzībām, bet pašiem paliekot uz vietas. Šo pabalstu vislabāk izmantos tie kājnieki, kas pratīs uzbrukt tādā iekārtā, lai pabalstītāji ložmetēji varētu pēc iespējas ilgāk darboties bez pozicijas maiņas, kā arī atstājot pietiekoši lielas atstarpes tādās vietās, kur ložmetēji var labvēlīgi darboties.

Kājnieki, turpinot uzbrukumu, tomēr nonāks tādā stāvoklī, ka artilerijas un ložmetēju uguns nespēs viņus apmierināt: parādīsies jauni mērķi, kuŗus nedz artilerija, nedz ložmetēji vēl nebūs iznīcinājuši un neutrālizējuši. Tad nāks talkā patšautenes; tās apstāsies un atklās uguni uz ienaidnieka pretošanās vietām un tādā kārtā dos iespēju citām kājnieku sastāvdaļām (strēlnieku grupām un vēl uguns vešanai neizlietotām patšauteņu grupām) tikt uz priekšu. Šāda kustības pabalstīšana var turpināties līdz pat durkļu cīņai, laižot pakāpeniski darbā visus kājnieku uguns ieročus, sākot ar patšauteni, kas šauj ejot, un beidzot ar šauteņu un rokas granātām. Šāda kustības un uguns saskaņošana, izmantojot pilnā mērā apvidu, dod kājniekiem iespēju, kaut arī samērā lēni, bet noteikti, virzīties no vienas apvidus robežas līdz nākošai, kur atkal varēs pievilkt talkā visus augšā minētos uguns ieročus norādītā pakāpenībā. Jo atklātāks būs apvidus, jo grūtāk būs vienlaicīgi neutrālizēt visu pretinieka uguns sistēmu. Pie kam jo uz plašākas frontes uz reizi būs jāorganizē uzbrukums, jo lielāka visu ieroču uguns centrālizācija būs jāietura. Jo apvidus būs šķēršļotāks, jo minētā kājnieku darbība būs vieglāka, jo šaurākas frontes varēs darboties patstāvīgi un būs iespējams decentrālizēt uguns darbību.

Tādos apstākļos kājniekiem vajaga būt vienmēr sagatavotiem iztikt ar savu uguni vien un jo vairāk tad, kad pretinieka kaujas iekārtā būs pārtraukums, vai aizstāvēšanās sistēma būs samērā vāji organizēta. Bet kājniekiem vienmēr jāpatur prātā, ka bez savas uguns pretinieka kājn. uguns joslā vai joslā, kur tādu var katru mirkli sagaidīt, kājnieki nedrīkst doties uz priekšu; tiem vienmēr jāatstāj aiz sevis uguns baze, kas tos vajadzības gadījumā pabalstītu un tādā kārtā nodrošinātu kustību.

Parasti kājnieki uzbruks vienlaicīgi, atkarībā no apvidus vai pašu uguns līdzekļiem, šaurākā vai platākā frontē. Lai visā frontē noteikta kājnieku vienība varētu virzīties uz priekšu, būs jāneutrālizē pretinieka uguns ieroči ne tikai uzbrūkošo kājnieku tuvākā priekšienē, bet arī pretinieka novietojuma dziļumā un flankos, lai pretinieks nevarētu izlietot savus ieročus, kas novietoti dziļumā un ārpus uzbrukuma joslas. Ja kāda kājnieku vienība būs iebrukusi pretinieka pozicijā, viņai vajadzēs dot uguni arī uz flankiem, lai tā segtu sevi, bet arī lai tādā kārtā apdraudētu uz vietas palikušo pretinieku, šaujot tam flankā un tā atvieglojot saviem kaimiņiem kustību uz priekšu.

Lai to panāktu, katrai uzbrūkošai vienībai vajadzīga uguns rezerve, kas varētu radīt minēto flankējošo uguni; vadā šo lomu izpildīs patšautenes grupa, rotā — rezerves vads, bet bataljonā — ložmetēji un event. kājnieku lielgabali.

Bet pienāks brīdis, kad kājniekiem būs jādodas uz priekšu triecienā, neskatoties uz to, ka pretinieks tomēr vēl nebūs pilnīgi demorālizēts. Lai to uzbrūkošie kājnieki varētu panākt, tiem jābūt morāliski ļoti augsti sagatavotiem. Lai neaizmirstam iedvest triecienā ejošiem kājniekiem pārliecību, ka trieciens pats par sevi atstāj satricinošu iespaidu uz aizstāvētāju morāli un tāpēc vien pretinieks šauj vājāk un bieži vien tā nervi neiztur un tas metas bēgt. Bet no tā nevajaga pārāk aizrauties — neizdevies trieciens atstāj uz pārpalikušiem cīnītājiem nospiedošu iespaidu un zaudētos morāliskos spēkus nav viegli atjaunot.

Apskatīsim tagad, kā mēs rīkotos, lai labāk pabalstītu ar uguni uzbrukumā ejošos kājniekus. Saprotams, ka, lai uzbrucējs varētu gūt panākumus, pretinieka uguns ir jānoslāpē, citiem vārdiem — jāpanāk uguns pārsvars pār aizstāvētāju un tas jāpanāk visā uzbrukuma laikā.

Lai varētu apslāpēt pretinieka uguni zināmā joslā vienlaicīgi, jāsastāda uguns plāns un jānodrošina uguns pa-

balsts pa visu uzbrukuma laiku. Parasti uguns plāna jēdzienu mēdz saistīt ar aizstāvēšanās kauju. Protams, uzbrukuma kaujā uguns plāns nav tāds, kā aizstāvoties; uzbrukuma kaujā uguns organizējama tā, lai savi kājnieki varētu iet uz priekšu. Jāatzīmē, ka uguns plāns uzbrukumā ir daudz grūtāk noorganizējams un vēl grūtāk pielietojams. Runājot par uguns plānu uzbrukuma kaujā no kājnieku uguns viedokļa, mums vispirms jākonstatē, ka bataljona komandieris ir tā persona, kas šo plānu visbiežāk reālizē, — jo viņam ir visi kājnieku uguns ieroči, neskaitot kājnieku lielgabalus, kuŗus parasti pulka komandieris nodos viņa rīcībā. Bieži vien, kad apvidus būs šķēršļots, arī rotas komandierim nāksies uzņemties uguns plāna sastādītāja un pielietotāja lomu.

Kad mēs sastādām uguns plānu, vispirms paceļas jautājums, kurp šaut. Šis jautājums nav tik vienkāršs, kā tas no pirmā acu uzmetiena var izlikties; parasti mēs nezināsim tos punktus, kur pretinieks novietojis savus uguns ieročus un ja arī dažus zināsim, tomēr daudz paliks tādu, par kuŗu atrašanās vietām mums nebūs un arī normālos apstākļos nevarēs būt ziņu. Visrūpīgākā kaujas izlūkošana un novērošana nedos gaidīto, jo pretinieks darīs visu, lai savus ieročus un galvenām kārtām flankējošos, tā tad visbīstamākos, pēc iespējas ilgāk atturētu no šaušanas, un ņemot vērā maskošanos, uzbrucējam nebūs iespējams par tiem gūt ziņas. Kas tamdēļ darāms?

Atliek tikai pētīt apvidu un censties pašiem nostāties pretinieka lomā, lai atrastu labākās vietas, no kuŗām viņš vissekmīgāk varētu apšaudīt uzbrucēju zināmā apvidus daļā, kas izvēlēta uzbrukumam. Šīs aizdomīgās vietas tad arī būtu jāapšauda, bet tās vietas, no kuŗām nav iespējams dot uguni uz uzbrūkošiem kājniekiem, paliktu neapšaudītas. Tie, kas neizjūt uguns plāna nepieciešamību uzbrukuma kaujā, mēdz parasti aizrādīt, ka šaut uz vietām, kur ienaidnieka varbūt nav, būtu ja ne pilnīgs absurds, tad vismaz nelietderīga municijas tērēšana; tādos gadījumos mēdz teikt, ka labāk apmierināties ar ieroču (artilerijas un ložmetēju) turēšanu šaušanas gatavībā, atklājot uguni tikai tad, kad parādīsies mērķi. Par kādiem mērķiem šeit varētu būt runa? Laikam ne par ļaudīm stāvus, ceļos vai guļus, bet gan par šaujošu, bet pilnīgi aizmaskotu ložmetēju vai patšauteni. Vai šos šaujošos ieročus varēs saredzēt no ložmetēju pozicijām vai artilerijas novērošanas punktiem? Par to stipri jāšaubas. Šos ieročus atklās uzbrūkošie kājnieki, kad tie būs pievirzījušies pietiekoši tuvu; bet kā lai viņi par to paziņo savam ložmetējam? Ar signālu? Bet vai tad varēs pateikt, kur redzētais ierocis atrodas? Protams, nē. Sūtīt cilvēku? Bet tas droši kritīs par upuri šim šaujošam ierocim, kamēr viņš būs sasniedzis kādu drošu segtu atiešanas ceļu. Un cik tas prasīs laika? Ko darīs tajā laikā citi kājnieki? Viņi droši vien būs tādā pašā stāvoklī un mēģinās dabūt ložmetēju vai artilerijas pabalstu.

Normāli viņi būs spiesti uzsākt uguns kauju ar saviem uguns līdzekļiem un tādā kārtā kājnieku rotas būs atstātas pilnīgi savam liktenim bez cerībām tām palīdzēt. Lai izsargātos, cik vien iespējams, no nokļūšanas tādā stāvoklī, jādara viss, lai vienlaicīgi turētu zem uguns pretinieka ieņemto pozicijas daļu, no kuŗas tas var vērst savu uguni pret uzbrucēju. Tādā kārtā uzbrūkošie kājnieki varēs pievirzīties pēc iespējas tuvāk pretiniekam un pāriet durkļu cīņā.

Tādēļ no svara uzbrukumam izvēlēties tādu apvidus daļu, kuŗu no sāniem aizstāvētājs nevarētu apšaudīt. Citādi vajadzētu neutrālizēt daudz platāku joslu, nekā mūsu uzbrukuma fronte; citiem vārdiem, vajaga izvēlēties noslēgtu apvidus daļu, lai tādā kārtā ierobežotu neutrālizējamās joslas platumu: jāpieturas pie principa, ka jāšauj tikai uz tām vietām, no kuŗām pretinieks ar klājenisko uguni varētu apdraudēt uzbrucēju, protams, neaizmirstot arī dziļumā novietoto pretinieku.

Ņemot vērā apstākli, ka visu uzbrukuma joslu nevarēs vienlaicīgi visā pilnībā neutrālizēt, rodas jautājums, kā lai šauj? Vispirms normāli kājnieku uzbrukumu pabalstīs artilerija un kājnieku lielgabali resp. mīnumetēji un

Jātnieku pulks defilē ar izvērstiem standartiem.

tiem palīgā nāks ložmetēji. Artilerija šaus uz tādiem mērķiem, pret kuŗiem ložmetēji būtu maz iedarbīgi un kuŗi prasa graujošu iedarbību; parasti uz ložmetējiem, kas jau būtu atklāti, vai uz tādām vietām, kur tādus varētu iedomāties, un kur pēdējie varētu atrast labu patvērumu pret lodēm (piem. kādā mājā, aiz mūŗa sienām u. t. t.).

Ložmetējiem tā tad vajadzētu apšaudīt tādas vietas, kas prasa mazāk graujošu, bet vairāk neutrālizējošu iedarbību (skaustus, nogāzes, ierakumu līnijas u. t. t.); citiem vārdiem, šaut uz vietām, kur būtu jāpiespiež dzīvais spēks paslēpties, vai vismaz vājāk šaut. Tā kā mēs nevarēsim šaut visos virzienos, tad uguns būs jākoncentrē uz vietām, kur jau atklāti pretinieka uguns ieroči, vai uz vietām, kur mēs visvairāk varētu sagaidīt vai kur tie mums būtu visbīstamāki.

Tagad rodas jautājums, kad uzsākt šaušanu? Ja mēs šautu tikai uz mērķiem, kas atklātos uzbrukuma laikā, mēs nonāktu grūtībās, par ko jau bija runa. Tagad, kur mūsu rīcībā diezgan lielā skaitā ir ložmetēji, mēs varam tos atstāt uz vietas un likt tiem šaut, kamēr kājnieki iet uz priekšu. Municijas saudzēšanas nolūkā varbūt mēs varētu pielaist arī tādu stāvokli, ka dažiem ložmetējiem paredzēts uguns uz noteiktām vietām. Kad kājnieki konstatē, ka viņi netiek uz priekšu tādēļ, ka no minētās noteiktās vietas tie tiek apšaudīti, ložmetēji, pēc norunāta signāla vai uz pašu novērošanas rezultātu pamata, ātri atklāj uguni.

Tā tad mēs redzam, ka artilerijas un ložmetēju ugunij būs jādarbojas pēc iepriekš izstrādāta plāna un arī uz tādām vietām, kur varbūt pretinieka nemaz nav, bet tas būs tomēr jādara pašnodrošināšanās nolūkā. Patšautenes un šautenes atklās uguni tikai tad, ja ar artilerijas un ložmetēju uguns pabalstu vairs nevarēs tikt uz priekšu; tās atklās uguni uz tādām vietām, kuŗās būs novēroti pretinieka darbojošies uguns ieroči un kuŗus mūsu artilerija un ložmetēji neapšauda. Tādā kārtā patšautene un pa daļai arī šautene apkaŗos tos mērķus, kas parādīsies uzbrukuma laikā, un šos mērķus tās arī parasti varēs uzzīmēt, ja būs uzdūrušās uz to uguni samērā nelielos attālumos.

No augšā minētā mēs redzam, ka viena daļa uguns līdzekļu paliek uz vietas un pabalsta kājniekus, kas virzās uz priekšu ar saviem vieglajiem uguns ieročiem. Uz vietas palikušie uguns ieroči jānovieto tā, lai tie varētu dot ne tikai stipru uguni uzbrukuma sākumā, bet lai tie arī varētu pabalstīt kājniekus pašā uzbrukuma laikā. Kā jau agrāk minēts, ložmetēju un pārējo kājn. smago ieroču uguns pabalstu normāli organizēs bataljona komandieris; tikai šķēršļotā apvidū, kur ložmetējiem nebūs iespējams darboties plašākā frontē, tie gribot negribot būs jāpiedala uzbrūkošām rotām.

Bataljona komandieŗa rīcībā palikušie kājn. smagie ieroči sastāda viņa tā saucamo uguns bazi. Tā būs visas uzbrukuma iekārtas pamats. Uguns baze ar savu uguni ietekmēs uzbrukuma gaitu, vēršot uguni uz noteiktām vietām vai turot to gatavībā. Šī uguns vienmēr paliek bataljona komandieŗa rokās: viņš var to pārsviest pēc vajadzības kuŗā katrā vietā, manevrējot ar trajektorijām, pastiprinot uguni te vienā, te otrā vietā. Caur to mēs panākam, ka visā uzbrukuma laikā līdz zināmai apvidus robežai, mēs varam panākt pabalsta nepārtrauktību, kas agrākos laikos, kad nebija ložmetēju pietiekošā skaitā, arī nebija iespējams citādi, kā tikai ar artilerijas palīdzību. Šo nepārtrauktību var traucēt nepieciešamība pārvietot uguns bazi; to var panākt vai nu apturot uzbrukumu, kamēr ložmetēji nenovietosies jaunā uguns pozicijā, resp. bazē, vai nu pārvietojot pa daļām; kamēr viena daļa ved uguni no agrākām pozicijām, otra daļa pārvietojas un atklāj uguni u. t. l. Protams, ka caur to cieš uguns spēcīgums, bet toties uzbrukums netiek pārtraukts.

Bieži vien, pateicoties apvidus nodalījumam dziļumā, uzbrukumam tomēr būs uz laiku jāapstājas, lai uz jaunās uguns bazes jaunā apvidus nodalījumā varētu uzstādīt visus uguns ieročus un noorganizēt jaunu uguns plānu. Tas prasīs apstāšanos uz zināmu laiku. no tā izriet, ka kājnieku uzbrukuma gaita būs lēna un līdzināsies lielākiem vai mazākiem lēcieniem, atkarībā no iespējamībām nodibināt uguns bazi ar lielāku vai mazāku iedarbības attālumu: jo apvidus līdzenāks, jo šie lēcieni būs lielāki.

Uzbrukuma laikā kaujas apstākļi mainās un līdz ar to rodas nepieciešamība pielāgot uguni šiem jaunajiem apstākļiem; dažus no šiem apstākļiem var iepriekš paredzēt un spert vajadzīgos soļus, lai uguns plānā paredzētu vajadzīgo pielāgošanos; bet visbiežāk notiks tā, ka šie apstākļi radīsies negaidot un tad uzdevuma atrisināšana atkarāsies no izpildītāju iniciatīvas attiecībā uz uguns pielietošanu. Tie pretinieka mērķi, kas nejauši parādās, katram kājniekam bez jebkādas pavēles no augšas jāuzsāk apšaudīt, respektīvi neutrālizēt. Bet tiklīdz kādas pretinieka pretošanās dēļ būtu jāuzsāk uguns koposana pret šo pretošanās vietu, ir vajadzīga priekšnieka rīcība un tas prasa jau laiku. Tā tad mēs redzam, ka arī no pašas uguns kaujas vešanas viedokļa skatoties, kājnieku uzbrukums būs ļoti lēns. Tāpat būs vajadzīgs laiks, lai pēc iebrukuma pretinieka pozicijā noorganizētu kādas mazas vienības uguns bazi uzbrukumam iebrukuma paplašināšanai jaunā virzienā. Tāpat laiku prasīs iebrukušās vienības flanku nodrošināšana ar uguni: parasti tās būs līdz tam laikam rezervē paturētās vienības. Bieži gadīsies, ka pretinieka uguns no flanka, kas nebija no uzbrucēja neutrālizēta, būs par iemeslu, ka kāda neliela vienība pazaudēs savu uzbrukuma virzienu, jo viņa būs spiesta pagriezt savu fronti pret minēto pretinieku un to apkaŗot ar savu uguni. Tad rezervē palikušā vienība to atvietos, uzsākot uzbrukumu vajadzīgā virzienā.

Vēl būtu lietderīgi apstāties pie jautājuma par kājnieku uzbrukuma pabalstošo uguns ieroču daudzumu: to nekad nebūs par daudz, un tādēļ uzbrukuma frontes platumu noteiks ne tikdaudz apvidus, bet gan galvenām kārtām minēto uguns līdzekļu bagātība.

Pasaules kaŗā rietumu frontē lietātie uguns ieroču samēri mūsu apstākļiem maz piemēroti; tie mūs var interesēt tikai kā salīdzinājums. Mums būs jāuzbrūk pavisam citādos apstākļos un ar samērā mazu graujošo uguns ieroču pabalstu un tamdēļ uzbrūkošiem kājniekiem būs jāpaļaujas vairāk uz pašu uguni un jācenšas ar uguns un kustības saskaņošanu, iesūkties pretinieka novietojuma atsperēs un apdraudēt to no flanka vai pat aizmugures. Tagad apskatīsim, cik lielu uguns pabalstu mēs varētu dot uzbrūkošam bataljonam vislabākā gadījumā, kad uzbrukumu izdara divīzija ar visiem saviem līdzekļiem. Pieņemsim, ka divīzija izdara uzbrukumu pretinieka vidēji nocietinātai pozicijai un par iebrukumu vai pozicijas pārrāvuma vietu izvēlas apmēram 3 km platu fronti; tāda iebrukuma dziļums varētu būt 1½—2 km, kas zināmā mērā jau dezorganizēs aizstāvētāja plānveidīgu aizstāvēšanos ar uguni un dos iespēju uzbrucējam iedarboties pretinieka jaunatklātos flankos un tādā kārtā paplašināt iebrukumu.

Pieņemsim, ka divīzijas komandieris nolēma uzsākt uzbrukumu ar 2 kājnieku pulkiem I līnijā, pie kam pirmā pulkā uzbrūk I līnijā 2 bataljoni, bet otrā pulkā tikai 1 bataljons. Apskatīsim, kādu uguns pabalstu varēs saņemt katrs no uzbrūkošiem bataljoniem? Pieņemsim, ka divīzijai bez saviem 3 art. divīzioniem piedalīts 1 sm. divīzions un ka pēdējais izlietots kontrbaterijai; tādā kārtā katru bataljonu varēs pabalstīt 1 art. divīzions. Bez tam, tanī pulkā, kur uzbrūk tikai 1 bataljons, pulka komandieris varēs dot kā pabalstu 2 pārējo bataljonu ložmetēju rotas un savu kājn. lielgabalu batereju, kas visumā uz 1 km frontes platuma dos: 12 lielg. + 4 kājn. lielg. + 36 ložmet., kas iztaisa uz katriem 20 m frontes platuma 1 ložm. vai 1 lielgabalu; ja ņemam vērā, ka būs vajadzība uguni ešelonēt pretinieka novietojuma dziļumā, tad varam pieņemt, ka uz katru ieroci būs 30—40 m. frontes platības. Tāda neutrālizācija var izrādīties par pietiekošu, lai dotu iespēju saviem kājniekiem pievirzīties trieciena attālumā, ja tikai apvidus un spēku sadalījums uzbrukumam būs labvēlīgs.

Apskatīsim tagad, kādu pabalstu varēs saņemt pirmā pulka divi uzbrūkošie bataljoni? Pulkā paliek neizlietota vēl 1 bataljona ložm. rota un 1 kājn. lielg. baterija; šos līdzekļus varēs nodot vienam bataljonam, bet no trešā k. pulka, kas nemaz neuzbrūk, varēs paņemt vēl 1 ložmetēju rotu, bet minētā pulka 2 ložm. rotas un kājn. lielg. bateriju nodot otram bataljonam.

Mēs redzam, ka visi trīs bataljoni būs vienādi apgādāti ar uguns pabalstu. Vai tāda ložm. rotu izlietošana būtu pielaižama? Protams, ka tikai ar zināmiem ierobežojumiem, lai vajadzības gadījumā vēl kaujā neievestie bataljoni varētu savus ložmetējus saņemt. Tas ir pilnīgi iespējams, ja mēs minētos ložmetējus piesardzīgāk

novietojam pozicijā zināmā attālumā no pretinieka un ar labiem atiešanas ceļiem un bez tam ļaujam uzbrūkošiem bataljoniem izlietot tikai uguni. Pats par sevi saprotams, ka iebrukumam attīstoties, vairs nebūs iespējams tik lielu uguns pabalstu sniegt, jo dažiem vēl kaujā neievadītiem bataljoniem būs jāņem dalība iebrukuma paplašināšanā vai padziļināšanā; turpmākā uzbrukumā arī nebūs tik lielas vajadzības pēc uguns pabalsta, jo mazo vienību manevrēšanas iespējamības palielināsies un viņas varēs iztikt ar to uguns pabalstu, ko tām spēs sniegt bataljona komandieris ar saviem organiskiem un event. arī ar piedalītiem uguns līdzekļiem.

Pulkvedis-ltn. K. Vidiņš

Kaujas apmācība

(Turpinājums.)

Karte 1:25.000.

Minēto karti 1937. gada abonentiem «Aizsarga redakcija izsūta pēc 30 santimu (pastmarkās) saņemšanas pārsūtīšanas izdevumu segšanai.

Vispārīgais stāvoklis.

Vispārīgais stāvoklis saskaņā ar pielikto stāvokļa karti un kā minēts «Aizsargā» š. g. 6. burtnīcā.

Ziņas par karaspēka vienību organizāciju skaties «Aizsarga» š. g. 2. burtnīcā.

1./5. K. P. atkāpšanās dienā.

1. **Plkst. 11,50** rotas komandieris pēc btl-na k-ra priekšpavēles saņemšanas no sava komandpunkta nosūta ar ziņnešiem I un II vada komandierim sekojošo rakstveida pavēli, kuru III vada k-ris saņem mutvārdiem turpat komandpunktā:

«Personīgi — slepeni.

Paredzama atkāpšanās. Atraušanās sākums plkst. 14,00.

Pulcēšanās vietas: btl-na — Vertukšnas mž. vns. 9; mūsu rotas — Serpauka 1.

Vadu atiešanas virzieni uz rotas pulc. vietu:

— I vadam — no Prudu mežs ZR. stūra caur Serpauka 10;

— II vadam — no Guduļi 6 caur Ļadi 5;

— III vadam — kā I vadam.»

2. **Plkst. 11,55** rotas k-ris dod III vada k-rim sekojošo mutvārdu pavēli:

«Stāvoklis Jums zināms!

Atraušanās segšanai šodien plk. 13,30 Jūs ar vienu kaujas grupu ieņemiet pozicijas uz atsevišķā paugura, kas starp Prudu pmž. vns. 2 un 6.

Pozicija jānotur līdz manai pavēlei.»

3. **Plk. 12,00** rotas k-ris dod sekojošo mutvārdu pavēli rotas feldšeram:

«Šodien līdz plk. 13,30 nogādājiet visus ievainotos un slimos uz btl-na pārsienāmo punktu.

Kā palīgspēku ievainoto nogādāšanai variet ņemt vienu III vada str. grupu.»

4. **Plk. 12,05** rotas k-ris ar ziņnesi nosūta rotas ieroču mantzinim uz Serpauka 10 sekojošo rakstveida pavēli:

«Slepeni — personīgi.

Paredzama atkāpšanās. Atraušanās sākums plk. 14,00.

Rotas kaujas vezumiem pakāpeniski pārvietoties uz rotas pulc. vietu Serpauka 1, no kurienes paredzama atiešana uz btl-na pulc. vietu Vertukšnas mž. vns. 9.

Ziņojiet man līdz plk. 13,30 par rotas pulcēšanās vietas un ceļa līdz Pustoška 11 piemērotību.»

5. **Plk. 12,10** rotas k-ris iziet līdz Prudu meža R malai un personīgi iepazīstas ar vadu atiešanas virzieniem, pēc kam plk. 12,30 atgriežas savā komp-tā, kur vicevirsseržants ziņo, ka plk. 12,25 saņemts brīdinājums pa tāiruni par bataljona rakstveida atkāpšanās pavēles izsūtīšanu.

6. **Plk. 12,30** rotas k-ris pavēl ierasties savā komp-tā visiem vadu komandieriem.

7. **Plk. 12,45** rotas k-ris saņem btl-na rakstveida atkāpšanās pavēli, pēc kam pēc lēmuma pieņemšanas dod sekojošu mutvārdu pavēli visiem vadu k-riem:

Atkāpšanās pavēle.

I. Stāvoklis.

Ienaidnieks šodien iebrucis kaimiņu divīzijas iecirknī uz Z no šejienes. Mēs atkāpsimies ar uzdevumu ieņemt jaunu aizstāvēšanās poziciju.

II. Uzdevums.

1. Rotas:

Šodien plk. 14,00 sākt atraušanos un līdz plk. 14,30 iziet caur btl-na uztverošo poziciju uz aptures līnijas, pēc kam sapulcēties rotas pulcēšanās vietā Serpauka 1, no kurienes caur Pustoška 4 atiet uz btl-na pulc. vietu Vertukšnas mž. vns. 9.

No plk. 14,00 rotai piedalīta 1 lžm. grupa, kas pie Prudu pmž. vns. 7.

2. Kaimiņu:

Vienlaicīgi ar mūsu rotu atrausies un aties:

pa kreisi — 7. K. P.,
pa labi — 2./5. K.P.,

III. Manevra ideja.

Atraušanos sākt vienlaicīgi visā frontē, pēc kam sapulcēties aiz bataljona uztverošās pozicijas rotas pulcēšanās vietā pie Serpauka 1 un atiet uz btl - na pulcēšanās vietu Vertukšnas mž. vns. 9. Atraušanās segšanai izmantot atbalsta punkta pie Serpauka 12 un Ļadi 3 uguni. Bez tam ierīkot rotas uztverošo poziciju starp minētiem atbalsta punktiem un Prudu mežu.

IV. Izpildīšana.

1. Atraušanās segšanai III vada k-rim ar 1 kaujas grupu ieņemt ats. pauguri starp Prudu pmž. vns. 2 un 6.

2. Atraušanās un atiešana uz rotas pulc. vietu:

Kaujas ešelona vadiem sākt atraušanos plk. 14,00 un līdz plk. 14,25 iziet caur btl-na uztverošo poziciju un sapulcēties rotas pulc. vietā Serpauka 1.

III vadam (bez 2 grupām) zem vada seržanta komandas sākt atiešanu uz rotas pulc. vietu plk. 13,55 un uzņemties pulc. vietas aizsardzību no gaisa.

Atiešanas virzieni uz rotas pulc. vietu:

I vadam — no Prudu meža ZR stūra caur Serpauka 10,

II vadam — no Guduļi 6 caur Ļadi 5,

III vadam — kā I vadam.

Ložm. grupai pie Prudu pmž. vns. 7 atiet kopā ar I vadu

1/5. K. P. pozicija.

V. S a k a r i.

Es līdz atraušanās sākumam atradīšos savā komp-tā, pēc kam pāriešu uz atb. punktu pie Serpauka 12.

Kaujas ešelona vadiem pēc iziešanas caur btl-na uztv. poziciju ziņot man uz Serpauka 12.

Signāli iepriekšējie.

VI. A i z m u g u r e.

Rotas kaujas vezumi nogādāti uz rotas pulc. vietu.

Plk. 13,10 rotas k-ris atlaiž vadu komandieŗus.

8. Plk. 13,10 rotas k-ris nosūta ložm. grupas k-rim uz Prudu pmž. vns. 7 sekojošo rakstveida pavēli:

«Paredzama atkāpšanās. Atraušanās sākums plk. 14,00.

Līdz ar atraušanās sākumu **Jūsu** ložm. grupa no btl-na k-ŗa pakļauta 1. rotai.

Uzdodu Jums atiet kopā ar I vadu.»

9. Plk. 14,00 rotas k-ris pāriet no sava komp-ta uz Serpauka 12. Te, pēc ziņojuma saņemšanas no kaujas ešelona vadiem par iziešanu caur btl-na uztveŗošo poziciju, rotas k-ris nosūta ar ziņnesi III vada k-rim sekojošo rakstveida pavēli:

«Rota izgājusi caur btl-na uztveŗošo poziciju.

Pavēlu Jums ar kaujas grupu atiet uz rotas pulc. vietu, uz kurieni dodos arī pats.»

Pēc šīs pavēles nosūtīšanas rotas k-ris kopā ar savu grupu dodas uz rotas pulcēšanās vietu, bet pirms iziešanas nosūta ziņojumu btl-na k-rim par rotas iziešanu caur btl-na uzveŗošo poziciju.

Iztirzājums.

Rotas komandieris tāpat kā btl-na komandieris atkāpšanos necenšas nokārtot ar vienu vispārējo operātīvo pavēli, bet jo plaši pielieto priekšpavēles un atsevišķas pavēles. Princips tas pats: — jo mazāk laika, jo īsākām jābūt rotas komandieŗa pavēlēm, pie kam vispārējās operātīvās pavēles vietā stājas atsevišķas pavēles.

Tagad apskatīsim rotas k-ŗa darbību un pavēles:

1. Tūlīt pēc btl-na priekšpavēles saņemšanas rotas k-ris nosūta ar ziņnešiem kaujas ešelona vadu k-ŗiem īsu priekšpavēli. Lai nemazinātu kaŗaspēka pretošanās gribu, paredzamā atkāpšanās pēc iespējas ilgi turāma slepenībā. Tādēļ par atkāpšanos jāinformē tikai tās amata personas, kuŗām veicami kādi atkāpšanās priekšdarbi.

Vēlams, lai šādā rotas priekšpavēlē noteiktu:

— tieši vai vismazākais aptuveni atraušanās sākumu, lai zinātu, cik rīcībā laika sagatavošanās darbiem;

— rotas pulcēšanās vietu;

— vadu atiešanas virzienus uz rotas pulc. vietu. (Mēs te nedodam stingri noteiktus atiešanas ceļus, jo ņemot vērā ienaidnieka tuvumu un tā uguns iespējamības, nebūtu lietderīgi vadus tik cieši saistīt pie noteikta ceļa, kā to mēs darām ar lielākām vienībām jau tālāk aizmugurē, kur ienaidnieks ar savu kājnieku ieroču uguni mūs vairs nesniedz. Tā paša iemesla dēļ rotas k-ris arī nenosaka vadu pulcēšanās vietas, kā to dara btl-na k-ris ar rotām. Vadu pulcēšanās iespējamība lielā mērā atkarāsies no ienaidnieka izturēšanās un uguns, ko grūti visā pilnībā paredzēt. Tādēļ jāatstāj vadu k-ŗiem brīvas rokas.)

2. Neskatoties uz to, ka jau btl-ns ierīkojis uztveŗošo poziciju, arī rotas komandieris ierīko pats savu uztveŗošo poziciju, paredzot tajā 1 kaujas grupu. Pareizi, jo katram komandierim ir jārūpējas par savas vienības atraušanās segšanu, neatkarīgi no augstākās vienības komandieŗa spertiem soļiem.

3. Lai slēptu atkāpšanos, rotas k-ris rotas feldšeram par to neko nesaka, bet dod tikai konkrētu uzdevumu atbrīvot rotu no ievainotiem.

4. Rotas komandieris pavēl sākt pārvietot rotas kaujas vezumus uz rotas pulcēšanās vietu. Lai pārvietošana ienaidniekam neuzkristu un lai izvairītos no varbūtējiem zaudējumiem, tiek pavēlēts pārvietoties pakāpeniski. Saprotams, nakts laikā tā būtu kļūda, jo tad taisni otrādi — vezumiem, lai tie nepazustu, būtu jāturās visiem kopā. Arī ienaidnieka uguns naktī nav tik sekmīga. Bez tam ieroču mantzinim tiek dots izlūkošanas uzdevums: noskaidrot rotas pulcēšanās vietas un atiešanas ceļa piemērotību. Bez šaubām, tik vienkāršu uzdevumu ieroču mantzinis kā instruktors spēs veikt un sevišķas izlūku patruļas sūtīšana būtu lieka.

5. Lai gan rotas k-ris visumā pazīstams ar savas rotas iecirkni, tomēr tas atlicina tik daudz laika, lai izietu līdz Prudu meža R. malai un pats personīgi konkrēti pārbaudītu rotas atiešanas iespējamības aiz btl-na uztveŗošās pozicijas, lai pārbaudītu, vai vadiem pēc kartes un atmiņas dotie atiešanas virzieni nebūtu jāgroza.

6. Pēc brīdinājuma saņemšanas par rakstveida btl-na pavēles izsūtīšanu, rotas k-ris pavēl savā komp-tā ierasties visiem vadu k-ŗiem. Pareizi, jo mazako vienību komandieŗiem vienmēr jācenšas savas pavēles dot mutvārdiem visu padoto komandieŗu klātbūtnē. Ar tādu rīcību var izsargāties no daudziem pārpratumiem un neskaidrībām. Saprotams, atsaukt vadu komandieŗus no saviem vadiem kaujas laikā būtu smaga kļūda. Tāpat nepareizi būtu saukt vadu komandieŗus uz rotas komp-tu, lai tiem nodotu kādu ļoti īsu, vienkāršu un nepārprotamu pavēli, kuŗu tad lietderīgāk nosūtīt rakstveidā. Tomēr šai konkrētā gadījumā runa iet ne par īsu vienkāršu pavēli, bet par rotas vispārīgo operātīvo atkāpšanās pavēli. Te kopdarbība nodrošināma ne ar rakstisku dokumentu, bet visu vadu komandieŗu klātbūtni pie pavēles došanas, kur tad visas neskaidrības var uz vietas nokārtot.

Pati pavēle līdzīga btl-na pavēlei. Varēja tikt izlaists pants «Manevra ideja», jo tā samērā viegli izlobāma no panta «Izpildīšana».

Rotas k-rim ne tikai jānoorganizē, bet arī jāvada savas rotas atraušanās un atiešana. Tādēļ rotas k-ris ar atraušanās sākumu pārceļ savu komp-tu drošā vietā, t. i. uz atbalsta punktu pie Serpauka 12, lai tad no šejienes vadītu rotas atraušanos un atiešanu. Nebūtu pareizi, ja visnopietnākā momentā, t. i. atraušanās stadijā, arī pats rotas k-ris atrastos kustībā. Tas, pirmkārt, samazina sekmīgas vadīšanas iespējamību un, otrkārt, vadu k-ŗu ziņneši ar ziņojumiem rotas komandieri varētu arī neatrast.

Tikai pēc tam, kad rotas masa izgājusi caur btl-na uztveŗošo poziciju, rotas komandieris atdod pavēli III vada kaujas grupai atiet un nosūta ziņojumu btl-na k-rim, pēc kam arī pats atstāj savu komp-tu un dodas uz rotas pulcēšanās vietu.

7. Noslēgumā par rotas darbību un pavēlēm mēs varam teikt to pašu, ko teicām par bataljonu: mēs neesam devuši nedz patentatrisinājumu, nedz šablonu, bet tikai vienu no daudziem iespējamiem atrisinājumiem. Kas attiecas uz rotas vispārējo operātīvo pavēli, tad tā citos apstākļos var būt ne tikai īsāka, bet arī gaŗāka, Viss atkarājas no apstākļiem un rīcībā esošā laika. Tomēr neaizmirsīsim veco patiesību: nav māksla pēc gataviem šab-

Plk. 12,10 rotas komandieris no Prudu meža R malas izlūko rotas atiešanas virzienus.

loniem dot ļoti gaŗas un dažādiem sīkumiem pārpildītas pavēles, bet māksla ir īstā laikā dot viegli saprotamu un īsu, bet tomēr izsmeļošu un nepārprotamu pavēli, kuŗā atstāta vieta arī padoto pašdarbībai. Gaŗas un sīkas pavēles pie mazākās apstākļu mainīšanās sabrūk un tādēļ kaŗā, kur apstākļi bieži mainās, tādas pavēles nav piemērotas. Bet miera laikā nav jāmāca tas, kas kaŗā nav vajadzīgs.

1./5. K. P. atkāpšanās naktī.

1. **Plk.** **20,05** rotas k-ris, pēc btl-na priekšpavēles saņemšanas, nodiktē vicevirsseržantam sekojošo pavēli, kuŗa tiek nosūtīta kaujas ešelona vadu k-ŗiem:

«Personīgi — slepeni.

Paredzama atkāpšanās. Atraušanās sākums pēc tumsas iestāšanās.

Pulcēšanās vietas: rotas — Serpauka 5; I vada — Prudu pmž. vns. 2; II vada — Guduļi 1.

Vadu atiešanas ceļi uz rotas pulcēšanās vietu:

I un III vadam — caur Serpauka 10 un 7;

II vadam — caur Ļadi 5 un Serpauka 7.»

Minēto pavēli noklausās arī III vada k-ris, kas atrodas rotas komp-tā.

2. **Plk.** **20,10** rotas k-ris dod sekojošo mutvārdu pavēli rotas feldšeram:

«Šodien līdz plk. 21,00 nogādājiet visus ievainotos un slimos uz btl-na pārsienāmo punktu! Kā palīgspēku ievainoto nogādāšanai variet izmantot vienu III vada strēlnieku grupu.»

3. **Plk.** **20,15** rotas k-ris nosūta sekojošo raktveida pavēli rotas ieroču mantzinim uz Serpauka 10:

«Personīgi — slepeni.

Paredzama atkāpšanās. Atraušanās sākums pēc tumsas iestāšanās. Pēc tumsas iestāšanās rotas kaujas vezumiem būt gataviem pāriešanai uz rotas pulcēšanās vietu Serpauka 5, par ko pavēle sekos!»

4. **Plk.** **20,20** rotas k-ris nosūta III vada k-ri uz Serpauka 12 ar uzdevumu informēt atbalsta punkta komandieri par paredzamiem rotas atiešanas virzieniem.

5. **Plk.** **20,50** rotas k-ris pēc telefoniska brīdinājuma saņemšanas par btl-na rakstveida pavēles izsūtīšanu izsauc uz savu komp-tu I un II vada komandieri.

6. **No plkst.** **21,10 līdz 21,25** rotas k-ris visiem vadu k-ŗiem savā komptā dod sekojošo mutvārdu pavēli:

Atkāpšanās pavēle.

I. S t ā v o k l i s.

Ienaidnieks šodien iebrucis kaimiņu divīzijas iecirknī uz Z. no šejienes.

Mēs atkāpsimies ar uzdevumu ieņemt jaunu aizstāvēšanās poziciju.

II. U z d e v u m s:

1. Rotas:

Šodien plkst. 22,00 sākt atraušanos un līdz plkst. 22,30 iziet caur btl-na uztverošo poziciju uz aptures līnijas, pēc kam sapulcēties Serpauka 5 un caur Pustoška 4 atiet uz btl-na pulcēšanās vietu Vertukšnas mž. vns. 9.

No plkst. 22,00 rotai piedalīta 1 ložm. grupa, kas pie Prudu pmž. vns. 7.

2. Kaimiņu:

Vienlaicīgi ar mūsu rotu atrausies un aties:

pa kreisi — 7. K. P.;

pa labi — 2./5. K. P.

III. M a n e v r a i d e j a.

Atraušanos sākt vienlaicīgi visā rotas frontē un, pēc sapulcēšanās Serpauka 5, vienā kolonnā atiet uz btl-na pulcēšanās vietu Vertukšnas mž. vns. 9. Atraušanās segšanai un ienaidnieka maldināšanai uz G. K. L. atstāt aizklāju.

IV. I z p i l d ī š a n a.

1. Atraušanās un atiešana uz rotas pulcēšanās vietu:

Kaujas ešelona vadiem sākt atraušanos plkst. 22,00 un sapulcēties:

I vadam — Prudu pmž. vns. 2;

II vadam — Guduļi 1;

pēc kam atiet uz rotas pulcēšanās vietu Serpauka 5 pa sekojošiem ceļiem:

I vadam — caur Serpauka 10 un 7;

II vadam — caur Ļadi 5 un Serpauka 7.

Par iziešanu caur aptures līniju ziņot man uz Serpauka 12.

III vadam sākt atiet uz rotas pulcēšanās vietu plkst. 21,55 pa I vada ceļu.

Ložm. grupai atiet kopā ar I vadu.

2. Atraušanās segšana.

Atraušanās segšanai un ienaidnieka maldināšanai katram kaujas ešelona vadam uz G. K. L. atstāt pa 1 patš. grupai, bet ložm. grupai — vienu ložmetēju.

Rotas aizklāja k-ris — 1 vada seržants A., kas sākot ar plkst. 22,00 tiek pakļauts btl-na aizklāja komandierim leitnantam A., kuŗa komp. Lužņevas mž. vns. 1.

V. S a k a r i.

Komp-ti no plkst. 22,00:

Mans — Serpauka 12.

Rotas aizklāja k-ŗa — Guduļi 5.

Btl-na aizklāja k-ŗa — Lužņevas mž. vns. 1.

Signāli iepriekšējie.

VI. A i z m u g u r e.

Rotas kaujas vezumi nogādāti uz rotas pulc. vietu.

7. **Plkst.** **21,25** rotas k-ris atlaiž vadu komandieŗus un nosūta sekojošo rakstveida pavēli ložm. grupas k-rim uz Prudu pmž. vns. 7:

«Paredzama atkāpšanās. Atraušanās sākums plkst. 22,00.

Līdz ar atraušanās sākumu jūsu ložm. grupa no btl-na k-ŗa pakļauta 1. rotai.

Pavēlu vienam ložmetējam atiet kopā ar I vadu, bet otram palikt uz G. K. L. aizklājā. Aizklāja k-ris seržants A. ar komp-tu Guduļi 5.

8. **Plkst.** **22,00** rotas k-ris ierodas jaunā komp-tā Serpauka 12, no kuŗa pēc vadu iziešanas caur aptures līniju un ziņojuma nosūtīšanas btl-na k-rim, pāriet uz rotas pulcēšanās vietu.

Iztirzājums.

No minētā piemēra mēs redzam, ka rotas atkāpšanās naktī atšķiŗas no atkāpšanās dienā galvenā kārtā ar sekojošo:

1. Galvenais atraušanās un atiešanas sedzējs nakti ir tumsa, bet dienā — dziļumā novietoto ieroču uguns.

2. Nakti rotas pulcēšanās vieta tiek noteikta tuvāki. Tiek noteiktas pulcēšanās vietas un noteikti atiešanas ceļi arī kaujas ešelona vadiem. Nakti, kur ienaidnieka kājn. uguns nevar būt tik sekmīga kā dienā, tas pilnīgi iespējams.

3. Nakti netiek ieņemta rotas uztverošā pozicija, jo atraušanos sedz tumsa un aizklājs.

4. Ienaidnieka maldināšanai un arī atraušanās segšanai uz G. K. L. tiek atstāts aizklājs, kuŗš paliek tur līdz noteiktai stundai, kuŗu darbības saskaņošanas nolūkā parasti nosaka lielāko (pulku un divīziju) vienību komandieŗi. Dienā, ja atkāpšanos nevar noslēpt un līdz ar to ienaidnieku maldināt, nav nekādas nozīmes uz G. K. L. atstāt aizklāju. No tā mēs nekā neiegūsim, bet velti upurēsim tikai cilvēkus.

U z d e v u m s:

Uzrakstīt 1./5. K. P. II vada k-ŗa darbības aprakstu un pavēles pie vada atkāpšanās dienā un pie atkāpšanās naktī.

Idejas un fakti ārvalstu aizsardzībā

Kā franči ieteic noorganizēt aizmugures aizsardzību. Franču mil. presē kāds autors pieskāries šim jautājumam visai konkrēti. Reglāmentos par aizmugures aizsardzības noorganizēšanu atrodami tikai vispārēji norādījumi, bet nav pateikts, kādas vienības tieši atbild par aizmugures aizsardzību. Šo uzdevumu veikšanai vajadzīgi kājnieki un speciāli ieroči. Neviens divīzijas komandieris ne labprāt gribēs izdalīt no kaujas sastāva attiecīgas vienības un izmētāt tās 10—15 km tālā aizmugurē. Varētu radīt korpusos speciālus «aizmugures aizsardzības bataljonus». Korpusa apjomā ar tādu bataljonu, varbūt, arī pietiktu, bet šāda bataljona vadība izrādītos pilnīgi bezspēcīga, jo vienības izkaisītas 15—20 km un pat platākā frontē. Pēc autora domām, vienkāršāk būtu šos uzdevumus uzticēt pionieru bataljoniem, pastiprinot viņus ar vajadzīgiem līdzekļiem. Pietiktu, ja katras divīzijas pionieru bataljonā ietilpinātu speciālu «aizmugures aizsardzības rotu». Šīs rotas katrs vads varētu sastādīties no vienas grupas prettanku ieroču (2 lielgabali), vienas grupas zenītložmetēju (2 ložmetēji) un vienas grupas kājnieku. Šāda vada sastāvā varētu būt 45—50 instruktori un kareivji virsnieka vadībā. Katras grupas priekšgalā jābūt labi sagatavotam instruktoram. Šie vadi apgādājami arī ar prettanku mīnām. Tādus vadus varētu tāpat

piedalīt korpusu štābiem, divīziju apmācības centriem, artilerijas parkiem u. t. l. Pie šāda veida organizācijas visā aizmugurē automātiski būtu izkaisīti attiecīgi aizsardzības organi. Aizmugures aizsardzības plāna izstrādāšanu ieteic uzdot korpusa pionieru pulka komandierim. Šāda veida organizāciju uzskata kā pietiekoši lokanu un tā var sākt funkcionēt kuŗā katrā momentā vienlaicīgi visā aizmugurē. (La Fr. mil. 14. V 37.)

Angļu kājnieki 1938. g. Kā to zin vēstīt vācu mil. periodika, 1938. g. angļu kājnieku reorganizācija, kuŗa jau turpinās vairākus gadus, būšot pa lielākai daļai nobeigta. Trīs ceturtdaļas no visa kājnieku sastāva būšot pārveidotas «vieglos kājniekos», kuŗu transports pilnīgi motorizēts un miera laikā bataljonā skaitīsies 36 smagie auto. Pārējā (¼) kājnieku būs mēchanizētā. «Vieglo kājnieku» pārvadāšanai pēc vajadzības nodošot viņu rīcībā auto transporta vienības. Jaunā organizācijā būs strēlnieku un ložmetēju bataljoni, kas došot zināmas taktiskas priekšrocības un atvieglošot arī apmācību. Ložmetēju bataljoni sastādīsies no 3 ložmetēju rotām un prettanku lielgabalu rotas. Katrā ložmetēju rotā 12 ložmetēji, kuŗi būs iemontēti bruņām klātos transportieros. Prettanku lielgabalu rotā 16 lielgabali. Strēlnieku bataljonā 4 strēlnieku rotas, katrā pa 32 (? — Ref.) patšautenēm. Bataljonā no kājnieku smagiem ieročiem palikšot vienīgi vieglo mīnumetēju vads. Pašreiz daudzās vienībās esot tikai kadrs, jo trūkstot kareivju un ieroču. «Bren» patšauteni vienības saņemšot tikai rudenī. Apbruņošana ar prettanku lielgabaliem sākusies. Bruņām klātos ložmetēju transportierus pagaidām atvietojot smagie auto. (Wissen und Wehr 1937. — 5.)

Kā angļu jaunais lauka reglāments paredz izmantot tankus. Angļu jaunais lauka reglāments paredz tanku šāda veida izmantošanu: 1) manevra operācijās, kur vajadzīgs liels darbības radiјs un kustīgums; 2) ciešā sadarbībā ar kājniekiem, kur bruņām ir lielāka nozīme nekā ātrumam un darbības radijam. Pirmā tipa tanki sadalās vieglos un vidējos un tie apgādāti ar radio līdzekļiem. Šo tanku organizācija ir jauktie un vieglie tanku bataljoni. Otrā tipa tanki saucas par «kājnieku tankiem» un tie noorganizēti «armijas tanku bataljonos». Jauktie tanku bataljoni sastādās no vidējo, vieglo un pabalsta tanku rotām. Vidējie tanki ir galvenais trieciena līdzeklis. Vieglo tanku uzdevums — nodrošināt vidējo tanku darbību. Pabalsta tanki atšķiŗas no vidējiem vienīgi ar to, ka tiem ir 75 mm kal. haubice — 47 mm lielgabala vietā. Haubice šauj ar dūmu un fugasa granātām. Vieglo tanku bataljonus izmanto sadarbībā ar jauktiem tanku bataljoniem. Vieglo un jaukto tanku bataljonu vidējais ātrums 11,2—12,7 km/st. Abi šo tanku tipu bataljoni noorganizēti brigādēs. Tanku brigādi, kopā ar citām mēchanizētām daļām paredz ietilpināt kustīgā divīzijā, kur tā sastāda trieciena kodolu. Reglāmenta uzskats ir, ka mēchanizētās daļas nevar noturēt apvidu, bet tās gan ar manevri spējīgas piespiest pretinieku uz laiku atbrīvot apvidus vienu otru sektoru. Mēchanizētās daļas var izrādīt visai vērtīgus pakalpojumus kustīgā aizsardzībā un atiešanas segšanā. «Armijas tanku bataljonu» apbruņojumā ir tanki ar biezākām bruņām un to uzdevums — dzeloņstiepuļu žogu sagraušana un pretinieka ložmetēju neutrālizēšana. Tos uzskata kā vērtīgu līdzekli pēkšņuma nodrošināšanai, iniciātīvas saglabāšanai un pirmo panākumu attīstīšanai. Tos paredz arī izmantot pretinieka tanku apkaŗošanā. Kā redzams, angļu jaunais lauka reglāments jau paspējis atteikties no līdz šim paustiem uzskatiem, kuŗi proponēja tankus kā pilnīgi patstāvīgu kaŗaspēka šķiru. (Vojenij Zarubežņik 1937. — 5.)

Kādas ierīces prasa tankiem. Poļu mil. periodika iztirzā tanku izmantošanas jautājumu dzeloņstiepuļu žogu sagraušanā. Ar tanku parādīšanos uz kaujas lauka dzeloņstiepuļu žogi pakāpeniski sāk zaudēt savu agrāko lomu aizstāvēšanās poziciju segšanā, jo tanki it viegli spējīgi tos sagraut. Tomēr tankiem, sevišķi viegliem, šīs darbības veikšanai jābūt apgādātiem ar attiecīgām ierīcēm. Prasa tanka katrā pusē piestiprināt speciālus nažus dzeloņstiepuļu sagriešanai. Tanka pakaļgalā būtu piekabināms speciāls āķis tērauda trosā. Ar šo āķi tanks aizrautu sev līdzi izgrieztos posmus, iztīrot tādā ceļā galīgā veidā kājniekiem caurejas pretinieka dzeloņstiepuļu žogos. Šo uzdevumu veikšanai ieteic tankus izmantot sevišķi naktī. (Mil. Wochenbl. 1937. — 47.)

Kā ieteic izbūvēt prettanku kavēkļus no zemes. Vācu mil. presē uzsvērts, ka izgatavojamie no zemes prettanku kavēkļi varot spēlēt ievērojamu lomu Pauguraínā apvidū sastopamas nogāzes, kuŗas viegli pārvēršamas prettanku kavēkļos, iekārtojot atpakaļējās nogāzēs pakāpveidīgas terases — pakāpe no pakāpes 1,5 m augstumā ar vertikālām sienām. Cietā gruntē tāds kavēklis esot pilnīgi drošs. Ja terases augstums ir 3 m, tad tanks ierokoties ar degunu zemē un apsviežoties. Pie terases mazāka augstuma ieteic tās pakājē izrakt grāvi. Mēģinājumi pierādījuši, ka viens no vislabākiem prettanku kavēkļiem esot garš — glāsisveidīgs — uzbērums, kuŗš nemanot paceļas līdz 2—3 m augstumam un nobeidzas ar vertikālu sienu, apšūtu ar dēļiem vai kārtīm. Zemi uzbērumam ņem no grāvja, kuŗu rok aiz tā. Grāvis maskējams ar vieglu pārklāju, uz kuŗa uzberama zeme. Uzbērums tanka vadītājam neradot nekādas šaubas un tanks svabadi paceļoties pa to. Nonākdams pie vertikālās sienas, uzbēruma malā, tanks krīt un apsviežal (Kr. Zv. 17. V 37.).

Vai jauns paņēmiens gaisa kaujā? Čikagas mēnešraksts vienā no pēdējām burtnīcām veltījis veselu lapas pusi jautājuma iztirzāšanai par masīvas stiepules, kā aviācijas jauna ieroča, izmantošanu gaisa kaujā. Šīs idejas, kuŗa gan vēl nekur nav reālizēta, būtība sastāv iekš tam, ka pie lidmašīnas piestiprina spoli ar uztītu uz tās vairāku simtu metru gaŗumā stiepuli. Tuvojoties pretinieka lidmašīnai un turoties ievērojami augstāk par to, borta techniķis liek izritināties stiepulei visā tās gaŗumā. Lidmašīnai tajā pašā laikā jāpāriet pikējošā lidojumā. Abu pretimejošo lidmašīnu ātruma summa var sasniegt 750—800 km/st. Stiepules lielā kinētiskā enerģija pie tam varot izrādīties it kā pietiekoša, lai pārgriestu pretinieka lidmašīnas spārnu vai vismaz to ievērojamā pakāpē sabojātu. Speciālas šķēres, kuŗas piestiprinātas pie spoles, dodot iespēju momentāli pārgriezt stiepuli vajadzīgā brīdī, lai tās trieciens pret pretinieka lidmašīnu negātīvi neatsauktos uz uzbrūkošās lidmašīnas drošības stāvokli. Šis «projekts» pagaidām gan vēl radot lielas šaubas par reālizēšanas iespējamību un sevišķi par uzbrucēja lidmašīnas drošības stāvokli. (Kr. Zv. 14. V 37.).

Vislielākais bumbvedis pasaulē. Z. A. S. V. aviācijas virsnieki izteikušies, ka pašreiz jau nobeigta lielākā pasaulē bumbveža būve un tas sagatavots izmēģinājuma lidojumiem. Šo bumbvedi - vienplāksni konstruējusi Being firma. Lidmašīnas svars sasniedzot 20 t. Spārna kopgaŗums — 32 m. Aparātam ir 4 radiālie «Vosp» tipa motori. Katra motora jauda 1000 WP. Konstrukcija pilnmetalla. Lidmašīnai ir sava elektriskā stacija. Elektrisko enerģiju ražo divi palīgmotori, dzenami ar benzīnu. Apkalpei iekārtotas speciālas dzīvojamās telpas; esot plaša darba istaba, virtuve ar visiem piederumiem, saldētava u. t. t. Lidmašīnā uzstādīts radio, automatiskās vadības aparāts; ierīces, kas aizsargā no apledošanas; aparātūra ugunsgrēka likvidēšanai, kā arī apkurināšanas un ventilācijas ierīces. Bumbvedī uzstādīšot spēcīgu foto-kameru uzņēmumu izdarīšanai no lieliem augstumiem. Ložmetēji novietoti lidmašīnas ķermeņa virspusē, zem tā, abos sānos un uz spārniem. (Kr. Zv. 12. V 37.)

Tvaika dzinēji lidmašīnās. Kā nākošā kaŗa jaunu līdzekli uzskata lidmašīnu ar tvaika dzinēju. Šīs problēmas atrisināšanai pēdējā laikā sevišķi Vācija piegriezusi nopietnu vērību. Tvaika dzinējam esot trīs šādas priekšrocības: 1) to nevar iespaidot nekādi speciāli stari; 2) tas neprasa dārgo degvielu; 3) troksnis no tā lidojumā ir daudz mazāks nekā pie iekšdedzes motora. Z. A. un Vācijā sasniegtie panākumi ar tvaika dzinējiem, pēc franču preses ziņām, esot «apbrīnošanas cienīgi.» Pašreizējie tvaika dzinēji vēl pārāk smagi uzstādīšanai vieglā tipa lidmašīnās, lai gan šo dzinēju svara samazināšanas ziņā sasniegumi jau visai teicami. Tā, piem., Z. A. 1932. g. konstruēts tāds dzinējs, kuŗa svars ir tikko 80 kg. Izmēģinājumos tas it kā uzrādījis apmierinošus rezultātus. Pēc sava ārējā izskata lidmašīna ar tādu dzinēju ne ar ko neatšķiŗoties no parastās. Vācija nopirkusi Z. A. licenci šādu dzinēju izgatavošanai un tos pašreiz jau konstruējot Henšel lokomotīvju fabrikā Kaselē. Atklātībai kļuvuši pieejami šādi dati par vācu bumbvežiem, kuŗos uzstādīti tvaika dzinēji: 1) spārna kopgaŗums — 35 m,

2) ķermeņa garums — 21 m, 3) tvaika turbīnas jauda 2500 m, 4) lidojuma ātrums 9000 m augstumā — 430 km/st., 5) griesti — 13.000 m. (Kr. Zv. 27. V 37.).

Līdzeklis nogrimušas zemūdenes apkalpes glābšanai. Vācu mil. periodika vēsta, ka Polijā patentēta glābšanas kamera zemūdeņu apkalpei. Šo kameru izgudrojis serž. R. Stalingers kopā ar inženieri D. Janovicu. Domā, ka šādas kameras loma varot būt visai ievērojama. Ar šīs kameras palīdzību nogrimušās zemūdenes apkalpei dota iespēja pacelties virs ūdens. Kamera varot uzņemt 8 vīrus. Kad apkalpe no zemūdenes ieiet kamerā, noslēdz tās apakšējo lūku un atgriež skābekļa rezervuāra krānu. Kamera līdz ar ūdens izspiešanu no tās atraisoties no zemūdenes un ceļoties uz augšu. Kad kamera nonāk virs ūdens, apkalpe atver augšējo lūku, un tai iespējams saukt pēc palīdzības. (Mil. Wochenbl. 1937. — 46.)

Kā japāņi vērtē krievu spēkus. Agrākais Japānas mil. atašejs Maskavā nācis klajā, kā tas uzsvērts franču mil. presē, ar ļoti interesantu rakstu par krievu spēkiem vispār, bet sevišķi par tiem, kuŗi novietoti Tālos austrumos. Viņš Staļinu uzskata kā absolūto noteicēju Krievijas politiskos un valsts vadības jautājumos. Tādai vienas personas diktātūrai ir neapstrīdāmas priekšrocības atbīdīt sāņus visu mazāk svarīgo, lai izceltu vadošo ideju. Pēdējā laikā krievu rūpniecība ievērojamā mērā progresējusi, bet tas tomēr japāņus nespējot iebaidīt, jo viņu ražošanas spējas stāvot daudz augstāk nekā krievu. Krievu rūpniecības centri, lai gan lielākā vairumā pārvietoti Urālu un Turkestanas apgabalos, tomēr atrodoties vairāk tūkstošu kilometros no nākošā kaŗa teātŗa un tamdēļ, salīdzinot ar Japānu, armijas apgāde būšot daudz grūtāka. Pēdējo mēnešu notikumi Krievijā esot neapgāžams pierādījums, ka viena tautas daļa neatbalstot pašreizējās varas politiku un mobilizācijas gadījumā tas varot dot visai negātīvus rezultātus. Krievu armijā pašreiz skaitoties 90 kājnieku un 30 jātnieku divīzijas. Daži vērtējot krievu tanku skaitu uz 5000, bet nav jāaizmirst, ka šī materiālā daļa visai ātri novecojas. Skaits vien vēl neko daudz nedodot. Krievu bruņotos spēkos miera laikā skaitoties 1.800.000 kaŗavīru, kas pieckārtīgi pārsniedz japāņu armijas kadru. Tālos Austrumos visumā atrodoties 17 kājnieku, 4 jātnieku divīzijas un 1500 tanki, kas kopsummā sastāda ap 300.000 kaŗavīru un apm. līdzīnās japāņu visai miera laika armijai. Krievu Tālo Austrumu armija gan esot labi apgādāta materiālā ziņā, bet cits jautājums — tās kvalitāte. Krievu kareivis esot labs, bet priekšnieku kvalitāti apšauba. Kas attiecas uz zemāko komandējošo sastāvu, tas esot visai jauns. Šo jauno virsnieku vispārējās un mil. zināšanas vērtē samērā zemu. Krievi varot gan lepoties ar skaitu, ar masu, kuŗu tomēr vienlaicīgi neesot iespējams izmantot ne R., nedz A. Prakse pierādījusi, ka pārsviest uz ātru roku milzu masas pa Sibirijas maģistrāli, kaut tās sliežu ceļš arī dubultots, neesot viegla lieta. Lai savāktu vienkopus Sibirijas plašumos izkaisītās masas, būšot vajadzīgs ilgāks laiks, jo neesot nedz attiecīgu ceļu, ne arī pietiekošā daudzumā satiksmes līdzekļu. Maldīgs esot uzskats, ka krievi varētu savu armiju Tālos Austrumos pēc patikas pavairot līdz bezgalībai. Autora slēdziens ir, ka Japānai nav ko baidīties no Padomju spēkiem, kuŗi atrodas Mandžuko un Mongolijas robežu tuvumā. Franču referents piebilst, ka pēdējais apstiprinājums modinot sevišķu interesi. (La Fr. mil. 26. VI 37.).

Kā krievi kultivē kaučuku. Krievi pēdējā laikā plašos apmēros nodevušies kaučuka dēstu kultivēšanai. Konstatēts, ka joslā starp Tiflisu un Maskavu it labi padodoties Ķīnas kaučuka dēsti. Ar tādu plantāciju izveidošanu esot izredzes pilnīgi atbrīvoties no kaučuka importa. Līdzās tam plašā mērogā turpinoties sintētiskā kaučuka producēšana. Pašreiz šī ražošanas nozare gadā jau dodot 4000 t., pie kam sintētiskā kaučuka fabrikas Bakū izmantojot kā izejvielas naftas produktus, bet Jaroslavā — etīl-alkoholu un pēdējā laikā arī acetonu. Viss tikšot darīts, lai gumijas ražošanas ziņā Krievija kļūtu neatkarīga no ārzemēm. (D. Wehr. 1937. — 25.)

Kādus auto ceļus paredz būvēt Abesinijā. Itaļu kāda inženieŗu komisija jau ilgāku laiku nodarbināta ar dažāda tipa ceļu projektu apspriešanu Abesinijas vajadzībām. Normāla platuma auto ceļi izmaksājot pārāk dārgi un to būve aizņem ārkārtīgi ilgu laiku. Ņemot visu to vērā, šī inženieŗu komisija nākusi klajā ar visai oriģinālu auto ceļa tipa projektu: šis ceļš domāts tikai auto mašīnas platumā un ceļa vidū paredzēts nostiprināt vadošu sliedi (nosaukta — Gudovija). Auto asīm piestiprināšot speciālu ierīci, kas mašīnu vienmērīgi noturēs sliedes virzienā. Caur to ceļa platumu būšot iespējams samazināt apm. par vienu trešo daļu. Kustību rēgulēšot ar speciālām signālierīcēm un pretimnākošo mašīnu pabraukšanai gaŗām iekārtošot noteiktās vietās paplašinājumus. Šāda veida ceļus domāts pārklāt ar cementa virsbūvi. Tie vieglāk maskējami nekā platie ceļi un arī ietaupījumi, salīdzinot ar plato ceļu būves izmaksu, paredzēti ievērojami. (Mil. Wochenbl. 1937. — 45.)

Fullera secinājumi no cīņām Spānijā. Fullers laikrakstā «Times» nācis klajā ar dažiem secinājumiem par novērojumiem spāņu cīņās motorizācijas un mēchanizācijas jautājumos. Spāņu operācijas neesot iespējams mērīt ar pasaules kaŗa mēraukļu: ne vienai, nedz otrai pusei nav lielāku, labi noorganizētu, motorizētu un mēchanizētu vienību. Pēc viņa domām, sarkano puses kaŗaspēks šinī ziņā tomēr labāk izveidots, nekā nacionālistu. Kā uz piemēru savas citētās domas apstiprinājumam Fullers norāda Malagas ieņemšanu, kur 20 bataljonu, 3 batēriju un 1,5 eskadrona rīcībā bijuši tikai 28 smagie auto. Gandrīz vai visās kaujās apstiprinājusies vieglo tanku zemā vērtība: to bruņas un apbruņojums pārāk vāji un «apkalpe sēdot kā zārkā», kas galīgi nospiežot viņas morāli. Vieglie tanki vispār neesot kaujai piemēroti, bet tos varot uzskatīt vienīgi kā bruņām klātu izlūkošanas līdzekli: izlūkošanā pie izdevīgiem noteikumiem viņu pakalpojums varot būt tomēr ievērojams. Arī vidējie tanki daudzējādā ziņā nav attaisnojuši liktās uz tiem cerības. Visumā par kaujas tanku taktiku Spānijas apstākļos nemaz nevarot būt nekāda runa: cik zināms, vairāk kā 15 kaujas tanki vienkopus nekur neesot darbojušies. (Mil. Wochenbl. 1937. — 45.)

Šveices novērotāja secinājumi no spāņu pilsoņu kaŗa. Kāds šveicietis, kuŗš ilgāku laiku uzturējies Spānijā, publicējis Šveices presē savu novērojumu rezultātus. Vispirms viņš uzsver, ka no visiem faktoriem, kuŗi iedarbojas kaŗā, izšķirošais vēl vienmēr paliek morāle. Kaŗaspēka vienība, kuŗa nokļūst zem nejauši atklātas artilerijas un ložmetēju uguns, krīt par vieglu laupījumu pretiniekam un it sevišķi tad, ja viņa rīcībā ir kaujas tanki. Pārāk vieglu un vienkāršu iedomājas artilerijas, tanku, kājnieku un aviācijas sadarbību: vadībai esot visai grūti noteikt, kad pienācis īstais moments šo dažādo kaŗaspēka šķiru ievadīšanai kaujā, lai sasniegtu pilnīgu saskaņotību. Modernā artilerija visā pilnībā pierādījusi savas graušanas spējas: Madridē vairākstāvu māju dzelzbetona pagrabi nespējot dot gandrīz nekādu aizsardzību tiem, kas tajos meklē patvērumu. Spēcīga artilerijas uguns demorālizējot daudz vairāk nekā aviācijas uzbrukumi: aviācijas trieceni ir īslaicīgi un drīz pārejoši, bet artilerijas uguns spējīga terrorizēt bez gala. Šveices novērotājs izteicies, ka tanku nozīmi stipri pārspīlējot: 1) tos tikpat grūti ievadīt kaujā kā pārējos ieročus; 2) tie varot gan iekaŗot apvidu, bet nav spējīgi to noturēt, ja kājnieki drīzumā nav klāt. Pierādījies, ka vieglais tanks ar divu vai triju vīru apkalpi grūtāki pārejamā apvidū ir samērā bezspēcīgs. Nacionālisti izdarījuši vairākus tanku triecienus pret Madridi, kuŗi beigušies neveiksmīgi vienīgi tamdēļ, ka pretinieka ložmetēji noslaucījuši no zemes visus kājniekus, kas virzījušies aiz tankiem. Pilsētās tanki bezspēcīgi apšaudīt māju jumtus, bet no tiem pretinieks uzbrūkošiem tankiem turpretim spējīgs nodarīt ievērojamus bojājumus. Jauno vieglo tanku bruņas it sekmīgi izturot 40 mm prettanku lielgabala šāviņu trāpījumus. Krievu tanku bruņas parasti sitot jau cauri ložmetēja bruņsitēju lodes. Spāņu pilsoņu kaŗā pielietojot tanku apkaŗošanai jaunus paņēmienus: 1) marokāņu kareivji uzrāpoties uz ejoša tanka pakaļgala, uzmetot uz tanka aizdedzinātus, stipru dūmu mākoņu radošus, maisus, kas apkalpei laupot iespēju darboties; 2) otrs paņēmiens sastāvot pudeļu izmantošanā, kuŗās iepildīts viegli aizdedzināms sastāvs. Šo sastāvu aizdedzinot ar degauklas palīdzību, kuŗa piestiprināta pudelei. Šādas pudeles metot pret tanku skatlūkām. Spāņu nacionālistu vadība izsolījusi augstas prēmijas par tādā ceļā sabojātiem pretinieka tankiem, un marokāņi uz tiem izdarot medības visai bieži. (La Fr. mil. 2. VII 37.) Ams.

LITERĀRĀ DAĻA

Leonīds Breikšs

Dziesma bruņu cepurei

Mana bruņu cepure — seno bruņu māsa —
Zaļai zemei līdzīga tava palsā krāsa.
Cieši tevi siksna tur manam zodam klātu,
Lai tu manus deniņus kaujā aizsargātu:
Lai man pierē piepēši lode neiedzeltos,
Kad pār zemi dārdēdams kauju viesuls celtos.
Tad nu kopā spītēsim strauju cīņu aukām —
Droši abi dodamies sīvā kaŗa laukā.
Iesim — paraudzīsimies — kā ar roku šmaugu
Var pie zemes noguldīt dažu labu draugu,
Kas no tāla svešuma mūsu zemē laužas...
Reiz šo zemi kārojis — lai pie tās viņš glaužas!
Tāds te valda tikums sens: dziļā miegā liekam
Pakrist šajā zemē mēs katram svešiniekam,
Kas ar asu zobenu, vai ar viltus prātu
Nācis šurp, lai latviešiem važas kaldinātu.
Mana bruņu cepure... (Vējš man ausīs dūko...)
Acis... Acis modrīgi tālu apkārt lūko...
Vai tik nemana kautkur svešu kāju pēdas...
Lai tad nāve nāk un krauj viņu kaulus grēdā!
Nē! Šī zeme necietīs vairs neviena sloga:
To lai šodien zin ikviens, kas šurp slepus zogas,
Gana kapu reiz te rakts kaŗotājiem svešiem.
Gana kraukļi ķērkuši pretī padebešiem.
Un ja tomēr atgadās kāds, kam vēl nav gana —
Tad mums zināms mūsu ceļš — bruņcepure mana:
Es un tu un šautene — visi kopā iesim...
Turp, kur gājis Viesturs reiz... Turp, kur Namejs gājis,
Pirms vēl vējš pār Tērveti pelnus putinājis.
Tūkstošiem mums spulgos līdz durkļi — trīti asi...

Vilis Cedriņš

Ziemeļu ronis

Tur, kur Daugavas straumes jūŗas plašumā nobrien,
Viļņu kumeļi pagurst, strauji klūpot pret moliem,
Celta sarkana bāka sen no miezeŗu stobriem,
Vecām granātu čaulām, viļņu notrītiem oļiem.

Martā lidojam redz saulē vizošu gulbi,
Mostas upe un lauž ledu, grīvā kas guļ.
Dedzis vakarā tornī koši sarkanu tulpi,
Sargs gar molu klīst vēls, straume ledu kur kuļ.

Tur veļas traks vilnis pret vilni,
Kuļ putas ar kaisli un spēku,
Lauž ledāja cilni,
Sviež kāpās ar rēku,
Brāž akmeņos tumšzaļš
Un skaļš.

Miglas balotā krēslā sargs redz pelēku stāvu,
Ledus gabalam gulies pāri, iŗas tas vēls.
Kas gan plostnieks šis drūmais, plosts kam līgo pret nāvi?
— Sargs to uzrunā skaļi, dobji pretī rūc tēls.

Kad augumā slaidā viņš ceļas,
Gurst stingas tam kājas un rokas.
Pār malu viņš veļas
Un ūdenī lokās,
Tveŗ vilnis to naidīgs
Un baigs.

Aši sarmotos kārklos laivu bākas sargs raisa,
Naigi vīru glābt iŗas, ledus virknes kur aug.
Zied kā ābeles viļņi, bango Daugava baisa,
Tumšos ūdeņos sargs peldot slīcēju raug:

Zib straumē skausts pelēku spalvu
Un kažoks starp ledsegu placis.
Pret glābēju galvu
Ceļ vīrs un veŗ acis —
Skats atblenž vēl stiklains
Un bikls.

Uzsit laivu jo augstu zaļgans ūdeņu jonis,
Izmet krastmalā stāvu dzelmju mutulis bargs.
Bākas sarkanā gaismā pazīst slīkoni sargs:
Viļņu svaidīts un sists guļ tur ziemeļu ronis.

Līlija Auza

Dienvidū

Dārzā, koku zaļā pajumā,
Bites dūc, — tad apklus ziedu kausos — —
Kvēlā, baltā saules klajumā
Dienasvidu aizmigušu klausos.

Dārzā rozes stāv kā mirušas,
Baltos ziedos — saules zelta pēdas;
Gaisos zūdot, skaņās irušas
Putnu, sudraboto spārnu, vēdas.

Nopūšas — vēl saldi nopūšas
Ābele, zem zaļi vērtiem plakstiem,
Aizmigušai bitei pieglaužas
Kukain's melns, ar asinsārtiem rakstiem.

Alfonss Francis

Grāvjrači

Apraksts.

Ne viscauri Silienes virsmežniecībā šalc tikai sili, kā to pēc nosaukuma varētu maldīgi domāt. Gan ap pašu Silieni un Zvirgzdaini velkas sausas smilšu rozas, kādās labprāt aug priedes, bet tālāk tās nolaižas arvien vairāk lejup lēznos slīpumos, kur meža avotos rod sākumu daudzi strauti, kas tālāk savus ūdeņus aizšūpo uz Zvirgzdupi. Bet turpat tālāk, arī dažuviet lēznums zaudē kritumu, ūdeņi izplešas pār zemi, radīdami plašus alkšņiem aizaugušus muklājus, kam vasaru pāri neved neviena cilvēku taka un kur pat četrkājainie vairās spert savu soli, lai nenogrimtu melnajās valcīgajās dūņās.

Noslēpumaini tādi alksnāji meža vidū. Cietas zemes tur nav ne pēdas, kur lāgā kāju nolikt. Visur pretim spīd vaļēji dūņu akāči, bet pār tiem plīvo plāna, plāna skaidra ūdens kārtiņa. Kur tas jau nosūcies, putrā redzami savādi irbuļa dūrieni — tur viņu sabadījušas slokas saviem gaŗiem knābjiem kāpurus meklēdamas. Reti dzelzs zāles puduŗi paceļas uz augstām cinatām kā kājām, kas nav nekas cits, kā simtgadīgā šā paša puduŗa sakne un nogulsne. Citur aug doņi un ašķi ar krama cietām un asām vārpām, puduŗiem stiebŗu mīkstās stiepules ar maziem brūnu ziedu puškīšiem netālu no galotnes. Bet valdonīgākās ir tomēr niedras, niedras, kuŗu zaļā biezoknī vasarā var paslēpties zvēri un cilvēki, bet ziemā viņu tēraudcietie stiebri ar nodzeltējušām lapām šalc kā nobriedis lauks, līdz nāk sniegs un apsedz visu.

Brīnums, kā šajā ļumīgā zemē var turēties koki, bet viņi aug un aug, vai vismaz tur pastāv, ne augdami augumā, ne arī pavisam nonīkdami, jo līdzīga lēnai un mēmai miršanai ir viņu dzīvošana. Milzīgi alkšņi, kuŗus tik divi vīri var apņemt, laiž savas saknes dūņu putrā kā enkura tauvas stāvus dibenā. Tie ir milzīgi alkšņa baļķi, no kuŗiem iznāktu visskaistākie dēļi, mēbeles, greznums, bet kā viņi auguši šeit purvā, tāpat viņiem te arī jāpaliek. Viņi aug, pāraug, tiem izdrūp serdes, paliek tikai milzu stabs, ko sedz miza un neliela kamara, zari nokrīt un alksnis nu kails kā kolonna, kuŗai jāatbalsta debesis. Alkšņu galotnes neskaitāmu dobumu pilnas, kuŗos perinās vāveres, caunas un purva putni. Blakus alkšņiem mēģina noturēties arī egles, bet tām ir cita ziņa par to. Kamēr alksnis ar savām gaŗajām kājām it kā mēģina sataustīt zem purva drošu pamatu, egle savas saknes, kas līkumo pa dumbra virspusi, izveido kā plostu vai pleznu, lai turētos augšā. Vējš viņas rudens vētrās dažkārt izgāž, tad apsviezdamās egles noplēš kautcik sauso virskārtu tik plaši, ka tur atklājas paprāvs ezeriņš. Egļu miza sētin apsēta dzeltenām pelējuma sēnītēm, un no to sporām egļu stumburi apbirst brīžam kā ar sēru un pie tiem reti iemaldījušies gani nokrāso dzeltenus savus cepuŗu aplokus. Egles aug kuplas un spurainas kā siena kaudzes, visgaŗām noaugdamas pelēkām ķērpju bārdām. Reiz Baltā purā šādā eglē negaisa sākumā, kamēr skujas vēl nav izmirkušas, bija iespēris zibenis un egle bija degusi kā milzu lāpa, augstu, augstu debesīs sviezdama liesmu un dūmu mutuļus. To bija noskatījies no torņa meža ugunssargs — laime, ka tas bija purvā un lietum uznākot — sakarsušā gaisa virpuļa augšup aizrautās degošās kērpju saujas apslāpēja uznākušais lietus.

Vēl aug alksnājā pa retam bērzam, osim, sērmūkslim, bet tie valgumu nevar izturēt un ātri slapjumā nosmok un nokrīt, sakŗaudamies krustām un šķērsām nepārkāpjamā aizcirtumā. Uz kritušo stumbriem, kuŗus neviens pat ziemā nevar izvest malkai, jo zem sniega ledu vienmēr atkausē pa sakņu apakšu plūstošie ūdeņi, kā uz drošiem plostiem sakrājušās satrunējušo lapu un zaru kaudzēs ieaug jaunās eglītes, alkšņi, kārkli, meža upenes un kazenāji, bet sausākās vietās arī meža liepas. Viņu stumbri un zari ar niedrām savijas nesaraujamā un necaurbrienamā mudžeklī. Tikai zaķis, cauna un lapsa spēj izlīst pa lauzas apakšu un stirna no ciņa uz ciņi lēkdama veikli pārmetas pāri, taču arī viņi te ienāk tikai retumis glābdamies no vajātājiem. Vienīgi purva putni te čivina zaros savas vientulīgās dziesmas, kuŗu vidū kā pavisam neiedienīga skan purva strazda skaļā trillināšana un vīterošana, un mūdži piedzindzina gaisu ar savu sanoņu. Te viņi sīc valdonīgi, jo te viņu īstā tēvzeme — tepat viņi dzimst, izperinās un aug dūņās, meklē uzturu, mīlē un mirst, un viņu mazie līķi sabirst zālē. Un tepat viņi cīnās ar savām dzīvības briesmām — badu, salu, miglu, putniem, ķirzakām un zirnekļiem, kam te īstā paradīze. Viņu tīkli izkārti visos aizvēja stūŗos — koku stumburu dobumos, aiz kuplākiem egles zariem, starp saknēm — visur, kur vien var kāds priekā apreibis vai dzīvē noguris tīklspārnis krist gūstā. Bet arī pārējie purva iemītnieki atrodas mūžīgā kaŗa stāvoklī cits ar citu. Mūžīgās briesmās par sevi un mazuļiem dzīvo vāveres, lai tās nenokostu caunas, un ūdens žurkas un peles zem saknēm, grauzdamas purva zāļu mīkstos stumbrus, baidās sērmuļa un lapsas, un ūdaļas, bet tos baida cilvēks, kas ar šauteni plecā, ko var saost jau pa gabalu, iet gar purva malu. Tālab zaķis gulēdams žagaru cerā, guļ vaļā acīm un viskarstākā dienvidū dreb aiz bailēm un lai atvairītu odus.

Jā, tāds ir lielais alksnājs Silienes virsmežniecībā, kas aptveŗ vairākus kvartālus, un viņu pazīst bez viņa iemītniekiem vēl tikai vecais mežsargs Spura, kas viņu redzējis vairāk kā četrdesmit vasaras, jā, un protams, arī tikpat vecais malu mednieks Cūkasdziesma, kas nekad nepalaida izdevību apmest kādu līkumu gar purvam piesaistošo pļavu malu, dažreiz ielāčodams arī pašā alksnājā, kuŗa dažās sausākās salās tik droši varēja medīt stirnas uz gaidi. Un medīt tur būtu sevišķi patīkami, ja vien tur nelidotu neskaitāmie mūdžu miriādi, kas ne brīdi nedeva mieru, un ja nebūtu jābaidās no vecā Spuras, kas tik labi pazina visas tekas pāri purvam, it kā savu mūžu būtu pavadījis viņā vien, ka nepamanīts prata pienākt pavisam tuvu, un tikai gudri slēpdamies zem sūnām noklāta apmetņa, varēja palikt neievērots.

Un viss ritēja savu gaitu — pār purvu nāca pavasaris, kad viņā atlidoja putni un sāka džinkstēt

kukaiņu pulki; saplauka alkšņi un ceroja ašķi, niedras un leknie cūkauši dīga no dūņu sutras; gāja rudens, kad viss apklusa, dzeltēja un mira, putni aizlidoja, ķirzakas un sikspārņi iemiga koku dobumos, bet peles apslēpās pie ziemai savākto mīksto sakņu krājumiem. Auļoja ziema ar saviem sniegputeņiem, kurā iemaldījies lūsis no biezokņa uzbruka stirnām un slepkavoja tās bez žēlastības, līdz atkal cita vasara, karsta un tveicīga, sasildīja dūkstis un perināja jaunus mūdžu mākoņus. Cilvēki nelikās zinis gar alksnāju, tas viņu prātus nenodarbināja, un ja viņi sodījās par dunduru, odu un miģeļu sāpīgiem dūrieniem, tad nekad līdzi tie nepiedomāja Balto purvu, no kurienes tie bija atlidojuši. Likās, alksnājam tā jāpaliek Dieva ziņā līdz pat pasaules galam kā vientulības un atstātības paraugam, kā postažai, kuru viņš ar nolūku radījis drūmu un baismu, lai būtu kur mitināties visiem moškiem un neškistiem gariem un ēniem.

Spura un purvs — tie abi likās mūžīgi. Ko visu vecais Spura nebija piedzīvojis! Laikus, kad barona lielskungs visuvarens ar saviem kaimiņiem un draugiem brauca medībās, kurām mežsargiem iepriekš bija jāsadzen puspagasta dzinēju, lai iedzītu zaķus, stirnas un briežus medniekiem gluži klēpī. Laikus, kad barona pili nodedzināja tie paši dzinēji, bet barons bēga caur mežu uz Rīgu, pārģērbies vienkāršās drēbēs un Spura viņu bija paēdinājis un padzirdījis aukstā oktobra naktī, pēc palaizdams uz Zvirgzdienes pusi. Laikus, kad pils dedzinātāji, barona padzinēji, paši atkal likās mežā, bet nu nevis lielkungu medībās pēc zaķiem, stirnām, briežiem, bet lai paši attēlotu briežus, kurus tie nemieru mēnešos bija izšāvuši. Purva salām arvienu te bija liela loma, jo tajās visi vajātie varēja patverties labāk nekā ezera vidū — un visiem meklētājiem Spura arvien iegalvoja, ka purvs ir nepārejams un neviens cilvēks viņā apmesties nevar, kaut gan pats labi zināja, ka tur dažreiz mājo viens otrs, vēl bailīgāks vīrs, nekā Cūkasdziesma, kas jau tad mētājās ar stobreni plecos, tā nosizdams to laiku, ko vajadzēja pavadīt zābakiem piesitot pazoles.

Vēl gāja gadi, un purvu neviens neaiztika. Baronam bija zemes diezgan un mežu diezgan. Pienāca kaŗa gadi, vāciešus daudzināja pie Rīgas, kurzemnieki, zemgalieši dzīvoja kā čigāni visās pļav- un mežmalās. Runāja, ka tad, kad vācietis nākšot pāri Daugavai, arī vidzemniekiem būšot jābēg, jo kazāki nodedzināšot visas mājas un pašus nošaušot kā nodevējus, kas nebūšot atkāpušies krieviem līdzi. Tad Spuras meitas un dēls posās apmesties alksnāja salās, jo tur neviens kazāks ne vācietis neatradīšot, varēšot nodzīvot kaut visus kaŗa gadus... Bet vācieši vēl nenāca, purva salās domātās zemes būdas palika neuzceltas, un kad vācieši nāca, tie ienāca tik strauji, ka neviens nekur nepatapa aizbēgt. Nebija arī, kurp bēgt, jo ļaunāk, kā bija, nekur vairs nevarēja būt. Vēl dažas reizes mainījās kaŗotāji — vācieši arī reizi muka atpakaļ, pat pamezdami šautenes un aizmirsdami prasīt ceļā līdzi «butter, eier und špek,» ko tie jau bija te ļoti iemīlējuši. Pēc viņiem nāca valdība, kas nekādu citu valdību neatzina, kā pašu uz vietas ieceltu, bet arī ar tādu daudzi nebija mierā un prasīja citu, bet tā kā to nedrīkstēja darīt, tad viņiem gan atkal vajadzēja slēpties purva salās. Šis bija kuplākais purva iemītnieku skaits ziemā, kāds jebkad te bija apmeties. Tad atnāca pavasaris, vīriem purvā bija apnicis, viņi izgāja laukā, šāva visapkārt, un tā bija pirmā reize, kad te ļaudis domāja kaŗot, bet arī tad nekas neiznāca, jo pēc dažām dienām apšaudītie aizgāja uz rītiem, no kurienes tie aiz vāciešiem bija atnākuši.

Spura, pēc visiem nemierīgiem laikiem, kuros tas nekad nebija izkustējis no saviem meža dziļumiem tālāk pasaulē, kā līdz meža muižai, savu algu saņemt, pēc nomierināšanās mājā stāstīja, ka nu ir visam tam tracim beigas, ka ir patiesi beigts kā krievu, tā vācu ķeizars un — mums pašiem ir sava valsts! Ka patiešām pašiem bija sava valsts, to apliecināja arī jaunā nauda, kādā viņš bija saņēmis algu, un uz kuras varēja lasīt — Latvijas valsts kases zīme. Bet ko īsti tas nozīmēja, Spura gan nezināja, jo viņš bija piedzīvojis tik daudz dažādus notikumus, vairākas reizes redzējis baronu slēpjamies purvā, bet pēc tam viņa vajātājus, ka viņš pat dumbru sāka redzēt kā kādu nepieciešamu zemes platības veidu, kur vajātiem rast patvērumu. Jaunajai naudai viņš uzrakstu gan varēja vieglāk salasīt, bet ticēt tai negribēja vairāk, kā citām, kas pa dažiem gadiem te bija aΰgrozījušās un pēc zaudējušas savu vērtību tik tālu, cik vien papīrs to spēj izdarīt.

Nekā, jaunie papīri palika un pret viņiem varēja dabūt arvien vairāk un retākas mantas, kas visus kaŗa gadus bija nozudušas. Jā, pēc kāda gada beidza kaŗot, iesauktie atgriezās mājās, ja, protams, par tiem nebija atnākusi vēsts, ka tie jau atpūšas kādā kapkalnā. Sākās mierīga dzīve, kā tā bija agrāk ritējusi.

Spuram tas bija vienalga. Viņš piederēja šim mežam un purvam, un purvs viņam, jo kas cits to, atskaitot Cūkasdziesmu, gan pazina vēl tikpat labi kā savu māju dārzu. Pārmaiņa bija tik tāda, ka mežkungu sauca par mežzini, meža muižu par mežniecību, mežsarga iecirkni par apgaitu un šļaku par cirsmu. Labos mežus tāpat cirta kā agrāk, tikai tagad viņu vidū atstāja sēklas kokus, vai arī sakaplēja un apsēja, bet purvi zaļoja kā auguši, jo tur bija tikai malka. Pārmaiņa bija arī tā, ka nu barona medību rajona vietā te nodibināja valsts medību iecirkni, par ko mežzinis teica, ka nu medībās braukšot Rīgas kungi — deputāti, direktori un arī ārzemju viesi. Tādēļ jāraugoties, lai malu mednieki neizšaujot stirnas, kā kaŗa gados izkausti brieži, lai medību rajons būtu bagāts kā aploks. Tāds jau viņš gan arī atkal kļuva — stirnas baŗojās un pieauga ātrāk kā laidara lopi, tām zāļainā mežā netrūka barības, bet par mieru un drošību rūpējās vecais Spura un viņa kaimiņi.

Un atkal pagāja gadi desmit. Labos mežus cirta, purvu nē. Tajā mitinājās stirnu bari, jo neviens mednieks rudenī pārplūdušajā dūksnājā neiedrošinājās doties, bet vēl mazāk ziemā, kad krūmi un niedres piesniga lielām sniega lēkšām pāri galvai. Tur nebrida pāri arī dzinēji, jo kuŗu gan par nieka naudu varēja piespiest iet galu meklēt. Kas lai uzceļ tiltus pāri muklājam? Neviens.

Taču pēdīgi arī alksnājam pienāca gals. Gluži negaidīts un necerēts gals. Līdzīgi tam, kā izbeidzās daudzas lietas un kārtība, kad tās pārdzīvojušas savu laiku, nācās atkāpties purvam savās tiesībās un ro-

bežās. Un notika tas gluži negaidīti un vienkārši, tādā veidā, kā katru purvu sagaida viņa dabiskais gals, kad tas pārlieku izplēzdamies apdraud un kavē cilvēku viņa labajos nodomos.

Gan jau, par to ļaudis drusku runāja, bet šīm runām līdzi arvienu skanēja liela daļa neticības, ka valdība, kuŗai lielais dūksnājs piederēja, nosusināšot to, tāpat kā daudzus citus purvus.

Valdība nosusinās lielos Baltos purvus un varbūt arī citus — runāja vīri, — jāsmejas, tad jau varbūt viņa domā nosusināt arī Baltijas jūŗu. Agrāk arī bija gudri kungi, kāpēc tad viņi nenosusināja? Tāpat katram vajadzēja naudas. Ak tu mūžs, cik koku nestāv purvā, tos vien dabūt laukā var likties katram kārdinoši.

Un tad kādā dienā Āpšukalna mežsarga mājā ieradās mērniecības daļas sūtītais purva izsvērējs ar pāris palīgiem, mežkopības nodaļas studentiem, kam bija jāpalīdz veikt purva uzmērīšanas, izsvēršanas un grāvju nospraušanas darbs. Spuram vajadzēja palīdzēt sameklēt strādniekus, kas iet mežā cirst un tēst mērniekiem mietiņus, iesist tos, kur vajadzīgs, kā arī nēsāt pa purvu mērījamo kārti un līmētņojamo mēru. Vajadzēja arī laba purva pazinēja, kas zina visas taciņas tam pāri; tāds bija Spuras dēls, ģimnazists, kas te piecas vasaras bija ganījis govis un pazina purva apkārtni nu jau labāk par veco mežsargu. Viņam vajadzēja iet talkā stigu nospraudējiem, staigāt ar mietiņiem un iesist tos ar mēra spīli nomestos atstatumos.

Tā viss bija sagatavots, uzmērošanas darbs varēja iesākties. Mežā devās divas darbinieku patruļas — pirmā izlūku gājiens, kas izvilka mērojamās stigas, iesitot mietiņus, piketus, atzīmēja mērnieku ceļus, otrā — ar mērījamo kārti un teodolitu, atzīmēja šo punktu stāvokli, lai noteiktu izdevīgākos grāvju virzienus ūdeņu novadīšanai. Pa priekšu abas grupas izstaigāja visas Āpšukalna apgaitas kvartālu stigas, nosakot vispārējos ūdens ceļus arī tur, kur jau urdza strauti vai stāvēja pakalns, bet pēc tam nonākot pie alksnāja, to gan vispirms aplenca pa lielajām stigām, bet pēc tam mēģināja viņā ielauzties pa ceļiem, kas no malas veda purvā. Tālāk, kad tie pilnīgā muklājā izbeidzās, ceļa atzīmētāji uz priekšu virzījās, izcērtot mazas stidziņas pa lielo alkšņu un egļu apakšu. Pirmā grupa, strādājot izdevīgajos apstākļos, bija aizsteigusies mērītājiem ļoti tālu priekšā, un tā tālāk tikt varēja tikai ļoti lēnām, un otrā sāka viņu pamazām panākt, vismaz pa dienu viņa nostaigāja to pašu kilometru skaitu, ko pirmā. Bet uz lielām loksnēm krājās nebeidzāmas skaitļu rindas, kas apzīmēja mežus, purvus, kvartālus, stigas, mietiņus, viņu attālumus un visbeidzot, dažādos augstumus. Bija jāsāk domāt, vai cilvēki vēl trakāk kā purvā, neapmaldīsies mūžīgajā skaitļu jūŗā, kuŗai, likās, nemaz nebūs gala, bet nekā, mērīšana diendienā gāja veiksmīgi uz priekšu, apietie kvartāli un apvidi labi nosējās un viss bija kārtībā. Tā atkal sākās bradāšana pa purvu, stigu izdzīšana, piketu iesišana, repeŗu, stabīlu punktu, pie kuŗiem pārbaudīt izmēroto līniju noslēgšanos, ieciršana un nebeidzāma skaitļu rakstīšana. Purvs, kas aizņēma sešus, septiņus kvartālus gaŗumā un pāris platumā, nebija nekāds viegli uzveicams pretinieks. Apkārtējos sausos mežus pa stigām un ceļiem izstaigājuši nedēļās trijās, mērnieki iesēdās purvā, un tur viņiem pagāja puse jūlija un gandrīz viss augusts, cīnoties ar muklāja dūņām, rasu, kas lietainās dienās krita no zariem, ar kukaiņiem, kas sīca gaisā un kas krita no egļu zariem un rāpoja pa miesu. Dažam labam purva bridējam katru rītu nācās izraut pa pusducim ērču, bet citiem tās neķērās klāt nemaz. Par to mērnieki noturēja zinātniskus strīdus, bet jautājums palika neizšķirts. Vakarā viņi līda Āpšukalna siena šķūnī un nostrādājušies līdz nespēkam, krita cisās un gulēja līdz rītam, kad dzidrā gaisa un labo siena smaršu atspirdzināti trūkās augšā un silta piena padzēruši no jauna devās uz alksnāju. Tā gāja diena dienā, nedēļa nedēļā, atskaitot svētdienas, kad studenti mācījās rudens eksāmeniem, vai arī jokojās ar Spuras divām meitām, kas, kaut mežā augušas, nebija tādas, kas baidītos no cilvēku sabiedrības. Bet mērnieks, augu nedēļu mežā izgaŗlaikojies, sēdās uz divriteņa un brauca pie mežziņa, jaunības dienu drauga, paspēlēt kārtis vai pamelsties par bijušiem laikiem. Tā gāja nedēļa pēc nedēļas, tad Āpšukalna meži beidzot bija izmērīti un mērnieku komanda aizcēlās tālāk, nākamā mežsarga apgaitā, un tur, pie Lūša, strādāja tāpat tālāk, līdz viņu izsveŗamo mežu masīvs neatdūrās pret Zvirgzdupi, pret upi, kuŗā

Cūkasdziesma jau toreiz mētājās ar stobreni plecos.

varēja novadīt visus meža ūdeņus pēc vēlēšanās. Bet kad viņi nonāca tur, jau sen bija rudens, sākušās lekcijas ūniversitātē, kur vajadzēja steigties abiem studentiem. Dienas bija kļuvušas īsas un miglainas, naktis vēsas un drēgnas; bija labi, ka vairs nevajadzēja mīcīt Baltā purva dūkstis, ne arī leknās Lūša pļavas, kur kājas sautēja rāva. Un beidzot, apkrāvušies ar skaitļiem pierakstītu lokšņu gubu, līdzi aiznesot arī nekur neuzrakstītās vasaras atmiņas, mērnieki atstāja Silienas mežus un pārcēlās atpakaļ Rīgā, lai pa ziemu apskaitītu vasaras atzīmes un papriekš plānā iezīmētu vajadzīgā grāvju vietas, bet pēc tam pavasarī tās ievilktu arī pašā purvā, tā noslēdzot pirmo lielo uzbrukumu.

Kad mērnieki jau purvā cilāja mērījamo kārti, tad gan aprāvās ļaužu valodas par to, kas var kautko padarīt purvam, kuŗu «pats Dievs nolicis», bet netrūka vēl diezgan ļaužu, kas pukojās, kālab valdība mēro pašu briesmīgāko purvu un ne viņu tīrumus, kuŗiem tak arī ūdens gāžoties pāri kā jūŗa. Ka viņiem pašiem būtu līdzi jāraugās par savas zemes nogŗāvošanu, par to viņi nedomāja, paraduši visu tikai prasīt un saņemt gatavu no valdības, kuŗu pēc tam atkal nekavējās nopaļāt par nederīgu, jo tā arī citur kaut ko darīja un veica, kas tieši tūdaļ nenāca viņiem par labu. Tie bija īsti mežolieši, kādus sastop visos lielos pagastos attālākos, meža ieslēgtos novados, kas vēl nekad nav spējuši redzēt tālāk par savu naudas maku un deguna galu. Taču viņu valodas nebija vairāk kā vēja pūsmas izdēdējušās purva niedrēs un uz lielajiem darbiem un pasākumiem tās neatstāja iespaida.

Bet kad pienāca ziema, cilvēkiem radās jaunas runas un darīšanas, jo visās malās cirta mežus, kur bija peļņas pie koku laišanas, izvešanas un zāģēšanas, un cilvēki aizmirsa to, kas darīts agrāk, tāpat kā viņi aizmirsa visu, kas tiem nebija devis skaidru peļņu. Tāpēc citā pavasarī, kad sējas laikā mežā atkal ieradās mērnieku komanda, lai dabā atzīmētu jauno grāvju virzienus, cilvēki viņu ieraudzīja kā ierodamies pirmo reizi, skatījās un brīnījās par tiem, kad aiz Āpšukalna mežiem viņi parādījās mežoliešu tīrummalās. Daži grāvji pat pienāca līdz viņu robežām, tā kā mežolieši sāka pat uztraukties — nu vēl vairāk applūdināšot viņu tā jau slapjos tīrumus. Kas gan viņiem varēja ieskaidrot, ka pa šiem grāvjiem ūdens aizskries lejup projām uz upi, un ka arī viņi, mežolieši, pateicoties atūdeņotiem valsts mežiem, mazāk cietīs no zemes mitruma, pavasaŗa un rudens salnām, un paši vēl varēs pieslēgties lielājam novadgrāvim, lai aizlaistu arī savas zemes ūdeņus. Nē, to viņi nevarēja saprast, ka tādi noderīgi grāvji varētu pienākt līdz viņu zemes robežām, tādus viņi nebija prasījuši, kas gan tādus varēja ierīkot. Taču mērnieki, stigas ievilkuši, parunājušies un pasmējušies, aizgāja un lauzdamies dziļāk, stigoja grāvjus pa lielo alksnāju, neaizmirsdami pateikt Spuram, ka izsole grāvju rakšanai jau notikusi un ka tūdaļ, kamēr viņi cīnīsies šeit pa augšu, no lejas, no Zvirgzdupes sāks rakt mežam cauri lielo, kilometrus septiņus gaŗo novadgrāvi, kuŗam tad pieslēgsies citi mazākie, un ka to, lai darbs ātrāk sekmētos, sāks rakt tūdaļ ik pa kilometrim gaŗā posmā septiņas grāvraču grupas. Pēc dažām dienām tie jau varēšot būt arī Āpšukalnā, kur ieradīšoties vismaz pāris posmu strādnieki, jo kas gan lai tālu staigā uz darba vietu, ja var tai apmesties tuvumā.

Jā, un tad beidzot viņi paši, ilgi gaidītie grāvrači, ieradās. Gan arī mērnieks ar saviem palīgiem studentiem bija tāds pats meža un purvu bridējs, taču viņus visi dēvēja par kungiem, jo kad viņi nomazgāja purva dūņas, tie bija smalki un tīri. Šie te jaunatnācēji izskatījās kā tikko no purva izlīduši velni, kas mazgājās dūņās un sukājās ar egļu skujām. Gan arī ziemā malkas cirtēji bija aprepējuši ar sveķu krevi un dūmiem nokvēpuši, taču tik melni kā šie, tie netika redzēti. Katrs no tiem plecā nesa mantu maisu un lāpstu aiz muguras kā šauteni, bet cirvi pār roku vai aiz jostas kā zobenu. Likās, ka tie ir visbriesmīgākie vīri, kādi jebkad redzēti, un pat vecais Spura tos ieraudzījis, izsaucās — nu gan klāt īsta melnā sotņa! — Tādu apmēram bija piektā gada ziemā ļaužu valodas iztēlojušas briesmīgo cara aizstāvju pulku, kas vēlāk izvērtās par mežonīgajiem, taču skatā cilvēcīgajiem, kazākiem.

Mežsargu mājās mēdz būt tikai visnepieciešamākās ēkas un telpas, nekur citur grāvračus nevarēja novietot, kā pirtī un uz pirts augšas, bet tur visiem vietas nepietika. Tad daļa gluži vienkārši novietojās silā, pašā purvmalā, priecādamās, ka atkrītot kilometru gaŗais gājiens, jo kā celšoties, tā varēšot mesties purvā pie lāpstām. Viņi nocirta žuburainus alkšņus un iesita tos ceļamo būdu abos galos, pār staklēm pārliekot kārti; tā nu bija jaunās mājas ģevele. Pie tās abās pusēs slīpi pieslēja žuburainus kokus — tās bija spāres, kuŗu zaros iekāra kārtis. Pāri šīm kā jumta laktiņām tad kŗāva egļu mizu kamienus, kuŗus noplēsa jaunrokamā grāvja vietā steigšus nocirstiem kokiem, bet pāri mizām, lai tās saturētu no sagriešanās izžūstot, kā arī lai tās neaiznestu vējš un lai tas nepūstu arī cauri būdām, egļu skujas. Tādas ātri celtas mājas atgādināja papuāšu palmu lapu būdas, kā stāstīja mērnieks, kas pats bija braucis uz Jauno Gvineju, bet arī Latvijas vasarā, sevišķi kad pieturējās sauss laiks, guļa viņās bija jauka uz mīkstām sūnu cisām, kuŗās nedzīvoja nekādi citi kukaiņi, kā tikai skudras. Silmalas priežu gaiss smaršoja tik atspirdzinoši, ka pēc īsa miega grāvračiem atkal pietika spēka visu nākošo dienu cīnīties pa purvu.

Grāvrači ilgi netūļājās krastā. Kas to lai zina, cik viņu grupas vadītājs, kas bija tikpat līdzīgs pārējiem, kā ola olai, saprata no mērnieku plāniem; viņš tikai papīra lapā, ar mērnieku pār purvu staigādams, atzīmēja 3 pēdas, 4 pēdas, 7 pēdas, tad teica ka saprotot, un lika savus vīrus darbā. Tās bija Latgales tautas, kas te bija atnākušas darīt galu Baltājam purvam un daudziem mazākiem muklājiem un līkšņiem. Latgalieši, bārdaini vecticībnieki, baltkrievi un krievi, visi jaucās cits gar citu, runādami neatšķiŗamā un vēl nekur neuzrakstītā valodā. Bet purvā iebriduši tie runāja pavisam maz, valodu vietā ritinādami darbus. Viena daļa virzījās racējiem pa priekšu, cērtot grāvja vietā kokus. Lai darbs ietu vieglāk uz priekšu, tad kur vien iespēja, cērtamām kokam atraka celmu un izcērtot saknes nolaida to, tādi atbrīvojot racējus no celma izcelšanas. Sausākās vietās izgāzt koku ar celmu nebija nekas sevišķs, grūtāki to izdarīt bija zemumos, bet pavisam grūti muklājā, kur visi iedobumi pieplūda ar dūņām, ku-

ŗās saknēm, kas te bija kā eglēm, tā sevišķi alkšņiem milzīgi resnas, nevarēja piekļūt ne ar cirvi, ne zāģi. Kad stiga grāvja vietā pa muklāju jau bija pavirzīta krietni gaŗa, bet raceji ilgi velti cīnījās ap celmiem, uzņēmējs izsauca no Rīgas spridzinātāju, kuŗam šiem celmu milzeņiem vajadzēja darīt galu. Lielie grāvja vietā nocirstie koki kā nolaisti palika purvā, jo nevienam vēl nebija iespējams tos izkustināt. Bet mežzinis par to neuztraucās — gada laikā grāvju malas nocietēšot un pa tām varēšot izvest visu purvu, ja, te varēšot ierīkot cirsmas tāpat kā citā mežā un izvest gan finieŗu, gan malkas koku bez gala.

Jau stigu cirtējus mežā varēja dzirdēt pa gabalu cērtam, bet kad ieradās spridzinātājs, tad purvs kļuva līdzīgs kaŗalaukam, kur ik pa pusstundu sprāga kāds spēcīgs lādiņš, uzsitot gaisā vai vismaz sašķeļot kādu milzeni celmu, tā kā nošalca visi sili un vēŗi vairāku kilometru tālumā, aizskanot līdz pat mežoliešu laukmalām. Tāds troksnis vēl mežā nebija dzirdēts, un visi pie miera pieradušie purva iemītnieki bailēs bēga uz vēl tālākiem stūŗiem, kur kņada nebija aizvirzījusies. Taču vīri nemitīgi lauzās uz priekšu, dienā dažus desmitus metru, dažreiz vairāk, citreiz mazāk, skatoties, cik cieta bija zeme, pie kam dažreiz mīkstajā zemē darbs nesekmējās ne tik labi, kā irdenā smiltī, veselas sešas dienas nedēļā. Agrā rītā piecēlušies, tie devās darbā, atstājot pie būdas tikai puikas, kas bija līdzi par rīku pienesējiem un ēdiena vārītājiem, virt rītišķa un pusdienas strēbas, kuŗas gatavas dabūjuši tie stiepa purvā ēdējiem. Iestrēbuši trekno, ar speķi, grūbām un zirņiem vārīto ēdamo, piekožot lielas maizes ņukas ar tauku kārtu virsū, vīri brīdi atlaidās uz cinām, lai izkūpinātu pa dūlim, tad atkal ķērās pie lietām un turpināja izveidot purvā vēnas, pa kuŗām vajadzēja noskriet rāvainajam ūdenim, lai izžulgušās dumbra dūņas vietā rastos cieta zeme. Ilgi kavēties arī nevarēja, jo paaudzēm ilgi badojusies purva pirmiemītnieku mūdžu saime pat dienvidū nedeva miera. Dūkdami skrēja dunduŗi, uzkrizdami sasvīdušām vietām, bet kuŗš grāvracis gan viscauri nav sasvīdis; odi sīkdami meklēja neapsegtos locekļus, kādēļ visi grāvrači karstākā tveicē strādāja biezos kreklos un kamzoļos, taču visnekrietnākie bija sīkie knišļu bari, kas ieradās saulei slīdot aiz koku galotnēm tik lielā barā, ka tie pieķepēja acis, un nāsis viņus ierāva katrā elpas vilcienā. Augumā viņi bija mazākie, bet sīvākie savā dabā, viņu kodumi sūrstēja visilgāki, bet saberžot tos, pat rūdītiem meža vīriem uz ādas uzmetās pumpas, kas nogāja tikai līdz otram rītam. Lai atvairītos no mūdžiem, vajadzēja tērēt daudz laika; uzņēmīgākie vilka pat pāri galvai savādas, no lupatām sašūtas maskas, līdzīgas gāzu maskām, vai arī tām, ar kādām bruņojas lielceļu laupītāji, no kuŗu melnā auduma pa izgrieztiem caurumiem ārā lūkojās tikai acis.

Sākumā likās, ka pa grāvjiem ūdeņi nemaz neplūdīs uz leju, jo viņu kritums šķita tik mazs, ka to nemaz nevarēja novērot, bet grāvju gaŗumam augot parādījās jau mazas straumes, kas ritināja lejup arī dumbru, lapas un zarus. Vēl gan tā neplūda brīvi, jo grāvim nebija notekas — tas izbeidzās tādā pat purvā, bet vajadzēja tikai pagaidīt, lai pievirzās nākošā grupa, lai savienojas divu vienību izraktie gabali. Lēnām, bet noteikti arī tie tuvojās viens otram, pret kalnu kāpdami. Jūnijā sākās rakšanas darbi, un augustā, kad ļaudis jau beidza rudzu pļauju, lielākā tiesa grāvja atsevišķu posmu bija savienoti. Tas bija pašā laikā, pa vasaras vidu purvs bija stipri izžuvis, bet uznākot pēcvasaras lietus gāzēm, tas atkal uzplūstu kā ezers. Pāri purvam vilkās tāds kanāls, ko parasti sauc par septiņpēdu grāvi, un pa to urdzēja nemitīga, gan ne visai ātra straume, kas duļķainos purva ūdeņus aiznesa Zvirgzdupē, šai straujajā un oļainajā upē, kas jaunos ūdeņus ātri samaisīja ar dzidrajiem, samala starp akmeņiem, nogulsnēja, tā kā kādu gabalu lejāk purva piegaršu upes ūdenī vairs nevarēja samanīt. Gar lielā grāvja malu zeme ātri novilkās sausa, noplakdama arī krietni zemāk uz cietā pamata, kuŗu grāvis aizsniedza dibenā. Vietām tā bija balta smilts, bet citur arī zilais vai sarkanais māls, uz kuŗa bija plāvojis plašais dumbrs, pirms cilvēks tam nebija pieteicis kaŗu.

Izmestās zemes bēra grāvja vienā pusē, kur tās pēc tam izkliedēja pāris metru plašumā, tā radot sā-

Svētdienās studenti jokojās ar Spuras divām meitām.

kumā kaut arī tikai ziemā braucamu ceļu. Tas bija vajadzīgs, lai jau nākamajā ziemā izvestu grāvja vietā nocirstos kokus. Mežzinis nebija alojies — ceļš purvā bija atvērts. Gan vēl samērā retas bija tās vietas, pa kuŗām varēja braukt, vienā vasarā jau nevarēja pierakt diezgan daudz grāvju visam purvam, pietika arī tad, kad rudenī bija izrakts lielais novadgrāvis vairāk kā septiņus kilometrus garš, kā arī izrakti grāvji Baltā purvā gar kvartālu stigu malām, bet purvs nu vairs nebija nepārbraucams. Pāri grāvjiem uzcēla tiltiņus, lai braucējiem tie nav jāaizmet ar zariem, un purvs bija aplenkts. Tāds viņš palika rudenī, kad dienas kļuva īsas, dumbrs atkal pielijis kā mārks un ūdeņi vēsi. Tad grāvju vīri, kas bija visu vasaru strādājuši smagāko darbu, kāds vispār pastāv, apklausījušies, kur un kad sāks mežus cirst, saņēmuši galīgo apskaitu par tikko pabeigto darbu, savāca lietas un atstāja savas skuju mājas, lai novestu naudu sievām un bērniem, ka tie var pārdzīvot ziemu, paši pāris nedēļas, līdz sākās mežu darbi, pavaļotos, un tad ar citam gadalaikam piemērotām drēbēm un cita darba rīkiem, atkal atgrieztos mežā.

Tādi bija šie vīri. Liekās, viņi pat iemīlējuši meža biezokņus, smagās lāpstas, cirvjus un zāģus, jo tie neiet citā darbā, kur tos sagaida daudz vieglākas gaitas. Varbūt viņi par visu augstāk stāda savu neatkarību, kāda tiem mežā dota vislielākā, kur var nākt un iet pēc brīvas vīru gribas. Bet viņi paši un viņu darbs ir nepieciešams, lai purvu ūdeņi varētu aizplūst pa upēm, lai meža ūdeņi negulētu uz mežoliešu pļavām un tīrumiem, lai no sasalušiem dumbriem nekāptu pavasaŗa salnas, kas nokož nevien tīrumus, bet arī meža sējumu jaunos eglīšu dzinumus, lai mūdžu miriādi neapgrūtina dzīvi un darbu plašā mežu apkaimē. Bet kam gan bija lielākais svars un nozīme alksnāja iekaŗošanā — mērniekiem, grāvračiem vai kādiem noslēpumainiem spēkiem, kas no tāluma rīkoja un vadīja, kas to varēja pasacīt? Laikam tā bija pilnīgākā notikumu sakarība, kas šeit veica lielu darbu, par ko agrāk neviens nebija iedomājies pat sapņot. Bet bija labi, ka tas notika tieši tagad — kad nevienam vairs nebija jāslēpjas mežos, kad mežs beidza būt arī Silienas barona kunga piederums, kuŗā tas mīlēja medīt ar saviem draugiem un cirst kokus savai papes fabrikai; ka tas notika tagad, kad viss tas bija pašu darbu darītāju kopīpašums, pašu valsts mežs.

Nākošā vasarā grāvju rakšana sākās no jauna. Visvairāk brīnījās mežolieši, kad grāvji izgāja pret viņu laukmali, un ūdeņi tiešām ne kā agrāk, plūda no meža pļavās, bet tecēja projām. To viņi nebija sagaidījuši, mērnieku runu noturēdami par tādu pat mānīšanos. Jā, pat viņi sāka redzēt labumu no valsts mežu atūdeņošanas. Vai viņi par to ilgi priecājās? Nē, jo daži domāja, ka ja tie grāvji būtu viņu zemē, tad gan būtu bijis vairāk laba...

Grāvjus raka vēl divas vasaras. Tad viņu bija gana. Dumbrs izžuva, sakritās un palika par stingru zemi. Nu dzelzszāles puduŗi palika augstu gaisā kā dīvaini celmi. Niedru valstībai pienāca gals. Tām pietrūka valguma, bet viņu vietu iekaŗoja vēŗu un lapukoku mežu leknās un mīkstās zāles, vijgriežņi, lēdzerkstis, stobru laksti, sūrenes un citas lapas. Purvs bija pa jaunajiem ceļiem viegli pārejams visu vasaru, bet ziemu varēja braukt, kurp patikās. Un tad pēc alksnāja mūžīgas pastāvēšanas, tajā pirmo reizi ieradās mežzinis ar mežsargiem, stigoja cirsmas un priecājās par to koku vairumu, kaut arī ne visai pirmšķirīgo, kas nākamā gadā no alksnāja ceļos uz fabrikām, pilsētām un ārzemēm, un grāvju rakšanas izdevumi atmaksāsies tūdaļ, bet viss iegūstamais labums nākotnē būs tīrais laimes devums.

Grāvrači un mērnieki bija projām. Viņi mēroja un raka atkal kādā citā pusē, kur tāpat bija purvi, ūdens, migla un mūdži, lai visa zeme taptu daiļāka un bagātāka. Un kur viņi, melnie, dūņās novārtījušies vīri gāja pāri, viss kļuva skaistāks un ziedošāks. Likās, ka viņu izraktie grāvji ir ne tikai vēnas, pa kuŗām aiztek viss nelabums, bet arī artērijas, pa kuŗām ieplūda audzelība, darīdama visu mežu auglīgāku un tīrāku.

Alksnājs bija miris, grāvī notecējusi viņa rāva. Tā vietā cēlās jauns spēcīgs meža dzinums, kā jaunais paceļas visur, kur vecais savu laiku jau pārdzīvojis.

Bet zvēri, kas alksnājā bija mituši, spraukdamies ceros pār dumbru, nu varēja tanī dzīvot visu gadu bez bēdām. Muklāju vietā tiem radās labas krūmainas un zāļainas ganības, sevišķi izcirtumos, kur sa-

Tie bija visbriesmīgākie vīri, kādi jebkad redzēti.

auga milzīgs alkšņu un ošu atvašu mežs. Tos tikai pāris reizes rudenī traucēja mednieku šāvienu troksnis, ziemā reizēm arī meža cirtēju darba kņada, bet visu gaŗo pavasari un vasaru te bija miers. Jā, pat vecais malu mednieks Cūkasdziesma vairs netraucēja mieru, jo tālajām meža gaitām bija kļuvis vārgs un nevarīgs.

Un mežs un alksnājs ar viņa daudzajiem noslēpumiem iegāja citā attīstības posmā, kādu tam bija izvēlējies un nolicis cilvēku prāts.

Arnolds Lūsis

Runču krogus vijolnieks

Tauta — tavas melnās bēdas,
To — kas bij tev saulains prieks,
Dzirdēja kā spārnu vēdas
Runču krogus vijolnieks...

— Beidzot mācītājs bija ar savu sprediķi galā. Noskaitījis īsu lūgšanu, viņš pāris reizes sausi iekāsējās un tad gurdiem. nedrošiem soļiem nokāpa no kanceles, visu laiku atbalstīdamies uz kādreiz balti krāsotām trepju margām, kuŗu kokā bija izgriezti visu divpadsmit svēto apustuļu tēli.

Un tikai tad, kad viņa gaŗais, izkaltušai kārkla klūgai līdzīgais stāvs nozuda ģērbkambaŗa durvīs, baznīcēni atviegloti uzelpoja. Sievas sakārtoja galvas lakatus, kam bija ļāvušas noslīdēt uz pleciem, lai labāki dzirdētu mācītāja vārdus, vīri slaucīja sviedrus un steigdamies šķirstīja dziesmu grāmatas iedzeltenās lapas, cenzdamies uzmeklēt vajadzīgo dziesmu, jo klusi, kā ūbeļu bars, korī jau ierūcās ērģeļu piesmakušās stabules.

Bet dziesmas laikā daudzas galvas it kā netīšām pagriezās uz durvju pusi un daudzas acis meklēja to, kuŗam arī šodien vajadzēja būt baznīcā, to, kas bija īstais sirmā mācītāja dusmu iemesls.

Tur jau viņš stāvēja — šis Aizupju Mārtiņš, kuŗu mācītājs nupat bija nosaucis par Runču krogus vijoļnieku.

Tas bija gadus divdesmit trīs vecs jauneklis, liela auguma un skaistu, saulē tumši iedegušu seju. Viņa gaišos, cirtainos matos vizēja priekšpusdienas saules glāstošais mirdzums, kuŗas stari, kā dzidri ūdeņi, caur krāsainām logu rūtīm lija karstā un tvanīgā baznīcā.

Rokas uz krūtīm sakrustojis, viņš stāvēja netālu no lielām, pievērtām durvīm, vienaldzīgi raudzīdamies pāri baznīcēnu galvām uz altāŗa pusi, kur nemierīgi planda sveču spožās liesmas.

Nē — viņš nemaz nebija uztraucies! — to katrs varēja skaidri redzēt. Neviens vaibsts nebija pārmainījies viņa sejā, un lūpas — tāpat kā vienmēr — viņam bija savilktas spītīgā, izaicinošā smīnā. Un acis — kādas viņam bija acis! Pāris vecīņas — nejauši sastapdamas viņa degošo skatu, ātri novērsās un drebošā balsī mēģināja panākt ērģeļu spēlētāju.

Jā — cienīgtēvam bija taisnība. Lepnības velns bija ieperinājies šā puiša sirdī. Vai gan citādi viņš būtu uzdrošinājies lekt acīs jaunai un daiļai Zūres baronesei, kuŗa tik laipni atļāva draudzes zemniekiem skūpstīt savu balto roku. Tiesa — viņa bija lepna, iedomīga un dažreiz arī bezgala cietsirdīga. Taisni tāda pat, kā viņas, pirms diviem gadiem Dieva mierā aizgājušais tēvs — Konrāds Sigismunds, kuŗa pātagas dzēlīgumu bija sajutusi vismaz puse no tiem, kas šodien bija baznīcā. Tagad jaunai baronesei — kā vienīgai mantiniecei, piederēja lepnā un bagātā Zūres pils un piecas pusmuižas, kuŗās bija vairāk slaucamu govju, kā visiem draudzes saimniekiem kopā. Daudzi precinieki — gan no tuvākām, gan tālākām muižnieku ģimenēm — jau bija velti likuši savām karietēm ripot uz Zūres pili, lai bildinātu turienes daiļo kundzeni. Bet īstais, laikam, vēl nebija atradies. Jaunā baronese pati vadīja plašo saimniecību un bieži vien to redzēja braši — kā vīrieti — rikšojam savu lauku robežās, uzraugot darbus un baroties ar kalpiem un gājējiem.

Un kas — ar viņu salīdzinot — bija Aizupju Mārtiņš? Pēdējais nabags! Sīka, paputējuša saimnieka dēls, kuŗa mājām lietus līst caur apsūnojušiem salmu jumtiem, un vējš, gaudodams kā badains suns, ložņā caur visām baļķu šķirbām un durvju palodām! Visi zināja, ka tikai ar lielām grūtībām vecais Aizupietis var samaksāt muižai rentes naudu, jo no dēla — tā paša Mārtiņa, viņam nekāds krietnais palīgs neiznāca. Puisim, liekas, nepatika zemes darbs. Viņa prāts nesās uz augstākām lietām, kas zemnieka cilvēkam nemaz nepiestāvēja. Viņš mīlēja savu vijoli, kā to mācītājs nupat bija teicis, kādreiz, laikam, šīs pasaules kārībām sekodams, gribot kļūt par tādu pat spēlmani, kādi esot Vāczemē un citur sastopami. Nu — tāda traka iedomība jau varēja ņemt tikai ļaunu galu.

Zināms — spēlēt jau Mārtiņš spēlēja skaisti. Dažreiz viņa vijole, kuŗai viņš, nezin kamdēļ, bija uzlicis septiņas stīgas, raudāja tik skumji, kā raud rudens vakarā vēji vai ceļmalā pamests, aizmirsts bērns. Citreiz tā elsoja itkā dziļās sāpēs — un tad, viņā klausoties — visiem asaras neatvairāmi sāka rasot skropstās. Bet — ja Mārtiņš tā vēlējās, — stīgās dziedāja neizsakāms prieks un dzirkstoša pārgalvība, kas lika jauniem un veciem griezties, straujā, mulsā dejā.

Neviens īsti nezināja, kur jauneklis visu to bija mācījies? Vai viņam to ausīs bija iečukstējusi zāle un skarainās smilgas, vai pavasaŗa pali, kas šalca Gaujā un klusā strautu murdēšana plašos, teiksmaini zilos Zūres egļu un priežu mežos? Vai viņš savas dziesmas bija noklausījies no strazdiem, kas katru pavasari priecīgi vīteroja balto bērzu lokanos zaros, no cīruļiem, kas dzidrās vasaras dienās vija savus triļļus pie debesīm, iepriecinādami ganus un arājus, no lakstīgalām un meža ūbelēm... Jā — kas to zin?

Mārtiņš nebija slikts zēns. Ar viņu varēja labi sadzīvot. Viņš mīlēja būt jautru draugu pulkā — un, kaut gan palika tiem vienmēr tālš un svešs, — tomēr tika no visiem labi ieredzēts. Viņu labprāt ai-

cināja visos godos, un visā draudzē nebija gandrīz neviena jaunā pāra, kas savās kāzās nebūtu klausījies viņa vijoles saldā dziesmā. Rudenī un ziemā, kad ļaudis mocījās ar skumjām un garlaicību, Mārtiņu bieži varēja sastapt Runču krogū — kur sapulcējās apkārtnes jaunieši, lai priecātos dejās un dziesmās.

Un turpat — Runču krogū — jau arī bija noticis tas lielais tracis, par kuŗu mācītājs šodien tik skarbiem vārdiem bija sabāris Mārtiņu un visu draudzi.

Ap pusnakti, atgriežoties no viesībām, kuŗas par godu savas medību kuces laimīgām dzemdībām bija rīkojis kaimiņu barons — jaunai Zūres lielmātei pie pašām Runču krogus durvīm bija salūzusi karietes ass. Nakts — kā jau agrā pavasarī — bijusi auksta un lietaina. Kundze velti gaidījusi, kamēr kučieris un no krogus izsauktie kalpi salabos ratus. Beidzot viņas pacietība bijusi galā un tā gājusi iekšā, lai sabārtu krodzinieku un drusku sasildītos, jo viņas plānais zīda tērps jau kļuvis gluži mitrs un dārgās kurpes sabradātas netīros dubļos.

Tikko viņa atvērusi durvis, lielā krogus istabā uzreiz iestājies tik dziļš klusums, it kā kad tur būtu ienākusi nāve. Jaunieši pārtraukuši dejas un paslepus lavījušies uz durvīm, lai ietu mājās, jo baronesei ierodoties viņu prieks bijis galā.

Arī Mārtiņš posies mājup.

Bet kundze gribējusi, lai viņš paliek.

— Tu vari man kaut ko uzspēlēt, — viņa teikusi, — jo tad man nebūs vairs tik gaŗlaicīgi šai smirdošā caurumā, kur es nu esmu pret savu gribu iekļuvusi. Ļaudis runā — tu kaut ko saprotot no šīs lietas...

«Liekat vijoli mierā!»

Nē. Mārtiņš atteicies. Viņš nevēlējies vairs spēlēt. Bet kundze kļuvusi nikna.

— Tu spēlēsi gan — jo es tev pavēlu to darīt — viņa kliegusi, mēģinādama izraut no Mārtiņa rokām vijoli, kuŗu viņš, tāpat kā mazu bērnu, ietinis siltā vilnas lakatā.

Un tad Aizupju Mārtiņš satvēris jaunās baroneses rokas tik cieši, ka tā aiz sāpēm iekliegusies.

— Liekat vijoli mierā — viņš teicis — es spēlēju tikai tad, kad man patīk spēlēt. Pavēlēt man nevar neviens. Arī jūs nē. Bet — ja es to gribēšu — tad reiz jūs mani varēsat klausīties Zūres pilī.

Tad viņš aizgājis. Lepns un nesalauzts, kā arvienu, atstādams baronesi un pārsteigtos ļaudis istabā un skaļi aizsizdams smagās ozola durvis.

Dievs vien zin, kādas šim tracim būs beigas. Līdz šim Mārtiņš vēl bija brīvs cilvēks. Bet baronese viņu nesodītu neatstās — sprieda ļaudis — par tādu pārgalvību bija gaidāms bargs sods. Jā — mācītājam bija iemesls uztraukties. Tādi cilvēki, kā Mārtiņš, bija par samaitāšanu un piedauzību visai draudzei. Kas neklausa kungiem — neklausīs arī Dievam un grēks staigās tā pēdās vienmēr un visos ceļos.

Un — vai tad šis vijoles spēlmanis bija vienīgais, kuŗam prāts nesās uz visādām ēverģēlībām un nebūšanām? Dažs labs saimnieks, kuŗu tas Kungs bija svaidījis ar mantu un trekniem laukiem — jau sāka pārāk augstu celt galvu un negrieza nevienam vairs ceļu pat gaišā dienas laikā.

Kā tas pats Rijkuŗu Andžs? Kamdēļ viņam uz baznīcu vajadzēja braukt ar diviem — nevis ar vienu zirgu — kā viņa tēvs un tēva tēvs bija braukuši. Un — kādus ratus viņš sev bija pagatavojis! Melni lakotus, sarkaniem ratu spieķiem un ādas sēdekļiem, kas laistījās saulē jau notālēm raugoties. Ar tādiem ratiem ātri vien varēja iebraukt ellē.

Un — vai vecais Silamiķelis savai jaunceļamai mājai nevarēja iztikt tikai ar vienu skursteni un bez balkona, kuŗam tādi pat glāžu logi kā Zūres pils verandai. Arī Medņu Pēteris — šis citkārt tik prātīgais vīrs, bija palicis kā apmāts. Vai tas lielais sienas pulkstenis, kuŗu viņš pērn bija atvedis no pilsētas un kas tagad karājās pie viņa gultas, likdams stundu sitējam kūkot kā dzegūzei, — vai tas atnesīs svētību viņa mājai un ģimenei?

Draudzē viss vairs nebija tā, kā vecos laikos. Ļaudis bija palikuši nepaklausīgi, lepni un iedomīgi. Un tā bija ļauna zīme...

Dievkalpojums bija beidzies.

Baznīcēni noskaitīja tēvareizi un tad, piecēlušies, nogaidīja, kamēr baronese, savas mātes un sulaiņa pavadīta, atstāj baznīcu.

Bet tad viņi redzēja vēl kādu skatu, kas atkal uztrauca viņu jau tā nemierīgos prātus. Pretēji visām parašām, Aizupju Mārtiņš aizsteidzās lielmātei priekšā un pirmais atstāja dievnamu, iziedams laukā, kur spoži mirdzēja pavasaŗa saule.

— Trakais! Vēl viņam netika diezgan — pārsteigumā iesaucās vairāki baznīcēni, ātri spiezdamies uz durvīm, lai redzētu, kas tālāki notiks.

Bet viņu ziņkārība bija velta.

Baronese ātri iesēdās ratos un aizbrauca, salti un vienaldzīgi atbildēdama ļaužu sveicieniem.

Un Mārtiņš?

Vingriem soļiem, nesdams padusē savu vijoli, viņš aizgāja pa lielceļu, pavisam uz citu pusi, nekā uz to, kur atradās viņa tēva nams. Un nenāca ilgi atpakaļ.

*

Ātri, kā viegla saiva vēvera stellēs aizsrēja gadi...

Visi jau bija gandrīz aizmirsuši kādreizējo Runču krogus vijolnieku, kuŗa pirksti bija pratuši uzburt tik daudz sēru un priecīgu dziesmu.

Tikai jaunie ļaudis viņu vēl ilgi pieminēja. Un visiem likās, ka ar Aizupju Mārtiņa pazušanu, būtu pazudusi arī daļa no viņu jaunības, no viņu prieka un sajūsmas. Arvien retāki tie mēroja ceļu uz Runču krogus pusi, un beigās negāja tur vairs nemaz. Tukša un auksta — kā pagraba velve — bija lielā krogus istaba, kuras cietais klons kādreiz bija sadrupis zem dejotāju viegliem soļiem.

Un arī godos trūka senās sajūsmas un jautrības. Jaunais pāris, no baznīcas atbraucis, tagad velti gaidīja, kad pagalma vidū stāvot, tos jaukām skaņām sveiks priecīgs spēlmanis. Pat mazi bērni, kuru kristībās Mārtiņš agrāk tik labprāt skandināja savu vijoli, tagad, itkā sajuzdami viņiem nodarīto pārestību, kliedza skaļāk un nemitējās svinīgā brīdī raudāt krustmātes rokās.

Tie, kas ganos iedami bija klausījušies viņa spēlē, sajuta, ka tagad laukā un mežā valda savāds, rudenīgs klusums. Arāji un sējēji saīguši un klusi pārstaigāja savus laukus un linu plūcējas — šīs sievas, kas pļāpāšanā var ar žagatām sacensties, bija aizmirsušas visas dziesmas un valodas. Jā — arī putni vairs nedziedāja tik skaļi, kā tad, kad ar viņiem sacentās Runču krogus vijolnieks, kā Mārtiņu, kopš viņas liktenīgās svētdienas dēvēja visā draudzē.

Neviens nezināja sacīt, uz kuru pusi aizvedis viņa ceļš.

Daži teicās to redzējuši kopā ar plostiniekiem pie Sikšņu krācēm, citi bija pazinuši viņu uz ielas Rīgā un Valmierā. Daudziem bija licies, ka tie dzird viņa spēli te vienā, te otrā novadā . . .

Bet — tie bija tikai māņi. Skaidrību pateikt nezināja neviens.

Mārtiņš bija kā ūdenī iekritis.

Beidzot . . .

*

Gandrīz visi Zūres pagasta saimnieki bija sapulcējušies lielā krogus istabā, kurā pirms daudz gadiem bija dziedājusi Aizupju Mārtiņa vijole.

Bet šovakar neviens nedzēra. Un trūka arī jautrības un bezbēdīgo dziesmu, kas lika aiz paraduma nosarkt krodzinieka tuklai, gados jau pavecai meitai.

Sēdot pie gaŗiem, nekrāsotiem galdiem, vīri un jaunekļi gaŗlaikodamies mēģināja savas pīpes un caur iezaļganām logu rūtīm raudzījās laukā, kur lielceļš, iedzeltens kā nebalināts linu dvielis, aizvijās rūzgans, jau rudens dzeltes skārto lauku tālē.

Bija rieta stunda.

Sarkana, kā asiņojoša rēta, aiz tālajiem mežiem nogrima saule, likdama zemei, debesīm un mākoņiem iemirdzēties savādā, spocīgā gaismā. Visas zīmes rādīja, ka tuvojas negaiss, jo, egļu skūpsnās salaidušies, kovārņi skaļi ķērca un brīžam asi un griezīgi iegaudojās vējš.

Bet vīri, kas šeit bija atnākuši — to neredzēja. Istabā valdīja dziļš klusums, kuŗu brīžam pārtrauca tikai vēja smilkstēšana skurstenī un circeņa vienmuļā sirināšana aizkrāsnē.

Krodzinieks, sēdēdams aiz letes, pabeidza lasīt avīzi, noņēma brilles un gaŗi nožāvājās. — Tā — viņš beidzot ierunājās skaļā balsī, kas paradusi pārkliegt dzērāju klaigāšanu — tā . . . Vai kāds no jums neizsauks pudeli bairīša? . . .

Vairāki sēdētāji strauji pagriezās pret runātāju. Bet neteica nekā un pēc brīža atkal raudzījās laukā, kur arvien dziļāka un dziļāka sabiezēja rudens novakaŗa sirmā krēsla. Tikai kāds pelēks, noplucis vīrelis, šķidru bārzdiņu un sīku, slimīga izskata seju, piecēlās no sola un gurdi, kājas pār klonu šļūkdams, tuvojās bufetei.

— Nu, kas ir — dod man vienu pudeli! Jāizdzeŗ un tad jābrauc mājās. Rīt būtu pļaujamas auzas . . . Varēja sākt jau šodien. Bet mēs te visu laiku kvernam bez darba un gaidām kā uz ūdens kustināšanu...

— Taisnība, Līkum, tev taisnība — priecīgi atsaucās krodzinieks, cerēdams atrast sev labu sarunu biedri, jo tie citi jau visu laiku sēdēja kā ūdeni mutē ieņēmuši — tāda gaidīšana neko nedos. Ja lielmāte vēl nav atbraukusi — tad viņa arī nebrauks.

— To jau es tūdaļ teicu — sīkiem malkiem dzerdams brūno alu, iekrita valodā Līkums — bet vai tad mani kāds klausīja? Skrēja visi kā negudri uz šejieni. Pērienu mēs dabūsim — un vairāk nekā! Kungus no muižām padzīt, celt dumpi pret likumīgo valdīšanu — ko šie vēl nesadomās! Ne mums zemnieku

Tie pastūma svešo sāņus un izgāja ārā.

cilvēkiem ir tik daudz spēka, ne varas. Aizsūtīs mūs nabadziņus uz Sibīriju — un ar to būs visam beigas!

— Avīzēs jau raksta, ka valdīšana nolēmusi visiem nemieru cēlājiem piespriest bargu sodu — pie griestiem pakārto lampu aizdedzinādams, teica krodzinieks — tie, kas Zvārtavas muižai pielaiduši uguni, jau esot noķerti. Gan dabūs ciet arī tos, kas pagājušā svētdienā runājuši pretim mūsu mācītājam, sakot, ka šis esot kungu uzpirktais kalps. Kur tādas lietas agrāk bija dzirdētas — celt traci pašā dievvārdu laikā! Tos negantniekus jau vajadzēja pērt tikmēr, kamēr āda atlec kā kārkla miza. Kaimiņu muižās jau esot manīti ķeizara zaldāti... gan tie zinās, ko ar dumpiniekiem darīt...

Vīri, kas līdz šim bija sēdējuši pavisam mierīgi, dzirdot krodzinieka stāstu, kļuva uzmanīgi. Visur sāka skanēt balsis un drīzā laikā krogus istaba dūca kā bišu spiets. Līkums, krodzinieks un citi pagasta vecākie saimnieki ieteica visiem iet mājās un prātīgi nogaidīt, kas tālāk notiks. Neviens jau nevarēja zināt, uz kuŗieni vecā baronese īsti aizbraukusi. Uz pilsētu? Jā. Bet — vai viņa nemeloja, kad pagasta sūtītai delegācijai teica, ka braukšot pie gubernātora, lai dabūtu skaidri zināt, kādas tiesības tagad zemniekiem piešķiramas un kas viņai pašai tālāki darāms. Šai vecai lapsai, kas nu jau tepat četrdesmit gadus bija pratusi veikli turēt valdības grožus savās rokās — nevarēja daudz ticēt. Viņa bija gudra kā čūska un izlikās bez viltus kā balodis — šī sirmā lielmāte, kuŗas kādreiz daiļais vaigs bija kļuvis vecs un neglīts un kuŗas acis visos raudzījās tik salti un caururbjoši, ka viņas skatu neviens ilgi nevarēja izturēt. Un — kas to zin, vai viņa tagad jau nav ceļā uz šejieni ar zaldātiem un lielgabaliem? Viena viņa mājās nebrauks — to ļaudis nojauda tikpat labi, cik labi ielenkts zvērs nojauž mednieka tuvošanos.

Vīru garastāvoklis pamazām saplaka arvien vairāk un vairāk. Tiešām — nebija nekādas jēgas vēl ilgāki te gaidīt uz kundzes atgriešanos un pašiem, kā līņiem, varbūt, līst viņas izliktot murdos.

Un aizmirsdami, ka viņi vēl nesen nāca karot par savām tiesībām un savu brīvību — vīri sāka posties uz promiešanu. Tur — mājās visus gaidīja steidzami darbi. Vienam bija jāpļauj auzas un vēlīnie kvieši, otram — jāved mēsli papuvē un jāgatavojas uz kulšanu, jā, katram atradās savs, neatliekams darbs. Neviens vairs nedrīkstēja kaut stundu ilgāki kavēties...

Bet — kas tad tas?

Durvīm bija aizstājies priekšā kāds vīrs. Viņam varēja būt jau pāri par sešdesmit gadiem, jo viņa mati bija balti kā sniegs. Bet viņa sejā vēl bija samanāms jauneklīgs svaigums un viņa lūpas bija savilktas spītīgā, izaicinošā smīnā. Viņa tumšās, lietū samirkušās drānas un dubļos sabristie zābaki liecināja, ka viņš nācis tālu ceļu. Šai pusē viņš nebija vēl redzēts. Svešā atnākšanu neviens nebija pamanījis. Un nu viņš tur stāvēja, aizsprostodams vīriem ceļu un klusi un pārmetoši raudzīdamies tiem acīs.

Nedrošākie pārsteigti kāpās atpakaļ. Citi, nezin kamdēļ, vilka nost mēteļus un noņēma cepures, jo neviens jau īsti nevarēja zināt, kas svešais ir par vīru. Un atkal brīdi telpā valdīja dziļš klusums, kuŗā bija dzirdama vienīgi vīru nemierīgā elpošana un vēju gaudas stadulā, kur, mierīgi gremodami, sprauslāja attālāko pagasta saimnieku zirgi.

Tad svešinieks aizvēra aiz sevis durvis un nostājās vīru vidū.

Vīri — viņš teica — es zinu, kamdēļ jūs šeit esat sanākuši. Un es zinu arī to, kamdēļ jūs gribat aiziet. Bet neaizmirstiet, ka auzas nopļaut un mēslus izvest jūs varēsat arī vēlāk... ja ne šogad vairs, tad citugad, kad par mums, varbūt, vairs nevaldīs sveši kungi... Tad, kad tauta, kas tagad cīnās par savām tiesībām un savu brīvību, būs atguvusi atpakaļ to zemi, kas tai pieder pēc visiem Dieva un cilvēku likumiem.. Tagad ir atnācis lielais tiesas laiks. Vai jūs, Zūres vīri, gribat to nokavēt. Ikviens no jums, kas aiziet, lai zin, ka viņš kļūst līdzvainīgs savas tautas postā un nelaimē. Bet tie — kas paliek — lai nāk ar mani. Mēs uzvarēsim..

Kā liesma sprēgāja runātāja balss. Bet vīri redzēja, ka viņš ir tāds pats cilvēks, kā viņi paši, ir ceļinieks, kuŗu, varbūt, jau vajā žandarmu un kaŗavīru bars. Nē — ar tādu viņiem nebija pa ceļam! Viņu pirmītējais samulsums bija zudis. Tie pastūma svešo sāņus un izgāja laukā, vējainā rudens naktī. Palika tikai trīs jaunekļi, kuŗi svešā balsī bija saklausījuši vārdus, kas visu laiku dega viņu pašu lūpās...

*

Atgriezusies no tālā ceļa, Zūres baronese nevarēja ilgi aizmigt.

Viņa jutās ļoti nogurusi.

Pils pagrabā ilgi spēlēja Runču krogus vijolnieks.

Reimatisms, kas kādu laiku bija pārstājis viņu mocīt, tagad atkal uzbruka tās veciem kauliem ar neizturāmu smeldzi.

Un tad — šie pēdējo dienu lielie pārdzīvojumi. Šie zemnieku nemieri bija galīgi sagrauzuši viņas jau tā slimos nervus, kuŗiem vairs nelīdzēja ne dārgie ārzemju kūrorti, ne labāko ārstu izrakstītās zāles.

Zināms — baronesei vairs nebija nekāda iemesla uztraukties. Muižā tagad uzturējās jātnieku eskadrons, un dumpinieki, kas bija mēģinājuši celt draudzē nekārtības, gaidīja tiesas dienu, sēdēdami pils drošos pagrabos, kuŗu atslēgas viņa pati vienmēr nēsāja pie sevis, jo viņas uzticība visiem kalpiem un pārvaldniekam bija sadragāta.

Atceroties, ka apcietināto skaits nav visai liels — vecā apmierināti pasmaidīja. Lai nu kā — viņas zemnieki tomēr nebija tādi mežoņi kā citās muižās. Un, varbūt, tie būtu dzīvojuši pavisam godīgi, ja šis klaidonis — šis nepazīstamais, Runču krogū notvertais svešinieks — nebūtu tos sakūdījis pretoties viņas rīkojumiem, kad tā pavēlēja ļaudīm iet mājās.

Bet tur vairs neko nevarēja labot.

Vainīgiem bija jāsaņem pelnītais sods, lai tādas lietas vairs neatkārtotos un lai viņa varētu vēl sava mūža atlikušos gadus dzīvot mierā un pārticībā, lai tad aizietu pie saviem senčiem, kuŗu kauli trūdēja metalla zārkos pils kapličā un kuŗu portrēti greznos, zeltītos rāmjos, arvien vairāk izbālēja pils plašā ieroču zālē.

Jā — baronese vēlējās mirt tā, kā tas viņai, kā savas cilts pēdējai atvasei, pienācās...

Izdzērusi vēl vienu tasi siltās, smaršīgās aveņu tējas, viņa nopūta sveces un ērti atlaidās mīkstā dūņu gultā.

Laukā gaudoja vējš, pieaugdams arvien lielākā spēkā un neganti plosīdamies aiz loga augošo papeļu zaros. Caur smagiem zīda aizkaŗiem istabā lauzās blāva, spocīga mēness gaisma, kas mākoņiem skrienot, veidoja uz spožās parketa grīdas un dārgiem Venēcijas gobelēniem rotātām sienām bezveidīgas, drebošas ēnas.

Baronese ar varu mēģināja aizvērt acis, bet nespēja iemigt. Viņai likās, ka istabā viņa vairs nav viena. Nē — te vēl kāds bija, bija daudzi nesaredzami, tumsā paslēpušies stāvi, kas nāca arvien tuvāk un tuvāk viņas gultai.

Laukā gaŗi un žēli iegaudojās kāds suns. Arī niknais bernhardinietis, kas gulēja uz briežādas, blakus gultai, kļuva nemierīgs.

Viņa piecēlās gultā sēdus, un, cīnīdamās ar atkal uznākušām kaulu sāpēm, mēģināja atrast sērkociņus, lai aizdegtu uguni.

Bet tas viņai neizdevās.

Pēkšņi viņa izdzirda savādas, tikko saklausāmas, bezgala sērīgas skaņas, kas raudāja līdzi vējam un bija rada nakts tumsai, tur, laukā.

Vecai kļuva baigi.

Viņai likās, ka tur — dziļi zem viņas, kāds raud. Skaņas, kas brīžam pieauga un tad atkal palika klusākas, saplūzdamas ar vēja aurošanu aiz logū rūtīm, bija līdzīgas asarās aizsmakuša bērna balsij, kas, ceļmalā pamests, sauc pēc palīdzības. Nē — tagad tās vairāk līdzinājās aizsmakušam kliedzienam, dziļām, kaistošām dusmām. Tās bija pilnas naida un nesalaužama, visu uzvaroša spēka. Tās spiedās cauri bieziem pils mūriem, kāpa augšā no tumsas un lidoja — kā draudoši putni visā istabā.

Baronesei pēkšņi kļuva auksti. Viņai likās, ka tā neatrodas vairs silti kurinātā istabā, bet tumšā, drēgnā pagraba velvē. Viņai likās, ka kāds ar miklu, vēsu roku aizskaŗ tās kaklu, draud viņu nožņaugt.

Viņa piecēlās, izkāpa no gultas un mēģināja satvērt zvana auklu, lai sauktu istabeni. Velti... Tad viņa gribēja kliegt... Bet vārdi pamira lūpās.

Un tad viņa bez dzīvības sabruka uz grīdas.

*

Lejā, tumšā Zūres pils pagrabā tai naktī ilgi spēlēja Runču krogus vijolnieks. Un klausoties viņa vijoles dziesmā, ieslodzītiem likās, ka pagrabā pēkšņi iespīd saule un ielaižas cīruļu bars, priecīgi skandinādamas jaunās dienas ausmu...

Nikolajs Avens

Vietalviešos

(Beigas.)

Vietalvas muiža atrodas Vesetas labā krasta līdzenumā. Tā tagad sadalīta jaunsaimniecībās. No kādreizējiem muižas krāšņumiem vēl pāri palikusi liepu gatve, kas iet gar dārza malu un nobeidzas ar mākslīgi uzbērtu valni, aiz kuŗa izrakta dziļa grava. Vaļņa vidū redzamas pagraba atliekas. Tur bijusi ierīkota krāšņi dekorēta istaba. Priekš kādiem septiņdesmit gadiem istabas iekārtojums (sienu, griestu un citi ornāmenti) bijuši vēl labi redzami.

Dīvainās apakšzemes istabas izcelšanās tāda: senos laikos kāds no muižas īpašniekiem bijis ārkārtīgi resns. Sava resnuma dēļ viņš vasaras laikā slāpis vai nost. Uz viņa pavēli tad arī izrakts minētais pagrabs un tur ierīkota šī istaba. Tur resnais vīrs pavadījis karstās vasaras dienas. Tauta viņu nokrustījusi par lāci, saprotot to tādā kārtā, ka lācis visu ziemu guļ midzenī, bet barons — visu vasaru pagrabā.

Septiņdesmito gadu sākumā vairākas reizes Vietalvu apmeklēja latvju pašapziņas modinātājs, tautisko ideju paudējs dzejnieks Auseklis. Viņš ar sirsnīgu pārliecību attēloja latvju tautas gaitas, piezīmēdams, ka tauta, kas necenstos iepazīties ar savu sentēvu vēsturi un ar dainām, necenstos arī dzīvot.

1874. gada rudenī, kad Auseklis Rīgā vairs nevarēja dabūt darbu un viņam skolotāja vietu muižnieki liedza arī visā Latvijā, viņš, taisīdamies aizbraukt uz Pēterburgu, vairākas nedēļas pavadīja Vietalvas muižā pie Juŗa Bōra, kā arī kādu laiku pie Odzienas skolotāja Pētera Siliņa (dzejnieka Bangpuša) Draudavās. Vietalvas muižas toreizējais īpašnieks, būdams slimīgs, dzīvoja lielāko daļu gada ārzemēs ārstēšanās nolūkos. Muižu pārvaldīja mēdzulietis Juris Bōrs, viens no Vietalvas atmodas laikmeta čaklākajiem censoņiem. Viņa dzīvoklī tad arī bija bieži sastopams tā laika latviešu vadonis tautiskās cīņās, pazīstamais Juris Kalniņš ar saviem draugiem un domu biedriem Andrēju Jankavu, Vīlipu Šūlmani u. c. Muižā, kur tās īpašnieks bija Bōram atļāvis telpas latviešu biedrības vajadzībām, atmodas laika darbiniekiem bija izdevība noklausīties Ausekļa runas un dzirdēt arī viņa dzejas.

Brīžiem Auseklis nozudis. Meklējuši viņu netālajos Vietalvas kapos, kur viņš bija reizēm redzēts vientuļi sēžam. Bet velti . . . Domājuši viņu atrast Vesetas krastos vientulībā sapņojot un dzejojot . . . Tikai nejauši uzgājuši, ka viņš kavējas ne klusajā kapsētā, ne krāšņajā upmalā, bet gan . . . vecā,

pussagruvušā pagraba tuvumā, kur kādreiz meklējis vasarā patvērumu resnais muižas īpašnieks.

„Šeit tik kluss, tik mierīgs. Neviens te mani netraucē. Tikai pa retam bitīte aizlido gaŗām izlaustajam logam vai durvīm," teicis Auseklis.

Šeit viņu redzēja bieži sēžam. No dziļo acu drudžainā uzliesmojuma gan varēja manīt intensīvu domu darbību.

Tanī pat gadā Vietalvas dziedāšanas biedrība bija uzņēmusies segt pusi no draudzes skolas jaunās ēkas izdevumiem, kas toreiz pārsniedza 800 rubļus. Biedrībā ritēja drudžains un ražīgs darbs: ik svētdienas tika noturēti jautājumu un saviesīgi vakari muižas ērbērģī un piekopta dziedāšana.

Kādā jautājumu izskaidrošanas vakarā, atrasdamies pēdējo reizi vietalviešu vidū, Auseklis, kas visu laiku dziļi klusēdams sekojis priekšlasījumam, pēkšņi cēlies augšā. Viņš izskatījies pārvērties. Viņa skats bijis savāda spožuma pilns, tas it kā lūkojies tālā nākotnē. Laikam tiešam visu tautas nākamību Auseklis tad būs garā redzējis, redzējis Latviju, brīvu, neatkarīgu, svešu kungu nenospiestu, visā pasaulē cienītu un lielu. Tanī reizē Auseklis teicis:

„Latvju tauta nemirs, viņai jādzīvo, viņai jābūt . . ."

Šos vārdus vēl tagad dažs labs no vecajiem vietalviešiem un odzeniešiem atminas.

Ausekļa gaitas Vietalvas muižā viņa biografs J. Lapiņš tēlo tā: „Auseklis iet uz vecajiem pils pagrabiem un dziļa misticisma pārņemts likteņa tumsā zīlē savas tautas nākotni un uzzīlē, ka mūsu Gaismas pils celsies augšā. Viņš iet uz kapsētu, kur trūdi, pelni un piemiņas zīmes. Senā brīvība, laime, kultūra izgaisusi. Pār zemi valda tukšuma neķītrība. Bet viņam atkal liekas, ka vēl gari uz putekļiem cerē. No seniem putekļiem celsies augšā spēcīgi Latvijas gari. No skata mistiskā tumsā tas paceļas atpestīts no šaubām, tas redz, ka aust latvju tautas rīts."

Uz vakariem no muižas paceļas kalnu grēda (Lazdukalns), kur senos laikos no muižas veduši izkopti celiņi. Lazdukalna galotnē bijusi ierīkota lepna lapene. Izpriecas un pastaigāšanās nolūkā to apmeklējuši nevien Vietalvas augstmaņi, bet arī pirmie vietalviešu un odzeniešu atmodas laika censoņi. Lazdukalns atrodas apmēram pusceļā starp Vietalvas muižu, kur dzīvoja Andrējs Jankavs un Antons Veispāls, un draudzes skolu — galveno tautiskās atmodas laika mītni, kuŗā Juris Kalniņš ugunīgos vārdos pauda savas idejas jaunatnei.

Pie Juŗa Kalniņa no netālās Odzienas pagastmājas mēdza ierasties viņa sirdsdraugs Vilips Šūlmanis. Viņu kopējām sanāksmēm noderēja arī Lazdukalna lapene. Pētījumi rāda, ka taisni šai vietā dzimusi ideja par dziedāšanas (vēlāk labdarības) biedrības dibināšanu, kas notikusi 1870. gada 10. maijā.

No Lazdukalna virsotnes atklājas plašāks skats uz rītiem, dienvidiem un vakariem. Tālumā saredzami Sēlijas zilie sili, kas stiepjas gaŗ Daugavas kreiso krastu; uz zilo mežu fona redzama Sēlpils baznīca. Skatam gaŗ apvārsni slīdot, labā laikā saredzama Krustpils.

Starp plašo mežu masīvu, kas stiepjas uz rītiem, ielejā saskatāma itin kā zila dūmāka. To rada Aiviekstes upe, novadīdama Daugavā Lubānas ezera milzīgos ūdeņus. Pāri šai dūmakai tagad paceļas slaidie Madonas radio raidstacijas torņi pie Jaunkalsnavas. Drusku tuvāk, nepārredzamā zaļumu jūŗā kā arkani plankumi izpeld pareizticīgo baznīcas torņi Jāņukalnā, ko nemirstīgu padarījis Pāvils Gruzna savā vēsturisko atmiņu romānā „Bursaki", šo vietu nosaukdams Krievkalna vārdā. Vēl vairāk uz rītiem pret apvārsni paceļas spilgti baltais Veckalsnavas baznīcas tornis. Apvāršņa skatu tālumā noslēdz latvju zemes milzis Gaiziņš.

Leduskalna pakājē dziļā lejā guļ teiksmains un noslēpumains ezers Vabulītis. Vēl nesen par to pāri par 80 gadu vecais, nupat aizsaulē aizgājušais ezeriņa īpašnieks zināja stāstīt šādu stāstu:

Bērnībā viņš redzējis šo ezeriņu vēl kā lielu dīķi; pārējo daļu aizņēmis purvs, sūnāklītis, apaudzis priedēm. Tas vēlāk pazudis dzelmē kopā ar visiem kokiem. Kā paliekas krastos zem sūnām rēgojas varenu priežu siekstes, kuŗu stumbru gali guļ dziļi ezeriņa dūņās, dodami patvērumu vēžiem.

Viņš pats redzējis bērnībā, ka tai vietā, kur tagad var peldēties, bijis pūrvietu liels auzu lauks. Vienā vasaras dienā tas pārsteigto siena pļāvēju priekšā apvēlies un pazudis dzelmē. Šai vietā tagad ezera dibens ciets, un gandrīz nav jūtams dūņu slānis, kas citur sniedzas dziļi jo dziļi.

Ezeram apkārt paaugstinājums, kuŗu savukārt apjož pļava. Dīvaini, ka ezera līmenis stāv augstāk par pļavas līmeni, kaut gan attālums abu starpā mazāks par simts metriem. Ezeriņam nav ietekas. Izteka Čuldiga ir īstenībā tikai novadgrāvis, kas sākumā iet pāri pieminētai pļavai, tad aizliecas pa gravu gar skolas mežu, šķērso Odzienas - Vietalvas lielceļu, veido pusloku un pie Vietalvas kapiem ieplūst kādā ielejā. Tur atrodas nākošā apkārtnes dīvainība — ezeriņš Palsītis, varbūt tikko pūrvietas lielumā. Visapkārt ieleju ieslēdz augsti stāvi kalni.

Palsīša dīvainība tā, ka pavasaŗa palu laikos vai arī pēc lielākām lietus gāzēm viņā saplūst daudz ūdeņu no apkārtējiem kalniem, turklāt te nonāk arī Vabulīša liekie ūdeņi, pa ceļam vēl pieņemdami citas pietekas, un tomēr ezeriņa līmenis paliek gandrīz tāds pat, kāds bijis agrāk, bet ja mazliet paceļas, tad atkal ātri atkrīt savā vecajā gultnē. Kur pazūd tik ātrā likā viss lielais ūdens daudzums, nav nevienam zināms.

Daži Palsīti dēvē par Zvanu ezeriņu un stāsta, ka tur senatnē nogrimusi baznīca; vēl tagad ziemas laikā esot sadzirdamas zvanu skaņas. Tās gan, šķiet, rodas ledum plaisājot. Tādas teikas tomēr dzirdamas gandrīz par visiem ezeriem. Vecāki ļaudis vēl stāsta, ka īstais Zvanu ezeriņš atradies no tagadējā ap trīs simts metru tālāk uz dienvidaustrumiem ielejas galā, uz lielceļu ceļkrusta pusi. Te tagad redzams apstrādāts tīrums, kam vidū iedobums, kuŗā gan dažreiz iekrājas lietus ūdens no apkārtējiem kalniem.

Līdzīga īpašība ir vēl kādai citai bedrei Vietalvas baznīcas un kapu ceļa malas labajā pusē, ceļa pagriezienā uz kapu kalniņu. Bedrē ātri sakrājas palu vai lietus ūdeņi pat vairāku metru dziļumā. Nekādas iztekas tai nav, un tomēr ūdens krājums ātri vien pazūd. Vietalvas apgabala ģeoloģiskie apstākļi vispār vēl maz izpētīti.

Par veco (tagad pazudušo) Zvanu ezeriņu otra teika stāsta, ka pretī ezeriņam stāvajā krasta kalnā bijusi veca koka baznīca ar diviem zvaniem. Kādreiz baznīca sabrukusi un abi zvani pa stāvo nogāzi ievēlušies ezeriņā. Vienu zvanu pēc kāda laika izvilkuši, bet mēlei bijusi aptinusies melna čūska. Uz sliktu laiku tai vietā vienmēr bijusi dzirdama dunoņa. Dzejnieks Eduards Zeibots, kalpodams savu teologa kandidāta gadu pie Kalsnavas un Vietalvas mācītāja Doebnera, apdzejojis šo ezeriņu kādā balādē, kas iespiesta viņa dzejoļu krājumā „Balādes un romances".

Uzkāpjot Zvanu ezeriņa dienvidaustrumu krasta stāvajos kalnos un pa Bērzaunes lielceļu, pēc kāda puskilometra nonākam pie Skurstenkalna. No tā atklājas brīnišķīgas ainavas. Te ir Vesetas ielejas pēdējais posms, kur pie Kroglejas dzirnavām viņa krusto senos laikos slaveno, bet tagad panīkušo Kokneses—Cesvaines lielceļu, ko senāk saukuši par traktu. Daži sirmgalvji vēl atceras redzējuši verstu stabu uzrakstus, kas liecinājuši, ka šis ceļš ved līdz pašai Pēterburgai.

Kāmēr Vesetas labajā krastā dižojas Skurstenkalns, kreisajā ir stāvais Lejaskroga kalns ar Taurupes sila nogāzi Kokneses - Cesvaines lielceļa abās pusēs. Abu grēdu starpā dziļajā lejā krāc Veseta. No kalnu galotnēm skatoties, Kroglejas dzirnavas un citas ēkas atgādina mazas kārbiņas. Visapkārt paceļas masīvi meža milzeņi, kuŗiem cauri kalnos uz trim pusēm aizlokās baltie lielceļi.

Šai apgabalā Vietalvas pagastā ir Taurupes mājas, Taurupes sils un Taurupīte. Šie vietu vārdi liek domāt, ka Dienvidvidzemes novadā senos laikos lielā mērā mitinājušies karaliskie mežu vērši tauri, mūsu mājlopu senči. Dažus gadus atpakaļ kāds taura rags izrakts kaimiņu Bērzaunes pagastā. Taurupes grava vēsturē ierakstīta latvju asinīm 1905. gada rudenī, kad tur nošauti kalsnavieši Slaids un Siliņš. Jāņukalna skolotājam Varainim toreiz izdevies izbēgt. Kad būvētas Kroglejas dzirnavas un šim nolūkam rakts no Vesetas kanāls, dažu pēdu dziļumā izrakti cilvēku kauli un dažādi ieroči, pat lielgabalu lodes. Tie, laikam, būs cēlušies no zviedru laikiem.

Nepilnu kilometru no Lazdukalna pāri Vabulītim paceļas Vietalvas baznīca. Viņa esot celta veco kapu vietā, taisni uz Vietalvas pagasta un baznīcas zemes robežām. Tagadējā baznīca radusies 19. gadsimteņa divdesmitos gados. Agrākā būve bijusi koka. Pēc vecās baznīcas nojaukšanas, kokus paņēmis viens no baznīcas patroniem — Odzienas muižas īpašnieks Brimmers — un no tiem uzcēlis Lazdukalna pļavās siena šķūni, ko vēlāk licis pārcelt savā pusmuižā Bērzmuižā. Agrārreformas kārtībā šis šķūnis nonācis lāčplēša odzienieša jaunsaimnieka Pētera Iksēna rokās. Celdams dzīvojamo ēku, Iksēns tur iebūvējis arī daļu izjauktā šķūņa koku, jo tie bijuši labi uzglabājušies. Mājas sienā šie koki vēl tagad atšķirami savas īpatnējās sarkanās krāsas dēļ.

Tagadējā Vietalvas baznīca savas architektūras ziņā ir vairāku stilu mistrojums. Īpatnēji ir kokā grieztie ērģeļu izgreznojumi, kas kopā ar veco laiku sudraba kristamo bļodu uzņemti Pieminekļu valdes aizsardzībā.

Pagājušā gadsimteņa otrā pusē baznīcas sienu vidū radusies plaisa. Baznīca draudējusi pāršķelties divās daļās un pat sabrukt. Patronāta izsauktais architekts apņēmies nelaimi novērst. Nostāsts zin vēstīt, ka saskaņā ar inženieŗa plānu, baznīcas pamati iekārtoti ar tādu aprēķinu, ka izsitot pēdējo akmens ķīli, plaisai vajadzētu izzust. Architekts apgalvojis, ka ķiļa izsišana esot pilnīgi droša lieta. Svinīgo ķiļa izsišanu nolemts izdarīt svētdienā dievkalpojuma laikā.

Baznīca to dienu bijusi dievlūdzēju pārpildīta. Dievu lūdzot un ērģelēm skanot, ķīlis izsists un plaisa patiešām aizvērusies. Brīnums noticis. Visi meklējuši architektu, lai to godinātu, bet vīrs bijis jau nozudis, atstādams baznīcas patronam vēstuli. Tur esot bijis rakstīts, ka pašā pēdējā mirklī architektam radušās šaubas par labu izdošanos. Redzēdams baznīcā tik lielu dievlūdzēju skaitu un baidīdamies no varbūtējas katastrofas, viņš sācis šaubīties, vai Dievs uzklausīs draudzes lūgšanu un, negribēdams kļūt par liecinieku nelaimes gadījumam, aizbraucis. No atlīdzības viņš atsakoties, viņš ziedojot to baznīcai.

Tas ir tautas atmiņā daudzkārt sagrozīts nostāsts. Patiesībā tas architekts nav bijis cits neviens, kā no Cēsīm septiņdesmitos gados aicinātais tos laikos pazīstamais baznīcu cēlājs un remontētājs Jānis Meņģelis. Meņģelis atradis par vajadzīgu pamatu nostiprināt ar akmeņiem. Kad reiz strādnieki ieturējuši pusdienas, atskanējis neliels troksnis un plaisa sienā sagājusi kopā. Nostiprinot pamatus, izrakts daudz kaulu, bet baznīca nosēdusies par apmēram sešām collām zemāk.

Muižu ienākumi senos laikos, kā zināms, bija dibināti nevien uz tautas izkalpināšanu darbā un klaušās, bet arī uz žūpības veicināšanu, kādēļ Vietalvas muižas īpašnieki bija sacēluši ik uz kilometru pa krogam. Šie krogi saukušies: Lejas krogs, Baznīcas krogs, Āzītis (muižā) un Zobēnu krogs Zobēnu kalnā. Tos tagad piemin tikai tautas atmiņās. Gaŗām braukdami, ļaudis uz vienu otru tīrumu rāda: šeit kādreiz bija krogs, šis tīruma gabals tiek dēvēts par kroga zemi. Otram baznīcas patronam Odzienas lielkungam skaudis, ka viņa ļaudis dzēruši Vietalvas krogos. Sevišķi viņam riebis tas kaimiņa krogs, kas bijis nepilnus simts metrus no baznīcas. Paša zemes robežās celtais krogs bijis pus kilometru no baznīcas. Brimmers beidzot uzcēlis sev krogu uz baznīcas zemes. No tā jo skaidri redzams, ka kroga celšanai lietoja pat baznīcas zemi, bet kad astoņdesmitos gados pie Brimmera griezās pagasts, lai «kungs» trīs pūrvietas pārdotu skolas celšanai, tad viņš pateica, ka to negribot darīt.

No baznīcas uz austrumiem, aiz meža, atrodas izdaudzinātie un patiešām skaistie Vietalvas kapi. Tur kapu svētkus rīko katru gadu augusta mēneša pirmajā svētdienā. Jau no agra rīta visi ceļi un tekas pilni ļaužu. Skudrām līdzīgi plūst dievlūdzēji no malu malām gan kājām, gan braukšus. Uz ceļiem kustas gājēji, zirgu pajūgi un auto mašīnas. Parasti šai dienā debesis sūta labu laiku, un nevar nemaz atcerēties, ka kādu gadu lietus būtu izjaucis šos svētkus. Tādēļ tautā valda uzskats, ka vietalviešiem ar Dievu esot tāds līgums noslēgts.

Pa ceļu, kas iet no baznīcas uz dienvidaustrumiem, nonākam pie stāvā Kapukalna. No tā pāri Kapmalu mājām var saredzēt jau minēto Palsīti. Uzkāpuši kalnā, redzam veco kapu kapliču. Tā ir spilgti balta ēka melnām durvīm.

Gaisa līnijā no Vietalvas baznīcas uz šo kapliču mežam cauri izcirsta taisna stiga, lai no baznīcas torņa zvaniķis varētu redzēt kaplīčas durvis. Ja durvis vaļā, baznīcā zvana. Ja ciet, baznīcas tornī klusums.

Jauno kapu tālajā kreisajā stūrī pāri ceļam var saredzēt senos klaušu laikos no akmeņiem kŗautu sētu, kas apjož visvecākos, jau pilnīgi aizaugušos kapus. Tikai reti kur lielajā mežā saskatāma kāda kapu kopiņa. Vienīgi pie lielceļa, kas ved no Vietalvas muižas uz Lejas krogu, puslīdz labi saglabājusies Brimmeru kaplīča, kuŗā iemūrēts šis dzimtas vapenis ar gadu skaitli 1760. Zārku atliekas un pīšļi gan kaplīčā nekur vairs nav redzami. Tie būs gājuši bojā laiku pārvērtībās.

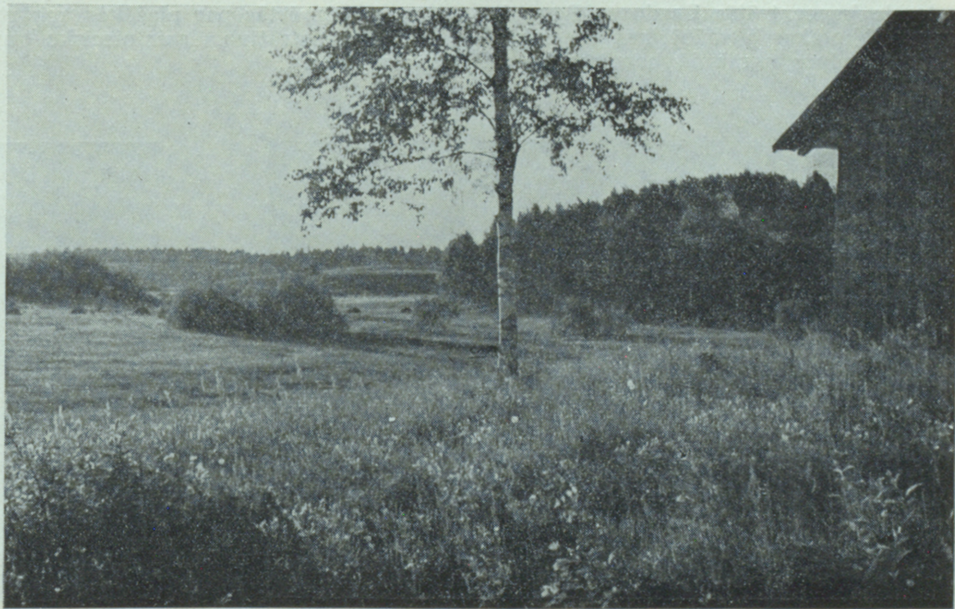
Kaplīčas dienvidu apkārtne vietvietām krūmos var atrast retu aizlauztu vai nolauztu akmens dzelzs vai ozola krusta gabalu, kuŗā gotu burtiem iegriezts: „Še dus tas goddīgs saimnieks" vai „saimniece", „mirris", „mirrusi" u. t. t. Arī vecā kaplīča, gadiem aizkrienot, daudz cietusi: viņas dakstiņu jumts ielauzts, un tam virsū aug palieli koki. Masīvās, paškaltām naglām ar dzelzi apdarinātās durvis ielauztas. Redzama veco laiku atslēga, kuŗai vieta mūzejā. Durvīs ielauzta sprauga, pa kuŗu var ielīst iekšā. Bet arī iekšā cita nekā neredz, kā dzeltenas smiltis.

Par kaplīču no klaušu laiku liecieniekiem dzirdēts šāds vēstījums: muižā dzīvojusi senos laikos kāda ģimene, kuŗai bijusi nelaba slava. Viens no šiem ļaudīm kādā naktī uzlauzis kaplīčas dakstiņu jumtu un velves griestus un pa virvi nolaidies lejā. Kaplīčā bijuši grezni zārki. Vienam zārkam roktuŗi bijuši no tīra zelta. Vīrs noņēmis roktuŗus bet, būdams vienkāršs kalpa cilvēks, baidījies tos pārdot. Viņš tos paglabājis zem vecā siena šķūņa tai vietā, kur tagad Kroglejas dzirnavas. Kad zemi vēlāk kāds iepircis un jaunais īpašnieks licis nojaukt siena šķūni, lai tai vietā būvētu citas ēkas, strādnieki zem gružiem atraduši noslēptos zārka roktuŗus. Īpašnieks piekodinājis nevienam to neziņot, paņēmis roktuŗus un aizvedis Rīgā kur tos pārdevis par tik lielu naudu, ka varējis dzīvot vieglu dienu.

Par šo kapu ierīkošanu stāsta sekošu teiku: līdz tam laikam lietotie kapi atradušies pavisam citā draudzes galā — Odzienas pagasta robežās, Odzes ezera krastā tai vietā kur tagad Kapmalu mājas tīrumi. No tiem kapiem, protams, tagad nav vairs ne vēsts. Kad Odzes ezera krastā kapi bijuši pilni un vajadzējis meklēt jaunu kapsētu, tad izraudzīta vieta šeit lielceļa malā. Saskaņā ar to laiku ticējumiem un parašām jaunajā kapsētā kā pirmā mūža iemītniece apglabājama sieviete, katrā ziņā Ieva. Diemžēl, šo godu neviena Ieva negribējusi baudīt. Visas bijušas it kā sazvērējušās, neviena nemirusi. Vecie kapi bijuši pilni, vairs nav nekur bijis vietas miroņiem, un tāpēc nolemts izrakt Odzes ezera kapos apglabāto pēdējo Ievu un to kā pirmo apglabāt jaunajos kapos, kas arī izdarīts.

1934. gada vasarā Kapmalu mājās rokot aku un pamatu kādai jaunai ēkai, uzrakti skeleti un senlietas. Dažu skeletu stāvoklis bijis tāds: kur vienam galva, tur otram kājas. Jaunās akas ūdeni pat lopi negribējuši dzert.

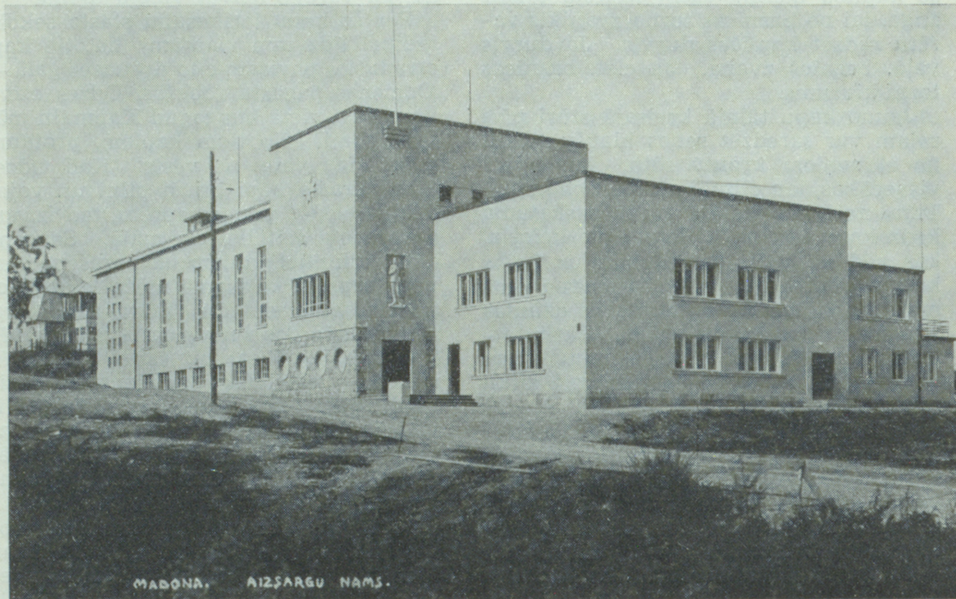
Daži sirmgalvji mēdz stāstīt, ka pretī vecajai kaplīčai otrā lielceļa malā bijuši vēl vieni kapi. Viena sirma māmuliņa atceras, ka bērna gados pildīdama muižas klaušas, viņa tai vietā ganījusi lopus un tad vietvietām vēl bijušas redzamas kapu kopiņas un citas zīmes. Vietas nosaukums bijis Kapu kalniņš. Tagad šai vietā šalc mežs, un Kapu kalniņa nosaukums no tautas atmiņas galīgi izzudis.

Vietalvas aina.

P. Kalniņš,
9. M. a. p. kult. noz. vadītājs

Madonas aizsargu nams

Madonas aizsargu nams no dienvidu-austrumu puses.

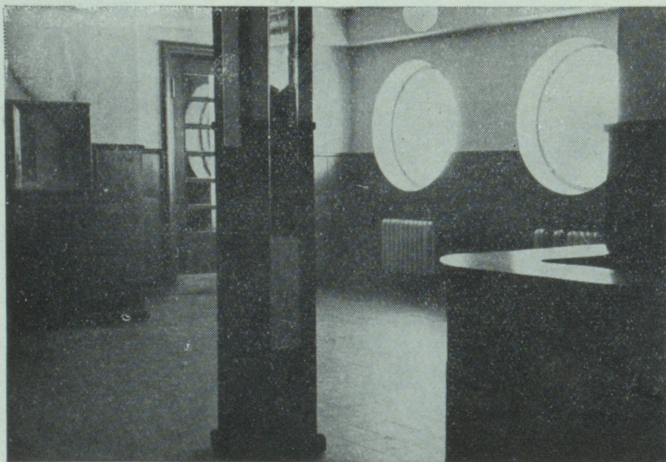
Pati Madona, izņemot Jaunlatgali, ir jaunākā pilsēta Latvijā. Pusmūža ļaudis ļoti labi atceras, ka pirms Pļaviņu-Valkas šaursliežu dzelzceļa būves šinī vietā vienīgā ēka, bija t. s. «Leivēru krogs», druscin atstatāk no viņa, kalnā, atradās Cesvainei piederošā Biržu muiža. Tur, kur tagad nami, dārzi un ielas, bija vai nu tīrumi vai paegļiem noaugušas, sausas, oļainas ganības. Apkārtnes sabiedriskā dzīve toreiz koncentrējās Lazdonas Bezmaksas bibliotēkas biedrībā, kas bija iekārtojusi telpas agrākajā baznīcas krogā.

Kad 1902. gadā uzbūvēja dzelzceļu un staciju, tad sāka rasties arī pirmie nami. Pateicoties tam, ka šī vieta atrodas sešu ceļu krustojumā, Madona ātri uzplauka. Uz šejieni pārcēla amata personu un iestāžu novietnes, — miertiesu, izmeklēšanas tiesnesi, cietumu, pastu, te apmetās uz dzīvi advokāti, ārsti, ierīkoja aptieku, radās veikali, nodibināja sieviešu ģimnaziju un zēnu proreālskolu. Pamazām jaunā nometne izvērtās par plašākās apkārtnes administrātīvo, saimniecisko un garīgo centru.

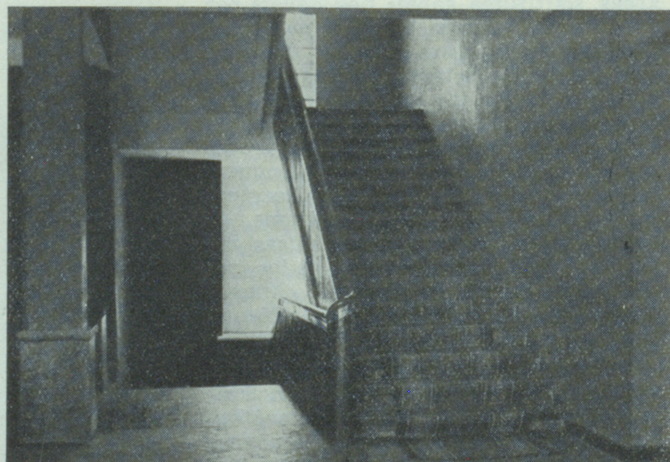
Pasaules kaŗa laikā Madonas namu un iedzīvotāju skaits vēl vairāk palielinājās. Bija jau nodibinājusies Biržu izglītības biedrība, kas uzturēja abas vidusskolas un beidzot ieguva savā īpašumā t. s. «baraku», kas kaŗa laikā bij celta ievainoto kareivju novietošanai. Mazliet pārkārtojot telpas, iebūvējot skatuvi, viņā ilgus gadus notika visi Madonas sarīkojumi. Bet laika zobs viegli celto baraku sāka grauzt un pašas telpas bij nemājīgas, tumšas, ziemā aukstas, bez mazākās akustikas. Latvijas valstij nodibinoties, Biržu izglītības biedrība, savu vēsturisko misiju izpildījusi, sāka nīkuļot, un viņai nebij pa spēkam sākt jaunu ēku. Kad Madonas miestu pārvērta par pilsētu, arī tai tāds pasākums nebij veicams, vēl jo vairāk tāpēc, ka bij jāceļ ģimnazijas ēka un jāsakrāj līdzekļi pamatskolas būvei.

Jau pašā Latvijas valsts sākumā tika nodibināta aizsargu organizācija, kuŗa soli pa solim auga plašumā un dziļumā, līdz beidzot pārklāja visu Latviju. Aizsargu nodaļas pagastos, bez tiešā uzdevuma, sāka arī svētīgo kultūras darbu, sarīkojot teātŗus, koncertus, kursus, priekšlasījumus. Dzīve rādīja, ka nodaļām no šiem sarīkojumiem, atskaitot izdevumus un tekošās vajadzības, dažreiz palika pāri ievērojamas summas.

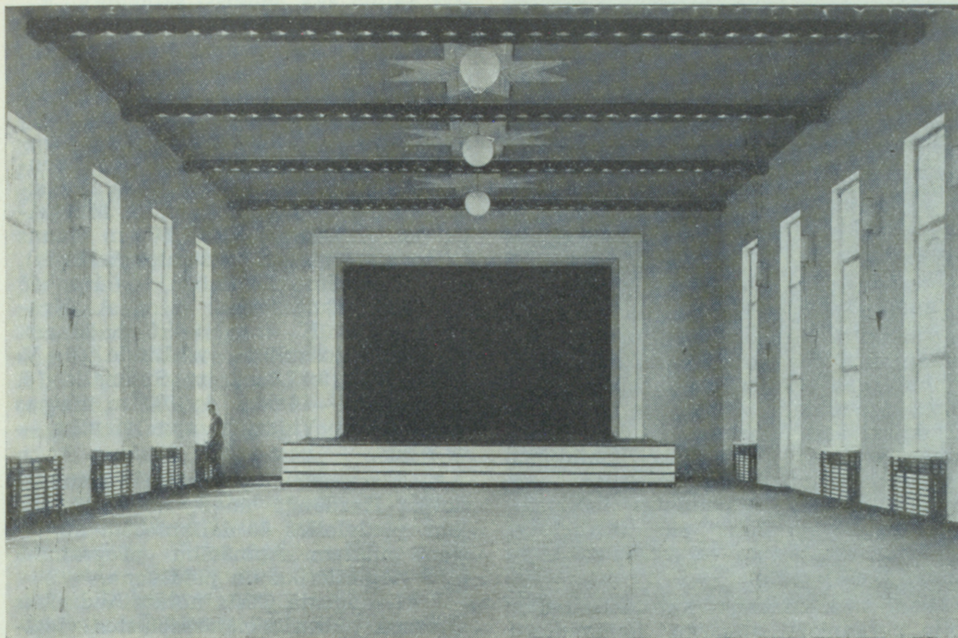
Tādā kārtā, sāpīgi sajūtot piemērota nama trūkumu Madonā, radās doma, ka šo darbu var uzņemties vienīgi plašā apr. aizsargu saime, protams, nākot talkā visām organizācijām un iedzīvotājiem. Pirmo reizi 9. M. a. p. aizsargu saimē sava nama celšanu pārrunāja 1932. g. 5. maijā. Sāka dažādos ceļos vākt līdzekļus, līdz nama bū-

Garderobes telpa.

Kāpņu telpa.

Lielā zāle.

vi sāka 1934. g. pavasarī. Namu iesvētīja 1935. g. 26. oktobrī un viņa būve kopsummā izmaksāja Ls 159.284,12.

Tagad katrs iebraucējs Madonā gluži nevilus aiznes līdzi iespaidus par aizsargu nama ārējo, savdabīgi glīto izskatu. Ar vienu galu, ziemeļu, masīvā celtne it kā ierakusies oļainā piekalnē, dziļas gravas krastā. Apakšējās telpās ierīkota vingrojamā zāle un garderobe, ar blakus atrodošos šautuvi, kuŗa gan vēl nav pabeigta. No garderobes trepes ved uz zāles priekštelpu. Pati zāle ir priekš mazpilsētu un lauku apstākļiem plaša, ērta, ar ļoti labu akustiku. Skatuve, kuŗa arī vēl nav galīgi izbūvēta, darināta tā, lai attaisnotu visas iespējamās prasības — ar orķestŗa padziļinājumu un apakštelpu zem skatuves. Aktieŗiem un citiem sarīkojumu dalībniekiem ierīkota speciāla ģērbtuve, tāpat izbūvētas aktieŗu istabas. Zāles stils ieturēts latviskā gaumē, zilā pamattonī. Ir arī plašs balkons, ar vairāk par 120 sēdu vietām. Neskatoties uz dārgo izmaksu, zālē ielikta (ozola) parketa grīda. Abās pusēs lielie logi lej telpā pārpilnam saules gaismas. Zāles priekštelpu (fojē) otrā pusē atrodas ļoti īpatnā, latviskā stilā darināta sēžu zāle, kuŗā parasti notiek šaurāka apjoma sanāksmes. Blakus sēžu zālei bibliotēkas istaba, tāpat īpatnā stilā veidota. Siena starp abām telpām izņemama un tādā kārtā pārvēršama par «mazo zāli». Bez tam vēl pieminama reprezentācijas istaba, ievērojamu viesu uzņemšanai.

Lielajā istabā un citās telpās krēsli un galdi veidoti latviskā gaumē un darināti no ozola un oša koka. Fojē un divas pēdējās istabas grezno latviešu mākslinieku darbi. Bibliotēka atrodas kārtošanas stadijā un patlaban viņā skaitās 350 atsevišķu sējumu. Šinīs pašās telpās ir lasāmgalds, bagātīgi apgādāts ar visiem periodiskiem izdevumiem.

Pieminams, ka namā bez tam atrodas kluba un viesnīcas telpas. Viesnīcas telpas iekārtotas piemēroti laika prasībām, kas apmeklētājiem dod ērtu un patīkamu atpūtu. Tā kā aizsargu namā ir centrālapkure un ūdens vads, tad pie vingrošanas zāles iekārtotas dušas telpas un viesnīcā vanna un mazgājamās telpas ar siltu un aukstu ūdeni.

Tomēr krāšņais nams neattaisnotos, ja viņš nekopotu ap sevi un sevī Madonas un apriņķa garīgo, kultūrālo dzīvi. Sevišķi ziemas periodā viņa telpās katru vakaru noris intensīvs garīgs darbs. Štāba aktieŗu saime gatavo lugas, koris mācās dziesmas, sporta pulciņš aizņem savas telpas, bibliotēkās sēž lasītāji un šachisti, tiek noturēti kursi, gan sanitārie, gāzu, mājturības, te uz kārtējām apspriedēm pulcējas aizsargi un aizsardzes, notiek sabiedrisko darbinieku sanāksmes, notur aizsargu komandieŗu apspriedes, apmetas slēpotāji un citi sportisti, notiek koŗu kopmēģinājumi un katru trešdienas vakaru lielajā zālē referātu vakari. Pēdējie šogad noturēti pavisam 8, ar 200 klausītājiem caurmērā katrā. Referātus kuplina tuvākās un tālākās apkārtnes koŗi. Katri valsts svētki, kultūras darbinieku sumināšana vai atcere arī notiek aizsargu namā. Ir tādas reizes, ka pat darbdienas vakaros plašās telpas šķiet par mazām. Sestdienas un svētdienas vakaros notiek teātŗa izrādes vai koncerti. Bez tam divreiz nedēļā lielajā zālē notiek kīno izrādes. Viena gada laikā Aizsargu namā pulcējušies Madonas pilsētas, tuvākās un tālākās apkārtnes iedzīvotāji kopskaitā 13500 personas 49 dažādos gadījumos.

No tā redzams, ka nama vajadzība ir bijusi liela un nepieciešama. Un ņemot vērā visu to intensīvo darbu, kas norit šinīs telpās, droši varēsim sacīt, ka viņš savu uzdevumu pilda un godam sevi attaisno.

Kā liels trūkums sajūtams vēl tas, ka nav saimniecības ēkas, kuŗu gan pulka vadība sākusi celt.

Nenosaucot vārdā visus iepriekšējos izcilos līdzekļu dāvinātājus, godam jāpiemin Madonas pilsētas valde, kas dāvināja fliģeli Ls 2.500,— vērtībā. Pie nama celšanas (arch. Vitanda mets) īpaši nopelni pulka komandierim J. Krīgenam, kam šis darbs ir bijis sirdslieta. Netiešā kārtā gandrīz vai ikviens apriņķa iedzīvotājs ir ziedojis savu artavu, vismaz tādā veidā, ka apmeklējis pagastu aizsargu nodaļu sarīkojumus.

Madonieši jau namu iesaukuši par «gaišo pili», un tāds viņš tiešām ir. Viņš vieno ap sevi intelliģenci un izstaro latvisko garu uz tuvāko un tālāko apkārtni.

Latviskā gaumē iekārtotā reprezentācijas istaba.

CHRONIKA

* Viesos pie Latvijas aizsargiem 29. jūlijā ieradās 32 Igaunijas aizsargi — Tallinas motorizēto vienību grupa, vieglā divīziona kom. kapt. H. Onni un viņa palīga kapt. K. Lange vadībā. Viesi atbrauca 3 automašīnās un 17 motocikletos, pa ceļam ilgāki uzkavēdamies Valmierā, Cēsīs un Siguldā. Rīgā igauņu aizsargi novietojās aizsargu namā, kur tos pieņēma aizsargu štāba priekšnieka v. i. kapt. J. Ķikulis, nododot viņiem arī aizsargu priekšnieka pulkv. K. Praula sveicienus, kurš šinī laikā savukārt viesojās Igaunijā. Brāļu kapos viesi nolika krāšņu vaiņagu. Igauņu aizsargi savas viesošanās laikā iepazinās ar mūsu zemi, galvas pilsētu un Latvijas aizsargu dzīvi, apmeklēdami sporta pulciņu priekšnieku kursus Ogrē, Ķegumu, Salaspili, Ķemeŗus, 5. R. a. p. IV Jūrmalas bataljona sporta svētkus Dubultos. Atpakaļ uz Tallinu Igaunijas viesi izbrauca 2. augustā.

* Laikā no 18. jūlija līdz 7. augustam Ogrē notika aizsargu štāba rīkotie aizsargu sporta pulciņu priekšnieku kursi. No katra pulka kursos bija komandēti 5 dalībnieki. Kursu atklāšanas aktā ieradās sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš, aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls un aizsargu štāba organizācijas daļas priekšnieks Ed. Rapss. Uzrunājot kursantus, sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš uzsvēra aizsargu centību un darba mīlestību sporta dzīves celšanā. Lielais darbs devis arī panākumus. Aizsargu sporta attīstība ir gandarījums darba darītājiem. Ministrs novēlēja kursantiem labas sekmes un izteica pārliecību, ka tie rūpēsies, lai aizsargu sportisti būtu labi sagatavoti. Kursus vadīja aizsargu štāba fiziskās audzināšanas instruktors P. Polis. Kā pasniedzēji darbojās Dekšenieks, Molovka, Rudzītis, Grīnberga, Luks, Lapiņš, Vanags u. c. Kursos ļoti lielu vērību piegrieza peldēšanai, lai kursus beigušie varētu pareizā peldēšanā tālāk apmācīt kā aizsargu sportistus, tā iedzīvotājus. Katru dienu bija nodarbības arī vieglatlētikā un vingrošanā. Vēl programmā bija basketbols, volejbols, futbols, rotaļas, pulciņu iekārtas mācība, ierinda, telšu iekārtošana u. c.

* Sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš apstiprinājis aizsargu organizācijas sanitārā dienesta noteikumu papildinājumus, kas nosaka aizsargu štāba ambulances vadību un darbības apjomu. Ambulances uzdevums nav sistēmatiski ārstēt, bet gan sniegt bezmaksas pirmo medicīnisko palīdzību aizsargu organizācijas locekļiem, kā arī dot vajadzīgos padomus, informāciju un aizrādījumus par medicīniskiem un sanitāriem vai veselības kopšanas jautājumiem.

* Pie 12. Bauskas kājnieku pulka bija norganizēti aizsargu komandieŗu kursi, kas ilga divas nedēļas. Kursantu sastāvā pa lielākai daļai bija pamatskolu skolotāji no 18. Daugavpils, 17. Rēzeknes, 3. Ludzas, 4. Jēkabpils un 12. Ilūkstes aizsargu pulkiem. Tādi pat kursi bija pie 6. Rīgas kājnieku pulka, kuŗus apmeklēja aizsargu komandieŗi no 5. Rīgas, 10. Cēsu, 11. Tukuma un 13. Bauskas aizsargu pulkiem. 6. Aizputes, 14. Kuldīgas, 15. Liepājas, 16. Jelgavas un Dzelzceļu aizsargu pulkiem vasaras perioda komandieŗu kursi notika pie 2. Ventspils kājnieku pulka.

* Kazdangā no 26. jūnija līdz 4. jūlijam notika 3. vispārējā aizsargu sportistu nometne, kas tās dalībniekus iepazīstināja ar ķermeņvingrojumiem, visām vieglatlētikas disciplīnām un peldēšanu. Nometnē darbojās treneŗi V. Rinne un R. Dekšenieks. Noslēguma dienā notika vieglatlētikas sacīkstes, kuŗās gūti šādi rezultāti: 100 m skr. 1. v. A. Sarkans (5. R. a. p.) — 11,6 sek. Šķēpa mešanā: 1. v. G. Magasiņš (7. V. a. p.) — 50,85 m. 1500 m skrējienā: 1. v. J. Dundurs (3. L. a. p.)— 4:26,2. Lodes grūšanā: 1. v. A. Grienvalds (15. L. a. p.) — 12,15 m. Augstlēkšanā ieskrienoties: 1. v. E. Mackaitis (16. J. a. p.) — 1 m 80 cm (jauns Latv. aizsargu un Zemgales rekords), 2. v. Dzērvēns (Dz. a. p.) — 1 m 65 cm. Tāllēkšanā ieskr.: 1. v. A. Kravinskis (14. K. a. p.) — 6 m 23 cm. 3000 m soļošanā: 1. v. Linde (8. V. a. p.) — 13:27,0. 2. v. Sudmalis (6. A. a. p.) — 14:06,8. 4×100 m maiņas skrēj.: 1. v. Vidzemes apg. vienība — 47,2 sek.

* Aizsardžu sportistēm nometne notika Kazdangā no 9. līdz 17. jūlijam, piedaloties 40 dalībniecēm no visiem pulkiem. Apmācību programmā bija vieglatlētika un peldēšana.

* 1. augustā Cēsīs notika Vidzemes aizsargu pulku meistarascīkstes vieglatlētikā. Sacīkstes atklāja C. a. p. komandieris M. Treijs. Pēc viņa uzrunas sportisti sumināja Valsts Prezidentu Dr. K. Ulmani, kaŗa ministru ģen. J. Balodi, sabiedrisko lietu ministru A. Bērziņu, valdību un aizsargu priekšnieku pulkv. K. Praulu. Sacīkstes ievadīja 100 m skrējiens, ko Hakels (Madonas pulka) veica 12,2 sek., iegūdams 1. vietu; 2. vietu izcīnīja Ūdris (Valmieras p.) — 12,2 sek. un 3. v. Loze (Cēsu p.) — 12,4 sek. 3000 mtr. skrējienā: 1. Tirners (Valmieras p.) — 9:36,6 min., 2. Zutis (Cēsu p.) — 9:42 min. 3. Gavriļenko (Madonas p.) — 9:50 min. Lodes grūšanā: 1. Bitīte (Madonas p.) — 13,50 m, 2. Cināts (Valkas p.) — 13,23 m, 3. Actiņš (Madonas pulka) — 13,13 m. Tāllēkšanā 1. Hakelis (Madonas p.) — 6,12 m, 2. Lapiņš (Madonas p.) — 5,78 m, 3. Povics (Valkas p.) — 5,68 m. Diska sviešanā: 1. Bērziņš (Valkas p.) — 38 m, 2. Zariņš (Valkas p.) — 37,45 m, 3. Actiņš (Madonas p.) — 35,69 m. 5000 m soļošanā: 1. Zirdziņš (Valmieras p.) — 22:21,8 min., 2. Liepkalns (Valkas p.) — 23:43 min., 3. Linde (Valmieras p.) — 24:51,6 min. Augstlēkšanā ieskrienoties: 1. Osvalds (Valmieras p.) — 1,73 m, 2. Povics (Valkas p.) — 1,70 m, 3. Loze (Cēsu p.) — 1,65 m. Šķēpa mešanā: 1. Hakels (Madonas p.) — 56,67 m, 2. Nēza (Valmieras p.) — 53,86 m, 3. Magaziņš (Valkas p.) — 50,31 m. 1500 m skrējienā: 1. Freimanis (Valmieras p.) — 4:28,6 min., 2. Zutis (Cēsu p.) — 4:30,6 min., 3. Asmanis (Valkas p.) — 4:31 min. Augstlēkšanā ar kārti: 1. Dišlers (Valkas p.) — 3,25 m, 2. Vesmanis (Madonas p.) — 3,25 m, 3. Reimanis (Valmieras p.) — 3,15 m. Stafetē 400+300+200+100 m: 1. vietā Valmieras pulks — 2:15,5 min., 2. vietā Madonas pulks — 2:18 min., 3. vietā Valkas pulks — 2:21,8 min., 4. vietā Cēsu pulks — 2:23,5 min. Galīgā klasifikācijā 1. vietu ieguva Valmieras aizsargu pulks un saņēma kaŗa ministra ģen. J. Baloža ceļojošo balvu — sudraba kausu.

* Aizsargu vispārējās meistarsacīkstes vieglatlētikā notiks 22. un 23. augustā Rīgā, LSB laukumā.

Igauņu aizsargi noliek vaiņagu Brāļu kapos.

* Zemgales izstādei, kas notiks laikā no 28. augusta līdz 4. septembrim, tiek celts Sabiedrisko lietu ministrijas paviljons, kurā atsevišķa telpa būs veltīta aizsargu organizācijas darba un sasniegumu rādīšanai. Aizsargu stendā būs parādīts arī žurnāla «Aizsarga» saturs, tirāža un abonentu sadalījums pa pagastiem un pilsētām.

1. Talsu pulks.

* Pulka vadība sakopojusi ziņas par pulka nodaļu dibināšanu. Kā pirmās sākušas darboties Nogales un Vandzenes nodaļas — 1919. gada 10. augustā. Tālākie nodaļu dibināšanas laiki ir: Laidzes nod. — 1919. g. 16. augustā, Sabiles nod. — 1919. g. 16. augustā, Kandavas pag. nod. — 1919. g. 18. augustā, Cēres nod. — 1919. g. 18. augustā, Lībagu nod. — 1919. g. 21. augustā, Strazdes nod. — 1919. g. 24. augustā, Ārlavas nod. — 1919. g. 25. augustā, Virbu nod. — 1919. g. 26. augustā, Spāres nod. — 1919. g. 1. okt., Lubezeres nod. — 1919. g. 13 oktobrī, Zentenes nod. — 1919. g. 3. decembrī, Valdemārpils nod. — 1919. g. 6. decembrī, Mērsraga nod. — 1919. g. 8. decembrī, Nurmuižas nod. — 1919. g. 22. decembrī, Upesgrīvas nod. — 1919. gadā, Pastendes nod. — 1920. g. 7 .janvārī, Valgales nod. — 1920. g. 3. aprīlī, Stendes nod. — 1921. g. 27. februārī, Kandavas pils. nod. — 1923. g. 4. septembrī.

* Pulka šaušanas sacīkstes notiks 29. augustā Talsos.

2. Ventspils pulks.

* Par II bataljona komandieri iecelts Kārlis Paegle, par 3. rotas komandieri — Arvīds Oše.

* Plašus sporta svētkus 20. jūnijā rīkoja Ziru nodaļa, piedaloties arī Ventspils vienību vingrotājiem un dejotājiem. Parādi pieņēma pulka kom. pal. K. Mednis. Priekšnesumus, kas ļoti patika, vadīja pulka fiziskās audz. instruktors A. Priedītis un instruktore A. Lāme. Dziesmas skandināja nodaļas koris Eichlera vadībā.

* Jūras divīziona 2. rotas aizsargiem 23. un 24. jūnijā Ventspilī, Luna parkā, bija kupli apmeklēti Jāņu svētki.

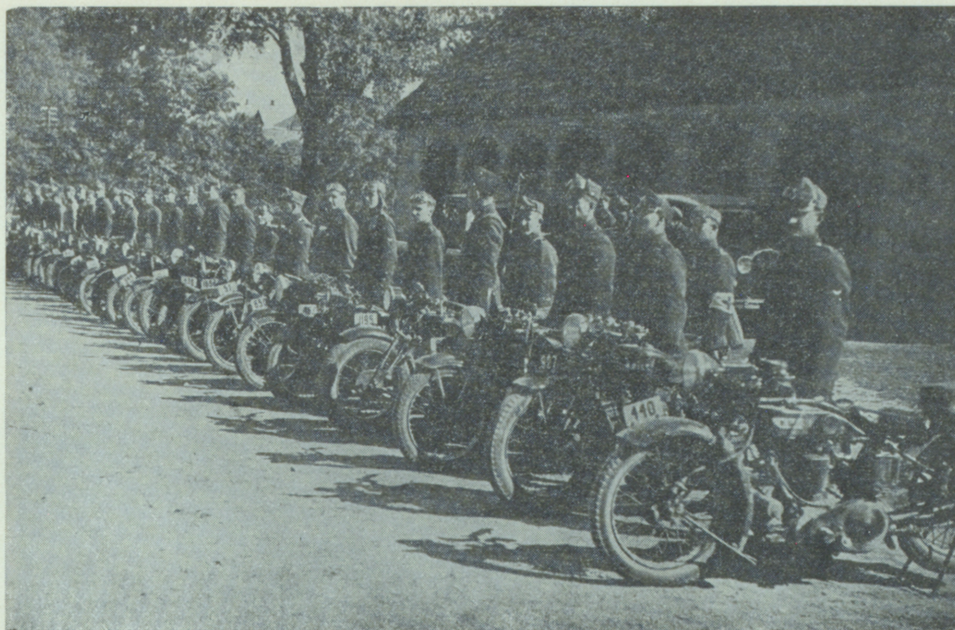
* Ugāles nodaļa 18. jūlijā brīvā dabā uzveda R. Blaumaņa «Skroderdienas Silmačos». Izrādē piedalījās ap 50 tēlotāju, režiju vadīja G. Elsiņš.

3. Ludzas pulks.

* 6. jūnijā Nirzas aizsargi un aizsardzes deva svinīgo solījumu, kuru pieņēma pulka kom. A. Kārkliņš. Pēc tam rež. Hermaņa vadībā nodaļas dalībnieki uzveda «Skroderdienas Silmačos».

* 13. jūnijā pulka un pamatskolu rīkotie bērnu svētki 15 apriņķa vietās bija pulcinājuši ap 8000 bērnu. Svētki noritēja lielā saskaņā un sniedza mazajiem dalībniekiem un skatītājiem daudz jauku brīžu. Bērni noklausījās Prezidenta apsveikumu un kopā ar Rīgas bērniem vienojās mūsu tautas lūgšanā. Svētkus Ciblā atklāja pulka kom. A. Kārkliņš, pārējās vietās pulka štāba komandēti pārstāvji.

* Ludzā ieradušos 11. T. a. p. Smārdes nodaļas ekskursantus sagaidīja p. št. rt. un št. pulciņa dalībnieki-ces, kuri arī rūpējās par tālo viesu uzņemšanu un bija pavadītāji skaistās apkārtnes apskatīšanā.

5. R. a. p. Sakaru bataljona motociklisti.

* Līgo svētku sarīkojumā Zilupē bija pulcējušies pilsētas iedzīvotāji, karavīri un robežsargi. Netrūka viesu arī no apkārtējiem pagastiem. Svētkus ievadot, aizsargu nodaļas koris, Kušķa vadībā, noskandināja līgo dziesmas. Pēc tam aizsardzes un aizsargi, tērpušies novada tautas tērpos, izpildīja tautas dejas. Pulka sportisti, fiz. audzin. instr. Vāverānes vadībā, bija atveduši līdzi krietnu tautisko deju un apdziedāšanās dziesmu pūru. Svētku sarīkojumā darbojās plaša mantu loterija ar aizsardžu skaistiem rokdarbiem.

* Kārsavas nodaļas rīkotie sporta svētki 11. jūlijā pilsētas sporta laukumā bija pulcinājuši sportistus no visa apriņķa. Lodes grūšanā — I v. sp. J. Vonda — 11,8 m, II v. — sp. L. Pilmanis — 10 m. Šķēpu sviešanā — I v. sp. J. Vonda — 49,4 m, II v. — aizs. J. Akmens — 44,2 mtr. Diska mešanā — I v. — sp. J. Vonda — 35,24 m, II v. — sp. J. Zacharovs — 23,34 m. 1500 m skriešanā — I v. aizs. J. Dundurs — 4,46 min., II v. — sp. M. Beitāns — 5,11 min. Trīssoļu lēkšanā — sp. p. pr. A. Cukurkalns — 12,30 m. Augstlēkšanā — aizs. J. Dundurs — 1,53 m. Tāllēkšanā — sp. pr. A. Cukurkalns — 6,13 m, sp. A. Veselovs — 5,75 m.

* 11. jūlijā Ciblas aizsargi un aizsardzes deva svinīgo solījumu, kuru pieņēma pulka kom. pal. kapt.-ltn. Frišmanis. Ieradušies viesi un apkārtnes iedzīvotāji ar interesi noskatījās tautas deju demonstrējumos un sportistu vingrojumos un spēlēs.

* 18. jūlijā jaunuzņemtie Mērdzenes nodaļas aizsargi un aizsardzes nodeva pulka kom. A. Kārkliņam svinīgo solījumu. Sekoja sporta sacīkstes.

4. Jēkabpils pulks.

* 4. jūlijā guldīja pamatakmeni Biržu nodaļas aizsargu namam. Pēc dievkalpojuma svinības atklāja aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls, nesdams Valsts Prezidenta, kaŗa ministra un sabiedrisko lietu ministra sveicienus un novēlēdams nama cēlējiem uzsākto veikt tādā pat teicamā kopdarbībā, kādā darbs sākts. Pārskatu par nama būves priekšdarbiem sniedza nodaļas priekšnieks J. Pernavs. Jau 40 gadus birzieši tīkojuši pēc šāda nama, bet tikai 15. maija vienības gars pavēris ceļu nodoma piepildījumam. 3 gadu laikā tagad savākti līdzekļi pāri par 21.000 ls. Namu ceļ pēc arch. Kruzes projekta. Biržu aizsargus vēl sveica pulka kom. St. Kursītis, no vietējām organizācijām Dobulāns un Tumšs. Pamatakmens likšanas svinībām sekoja I bataljona un štāba rotas parāde, ko komandēja btl. kom. Bulāns, bet pieņēma aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls. Koncerta programmu izpildīja pulka orķestris M. Karabanova vadībā un štāba rotas dubultkvartets, ko vadīja P. Pakalns.

* Sunākstes aizsardžu pulciņš 20. jūnijā atskatījās uz 10 gadu darbību. Pēc garīgā akta, ko noturēja māc. Cīrulis, jaunpieņemtie aizsargi un aizsardzes parakstīja svinīgo solījumu. To pieņēma pulka kom. St. Kursītis. Apsveica pulka kult. noz. vad. T. Ermansons u. d. c. Pārskatu par 10 gadu darbību sniedza pulc. pr-ce Z. Lejiņa. Vakarā Zemnieku Drāma uzveda Saulieša «Audžu bērnus».

* Štāba rotai 11. jūlijā pie Staburaga, Liepavota lejā, kopā ar Seces nodaļu bija brīvdabas izrāde. Uzveda J. Akuratera «Bezdarbniekus» štāba rotas drāmatiskā pulciņa sagatavojumā. Apmeklēts labi.

* Štāba rotas sporta pulciņš 18. jūlijā rīkoja 12 g. darbības atceres svētkus, kuros piedalījās 80 aizsargu sportisti. Svētkus atklāja pulka kom. pal. N. Liepiņš. Balvas saņēma 25 sportisti. Sacensībās izcilākos sasniegumus izcīnīja: Vīriešiem — tāllēkšanā: 1. v. ieguva K. Strauts (17. R. a. p.) — ar 5,90 m; augstlēkšanā: 1. K. Kušķis (Dz.-c.

Aizsargi manevros.

a. p. Daugavp. n.) ar 1,73 m, 2. O. Dzērvēns (Dz. a. p. Liepājas n.) — 1,73 m; kārts lēkšanā: 1. Velde (U. S.) — 3,10 m; šķēpa mešanā: 1. J. Nirbachs (Dz. a. p. Rīgas n.) — 62,15 m, 2. E. Dārznieks (ASK Rīgas n.) — 57,68. 3. A. Grienvalds (15. L. a. p.) — 53,48 m; lodes grūšanā: 1. A. Timbers (Dz. a. p. Liepājas n.) — 12,2 m; 100 m skrējienā: 1. K. Strauts 11,3 sek., 2. K. Kušķis 11,4 sek.; 400 m skrēj.: K. Kušķis 54,6 sek.; 3000 m skrējienā: 1. R. Vītols (Dz. a. p. Rīgas n.) — laikā 9:11,0 min.; 3000 m soļojumā: 1. P. Zeikats (Dz. a. p. Rīgas n.) — 13:27,0 min., 2. J. Rubenis (Dz. a. p. Liep. n.) — 13:56,6 min. Sacensībās sievietēm uzvarēja un vietas ieguva: tāllēkšanā: 1. v. J. Vaguļoviča (Sp. b. «Reduta») 4,63 m, 2. L. Starosta (Dz. a. p. Liepājas n.) — 4,60 m; augstlēkšanā: 1. J. Vaguļoviča — 1,33 m; 80 m skrējienā: 1. J. Vaguļoviča ar laiku 10,6 sek.; lodes grūšanā: 1. A. Smiltniece— 11,87 m, 2. L. Starosta 9,82 m.

* 25. jūlijā Jēkabpils nodaļa kopā ar štāba rotu Jēkabpilī rīkoja aviācijas propagandas svētkus. Iesvētīja arī jaunbūvēto planieri.

5. Rīgas pulks.

* 5. un 6. jūnijā nometnēs izgāja pulka sakaru bataljons un štāba rota. Mācības ar aviācijas piedalīšanos notika Kangaru kalnu apkārtnē. Tās vadīja armijas štāba pltn. Upītis ar armijas virsniekiem un instruktoriem. 6. jūnijā mācības Suntāžos noslēdzās ar parādi, ko komandēja batalj. kom. J. Steps, bet pieņēma pulka kom. J. Legzdiņš. Vakarā aizsargu sporta laukumā notika sarīkojums, kuru ar plašu runu atklāja zemkop. ministrs J. Birznieks. Ministrs nesa aizsargiem un svinību dalībniekiem Valsts Prezidentā K. Ulmaņa sveicienus un savā runā apgaismoja valdības darbu, kas nodrošina zemnieku darba pūliņus. Ministrs pasvītroja, ka — «valdība paaugstinās labības cenas, pie tam nedomājot pacelt maizes cenas. Tas tagad valdībai iespējams tamdēļ, ka viņas rokās atrodas saimnieciskās dzīves mezgli. Valdība lauksaimniecības tirgu kārtos un padziļinās ar katru dienu. Valdības tautsaimnieciskā politika nekad neapstāsies, bet vienmēr virzīsies uz priekšu, lai latvieši visā pilnībā atgūtu savas tiesības, savu nacionālo un sabiedrisko taisnību». Zemkopības ministra runai sekoja brīvdabas izrāde «Viesturs», ko bija iestudējis Nac. teātra aktieris K. Kvēps un kurā līdzspēlēja Lilija Erika, A. Bergmanis, P. Cepurnieks, V. Gruziņš, K. Kvēps, A. Kalējs, R. Parņickis, V. Švarcs, R. Sandersons, O. Ziemeļnieks u. c. Izrādē piedalījās arī Suntāžu koris «Dziesmu vara», Sidgundas un Kastrānes koŗi, pulka štāba koris un pulka orķestris.

* Par 2. rotas kom. iecelts Mārtiņš Pētersons.

* I bataljona nometnes notika 19. un 20. jūnijā Ogrē. Pirmajā dienā izdarīja pārgājienu no Ikšķiles līdz Ogrei, naktsapmācības notika Ogres-Ciemupes rajonā. Mācības vadīja 4. V. k. p. kapt. Zvirbulis un vltn. Alksnis. 20. jūnijā pēc dievkalpojuma un jaunuzņemto aizsargu un aizsardžu svinīgā solījuma notika parāde, ko pieņēma pulka kom. J. Legzdiņš. Sekoja bataljona sportistu sacīkstes vieglatlētikā. Sacīkstes vadīja pulka fiz. audz. instr. Lapiņš un instruktore Grīnberga. Liela pateicība par pretimnākšanu aizsargiem pienākas Ogres pilsētas pašvaldībai.

* Babītes aizsargu saime Jāņu vakarā godināja Mazcenu kapos nodaļas aizsargu A. Bērtulsona un K. Fimbera piemiņu, kuŗi 1921. g. 24. un 25. jūnijā miruši no ievainojumiem, dabūtiem apšaudoties ar laupītājiem.

* Lauberes nodaļas drāmatiskais pulciņš, Alfr. Podnieka vadībā, iestudējis A. Alunāna «Seši mazi budzinieki». Luga jau uzvesta Lauberē un Vecogrē, vēl paredzēts izrādīt — Kastrānē, Lēdmanē un Madlienā.

* Ādažu nodaļa 1. augustā Brīvdabas mūzejā rīkoja tautisku uzvedumu «Senlatvju dzīras», izmantojot vēl nenojaukto Darba svētku skatuvi. Režiju vadīja V. Laursons. Sarīkojumā noskatījās daudz apmeklētāju, kaut arī traucēja lietus.

* 1. augustā Saulkrastos gada svētkus svinēja 8. rota. Pēc dievkalpojuma notika rotas parāde un izrīkojums parkā.

* Pulka šaušanas sacīkstes notiks 21. un 22. augustā, Asaŗu šaujlaukā.

6. Aizputes pulks.

* 19. un 20. jūnijā pulks sarīkoja Aizputē aizsardžu dienas ar aizsardžu rokdarbu izstādi. Dalībnieces ieradušās kuplā skaitā no visiem pulciņiem. Aizsardžu dienas pulka komandieŗa uzdevumā atklāja pulka kom. pal. J. Zvirbulis ar uzrunu, kuŗai sekoja valsts himna. Aizsargu priekšnieka pulkv. K. Praula sveicienus nesa aizsargu štāba instruktore L. Torgani. Aizsardžu saimi apsveica kaŗa apriņķa priekšnieks pltn. J. Bērziņš un pilsētas galva J. Jirgensons. Atklāšanas aktā un izstādes apskatē piedalījās visu vietējo iestāžu vadītāji un organizāciju pārstāvji. Kā lektori darbojās: aizsargu štāba instruktore L. Torgani, agronoms J. Štrauss, mājturības instruktore M. Kerla, Dr. phil. J. Students, pulka kom. pal. J. Zvirbulis un pulka vecākā aizsardze A. Stabulniece. Pirmās dienas pievakarē vietējā sv. Jāņa draudzes baznīcā notika svinīgs dievkalpojums, kuŗu noturēja pulka mācītājs D. Eizengrauds. Vakarā latviešu biedrībā bija kopējas vakariņas ar aizsardžu priekšnesumiem. Aizsardžu dienas noslēdza pulka kom. pal. J. Zvirbulis, atzīmēdams sanāksmē gūtās atziņas.

Rokdarbu izstāde pulkā notika pirmo reizi un tajā piedalījās aizsardzes ar pāri par 1000 darbiem, pie kuŗiem rūpīgi strādāts ilgāku laiku. Izstādi ar gaumi bija sakārtojis mākslinieks J. Audriņš un pie tās sarīkošanas atzīmējamas pulka vec. aizsardzes A. Stabulnieces pūles.

* Šovasar, aizsargu štāba noliktā laikā, Kazdangā notika Vislatvijas aizsargu sportistu nometnes. Izmantojot šo pulka dzīvē ievērojamo gadījumu, 4. jūlijā pulka sporta klubs sarīkoja plašus sporta svētkus ar nometnes dalībnieku un pulka sportistu piedalīšanos. Atkārtoja lielajos sporta svētkos Rīgā uzvestos obligātos vingrojumus un tautiskās dejas. Pēdējās izpildīja Jūrkalnes, Basu un Gudenieku nodaļu aizsargi un aizsardzes savos krāšņajos suitu tērpos, kas guva lielu piekrišanu. Sarīkojumā ieradās arī ap 800 ekskursantu no visiem Kurzemes un Zemgales aizsargu pulkiem. Sarīkojums bija teicami noorganizēts un deva prāvu atlikumu, ko izlietos jaunā sporta laukuma tālākai izbūvei.

* Jaunbūvējamā sporta laukumā pabeigti planēšanas darbi, ko veica 4. rajona ceļu inženieris Šalme ar saviem darbiniekiem, un izvesta meliorācija. Patlaban laukumu apžogo ar jau iepriekšējos gados iegādātiem un sagatavotiem koka materiāliem. Šinī darbā sporta klubs saista savus biedrus.

Laukumā, ieskaitot valsts pabalstu, jau iebūvēti ap Ls 6500,— un nākamo pavasari to varēs atklāt. Laukums būs viens no lielākiem Kurzemē, apm. 2,4 ha liels, un to pakāpeniski izbūvēs pēc visām modernām prasībām.

* 18. jūlijā Rudbāržos atklāja karavīru atpūtas namu. Pulks telpu izdaiļošanai pasniedza māksl. Audriņa gleznu «Jaunais izlūks», no atbrīvošanas cīņu laikmeta. Par šo dāvanu pateicās ģenerālis Ruškēvics, savā runā pasvītrojot armijas un aizsargu sirsnīgo sadarbību.

7. Valkas pulks.

* 4. jūlijā Valkā notika II Valkas novada dziesmu svētki virsdiriģenta Teodora Reitera vadībā. Piedalījās 22 Ziemeļlatvijas novadu kori ar vairāk kā 1000 dziedātājiem. Šos dziesmu svētkus rīkoja 7. Valkas aizsargu pulks ar pilsētas pašvaldības un pārējo kulturālo organizāciju atbalstu. Valkas sporta biedrības dārzā bija celta plaša dziedātāju estrāde, kurp dziedātāji gājienā devās no Cimzes ģimnazijas. Svētkus ievadīja ģimnazijas skolotāja J. Āboliņa uzruna, sekoja prologs, kas simboliski rādīja, kā latviešu kultūras darbinieki modināja tautas garu. Gar šo inscenēto grupu, kurā bija redzami Cimze, Auseklis, brīvības cīnītāji un simbolizētā māte — Latvija, dziedātāji devās garām parādes gājienā. Svētku dalībniekus apsveica pulka kom. K. Briedis, bet atklāšanas runu teica sabiedrisko lietu min. pārstāvis — darba inspektors J. Vītiņš. Kopīgi nodziedātai valsts himnai sekoja suminājumi Vadonim, kaŗa min. ģenerālim J. Balodim un valdībai. Virsdiriģenta un dziedātāju saimes pūles vaiņagojās panākumiem. Vairākas dziesmas nācās atkārtot. Svētki noslēdzās ar lielu sajūsmu un pacilātību, kas valceniešiem paliks ilgi atmiņā. No Rīgas svētkos ieradās arī tūristu vilciens ar 400 viesiem. Atlikums nāk par labu jaunā Valkas aizsargu nama celtnei.

* Zvārtavas nodaļa 24. jūnijā pagasta nama parkā uzveda J. Janševska «Dzimtenes» drāmatizējumu, ko bija iestudējis Dailes teātŗa aktieris A. Vilks. Piedalījās ap 50 tēlotāju.

* Sinoles nodaļas drāmatiskā trupa arī vasaras darba laikā turpina lugu iestudēšanu, enerģiskās vadītājas P. Brektes režijā. Trupa Jāņos Mālmuižā uzveda Brigāderes «Raudupieti». Pēc izrādes notika sabiedriskā tiesa, ko vadīja pulka rež. F. Kļaviņš. Publika ar lielu interesi sekoja tiesas gaitai.

* Mēra nodaļas sarīkojumā 8. augustā viesojās Vijciema jaunatne ar brīvdabas izrādi «Seši mazi bundzinieki». Režiju vadīja J. Einbergs.

8. Valmieras pulks.

* Pulka sarīkojumu centrā jūnija mēnesī bij 10. dziesmu dienas sarīkošana Valmierā. Tā notika 20. jūnijā, Dīvala priedēs, pie Gaujas. Uz estrādes tuvu pie 2000 dziedātāju ar virsdiriģentu T. Reiteru. Svētkus atklāja izglītības ministrs prof. A. Tentelis. Svētkos starp daudzajiem viesiem arī komponisti Cīrulis, Graubiņš un Zālīte, kuŗi ar lielu prieku un sajūsmu noklausījās savas daiļskanīgās kompozicijas. Izpildījums tiešām krāšņs. Rožu veltes saņēma ministrs A. Tentelis, brīvmāksliniece E. Mekša un virsdiriģents T. Reiters. Akmeklētāju skaits varēja būt krietni lielāks.

* 2. jūnijā Valmieras latviešu biedrībā pulka saime atvadījās no līdzšinējā kulturālās nozares vadītāja mācītāja J. Mekša, kuŗš aiziet uz Slokas-Ķemeŗu draudzi. Atvadīšanās vakarā bija pulcējušies daudzi Valmieras intelliģences pārstāvji.

* Bez dziesmu svētkiem jūnijā aizsargi izcilu vērību veltīja mūsu vecajiem, sirsnīgajiem Līgo svētkiem un Jāņiem. Par īstu dziesmu kalnu bija pārvērties teiku apdvestais Zilais kalns, kur svētku sarīkojums bija pulkam. Sarīkojumu apmeklēja vairāki tūkstoši līgotāju un no Zilā kalna skanēja Jāņu dziesmas pāri Burtnieku ezeram uz visiem apriņķa novadiem. Par mūsu Jāņiem arī zviedru ekskursantu grupa bija ļoti sajūsmināta un pārsteigta. Zviedri piedalījās Jāņu mielastā Burtniekos, kur vispārējo līgošanu rīkoja aizsargi kopā ar pag. pašvaldību. 1500 klausītāju un dalībnieku liecināja par sarīkojuma teicamu izdošanos. Bija arī Jāņu inscenējums. Tautiskā galdā bija visādi Jāņu ēdieni.

* Daudzas aizsargu nodaļas Līgo svētkus svētīja kopā ar pagastu pašvaldībām un citām organizācijām, tā pasvītrojot kopības gara nepieciešamību mūsu valsts un tautas dzīvē. Šādus līgo svētkus 23. jūnijā bija rīkojuši Rūjienas aizsargi Kārkēnu Rozes kalnā. Te skanēja aizsardžu un aizsargu dubultkvartetu un koŗa dziesmas. Līdzīgs sarīkojums notika arī Ipiķu aizsargiem. Te teicamus sasniegumus guvis aizsargu koris dir. Rikmaņa vadībā. Vilzēnu un Braslavas nodaļas Jāņus sagaidīja kopīgi. Lādes nodaļai līgošana notika «Viestura salā». Patīkams sarīkojums Līgo dienā bija Jeŗu nodaļai kopā ar pagasta pašvaldību un citām organizācijām. Te saskanēja kopā jeŗiešu, endzeliešu un oleriešu novadu dziesmas.

* 24. jūnijā sarīkojumi bija šādās nodaļās: Pociema nodaļai Ķaukuļu gravā. Dienā notika arī sporta sacīkstes. Svētciema nodaļai sarīkojums notika Kuiķules līcī. Plašus Jāņus rīkoja Mazsalacas pilsētas, pagasta un Skaņkalnes aizsargu nodaļas Skaņā kalnā. Notika impozants gājiens uz sarīkojuma vietu. Brenguļu nodaļas Jāņus ievadīja volejbola sacīkstes ar Jaunvāles nodaļu.

* Vasaras mēnešos aizsargu sarīkojumiem vijas cauri sporta sacensības un priekšnesumi. Daudzi pulka sportisti guvuši teicamus rezultātus, izpelnoties gan balvas, gan atzinības rakstus. Šos sasniegumus sportisti sasnieguši pateicoties labai organizācijai un disciplīnai sporta pulciņos. Pateicība te pienākas pulka kom. A. Prauliņam, sporta kluba pr-kam H. Traubergam un pulciņu vadītājiem.

* Šovasar redzami pavirzījušies uz priekšu darbi sporta stadionā Valmierā. Pabeigti drenāžas, regulēšanas un nivelēšanas darbi. Šoruden izdos pēdējos nolīdzināšanas un tribīnes būvdarbus, kuŗus arī tūliņ veiks. Laukumu apsēs ar zāli. 1938. gadā galīgi izbūvēs tribīnes un skrejceļus. Tad arī varēs sporta stadionu sākt izmantot sporta sarīkojumiem.

* 6. jūnijā Dauguļu nod. sporta svētkos sportistu parādi pieņēma 2. rotas kom. Millers. Vieglatlētikas, riteņbraukšanas u. c. sacīkstēs piedalījās sportisti no Dauguļu, Dikļu, Ozolu, Ķieģeļu, Augstrozes, Pociema un Alojas pulciņiem. Labākos sportistus godalgoja.

* Sporta kluba Limbažu nodaļa 27. jūnijā rīkoja futbola sacīksti ar Nodokļu departamenta futbolistiem.

* Pulka sporta klubs 27. jūnijā rīkoja starptautiskas riteņbraucēju un eksternas sacīkstes ar igauņiem: Valmiera — Tartu kausu izcīnīja valmierieši.

* Līdz šim Jaunburtnieku nodaļai nebija sava sporta pulciņa. Tādu tagad atklāja 4. jūlijā. Atklāšanas svinībās ieradās daudzi viesi, bija apsveikumi, novēlējumi. Sporta sacīkstēs piedalījās sportisti arī no Burtnieku, Dikļu, Mu-

Apmācība šaušanā ar ložmetējiem.

jānu, Ozolu, Kokmuižas, Valmieras un Jaunburtnieku nodaļām. Jauno sporta pulciņu vada skolotājs Ozols.

* 18. jūlijā Ainažu aizsargi rīkoja sporta svētkus. «zibeņturnīrs futbolā», kur izcīnīja Ainažu b-bu, pilsētas valdes un pilsētas galvas dāvātās balvas. Piedalījās sportisti no Cēsīm, Valmieras, Rūjienas, Alojas, Ainažiem, Staiceles, Limbažiem, Vītrupes, Naukšēniem, Braslavas, Viļķenes, Salacgrīvas. Šis sarīkojums bija labi noorganizēts un tas pulcināja daudz apmeklētāju.

* 18. jūlijā Vaidavā notika 4. rotas gada svētki.

* Jūlija mēnesī pulkā noslēdzās sporta sacīkstes pa bataljoniem Valmierā, Rūjienā un Limbažos. Tāpat beigušās jau pulka meistarsacīkstes vieglatlētikā. 1. augustā notika riteņbraucēju lielais brauciens. Te piedalījās 280 dalībnieki no visām nodaļām. Sevišķi kuplu dalībnieku skaitu deva Stienes pagasts (74) un Lādes pagasts (67). Sacensībās pirmajās vietās izvirzījās Stienes, Lādes, Rūjienas pag. un Dauguļu sportisti.

9. Madonas pulks.

* Uz 10 darba gadiem 13. jūnijā atskatījās Liezeres aizsardžu pulciņš. Pēc dievkalpojuma, ko vietējā baznīcā noturēja māc. Oliņš, notika svētku akts Labdarības b-bas telpās. Darbības pārskatu sniedza pulciņa priekšniece Švinka. Pulciņa izveidošanā lieli nopelni tā ilggadīgai pirmai priekšniecei P. Dellei, aizsardzei E. Apīnei u. c. Jubilāres apsveica pulka kom. pal. A. Krevics, btl. kom. Reineke u. c. Sekoja sab. lietu min. lektora P. Norviļa referāts un F. Vīksnas, pulc. aizsardzes V. Delles-Grāvītes un V. Zaķa koncerts. Svinībās piedalījās arī 11. rotas aizsargi, kas Liezerē bija pulcējušies uz nometnēm.

* Oļu aizsargi 4. jūlijā Skāķu birzē uzveda «Mūsu senču». Izrādi bija iestudējis Zemnieku Drāmas aktieris K. Ģērmanis, dekorācijas māksl. N. Kārkliņa pagatavotas. Uzvedums patika, un Oļu aizsargiem nācās izrādi 1. augustā atkārtot Madonā, bet 8. augustā Saikavā.

* 4. jūlijā Saikavas aizsargi rīkoja dziesmu dienu, kurā nodaļas jaukts koris, brīvm. A. Baltrokas vadībā, teicami ritināja latviešu bagāto dziesmu kamolu.

* 18. jūlijā atklāja Sausnejas nodaļas jaunizbūvēto sporta un izrīkojumu laukumu. Atklāšanas runā pulka kom. J. Krigens norādīja uz nodaļas darba sekmēm, novēlēdams ar vēl lielāku enerģiju strādāt valsts un sabiedrības labā. Sekoja Vietalvas labdarības b-bas un Sausnejas aizsargu nodaļas koŗu koncerts brīvm. K. Gailīša vadībā. Jauno laukumu aizsargi nosaukuši par Vienības laukumu.

10. Cēsu pulks.

* Pulka 18. gada svētkos 20. jūnijā Cēsīs ieradās iekšlietu ministrs V. Gulbis un aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls. Svētku parādes laukumā bija celti goda vārti, kur ministru un aizsargu priekšnieku apsveica pulka kom. M. Treijs. Sekoja svinīgs dievkalpojums. To vadīja armijas mācītājs P. Apkalns. Pēc dievkalpojuma aizsargu un aizsardžu saimi uzrunāja iekšlietu ministrs V. Gulbis, starp citu uzsvērdami: «Jūsu pulks 18 gados ir veicis lielu, paliekošu darbu. Pulks ir veidojies un audzis, un katra krietna latvieša sirds pukst priekā, apskatot jūsu brašās rindas. Jaunās Latvijas nostiprināšanā un veidošanā aizsargi un aizsardzes gājuši pirmajās rindās. Tikpat svarīgi uzdevumi aizsargiem ir nākotnē. Jums jābūt vienmēr nomodā, lai mēs nezaudētu to, ko dārgiem upuriem esam ieguvuši. Cēsu skaistajās lejās ne vienu reizi vien ir parādījies latviešu kaŗavīru varonīgais gars. Lai šis gars jūs nekad neatstāj, tad Latvija būs mūžīga! Dievs, svētī Latviju!» — Valsts himnai izskanot, pulka kom. M. Treijs nolasīja Valsts Prezidenta Dr. K. Ulmaņa un kaŗa ministra ģen. J. Baloža apsveikumus. Laukumu pāršalca jūsmīgi saucieni: «Lai dzīvo!» par godu Valsts Prezidentam, kaŗa ministram, valdībai, armijas un aizsargu vadībai. Pēc parādes aizsargi un aizsardzes ar viesiem pulcējās pie pusdienu galda 8. Daugavpils kājn. pulka mītnē. Tur apsveikumu runas ievadīja Cēsu garnizona priekšnieks ģen. R. Klinsons, nododot arī armijas komandieŗa ģen. Berķa sveicienus. 8. Daugavpils kājn. pulka kom. pulkv. K. Šepko līdz ar sveicienu pasniedza sudraba kausu. Atsevišķā artilerijas diviziona kom. pulkv. K. Kārkliņš — sudraba fanfares, 5. Cēsu kājn. pulka pārstāvis pulkv. Tone — kristallu, Cēsu pils. galva R. Kauce — arī fanfares, apriņķa vecākais J. Ringmanis — sudraba svečturus, Valmieras apr. vecākais V. Vinters — sudraba kausu. Vēl sveicienus nesa 8. V. a. p. kom. A. Prauliņš. Svētki noslēdzās ar grandiozu brīvdabas teātŗa izrādi Fr. Dombrovska-Dumbrāja vadībā. Pulka apvienotie drāmatiskie pulciņi uzveda A. Grīna drāmu «Karoga meklētāji». Izrāde bija pulcinājusi ap 3000 skatītāju.

* Pulka komandieris M. Treijs 10. jūlijā atskatījās uz 50 mūža gadiem. Jubilāru sumināja pulka virsnieku saime un Cēsu sabiedriskās dzīves vadītāji. Pulka komandieris M. Treijs dzimis 1887. g. 10. jūlijā Lēdurgas pagastā, piedalījies pasaules kaŗā kā 1. Latviešu strēlnieku pulka kapteinis. Iekšlietu resorā sācis darboties 1922. gadā. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni, Aizsargu nopelnu krustu, Igaunijas Ērgļa ordeni u. c. goda zīmēm.

* Pulka IV bataljona sporta svētki notika 4. jūlijā Vecpiebalgas nodaļas sporta laukumā. Sacīkstes vadīja fiz. audz. instruktors E. Zālītis. Pirmās vietas izcīnīja: 100 m. skrējienā — Bērziņš (12,1 sek.), tāllēkšanā — Bērziņš, (5,59 m.), 800 m. skrējienā — Glāzers (2:31 m.), lodes grūšanā — Avens (12,24 m.), šķēpa mešanā — Avens (44,70 m.) — visi no Vecpiebalgas nodaļas; kārtslēkšanā — Saulītis (2,7 m.), diska sviešanā — Saulītis (32 m.) — Ērgļu nodaļas.

* Jumurdas nodaļa 18. jūlijā sarīkoja Jumurdas novada pirmos dziesmu svētkus. Tos atklāja sabiedrisko lietu ministrijas pārstāvis Labsvirs. No pulka vadības sveicienus nodeva pulka kom. pal. kapt.-ltn. R. Freibergs. Apvienotos koŗus vadīja virsdiriģents T. Kalniņš. Svētki izdevās teicami.

* Taurenes aizsardžu pulciņš 25. jūlijā nosvinēja 10 gadu darba atceri. Svētkus ar uzrunu atklāja nodaļas priekšnieks Ziediņš. Aizsardžu saimi sveica pulka kom. pal. kapt.-ltn. R. Freibergs, pulka saimniecības priekšnieks J. Ringmanis, kultūrālās nozares vad. V. Grozgalvis u. c. Svētki noslēdzās ar brīvdabas izrādi Bregžu kalnā. Arn. Jēkabsona vadībā uzveda A. Alunāna lugu «Kas tie tādi, kas dziedāja».

* Launkalnes nodaļa ar vietējās pašvaldības atbalstu izbūvējusi ērtu sporta laukumu, kuŗa atklāšana notika 25. jūlijā. Sporta laukumu aizsargu lietošanā nodeva II btl. kom.

Aizsargi-jūŗnieki šaušanas apmācībās.

Aizsargi izjāj apmācībās.

K. Skujiņš. Sekoja sporta priekšnesumi pulka fiz. audz. instruktora R. Ķirkuma vadībā.

* Raunas aizsargi un aizsardzes aktīvi piedalījās vēsturiskās Raunas baznīcas atjaunošanas un izdaiļošanas darbā. Atjaunoto baznīcu iesvētīja 25. jūlijā. Svinības bija saistītas ar piemiņas plāksnes atklāšanu Latvijas atbrīvošanas cīņās un pasaules kaŗā kritušajiem draudzes locekļiem. Līdzekļus plāksnes uzstādīšanai savākuši Raunas un apkārtnes aizsardžu pulciņi.

* Pulka vecākais veterinārārsts H. Šūberts bija noorganizējis ziedojumu vākšanu veterināru sanitārās somas iegādei. Šim mērķim savākti Ls 450,—.

11. Tukuma pulks.

* 24. jūnijā Milzkalnes sporta laukumā notika 2. eskadrona rīkotās jāšanas sacīkstes kapt. Kopštāla, jātnieku divīziona kom. F. Lupmaņa un eskadrona kom. T. Zīverta vadībā. R. Spriņģa dāvāto ceļojošo balvu, sudraba kausu, pirmo reizi izcīnīja aizsargs V. Freimanis (Tumes nod.), bet tirgotāja Kades sudraba kausu šogad ieguva adjutants K. Ulmanis. Pateicoties sabiedrības atsaucībai, arī pārējie uzvarētāji saņēma vērtīgas balvas.

* 27. jūnijā Lestenes aizsardzes deva svinīgo solījumu. Svinības ievadīja dievkalpojums baznīcā. Svētrunu teica māc. Indriksons, bet dievkalpojumu dziesmām kuplināja bibliotēkas b-bas koris. Biedrību namā aizsardžu svinīgo solījumu pieņēma pulka kom. pal. vltn. Krests, nesot sveicienus no pulka komandieŗa. Apsveicējiem pateicās pulciņa pr-ce A. Līberga. Sekoja teātŗa izrāde.

* Uz 2. eskadrona rīkotām jāšanas sacīkstēm 25. jūlijā Irlavā bija ieradies pulka kom. E. Mauriņš, dzn. kom. F. Lupmanis un armijas pārstāvis kapt. Kopštāls. Sacīkšu rezultāti V. klasē: 1. v. — v. k. Kārkliņš (Rīgas pilsētas galvas R. Liepiņa balva); 2. v. — gr. kom. Freimanis; 3. v. — K. Ozoliņš. Irlavas-Grenču savst. ugunsapdrošināšanas b-bas ceļojošo balvu izcīnīja aizs. L. Freimanis. Laimes konkursā un stafetē 1. vietas ieguva aizs. F. Kalniņš no 1. Talsu aizs. pulka.

* Aizupes nodaļas rīkotās ūdens sporta sacensībās 100 mtr. peldēšanā 1. vietu ieguva A. Čuba (Vāne); 400 mtr. peldēšanā 1. vietā Ž. Fridrichsons (Vāne). Volejbolā 1. vietā Zantes komanda, bet 2. v. — Aizupes.

* Pulka meistarsacīkstes vieglatlētikā risinājās 24. un 25. jūlijā Tukumā. Pateicoties jaukajam laikam, sacīkstes izdevās teicami un tanīs piedalījās prāvs skaits sportistu no visa pulka, arī apmeklētāju bija daudz. Sacīkstes atklāja pulka kom. E Mauriņš, norādīdams uz sporta lielo nozīmi tautas fiziskā audzināšanā. Sacīkstēs pirmās vietas ieguva: 4×100 mtr. stafetē — štāba rota — 50 sek.; kārtslēkšanā — Brālis (Lestene) — 3,01 mtr.; 100 mtr. — Štāls (št r.) — 11,8 sek; 5000 mtr. — Krauze (Annenieki) — 17:40,8; diskā — Spēlmanis (št. r.) — 35 mtr.; 400 mtr — Jūrmala (Aizupe) — 56,1; augstlēkšanā — Pastnieks (Annen.) — 1,60 m; 1500 mtr. — Putniņš — 4:34,7; tāllēkšanā — Pastnieks (Annen.) — 6,03; lodes grūšanā — Spēlmanis (št. r.) — 11,63; granātas mešanā — Ķīpa (Annen.) — 70,65; šķēpa mešanā — Ķīpa (Annen.) — 52,12; 3 kilom. soļošonā — Priga — 13:37,6; 2. vietā Ardens (Irlava) — 14:37,8; 800 mtr. — Putniņš (Annen.) — 2:10,3; 3×1000 mtr. stafetē— Annenieki 9:6,8. Riteņbraukšanā (30 km) — Pūpols (Jaunp.) — 56:28,9. Peldēšanā (100 mtr. kraulā) — Šuba (Vāne) — 1:41,6. 400 mtr. — Kreicbergs (Vāne) — 8:33,4. Labākais pulciņš vieglatlētikā — Annenieku, ar 120 punktiem. Labākā vienība 2. klasē — štāba rota ar 21 p. Peldēšanā pirmo vietu ieguva Vānes nodaļa ar 20 p. Labākais vieglatlēts pulkā izvirzījies V. Puniņš (Annen.); 2. vietā Ķīpa. Volejbolā uzvarēja štāba rota. Tautas dejās 1. vietu ieguva Matkules pulciņš. Virves vilkšanā 1. vietā Matkules komanda. Sacensības noslēdzās ar godalgu un balvu izsniegšanu uzvarētājiem. Noslēgumā pulka fiziskās audz. instruktors J, Krauze pulka sportistu vārdā pasniedza adresi rekordistam - soļotājam Prigam, kā mazu atzinību par pulka un visas Latvijas sporta slavas celšanu.

* Pulka šaušanas sacīkstes notiks 22. augustā, Tukumā.

12. Ilūkstes pulks.

* 13. jūnijā notika Ilūkstes apriņķa kultūras diena, kuŗas noorganizēšanā un lielajā brīvdabas uzvedumā «Viesturs» dzīvi piedalījās arī aizsargi un aizsardzes.

* Pulks 23. jūnijā Asarē rīkoja Jāņu vakaru. Svētki pulcēja pāri par 2000 apmeklētāju, no kuŗiem daudzi

Aizsardzes gatavo pusdienas nometnes dalībniekiem.

Aizsargi-riteņbraucēji.

bija tautas tērpos. Svētku ievadījumā pie Augškurzemes partizāņu pulka kritušo varoņu pieminekļa noturēja piemiņas aktu, un notika parāde, ko pieņēma pulka kom. pal. K. Vilciņš. Jāņu sarīkojums notika Asares parkā. Uzvedumā piedalījās ap 500 tēlotāju un dziedātāju.

* Asares nodaļas 25. jūlija sarīkojumā, Asares parkā, viesojās Daugavpils garnizona virsdienesta karavīru jaukts koris diriģenta J. Svennes vadībā. Piekrišanu guva solists V. Pabērzs. Tautas dejās sevišķi izcēlās Zemgales Bārtas, Rucavas un Krustpils tautas tērpi.

13. Bauskas pulks.

* 8. augustā Vecsaulē atklāja aizsargu namu, ko aizsargi cēluši uz muižas vagara mājas drupām. Nama izbūve maksājusi ap Ls 8000,—. Svinībās ieradās sabiedriski-kultūrālā dep. direktors J. Mežaraups. Nododams jauno celtni aizsargu un sabiedrības lietošanā, viņš novēlēja, lai namā valdītu tie mērķi un tās idejas, ko vēlējies tautas Vadonis aizsargu organizāciju dibinot. Šinī pat dienā Vecsaulē notika arī baznīcas jaunā torņa iesvēte un dziesmu svētki, kuŗos piedalījās ap 300 dziedātāju virsdiriģenta Jēkaba Mediņa vadībā.

14. Kuldīgas pulks.

* 19. un 20. jūnijā notika pulka riteņbraucēju rotas kaujas mācības Kuldīgas-Snēpeles rajonā. Apmācības vadīja armijas virsnieks un rotas virsnieki ar komandieri Vasarāju priekšgalā. Šajā apmācībā lielu izturību pierādīja saldenieki, nobraukdami bez kāda nogurdinājuma ap 200 klm.

* Jāņu dienas sarīkojumi bija Pampaļu, Saldus pagasta, Zvārdes u. c. nodaļām. Turlavas aizsardzes rīkoja Jāņu dienas ielīgošanas vakaru, kurā apriņķa pašvaldību vecākais F. Vilks nolasīja referātu par tematu «Vadonis un vadonības princips.»

* 4. jūlijā Skrundas nodaļa rīkoja ķīmisko kaujas vielu aizsardzības dienu

* 11. jūlijā pulka un Latvijas aerokluba Kuldīgas nodaļas rīkotā aviācijas diena Kuldīgā bija modinājusi lielu interesi ne tikai apkārtnes iedzīvotājos, bet pulcinājusi skatītājus arī no visiem Kurzemes un pat vēl tālākiem novadiem. Auto mašīnu rindas aerodromā nogādāja tūkstošus un atkal tūkstošus svētku viesu. Visi ar lielāko interesi apbrīnoja jaunās, Latvijā būvētās aizsargu lidmašīnas. Pirms svētku atklāšanas aizsargu lidotāji kpt. Dimzas vadībā nostājās parādei, ko pieņēma civīlās aviācijas inspektors plkv. Indāns. Svinības ievadīja Kuldīgas apriņķa pašvaldību vecākais Fr. Vilks ar uzrunu, atzīmēdams, ka Kuldīgas apriņķis ir viens no pirmajiem, kas piegriezis lielu vērību aviācijai. Izbūvēts aerodroms, uzcelts angars un iegādāta pašiem sava lidmašīna «Ventas ērglis». 4. Kuldīgas aviācijas dienu atklāja sabiedriski kultūrālā departamenta direktors J. Mežaraups un nesa sabiedrisko lietu ministra A. Bērziņa un Latvijas aerokluba centrālās valdes sveicienus. Kaŗa ministra ģen. J. Baloža un armijas komandieŗa ģen. K. Berķa sveicienus nodeva civīlās aviācijas inspektors plkv. Indāns. Svētku viesiem pateicās 14. Kuldīgas aizsargu pulka komandieŗa v. i. T. Lepše. Uzsauca trīskārtīgu «Lai dzīvo!» Valsts Prezidentam K. Ulmanim un kaŗa ministram ģenerālim J. Balodim. Sekoja lidmašīnu demonstrējumi. Veiksmīgie aizsargu lidoņi demonstrēja gaisa kaujas, figūrlidojumus, bumbu mešanu uz speciāli celtām ēkām. Sevišķu sajūsmu skatītājos radīja rīdzinieku planieŗu figūrlidojumi, tāpat lēcieni ar krītširmi. Vietējie buŗu lidotāji Raševics un Gēsauss ar autostartu demonstrēja planieŗlidojumus. Viena no lidmašīnām aizveda sveicienus Ventspils arodbiedrību svinību dalībniekiem, kur piedalījās arī sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš. Sekoja publikas vizināšana lidmašīnās un svētku balle. Kuldīgas aviācijas svētki bija pulcinājuši ap 10.000 skatītāju.

* Vārmes nodaļas aviācijas svētki 18. jūlijā, Šķēdes muižas parkā, bija pulcinājuši ap 1000 apmeklētāju, kas ar interesi vēroja lidotāja Strazdiņa demonstrējumus gaisā un noklausījās pulka gāzu virsnieka L. Diņa referātu.

* Pulka sporta svētki notika 25. jūlijā Saldū. Sacīkstes vadīja pulka fiz. audz. instruktors Andersons un instruktore Ozoliņa.

15. Liepājas pulks.

* 18. jūlijā Liepājā iebrauca Klaipēdas aizsargu un Klaipēdas skolu koŗi — skaitā 65 koristi un 25 ekskursanti. Līdzi brauca diriģents Mikuiskis, solisti — St. Bacevicius, P. Dargis un prof. I. Račinskis. Pretim izbrauca 15. Liepājas aizsargu pulka pārstāvis J. Krigens un Liepājas filharmonijas valdes priekšsēdētājs G. Stingrevičs. Liepājā lietuvieši apmetās tūristu mītnē un iepazinās ar pilsētu, bet plkst. 8 vakarā viņi no tūristu mītnes kopīgā gājienā devās uz brāļu kapiem, kur nolika 2 vaiņagus, vienu no Klaipēdas aizsargu koŗa un otru no Klaipēdas skolu jauktā koŗa. Gājienā vīrieši bija tērpušies smokingos, bet sievietes — lietuviešu tautiskos tērpos. Pie brāļu kapu pieminekļa koŗi nodziedāja dziesmu. Vakarā lietuviešu koŗi koncertēja kūrmājas dārzā, bet naktī izbrauca atpakaļ uz Klaipēdu.

* Medzes izglītības biedrība savā biedru sapulcē nolēmusi b-bai piederošo nekustamo īpašumu ar 2 ēkām un 2,42 ha zemes atdāvināt vietējai aizsargu nodaļai. Nodaļa dāvinātā īpašumā ierīkos aizsargu namu.

* Plašus Līgo svētkus 23. jūnijā rīkoja Ezeres nodaļa. Uzveda «Mērnieku laikus» — T. Lāča un V. Feldmaņa iestudējumā. Jāņu dienas sarīkojumi bija arī citās nodaļās.

7. V. a. p. rīkotās dziesmu dienas kopkoris.

Aizsargu brīvdabas uzveduma dalībnieki gājienā pa Cēsīm.

* 4. jūlijā ekskursijā izbrauca Rāvas aizsargi un aizsardzes. Apmeklēja Airītes, Kuldīgu, Kazdangu.

* 18. jūlijā 3. rotas 25 aizsargi izbrauca ekskursijā uz vietējiem zvejnieku ciemiem — Duniku, Paurupi, Papi un lielajiem pirmās mobilizācijas svētkiem Gaviezē. Ekskursanti iegriezās arī Bārtas Lejas-Birzniekos, kur iepazinās ar zemkopības ministra J. Birznieka priekšzīmīgo saimniecību.

* Kupli tautas svētki plūdmalē bija štāba bataljonam.

16. Jelgavas pulks.

* Lai Zemgales apgabala izstādes apmeklētājiem dotu iespēju noklausīties dziesmās, pulks 29. augustā rīko plašu dziesmu dienu, kurā ņems dalību visi Jelgavas un pulka koŗi ar vairāk kā 700 dziedātājiem. Būs arī plašs bazārs ar 5000 lozēm; starp vinnestiem daudzi ļoti vērtīgi. Sarīkojums notiks skaistajā Vienības parkā.

* Apmācības-nometnes pulkā notika: 12. un 13. jūnijā — I btl. Dobelē, II btl. Ozolnieku pagasta «Silgraužos», 4. un 6. es. Vilcē. 5. un 6. jūnijā — III btl. Aucē, 1. es. Stalģenē, 2. un 3. es. Zaļeniekos. 19.—20. jūnijā — štāba btl. Ozolnieku pag. «Silgraužos». Nometnēs piedalījās ap 80 proc. pulka aizsargu. Apmācību vadītāji ar aizsargu sekmēm visai apmierināti.

* Līgo svētkos visās aizsargu nodaļās sarīkoja kopēju sārtu degzināšanu un līgošanu, tādējādi ceļot godā mūsu senču tikumus un tradicijas.

* 3. un 4. jūlijā pulka štābs sarīkoja ekskursiju uz Vidzemi, kur apskatīja skaistākās vietas. Ekskursijā piedalījās 50 dalībnieku.

* 11. jūlijā Dobeles pagasta nodaļai pils drupās bija brīvdabas izrāde. Ž. Veinberga iestudējumā uzveda V. Lāča «Tālo ceļu». Izrādē noskatījās arī Valsts Prezidenta sekretārs Grandavs.

* Bēnes nodaļai 11. jūlijā bija bazārs. Pēc tā brīvā dabā izrādīja «Dzimtenes dziesmu», režisora Dikmaņa vadībā. Izrīkojums deva ap 1500 ls atlikuma. Nodaļa vāc līdzekļus aizsargu nama būvei, jo Bēnē nav piemērotu telpu izrīkojumiem u. c. sabiedriskām vajadzībām.

* Pulka vieglatlētikas priekšsacīkstes notika 18. jūlijā Tērvetes nodaļas sporta laukumā. Sacīkstēs piedalījās vairāk kā 100 sportistu.

* 25. jūlijā notika Bukaišu nodaļas sporta pulciņa 10 gadu pastāvēšanas svētki ar daudzām sacensībām. Svētkus atklāja 5. eskadrona kom. Helvigs. Sportisti jūsmīgi sumināja tautas Vadoni, valdību un aizsargu pr-ku plkv. Praulu.

* Pulkā darbojas trīs LLK mājturības instruktores, no kuŗām R. Zivtiņa apkalpo Vircavas, Jaunsvirlaukas, Vecsvirlaukas un Svētes nodaļas; E. Ronis — Tērvetes, Mežmuižas un Naudītes nodaļas un V. Katlaps — Auces, Bēnes, Penkules un Sniķeres nodaļas. Nodaļās rīkoti dažādi kursi, kas nesuši jūtamu svētību mājturības pacelšanā. No 1. janvāŗa līdz 1. augustam kursus apmeklējušas ap 300 pulka aizsardžu.

17. Rēzeknes pulks.

* 17. jūnijā notika kaujas apmācības - nometnes Rozentovā. Uz nometnēm izbrauca pulka kom. pal. J. Samiņš un armijas virsnieki — Zemgales divīzijas štāba kapt. Driķītis, 9. R. k. p. ltn. Kļaviņš un vltn. Andersons un instruktori.

* Kalnezeru (Adamovas) nometnē 19. jūnijā ieradās aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls un aizsargu štāba sanitārās daļas pr. ārsts-ltn. Dr. Bērgs. Aizsargu priekšnieks uzrunāja aizsargus un nodeva Valsts Prezidenta Dr. K. Ulmaņa un sabiedrisko lietu ministra A. Bērziņa sveicinus, izteikdams atzinību, ka aizsargi tik lielā skaitā apmeklē kaujas apmācības (bija ieradušies 98%). Aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls pasniedza apbalvotiem aizsargiem Triju zvaigžņu ordeņa goda zīmes, medaļas Par centību un apbalvotiem 9. Rēzeknes kājnieku pulka virsniekiem aizsargu Nopelnu krustu. Sanitārās daļas pr. ārsts-pltn. Dr. Bergs iepazinās ar pulka sanitāro darbību, kas nostādīta labi.

* 27. un 28. jūnijā Varakļānu nometni apmeklēja aizsargu štāba apmācības daļas priekšnieks kapt. J. Ķikulis. Viņš savā runā izteica prieku par aizsargu lielo skaitu un sekmēm apmācībās un nodeva sabiedrisko lietu ministra A. Bērziņa un aizsargu augstākās vadības sveicienus. Visās kaujas apmācībās piedalījās 95% no pulka sastāva.

* 20. jūnijā III bataljons rīkoja Viļēnos sporta svētkus, ar sportistu vingrojumiem, tautiskām dejām un sacīkstēm vieglatlētikā. Svētkus atklāja un balvas izsniedza pulka kom. V. Zarans.

* 27. jūnijā Rozentovā notika II bataljona sporta svētki ar vingrojumiem, tautiskām dejām un sacīkstēm. Sarīkojumā ieradās arī pulka kom. V. Zarāns.

* 25. jūlijā I bataljona rīkotos sporta svētkus Ozolmuižas parkā atklāja garnizona pr. vietn. plkv.-ltn. Līcis. Programma bija labi sagatavota, to vadīja pulka fiziskās audzināšanas instr. A. Švedrevics un instruktore E. Ratniece. Apmeklētāju skaits sniedzās pie 2000 Uzvarētājiem izsniedza vērtīgas balvas.

18. Daugavpils pulks.

* Pulka palīdzības fonda pabalstu piešķiršanas komisija savā 22. jūnija sēdē piešķīra pabalstus: 1. Mirušā aizsarga Franča Znotiņa atraitnei Annai Znotiņai ar 4 mēnešu vecu dēlu Franci vienreizēju pabalstu Ls 100— un atlīdzībai par izlietotām zālēm Ls 9,60. 2. Sakaru btl. aizsargam Voldemāram Aiviekstam mātes ārstēšanai, aizdevu veidā Ls 100,—. 3. Gostiņu pils. nod. aizs. Pēterim Zālītim, kā cietušam

16. J. a. p. aizsardžu ansamblis.

19. J. a. p. apvienotais orķestris.

Gostiņu ugunsgrēkā, vienreizēju pabalstu Ls 50,—. 4. Līvānu pils. nod. ieroču pārzin. Hermanim Timermanim, sakarā ar ievainojumu, vienreizēju pabalstu Ls 50,—.

* Pulkam līdz šim nebija savas šautuves praktisko šaušanas apmācību izvešanai. Lai šādu stāvokli novērstu, Daugavpils pilsētas valde Čerepovas rajonā piešķīra zemi šautuves izbūves vajadzībām. Jau pagājušā vasarā tika iesāki šautuves izbūves darbi un tagad tie turpinās, izvedot betonēšanas darbus u. t. t. Šinī rudenī šautuvi nodos aizsargu lietošanā.

* Jaunā sporta laukuma izbūves darbi Jelgavas ielā sekmīgi virzās uz priekšu. Ap laukumu tiek celta sēta un laukumu noplanē. Pulka sporta svētki, sakarā ar to, ka vēl nav izveidots laukums, šinī rudenī nenotiks.

* Krustpils pag. nodaļa 13. jūnijā rīkoja brīvdabas izrādi. Uzveda R. Blaumaņa «Skroderdienas Silmačos».

* Vīpes nodaļa kopā ar pašvaldību un citām organizācijām 18. jūlijā rīkoja pirmos dziesmu svētkus Vīpē virsdiriģenta S. Duka vadībā. Piedalījās Līvānu pilsētas nodaļas, pulka štāba rotas un citi koŗi.

* Līvānu pagasta nodaļa 25. jūlijā Jersikā svinēja aizsardžu pulciņa atklāšanu. Svinības noslēdza ar brīvdabas izrādi. Viesojās Preiļu nodaļas drāmatiskais pulciņš ar A. Saula 3 cēl. «Zemes uzvaru» režisora Kļavas vadībā. Pulciņu vada B. Ozoliņa.

* Līvānu pilsētas aizsardžu pulciņš uzņēmies bez atlīdzības Līvānu Atbrīvošanas pieminekļa laukuma uzkopšanu. Darbā piedalās visas aizsardzes pēc kārtas.

* 25. jūlijā Dagdā notika pulka III bataljona meistarsacīkstes vieglatlētikā, volejbolā un riteņbraukšanā. Sacīkstēs piedalījās sportisti no apkārtējiem pagastiem.

19. Jaunlatgales pulks.

* 1. augustā Jaunlatgalē notika 2. dziesmu un mūzikas svētki, kuŗus rīkoja aizsargu pulks. Svētkos piedalījās 23 aizsargu un citu organizāciju koŗi ar 600 dziedātājiem. Svētku virsdiriģents bija komp. V. Ozoliņš. Piedalījās arī 7 aizsargu orķestŗi kapelmeistara A. Ņicova vadībā. Svētku dalībniekus uzrunāja pulka kom. G. Mežulis. Svētkus atklāja sab. lietu min. pārstāvis Labsvīrs, apsveikdams sabiedrisko lietu ministra vārdā. Svētku apmeklētāji un dziedātāji sumināja Valsts Prezidentu K. Ulmani, kaŗa ministru ģenerāli J. Balodi, sabiedrisko lietu ministru A. Bērziņu un valdību. Koŗu un orķestŗu koncertu noklausījās ap 3000 apmeklētāju.

* Latgales lauku pašvaldību apdrošināšanas savienība nodevusi pulka komandierim 1000 ls ziedojumu pulka kultūrālām vajadzībām.

* 22. jūnijā Tilžas nodaļa atklāja jauno šautuvi. Svinībās ieradās arī šautuves zemes dāvātāja, 60 gadus vecā Anna Zīnere, kuŗai par cildeno dāvinājumu pateicās kā aizsargu, tā sabiedrības pārstāvji.

* Pulka rīkotie līgo svētki izvērtās ļoti plaši. Ar dziesmām un mūzikas skaņām līgotāji pulcējās pulka sporta laukumā, kur turpināja līgo dziesmu skandināšanu. Svētkus ievadīja ar uzvedumu «Jāņu vakars», kuŗā piedalījās aizsargi, aizsardzes, mazpulki, robežsargi un sabiedriskie darbnieki. Uzvedumu vadīja sabiedrisko lietu ministrijas lektors Kāpostiņš. Līdzīgi līgo svētku sarīkojumi notika Viļakā — valsts ģimnazijas laukumā, Balvos — pilsētas parkā, Baltinavā un citos centros. Sevišķi krāšņi līgo svētki tika svinēti Latvijas-Krievijas pierobežā. Robežsargu un aizsargu kurtie uguns sārti un spožās raķetes vairāk kā 100 km garā joslā mazināja pārrobežas drūmo iespaidu un rādīja, kā še savus svētkus svin brīva tauta.

* 4. jūlijā notika pulka rīkotās pirmās jāšanas sacīkstes, kuŗās piedalījās vairāki desmiti Jaunlatgales un Rēzeknes aizsargu pulku aizsargi ar pašaudzētiem zirgiem. Uzvarētāji saņēma Jaunlatgales aizsargu pulka, apkārtējo pils. un pagastu pašvaldību, labvēļu un zemkopības min. ziedotās naudas balvas, godalgas un atzinības rakstus. Sacīkstēs noskatījās ap 800 zirgu sporta cienītāju.

* 18. jūlijā deva svinīgo solījumu un uzsāka darbību Upmales pagasta nodaļa, kas dibinājusies sakarā ar jaunā Upmales pagasta izveidošanos. Nodaļā patlaban 30 aizsargu un 16 aizsardzes. Nodaļu vada pag. vecākais J. Puzulis, aizsardžu pulciņa priekšniece — A. Voltnere. Atklāšanas svinību garīgo aktu noturēja pulka māc. Freibergs, bet svinīgo solījumu pieņēma btl. kom. Ed. Jaunozoliņš. Sekoja sab. lietu min. lektora P. Norvila referāts un vīru dubultkvarteta «Lavija» koncerts.

* Augšpils pagasta Emilovas kalnājā 18. jūlijā notika aizsargu nodaļas rīkotā pirmā brīvdabas izrāde. Aizsargu štāba režisora Timma sagatavojumā uzveda «Siguldas pilskungu». Izrādi noskatījās vairāk kā 1000 pierobežas iedzīvotāji.

* Rugāju nodaļa jau ilgāku laiku vāc līdzekļus piemiņas plāksnes uzstādīšanai atbrīvošanas cīņās kritušiem 20 kaŗavīriem. Atklāšanas svinības, reizē ar nodaļas 15 gadu jubileju, notiks 22. augustā. Plāksni uzstāda pie Rugāju jaunceltās 6 klasīgās pamatskolas.

Dzelzceļu pulks.

* Par pulka kom. palīgu iecelts Kārlis Šakars.

* 20. un 21. jūnijā Dubultos uz aizsardžu dienām pulcējās pulka aizsardzes. Aizsardžu dienas atklāja pulka vecākā aizsardze O. Kulitāne. Pulka kom. J. Ozoliņš runāja par mūsu senču tikumiem, Dr. Mazkalniņš — sievietes higiēnu, direktors J. Lapiņš — sievietes misiju autoritārā valstī un prof. V. Maldonis par pienākuma svētumu. Vakarā Dubultu baznīcā notika dievkalpojums un garīgs koncerts. Svētrunu sacīja pulka māc. prof. V. Maldonis. Sekoja laicīgs koncerts Dubultu ģimnazijā, piedaloties pulka orķestrim un māksliniekiem. Otrajā dienā turpinājās lekcijas — lasīja pulka kultūrālās nozares vadītājs M. Štāls, Dr. H. Ellers, dzejnieks Ed. Virza un māksl. J. Bīne. Aizsardzes plūdmalē izveda arī praktiskus vingrinājumus un peldēšanas demonstrējumus. Vakarā ģimnazijas telpās notika lāpīšanas sacīkstes, kuŗās piedalījās 31 aizsardze. Interesantā sacensība bija modinājusi lielu interesi. Sacīkstes vadīja pulka vecākā aizsardze O. Kulitāne. Uzvarētājām satiksmes ministrija, dzelzceļu galvenais direktors un citi bija dāvinājuši 9 vērtīgas balvas. Sacensības dalībniecēm nācās veikt vienādu uzdevumu: lāpīt dāmu zeķi, kuŗam iepriekš izgrieza vienāda lieluma caurumus. Vērtējot uzvarētājus, sacensības vadītāji ņēma vērā lāpīšanas ātrumu un kvalitātu. Par uzvarētājām izrādījās Čiekurkalna nodaļas aizsardze Anna Brencīte un Madonas nod. aizsardze Elza Pode. Otrās godalgas izcīnīja Elfrīda Dišlere un Marta Aparjote. Trešās vietas izcīnīja Liepājas, Cēsu, Daugavpils un Čiekurkalna nodaļu aizsardzes. Šķiŗoties dzelzceļu aizsardzes jūrmalas pilsētas galvas vietniekam A. Platupam pasniedza gleznu pilsētas valdes telpu izdaiļošanai.

* 13. jūnijā Gulbenes nodaļa, kopēji ar Dzelzceļnieku b-bas vietējo no-

daļu, izbrauca ekskursijā uz Nāves salu, apmeklējot arī Ķeguma spēkstacijas jaunbūvi. Nāves salā pie kritušo varoņu pieminekļa rotas kom. Zariņš noturēja svētbrīdi, bet vada kom. L. k. o. k. Ēbelis, kurš ir Nāves salas kauju līdzgaitnieks, sniedza paskaidrojumus par kauju gaitām.

* 27. jūnijā Rīgā, Krasta stacijā, notika pulka komandējošā sastāva sanāksme.

* 25. jūlijā Aizsargu sporta laukumā risinājās pulka vieglatlētikas sacīkstes. Pulks var lepoties ar ievērojamiem sasniegumiem sporta dzīvē. Aizsargu lielajos svētkos 6. jūnijā pulka dejotāji izcīnīja I vietu deju konkursā.

* 8. augustā Tukumā risinājās Zemgales apgabalā ietilpstošo aizsargu pulku sacīkstes vieglatlētikā, kurās Dzelzceļu pulka sportisti trešo gadu no vietas bija labākie un izcīnīto iekšlietu ministra V. Gulbja ceļojošo balvu, sudraba vaiņagu, ieguva personīgā īpašumā. Dz. a. p. aizsargs D. Baranovskis šinīs sacīkstēs pārspēja Latvijas rekordu diska mešanā ar 46,62 m, bet Nirbachs ar 63,66 m uzstādīja jaunu aizsargu rekordu šķēpa mešanā.

* Pulka šaušanas sacīkstes noliktas 28. augustā, Asaros.

Aizsargu aviācija.

* Aizsargu aviācijas nometnes no 16. līdz 20. jūnijam notika Daugavpilī, reizē ar kara aviācijas pulku. Vasaras periodā aizsargu lidmašīnas piedalījās arī 14. Kuldīgas, 5. Rīgas u. c. aizsargu pulku manevros un apmācībās.

* 5. augustā pagāja 5 gadi, kamēr dibināta un darbojas aizsargu aviācija. Aizsargu lidoņu saime sava darba atceri atzīmēs kopā ar mītnes atklāšanu Spilves aerodromā. Jaunajā mītnē jau norit pēdējie iekšējās izbūves darbi.

* 8. augustā Ventspilī notika aviācijas svētki, kuros piedalījās 4 aizsargu lidmašīnas, aizsargu aviācijas priekšnieka pal. kapt.-ltn. V. Dimzas vadībā. Ventspiliešiem rādītie demonstrējumi no jauna apliecināja aizsargu lidotāju teicamās spējas. Par Ls 10,— varēja lidot arī katrs svētku apmeklētājs.

Čiv-čiv

Ainas no aizsargu dzīves

Bundziņam tāda kā skaudība uz savu kaimiņu Klūdziņu, kas vienā laikā ar viņu sācis aizsargu gaitas, bet kuram gaišākas acis un kurš vēl joprojām labi šauj, izcīnīdams pat godalgas veco vīru klasē. Apmierinājums gan vēl tas, ka Klūdziņš savukārt nav diez' cik stiprs uz kājām un nevar vairs mērot tālus gabalus. — Kad abi vecie saiet kopā, vienalga, vai tas būtu aizasrgu sanāksmēs, vai mašīnas talkās, viņu starpā izceļas sīvas debates par to, kurš no viņiem noderīgāks aizsargu dienestam, un kurš ilgāki turēs, līdz aizies «pensijā» baltā smilšu kalniņā.

«Man tā vien liekas, Klūdziņ,» Bundziņš pa jokam uzvelk, «ka tu ar savu gaišo redzi, bet vecinām kājām nekur tālu netiksi, ja piemēram nāktos karot. Vajadzības gadījumā nespēsi izmukt...»

«Tur tev taisnība,» iedzeļ Klūdziņš, «kamēr tu ļausi savām kājām vaļu, es tik lādēšu un tik šaušu! Drošsirdīgs kareivis nekad neatkāpsies!»

Bundziņam vairs nav ko iebilst, viņš jūtami atbruņots un skumji atceras pirmos laikus, kad acis tam bija gaišas un šāva viņš ne sliktāk par Klūdziņu...

*

Noliktā dienā N. pagasta aizsargi ierodas pie sava rotas ārsta uz veselības apskati. Jautri čalodami, jaunie aizsargi smaida vien, bet vecie tādi kā nobijušies, sak', diezin kas būs, kas nebūs. Pēc ilga dienesta ņems vēl un «izbrāķēs», ko tad nu sievas mājās sacīs... Rotas ārsts vērīgi izklaušina veco Smiltnieku un atrod tam kādas vecas kaites paplašināšanos.

«Grūti nu nāksies ar to dienestu.» ārsts saudzīgi iesāk, «ierindai vairs nederēsat...»

Smiltnieks nobāl un apjucis brauka ūsas.

«Varbūt vezumniekos vēl varētu, ārsta kungs?»

Ārstam paliek vecā tā kā žēl un viņš listē ieraksta «derīgs ārrindas dienestam».

«Tā tad tomēr?» Smiltniekam parādās sārtums vaigos. «Nu, liels paldies, ārsta kungs, liels paldies! Es jau domāju, vai tad tik traki gluži būs, taču vēl kur būšu derīgs!»

*

Vecais Silzemnieks ir viens no turīgākiem saimniekiem savā pagastā, bet visi arī zina, ka, atgriezdamies no bēgļu gaitām, viņš atradis savas mājas gruvēšos un laukus atmatās. Ar neatlaidību viņš savedis visu kārtībā, uzcēlis staltas ēkas, ieaudzējis lopus un iekopis zemi. Vecais Silzemnieks bijis ilgus gadus aizsargu nodaļas priekšnieks, vēl sastāv aizsargos un dēls tam ir rotas komandieris. Gadu nasta smagi liec viņa muguru, pēdējo reizi viņš bijis aizsargu gaitās Rīgā pēc 15. maija notikumiem un lepns, ka ņēmis aktīvu līdzdalību tanīs gaišās dienās.

Kopš kāda laika Silzemnieks kļuvis gluži vārgs. Nevienam gan nesūdzas, kustas cik spēdams, bet vārgums liek sevi manīt. Kādu dienu dēls redz tēvu spodrinām savu veco aizsargu cepuri, un izbrīnā viņš prasa, kas tam ienācis prātā.

«Dēls,» cieši nosaka Silzemnieks. «šito veco cepuri tu man liec uz zārka vāka, lai visi redz, ka vecais Silzemnieks arī savu pēdējo gaitu grib iet kā kārtīgam aizsargam pienākas! Un veco cepuri taisni tamdēļ, lai redz, ka neesmu vakarējais...»

Atbildes vietā dēlam pieskrien pilnas acis asaru.

Ceļ Linavas aizsargu namu.

Roberts Kroders

Latvijas svētku teātris

Jaunās valstis, kuŗas no laiku labirinta izrāva Versaļas miera līgums, nav kādas politiskas kaprises mākslīgi veidojumi. Tā ir tikai dievišķās taisnības piepildīšanās. Un varbūt kāda bioloģiska likumība. Ja tauta, neizdzīvojusi savu dzīvības spēku, krīt kādai varai par upuri, tad tai jāatdzimst un jānokrata šī vara. Šim likumam kalpo arī politika. Versaļas līgums atjaunoja arī Latvijas seno valsts organismu un atraisīja viņas vitālo enerģiju.

Bet Eiropu tad plosīja 19. gadsimta mantojuma sekas. Savu kaislību bija iztrakojis negatīvais aktīvisms, kam naids bija dabīga vērtība. Tas izstrāvoja kaŗā, kas sadragāja Eiropu.

Šis laiks bija atmetis ētiskos ideālus un pilnīgi ļāvās materiālismam. Cilvēce zaudēja patiesības bijību un cilvēcību. Tautas novērsās no sava pirmbūtīgi vienotā gara, aizcirta durvis uz kultūras pasauli. Un demagogi pulgoja nacionālo ideju, kas savā būtībā ir humānistiska. Nacionālismu tie atrāva no zemes, no tautas gara. Un tautu kā aklu masu savā varas cīņā svaidīja divi pretspēki: marksistiskais sociālisms un neatbildīgais individuālisms.

Šie spēki nicināja visu, ko radīja gars. Viņi zaimoja ideālistus, kas sauca uz tautas augstākiem ideāliem pagātnē, lai tie atkal kļūtu par spožākiem nākotnes sapņiem. Viņi gribēja kaŗu un postu. Tādēļ ar savām vienpusīgām naida mācībām viņi nokāva svētbijību pret pagātni, drosmi uz nākotni. Un mijkrēslis ietina domāšanu, reliģiju, mākslu.

Jaunās valstis, kas pacēlās savā neatkarībā, novērsās no šī ceļa. Tās meklēja kādu ticību un paļāvību. Svēta tām bija valsts un tautas vienība, sava Tēvija un brīvība. Par šīm vērtībām viņas ziedoja savu dēlu dzīvības. Un daudz bija to, kas gāja mirt, lai dzīvotu. Jo brīvība cilvēkam un tautai ir vienīgais dzīvības likums.

Jaunā Latvija ticēja brīvības ideālam, kas neatkarības cīņās izplauka par īstenību. Viņa tiecās savu dzīvi apgarot, savu jauno pasauli atpestīt no egoisma un naida. Brīvības cīņu vadoņi ar Latvijas pirmo Ministru Prezidentu K. Ulmani un pirmo virspavēlnieku ģenerāli J. Balodi priekšgalā centās tautai atrast vienkopīgu mērķi un darbu, kas katra latvieša dzīvei dotu īsto jēgu.

Bet jaunais laiks izgaisa pretrunās, kas plosīja pasauli. Materiālisms un dēmokratija saārdīja tautas organisma dzīvos audus un tautu pārvērta par rūgstošu masu. To dzina primitīvs, barbarisks varas prieks. Un masas varai sāka kalpot viss. Jaunās Latvijas garīgie īstenieki palika ideālistiskā opozicijā un klusā cīņā satikās ar tautas gara mūžīgiem pamatiem. Tie viņiem deva ticības spēku un uzvaras pārliecību. Jo latvju senās teikās un dainās jau ir skaidri formulēta un bieži atkārtota vienības un sadarbības ideālā prasība. Daudzas teikas pravietiski stāsta arī par putniem pārvērsto un pazemē aprakto tautas vadoņu un kaŗavīru celšanos no mūžu miera. Tās uzbur grandiozas vizijas par tautas vienības varenību, jo vienota tauta «dzīvos līdz pasaules galam». Un senos tautas sapņus ticības spēks pārvērta īstenībā. Latvijas brīvības cīņu vadoņi tautai atdeva viņas vienību un atvēra ceļu uz pravietoto nākotni.

Līdzi citām Eiropas tautām Latvija atstāja dēmokratijas un individuālisma ceļu. Latvju tauta atkal gribēja ticēt kādam garīgam spēkam, kādam svētumam. Un tā atrada jaunu orientāciju. Parlamentāriskās neatbildības vietā tā radīja vienību, autoritāti un atbildību.

No materiālistiskās acumirklības un naida chaosa latvju tautu atkal izrāva viņas ideālistiskie vadoņi un pievērsa to vienkopībai un solidāritātei. Jaunā Latvija tagad atkal ir vienota nācija un viņas vadība tautu un sabiedrību audzina šis vienkopības garā. Vienība tapusi par latvju tautas svētāko principu. Tas arī cilvēka personīgai brīvībai dod jaunu saturu. Katrs atzīst saskaņas nepieciešamību starp sevi un tautu. Jo tikai vienkopībā var pilnīgi atraisīties personīgā brīvība. Un latvju tautas jaunā domāšana taisni prasa un audzina vienībai kalpojošā, radošā cilvēka brīvību. Tagad visi strādā un kalpo tautas vienībai, kas tai ir īstā dzīvības ķīla. To saprata pati tauta un atmeta dragājošās laika idejas, lai pievērstos mūžīgo ideju nozīmībai.

Latvju jaunās dzīves augstākā ideja un svētākais pienākums ir visu radošo un veidojošo spēku atdošana tautas vienībai. Šī svētā kalpošana prasa divas vērtības, divus augstus tikumus: atbildību un radīšanas prieku. Un tā ir ideālistiskā cilvēka būtība. Šai priekā latvju tauta aug ar tādu sparu, kā vēl nekad nav augusi. Visi dara savu darbu ar kāpinātu enerģiju. Jo dzīvodama aizvien dabīgāku, skaidrāku dzīvi, tauta kāpina savu radošo prieku. Šī skaidrība rodas arī cilvēku savstarpējās attiecībās. Tauta atgūst materiālisma laikā zaudēto prieku par skaistumu, par formu, tā atgūst ideālistisko ticību un varonības garu. Un dzīvas atkal top vēsturiskās tradicijas. Latvietis atceras un apzinās, ka viņš reiz bijis kungs savā zemē un veido šo zemi pēc savas līdzības.

Šai ideālistiskai politikai kalpo māksla un zinātne, tiekdamās radīt tādu arī dzīves stilu. Un garīgi vienotais laiks rada vienotu stila gribu, kas tiecas uz patetisku, monumentālu formu.

Pēc materiālisma atdzimst kultūra, reliģija, tikumi un tradicijas. Latvietis meklē savu jauno seju, šīs sejas garīgo izteiksmi. Tai pamatā viņš liek augstāku garīgi tikumiska piepildījuma mērķi, augstāku sintēzi, tagadnes un nākotnes paaudzes nostādot pret ideālām dzīves vērtībām. Jaunais latvietis vispirms grib būt gara cilvēks, kas dzīvo savai idejai. Bet viņa ideālisms aptveŗ arī priktisko dzīvi, viešot tur savu garu. Un ar savu pašapziņu, suverēno paštīcību viņš kaitina un dusmo tos, kas bija ieraduši justies par Latvijas kungiem. Jo ideālists ir varonis, kas neatkāpjas nekad un nekur. Un praktiskā dzīvē šī varonība izpaužas lepnas neatkarības formā. Vecās Rīgas šaurā mijkrēslībā jaunais latvietis brīvi un priecīgi lej savu plašo un silto dvēseles gaismu. Tā arī lielā itaļu renesanse viduslaiku pasaulē iešalca organiskās dzīvības spēku.

Latvju zeme tapusi dzīva šai laikā, to cilā tautas pagātnes varenā elpa. Tā nokrata svešu un naidīgu vēstures viltojumu putekļus un latvju vēsturnieki brīvi rada savu zinātni. Tie tautas pagātni apgaismo ar savu nacionālu viedokli, kas gaismā ceļ ilgi slēptas vēsturiskas īstenības. Un tauta atgūst savu zudušo pagātni, kas raisa viņas radošos spēkus.

Latvju mākslinieks savu augstāko tikumu atrod radošā personībā. Tas uzliek lielus pienākumus pret sevi un tautas kopību, pret kuŗu viņu attaisno personīgā vērtība. Te izaug sacensības gars, kas tautai dod vērtību izlasi. Katrs cenšas radīt labāko un pilnīgāko. Un šai ideālistu sacensībā top jaunās Latvijas kultūra. Mākslinieki tiecas uz latvisko simboliku, grimst senā reliģijā, teikās un rakstā. Un no latviskiem simboliem un mītiem aug jaunas formas. Tā latvju jaunais ideālisms mākslā tiecas uz augstākiem ideāliem tautas pagātnē, kas tapusi par nepiepildītu, bet piepildāmu ideju.

Arī savu jauno dzīvi latvju mākslinieks ideālizē, īstenību garīgi pārveido. Jo viņš ir ideālists ar optimistiski varonīgu ticību dzīvei. Tādēļ viņš tiecas pārspēt visu, kas nepilnīgs. Viņš nav pasīvs naturālists, kas ļaujas lietu kalpībai, viņš ir aktīvs ideālists ar darbīgu gribu, kas traucas piepildīt savu ideālu. Tādēļ latvju māksla pārspējusi naturālismu. Un jaunā latvju dzeja, glezniecība, teātris iet ideālisma radošo ceļu.

Prezidenta Dr. K. Ulmaņa vadībā top jaunās Latvijas dzīve. Latvija tagad dzīvo brīvas vienkopības laiku, kādu dzīvoja Perikla Atenas, renesanses Italija un Nīderlande. Latvju tau-

ta atguvusi savu harmoniju. Jo tā beigusi šķiru naidu, kas to vājināja. Individuālās patvaļības un destruktīvās kritikas vietā tagad valda vienība un ticība. Iedegusies ir kaislīga griba sevī atjaunoties un sevi turpināt.

Darbīga un brīva tauta tagad ceļ savu dzīvi ar prātu un darbu, apzināti un droši. Jaunā dzīve prasa sadarbību un sadarbības gars Latvijā ir lielā cieņā. Tas prasa, lai visi kopā rada un veido jauno valsti un sadzīvi. Ne dzīvot vien, bet sadzīvot ar citiem un sadarboties, — tāda atziņa vada domas, gribu un darbu. Tāda domāšana gluži dabīgi tautu ved uz savu bijušo diženību, kad tā bija brīva un vienota. Un latviskās senatnes mantojumam ir izšķiroša loma jaunā patriotiskā audzināšanā. Pārspēta ir neticīgā, inertā masa un atdzimusi ir tautas dvēsele.

Viss tiecas uz to, lai latvietim savā zemē dzīve un darbs ritētu skaisti un gaiši.

Nacionālais ģenijs uzliesmo visās nozarēs un disciplīnās. Novērsta no pārkultivētā individuālisma, latvju māksla atrod saskaņu ar tautu. Kopš 1934. gada 15. maija, kad Latvija nokratīja materiālistiskā dēmokratisma un parlamentārisko nedabīgo varu, māksla ir radījusi lielus formātus. Jānis Kalniņš komponējis 3 operas (Lolitas brīnumputns, Hamlets un Uguni), Jānis Mediņš baletu «Mīlas uzvara», Jānis Vītoliņš baletu «Ilga». Visi tie izrādīti Nacionālā operā. Prof. Jāzeps Vītols, Jānis Mediņš, Jānis Vītoliņš un jaunie komponisti (valsts konservātorijas absolventi) bijuši sevišķi produktīvi simfoniskā mūzikā. Latvju glezniecība triumfējusi daudzās izstādēs, kas pēdējos 2—3 gados rīkotas Oslo, Helsinkos, Rēvelē, Varšavā, Budapeštā, Vīnē un Prāgā. Visur atzīta latvju mākslas gatavība. Latvju tēlniecība radījusi tik grandiozus monumentus, kādi ir prof. Kārļa Zāles Brāļu kapi un Brīvības piemineklis Rīgā. Tiem līdzi daudzi pieminekļi uzcelti provinces pilsētās un centros. Literātūrā un dzejā vistiešāk iedarbojas laika gars. Latvju dzeja pēdējos 50 gados intensīvi pārdzīvojusi pasaules literātūras formu maiņas, bet nav šais maiņās aizklīdusi, tikai skolojusi savu formu. Ideju un formu cīņā starp rietumiem un austrumiem latvju dzeja ir norūdīta un sagatavota latvietības apgarotu darbu radīšanai. Bet latvju nacionālais ideālisms savas robežas neaizslēdz citu tautu garīgām vērtībām. Gluži otrādi: taisni pēdējos gados iznākuši grezni grieķu un latīņu klasiķu izdevumi un daudzu pasaules dzejnieku kopoti raksti.

Tā visās gara disciplīnās strāvo radoša prieka svētku gars.

Jaunais dzīves apliecinājums vispirms atraisījās tautas svētku teātrī. Sociālpolītiskā pārvērtība to aktivizēja savu ideju piepildīšanai. Un teātris ir atguvis to nozīmību, kāda tam bijusi visos ideālistiskos laikos: tautas likteņlīdzjūtu tas vieno augstākā kāpinājumā un paceļ jaunā īstenībā, nekad vēl neizjustā vienībā. Tas ir kultiskās vienotības garīgā prieka teātris.

Ja teātris radies kā kulta forma, ko nosaka tautas vienkopība, tad latvju tauta ir atradusi kultisku jūtu teātri. Atkal vienotā tauta, izgavilēdama savu optimismu, rada svētku teātri, ko iznīcināja 19. gadsimts. Jo tad tauta bija saskaldīta. Bet tagad atkal tā vienojas savos svētkos.

Un kad gars ir tik iedvesmes pilns un darbība tik spriega, kā jaunā Latvijā, tad īstais dvēseles tonis ir prieks un jautrība. Tā nevairāmi rosina uz svētkiem. Un jaunais dzīves prieks rada savu teātri, ko veido ideālistiskās Latvijas gars. Tai nozīmē šo svētku mākslu var saukt par polītisku teātri, jo tā ir jaunās Latvijas apoteoze.

Šai teātrī redzamā, plastiskā tēlā ietveras latvju tautas reliģiskie, tikumiskie, poētiskie ideāli. Un varena ir šī teātra suģestija, kas izaug līdz ekstāzei. Tā reizē satver un atraisa visus notikuma dalībniekus. No vienotās kustības, ar svētku pūli vienotās tautas likteņu spēles izstrāvo nacionālu svētku orgiasms. Un tā ir īstā drāma. Skatuve un publika ir aizrauta vienotā jūtoņā, izrāde radījusi vispārīgu atraismi, it kā tapusi būtu jauna īstenība. Tādā gadījumā izrāde sasniegusi savu mērķi. Teātris savu mākslu iestrāvojis tautā, sabiedrībā.

Tāda bija «Atdzimšanas dziesmas» suģestija. Un šīs dziesmas izrādes, ko Rīgā, Vienības laukumā spēlēja trīs dienas no vietas (1934. gada 21., 22. un 24. jūlijā) un kurās noskatījās 200.000 skatītāju, bija grandioza nacionālās vienības manifestācija. Tā bija savstarpīga aizrautība, kas sasniedza fantastisku sajūsmas pakāpi. Jo izrādes apoteoze vairs nebija nošķirta spēle, tur pilnīgi izgaisa robeža starp publiku un skatuvi, un visi kopā sumināja tautas Vadoni Dr. K. Ulmani. Izrāde bija visu tautu iededzinājusi jaunā laika sākotnes suģestijā. Tā bija svētsvinīga atraisme, kas visus pārvērta un pacēla kādā brīnuma pielūgsmē. Tādu pārvērtību rada tikai ekstāze, tikai kultisku jūtu teātris, tur ikdienas jūtām nav vietas. Šai izrādē teātris atvēra un piepildīja savu radošo pamatu: cilvēciska, vistautiska kāpinājuma likumu.

«Atdzimšanas dziesmu» autors (šo rindiņu rakstītājs) nav veidojis kā drāmu, operu vai pantonīmu, bet radījis pilnīgi jaunu konstruktīvi aptverošu formu. Dziesmas nosaukums nenozīmē, ka skaņu pasaulei te jābūt absolūtai, tā tikai piepilda kādas simbolikas uzdevumu. Šis darbs nav arī traģēdija, ne mistērija. Tur nav arī veidoti dvēseles konflikti drāmatiska dialoga spēlē, jo dialoga raksts vai drāmaturģisks ornāments ir nevarīgs pret tādu publikas milzumu un spēles telpas plašumu. «Atdzimšanas dziesma», kas nosaukta par tautas likteņa spēli, ir dibināta uz vistautiskas vienkopības darbīgu patosu, ko veido masās hēroiskais moments. Darbību šai spēlē nosaka latvju tautas vēstures gājiens, tautas ciešanu un uzvaru ceļš un to veido drāmatiska intriga, dinamisks spriegums un teātrāla izteiksmes griba. Ar grieķu drāmu un viduslaiku mistēriju šai spēlei līdzīgs drāmatiskās darbības izaugums no visas tautas reliģiski patriotiskās jūtoņas. Un visiem šiem spēles veidiem būtiski raksturīgs un vienkopīgs ir koriskais elements. Bet «Atdzimšanas dziesmā» tas nav stilizēts kā grieķiem, nav arī izkliedēts raibā masā, kā mistēriju teātrī. «Atdzimšanas dziesmā» koris nav tikai darbības fons, bet ir organiski komponēts darbības nesējs. Masa ir drāmatiskās darbības aktīvs loceklis. Tā nav tikai simboliska vienība, tā ir dinamiski un ritmiski saistīta ar vadošām spēles figūrām.

Viena no svarīgākām techniskām problēmām šai svētku teātrī tādēļ ir mūsu drāmaturģija un režija. Autors kopā ar režisoru Jāni Munci «Atdzim-

Uguņošana 15. maija uzveduma noslēgumā.

šanas dziesmai» radījuši konträpunktisku spēles formu. Tā grupu kompozicijai dod īpatnēju harmoniju un skanību. Saprotams, ka masu nevar taisni no dzīves vest uz skatuves. Tāda masa sadragās drāmas uzbūvi un salauzīs līniju noteiktību. Sevišķi, ja masa ir darbības nesēja. Režija te panākusi lielu skaidrību, rīkodamās ar 3500 izrādes dalībniekiem (profesionāliem aktieriem un dejotājiem, karavīriem un aizsargiem, dziedātāju koriem, orķestriem un citām grupām). Vārdi, skaņas un kustības ir pilnīgi izlīdzinātas, masu dialogā radīta darbīga precīzitāte. Dialogā kori reprezentē kora vedējs, kam autors dod maksimāli koncentrētu vārda spēku. Koŗa runa unisonā veido tikai izšķiŗošus akcentus, kas atvaira vai apliecina, satriec vai uzgavilē. Arī koŗa dziesmas un orkestŗa mūzikas momenti tikpat cieši un kontrapunktiski saistīti ar darbību. Koris tūdaļ atstāj skatuvi, tiklīdz piepildījis savu darbības momentu. To režija panāk ar ideāli izveidotu skatuves laukuma konstrukciju. Kori var uz skatuves uznākt un to atstāt pēkšņi, jo viņu rīcībā ir daudzas uzejas un noejas. Šim mērķim kalpo arī avanscēnas un dibenscēnas izkārtojums. Bet sevišķi darbīga nozīme grupu kustību veidošanā ir daudzām gremdētavām skatuves grīdā. Tāda skatuves laukuma uzbūve rada grandiozās masas fantastisku scēnisko maiņu krāsainību. To vēl kāpina un pastiprina plašā gaismu sistēma.

Te mēs nonākam pie pašas skatuves un spēles technikas. «Atdzimšanas dziesmas» un citu jaunās Latvijas svētku spēļu izrādes vēršas pie visas tautas, ne pie estētiski nošķirtām grupām. Tādēļ tās prasa plašas dimensijas skatuvei un skatītāju telpai. Te nav tradicionālā teātra vienotās illūzorās skatuves, jo skatuves laukums ir daudzkārtots, spēles telpa ir dalīta. Pamatspēks, kas virza darbību, ir masa, koris. Uzbūves pamatā likta laika nepārtrauktība, kaut drāma veidota epizodēs. Izrādē ietvertas arī teātrālizētas kaujas, parādes, manifestācijas, starp skatuvi un publiku aulojošas kavalerijas momenti. Koŗi nāk un iet arī gar skatuves abām malām. Tas iedarbojas uz skatītāju, kuŗš jūtas ierauts darbībā. Un viņam rodas gluži personīga attiecība pret teātra izrādi. Hēroiski patētiskā «Atdzimšanas dziesmas» spēlē gan ietvertas arī komiskas un groteskas figūras un drastiskas scēnas, bet apgarotā spēles apkārtnē tās veidojas harmoniski. Un nelauž patriotiski hēroisko stilu.

«Atdzimšanas dziesmas» izrāde notiek brīvā dabā, kad jau satumsis jūlija vakars. Skatuve (milzīga estrāde) ir 70 metrus plata un 30 metrus dziļa. Estrādes vidū ierīkots grandiozs ekrāns, ko aizklāj priekškars. Ekrāns demonstrē darbības gaitā ieveidotas filmas, kas spēles telpai dod lielāku plašumu un brīvību. Aizraujoša te ir Brāļu kapu skulptūrālo grupu un tēlu teātrālizēta parāde, hēroiski traģiskas koŗa dziesmas pavadījumā. Abās ekrāna malās paceļas senās Latvijas pilis, modernas rūpniecības celtnes, lauku peizāžas un kaŗa tranšejas. Izrāde notiek Rīgas centrā, Vienības laukumā, kur vietas ir 50—60 tūkstošiem skatītāju. 23.00 sēdvietas sadalītas 74 sektoros, kuŗus apkalpo policisti, aizsargi un studenti. Pārējās ir 30.000 stāvvietas, kur katru vakaru (izrādi atkārto 3 dienas no vietas) lielakā puse izsniegta par brīvu strādniekiem un kaŗavīriem. Pavisam šai inscēnējumā noskatās 200.000 skatītāju. Pret lielo publikas masu skatuve no zemes pacelta dibenā par 20 un priekšā par 5 metriem ar slīpu kritienu uz publikas pusi. Lai atvieglotu skatīšanu, daudzi spēles laukumi vēl sevišķi paceļti. Dekorātīvās celtnes, protams, nemainās. Tās dod aptveŗošu apkārtni visai izrādei.

Dekorātīvā daļa šai izrādē ir statistiska, jo aktieŗu spēle, dejas, mūzika raisās absolūtā dinamikā. Un tā kā mākslā viss prasa harmoniju, tad režija to rada ar izlīdzinājumu starp spēli un dekorāciju. Un šī līdzsvara pilnību sasniedz ar gaismu, kas vada spēles vietu maiņu. Gaisma darbīgi kalpo abiem elementiem: spēlei un dekorācijai, statikai un dinamikai. Gaismas lomu režija dibina uz atziņu, ka tikai gaismā viela atraisās no savas inercijas. Viss, ko apmirdz gaisma, paceļas lielākā apgarotībā. Un taisni šī atziņa veido «Atdzimšanas dziesmas» gaismas efektus. Gaisma te nav šķiŗama no krāsas. Un skatuves krāsu elementus režija saista ar noteiktu simboliku. Krāsu un gaismu saskaņodama ar skaņu un plastiku, tā rada simbolikas sintezi, kas izrādei dod īsto dzīvību. Bet gaismai ir arī liela praktiska nozīme. Tā ļauj viegli un ātri mainīt spēles vietu.

«Atdzimšanas dziesmas» izrādē režija rīkojās ar dažādu krāsu gaismas aparātiem, pretim skatuvei un no sāniem laiž stiprus prožektorus. Tie izrauj vienmēr jaunas scēnas no tumsas, jo izrāde notiek naktī. Drīz laistās visa grandiozā skatuve, drīz tikai dažas darbības vietas, kas strauji mainās. Parādās masu gājieni, piepilda varenо telpu un nozūd neaptveramā ātrumā. Spēle jau notiek citā skatuves plānā. Runā atsevišķas personas un kori, dibenā spēlē mūzika, dzied koŗi. Un neizgaist neviena skaņa, jo Valsts elektrotechniskā fabrika (VEF) skaļruņu technika ir pilnīga. Visas šīs elektriskās ierīces jauda ir 50.000 kilovatu liela. Lai gaismas darbotos precīzi, lai visi technieskie un fonētiskie efekti izdotos pilnīgi, tad režija to kārto ar plašu un smalku signālizācijas aparātu, kas raida pavēles grupu vadītājiem, skaņu un gaismu punktiem, koŗiem, orķestriem. Tas ir tik elastīgs, ka visi režijas rīkojumi piepildās ātri un skaidri.

Aktieŗu spēle pilnīgi nošķirta no natūrālistiskā un psīcholoģiskā illūzionisma. To veido tautas vienkopības izjūtas darbīgais patoss. Aktieŗu spēles forma te tapusi par patriotiskas ekstāzes izteiksmes nesēju. To nosaka arī izrādes technika un skatuves uzbūve. Kustība aktierim jāveido norobežotā lokā, kas spēles brīdī ir apgaismots. Tas prasa kustību monumentālu uzbūvi. Arī runas formu nosaka mikrofona technika, kuŗa neļauj intonāciju vaļības. Kostīmu formu un krāsu pilnīgi nosaka teātrālās izteiksmes mērķis. Kad skatuve rāda Līgo svētku scēnu Zilā kalnā, tad skatītāju apžilbina tautas kostīmu mirdzošais krāsu prieks un formu daudzveidība. Un tā kā arī svētku publikas ceturtā daļa (sievietes un bērni) ir nacionāli kostīmēta un vaiņagota, tad šī savstarpīgā krāsu spēle ir fascinējoša. Sevišķi izrādes beigās, kad skatuves tūkstoši savīcinās ziediem un nezdodziņiem ar publikas desmittūkstošiem.

Izrādes apoteozē uz skatuves ir visi spēles dalībnieki, izkārtoti dekorātīvās, spoži apgaismotās, disciplinētās grupās: 600 kājnieku kaŗavīri, 100 jātnieki, 400 aizsargi, 100 pasaules kaŗa strēlnieki, 100 policisti, 1800 Rīgas un tuvāko novadu koŗu dziedātāji, 300 lielāko Rīgas un provinces teātŗu aktieŗi, 100 Nacionālās operas baleta artisti. Saprotams, ka tik lielas masas veidojums prasa tēlojošo līdzekļu vislielāko ekonomiju. Izrāde nedrīkst izkliedēties un novirzīties no sava principa: skatījuma daiļuma. Režija te panākusi koncentrāciju, savienotu ar lielu celtniecisku spēku. Ar to tā rada vienkāršības lieliskumu un monumentālitāti.

Visu «Atdzimšanas dziesmu» veido līniju ideālisms, kāpināts vārds un žests, jo izrādes stils atvaira katru naturālistiku. Kustībai un skaņai ir absolūti noteikts virziens un forma. Šis stils izaug no sava tautas, sava gara pagātnes ilgsma apliecinājuma, un to veido svētās vienkopības cēlais patoss. Tā šis teātris dod garīgu pārdzīvojumu un vienkopības reliģisku ekstāzi.

Šīs izrādes nozīmi dziļi izpratis arī no Romas uz «Atdzimšanas dziesmas» dienām komandētais «Corriera della Sera» žurnālists Alesandro Pavolini. Viņš dēvē to par politisku teātri, kas pratis radīt kontaktu starp valdību un tautu. «Notikums Rīgā var derēt par tipisku piemēru, ka masu teātris tagad atkal var stāties tai vietā, kāda tam bija viņa spožā sākumā. Šis eksperiments izdevies visā pilnībā. Par izrādes technisko pusi un estetisko iedarbību jāsaka, ka mēs šai gadījumā asistējam pie jauna teātra attīstības posma, tāda teātra, kas domāts skatītāju desmittūkstošiem. Šai plašā izrādē ar lielām aktieŗu masām, daudziem technieskiem efektiem vis pieпildījums ir iespaidīgs un skaidrs. Visa sarežģītā darbība izveidota bez traucējumiem, noskaņotā viengabalainībā.»

Tautas vienībai un patriotismam kalpo arī Pļaujas svētki ar Ernesta Brastiņa «Apjumību» mistērijas izrādi, Jāņa Munča režijā. Pļaujas svētki ir sena latvju tradicija, kas pazīstama arī daudzām citām tautām. Tie ir zemnieku pateicības un miera svētki. Zemes gars šais svētkos savienojas ar valsts ideju un vada tautas attīstību.

Pļaujas svētki notiek vēsturiskā Koknesē pie Daugavas, kur 600. g. pēc Kr. latvju pilī valdīja Koknesis. Un Daugava bija ievērojams tirdzniecības ceļš uz Grieķiju un Indiju. Pie Daugavas, kuŗu mūsu ģeologi atzīst 30.000 gadus vecu, notikušas izšķiŗošās cīņas par latvju zemes un tautas lik-

teni. Ar šo upi latvietis ir vienots svētā derībā. Pie šīs upes pirmo reiz tagad sanāk visi Latvijas novadi (120.000 latviešu), lai suminātu Tēviju, zemi un darbu. Un lai savienotos ar tautas gara mūžīgo vērtību pasauli, ko jaunā Latvija ceļ atkal godā.

«Apjumības» veidotas uz sena mīta pamata. Tā ir seno latvju auglības spēka Juma slavināšana. Jumis ir auglības noslēpuma un neuzminēto dzīvības mīklu simbols, kas te izveidots pļaujas svētku mistērijas formā. Šīs mistērijas darbību neveido kontrastu spēle, bet kultiskās vienotības garīga līksme. «Apjumību» autors ir latvju scēniskās reliģijas atjaunotājs un viņa mistērijas garīgā struktūra ir pilnīgā saskaņā ar senču reliģiskiem principiem. Senču ticējumus savienodams ar laikmeta ideoloģiju, autors piepilda savu uzdevumu.

«Apjumību» izrādes formu veido «Atdzimšanas dziesmas» inscenējuma princips. Atšķirība tikai tā, ka šai gadījumā režijai jāsaskaņo dabas dotības ar savu celtniecisko ideju. Un jāatsakās no gaismas kā no formas līdzveidotājas. Jo izrāde notiek dienā. Tādēļ ar sevišķu izpratni režija organizē krāsas saskaņu ar kustību un skaņu. Dekorācijas un kostīmus tā uzbūvē uz noteiktiem dominējošiem toņiem un rada monumentālu harmoniju. Zaļpelēku un brūnu toņu fonā raisās spilgto krāsu spēle. Skatuve tāpat izkārtota vairākās daļās: pa kreisi Raženā saimnieka sēta, vidū latviskas pils variācijas, pa labi Svētais kalns. Masu kustību komplicētākie veidojumi līmeniski piepildās vidus šķirama no krāsas. Un skatuves krāsu elementus režija saista ar noteiktu mas» gaismas efektus. Gaisma te nav plānā. Svētā kalnā spēle norisinās piecās pakāpēs, līdz augstākai prieka atraismei ar deju savienotā koŗa dziesmā. Jo «Apjumību» pamatstrāva ir prieks un garīga līkme.

Arī «Apjumības» ir masu izrāde, ko veido profesionāli aktieri un dejotāji, dziedātāju koŗi, mazpulku, aizsargu un zemnieku grupas. Pēdējām šai izrādē gan dota tikai nacionālo kostīmu parādes dekorātīvā loma. Teātrālo darbību veido aktieŗi.

Impozanta ir pašu svētku norise, kas izkārtota trijos posmos: darba parādē, novadu sacensībā un «Apjumību» izrādē. Pirms lielās svētku izrādes notiek lieliski inscenēta darba parāde, kurā valsts vadītājiem gaŗām iet strādnieku un intelliģences organizācijas un mazpulki ar saviem karogiem. Tiem pēdās arāji ar arkliem plecos, sējēji ar sētuvēm, pļāvēji ar izkaptīm, siena vācējas ar grābekļiem, kūlēji ar spriguļiem, tad kalpones un saimnieces un beidzot aizsardzes. Katru grupu pavada sava koŗa dziesma, kas aicina uz vienību, darbu un slavu. Novadu sacensība rāda katras puses pārākumu zemes ražā, dažādo rotu un darbu izdomā un skaistumā un dziesmu priekā. Vidzeme un Latgale, Kurzeme un Zemgale atmirdz katra savā īpatnībā un visas satiekas viena gara saderībā. Pēc «Apjumību» izrādes visu apkārtni pielej elektrisko spuldžu gaisma un Daugavas abās malās iedegas neskaitāmi ugunskuri. Visu nakti skan dziesmas un līksma sasaukšanās. Un uz lielās estrādes lietpratēju vadībā raisās tautas deju un rotaļu prieki. Svētku pēdējais akords ir varena uguņošana ar daudziem stipras gaismas aparātiem.

Sveiciens Vadonim 3. strādnieku svētkos.

15. maija svētku izrādi: «Tev mūžam dzīvot, Latvija!» var dēvēt par ūdens un gaismas teātri, kādu pazina itaļu renesanses laiks. Skatuve uzbūvēta Daugavā uz grandioza plosta. Skatuves centrā izveidots fantastisks papardes zieds (brīvības un vienības simbols), kas uzzied 15. maija naktī. Uz to ved apmirdzētas kāpnes ar gaismas vārtiem galā. No zieda izlīst nebeidzami plūstoša gaisma, ko prožektori izveido žilbinošā krāsu spēlē. Darbība uzbūvēta uz lauku un pilsētu darba ritmu maiņu. Tā piepildās kustību dažādībā, kas saskaņota ar koŗa dziesmām un patosa nestām koŗa runām. Apvienotais darba ritms izraisās rotaļās un dejās, kas prieka kulminācijā sasniedz plašā baleta pantomīmā. Tautas gaviļu augstākā kāpinājumā no gaismas vārtiem iznāk Zemes saimnieks, un koŗi to sumina ar kantāti. Arī gaismas spēle šai brīdī sasniedz spožāko afektu. Te jāmin, ka līstošās gaismas ierīce atrodas pašā skatuves kermenī, bet vadošās gaismas prožektori vairākos virzienos met no krasta: taisni pretim un no abām malām skatuvei. Izrādei beidzoties, Daugavas ūdenī spēlē fantastiska gaismu simfonija. Tā plūst no Daugavā noenkurotiem kuģiem un neskaitāmām laivām. Līdz rīta gaismai tās vizina dziedošu un līgsmu svētku tautu.

Strādniesu svētki, kas katru vasaru notiek Rīgā, nav tikdaudz teātra izrāde, cik teātrāli organizēta masu pašdarbības izteiksme. Pirmie svētki (1935.) veltīti strādnieku organizāciju karogu iesvētei. Svētku norise ir pilnīgi teātrālizēta. Tā atmiņā sauc 16. gadsimta pilsētu procesijas un iebraucienu svētkus, savienotus ar izrādēm un spēlēm. Arī te uz svētku laukumu, ko pilda 100.000 Rīgas un provinces pilsētu strādnieki, ved krāšņi kostīmēta procesija ar karogiem un starojošām emblēmām. Pie ieejas laukumā paceļas ar 8 senlatvju karogiem rotāta Vadoņa arka (50 pēdu augsta divstāvu estrāde), pie kuŗas goda sardzē Valsts Prezidentu un valdību sagaida par senlatvju kareivjiem kostīmēti strādnieki ar fanfarēm, dziesmu un runu koŗiem. Šo koŗu suminājumi savienojas ar visu svētku dalībnieku sveicieniem. Tas ir grandiozs ceremoniāls, pēc kuŗa notiek karogu iesvēte: darba vienības simboliska parāde. Pašā svētku laukumā tad sākas koŗu koncerts un sporta spēles. Svētki ir savienoti ar darba izstādi, kuŗas eksponātus svinīgi godalgo. Strādnieku bērnu un mazpulku stendos rit rotaļas un bērni tur momentāli veido dažādas lietas. Beigās Dailes teātra ansamblis izrāda patriotiskā dzejnieka Aleksandra Grīna mītisko «Nameja gredzenu» Jāņa Munča režijā. Tā ir drāmatizēta tautas atmiņa par senā latvju ķēniņa Nameja zudušo gredzenu, kas atkal atrasts un vieno senatni un tagadni. Bet šī izrāde svētku laukumā pārvietota no teātŗa, tādēļ nav te apcerējama.

Otrie strādnieku svētki (1936.) jau savienoti ar īstu izrādi uz milzīgas estrādes (sk. «Aizsarga» 1936. g. 7./8. b.) Rīgas nomalē. Arī šī izrāde veido vienības un darba prieka temu. Tā ir darba simfonija kustībās, krāsās un skaņās. Tādēļ tā nosaukta par «Darba slavu». Inscenējums izkārtots trijās epizodēs, kuŗu darbībā visi elementi intensīvi virzīti uz vienojošās temas reljefu izteiksmi. Izrādi piepilda strādnieku jaunatnes kustības koŗi, kuŗus pavada koriskas runas un dziesmas. Ar fabrikas kustību un trokšņu reljefām konstrukcijām nepārtrauktus darba ritma efektus veido atsevišķas grupas: metallisti, tekstilnieki, kokstrādnieki, namdaŗi. Grandioza un svinīga savā uzbūvē ir strādnieku kopēja lūgšana par Dieva svētību viņu darbam. Izrāde rit spožā saules gaismā, vasaras

dienvidā (26. jūlijā). Tādā apgaismojumā izšķiras katrs sīkums, kas no režijas prasa sevišķu uzmanību. Dekorāciju un kostīmu krāsa pilnīgi jāsaskaņo ar dienas gaismu, riskējot starp saulainu vai mākoņainu dienu. Estrādes korpusam pieslēgtas masīvas dzelzs un tērauda konstrukcijas, kas kāpina uzbūves monumentālitāti. Un taisni pret šo vareno statistiku jo dzīvāka ir daudzo ratu, veseru, skriemeļu un veltņu grupu žilbinošā kustību dinamika. Miera punkts šai dinamiskā pasaulē ir Saules vārti, kur nacionāli kostīmēta jaunatne gaišā idejisku kustību kompozicijā izgavilē savu dzīves prieku.

(Turpinājums sekos.)

Jāni Akurateru izvadot

Šī vasara paņēmusi tautai rakstnieku, darba, cīņas un nākotnes lielo saucēju Jāni Akurateru. Likteņa roka cērt vecos, varenos meistarus. Mums paliek vēl ilgi vērtējams un svēti glabājams nemirstīgais mantojums. Akuratera darbība bijusi ļoti plaša: rakstnieks, revolūcionārs, trimdinieks, karotājs, avīžnieks, strēlnieks, ierēdnis, tautas darbinieks. Kam vien rakstnieks pieskāries — visu pārņem rosmes un izdarības gars. Dzejnieka nozīmi un nākotnes plānus augstu vērtēdama, valsts godināja viņa nopelnus, piešķirdama šī gada 15. maijā Tēvzemes balvu. Skumji beidzās Akuratera lielie sapņi — 25. jūlijā rakstniekam atstājot zemes lejas.

41 gadu ilgā rakstnieka darbā Akuraters radījis ļoti daudz, pie tam daudzus darbus īsti meistariski. Akuratera jaunības dienu skaļums un lepnuma apziņa bija tautas domu aizrāvēja gadsimta sākumā. «Ja gribi tu karotājs būt, tev vajaga asiņu slāpt, ar visas pasaules naidu zobenu rokā grābt,» — viņš pavēl sava laika cīnītājam. Kareiviskais spars viņu aizrauj visvarenāk brīvības cīņu laikā. Viņš dzīvo līdz visām laikmeta pārvērtībām, izstaigā baigos kaṛa laukus, savu pārliecību pauzdams dobji dunošā dzejā: «Ko zobenu cilā?» Nemiers un cīņas sauciens pavada dzejnieku vienmēr. Pat viņa smalkāko liriku, neatrastās princeses vārsmas un Latvijas himnas, apgaro rožaina vēja romantisms. Krāšņo mūsu zemes brieduma un vītuma tēlojumu dēļ, daudzi Akuratera stāsti pieder mūsu prōzas pamatiem. Dzīvības un uguns pilni Akuratera jaunieši abos ievērojamos stāstos — Kalpa zēna vasara un Degoša sala, tomēr cilvēciskā atklātība un mīlas netveramā būtība arī tos apvij spēcīgiem romantisma pavedieniem. Pēdējās dzejās Akuraters aizvien kļuva klusāks un skumjāks, vērtēdams uz sapņiem celtajā dzīvē iegūto.

Lai turam svētu Akuratera degšanu savai tautai, apskaidrotās sirds dzeju un dzejnieka mūžu, kam aizsaulīgo galu viņš iztēlojis:

Bet dienā tai, kad aizgāja viņš projām,
Bij:. gaisā rožu reibinošais tvans;
Un sajutām mēs gaismu aizlidojam,
Un viņa dziesmas bij tam kapu zvans.

Vilis Cedriņš.

Apskati un recenzijas

Latvijas vēstures institūta žurnāls. Nesen iznācis Latvijas vēstures institūta žurnāla pirmais numurs. Tas ir pirmais un līdz šim vienīgais latviešu žurnāls, kas veltīts tikai vēsturei. Žurnāla redaktors — Izglītības ministrs prof. Dr. A. Tentelis ievadā paskaidro lasītājam, ka šis žurnāls apskatīs latviešu un vispārējās vēstures notikumus nacionālisma un patiesības garā, kā tas norādīts institūta statūtos. Līdz šim rakstītā vēsture nebija latviešu vēsture, jo vācu vēsturnieki latviešiem savas tautas pagātnes veidošanā nepiešķīra nekādu nozīmi. «Latviešiem jāiesāk savas vēstures pētīšana no paša sākuma, jāiesāk tā, it kā nebūtu līdz šim nekādu priekšdarbu. Kādas tautas vēsturi vislabāk un visdziļāk sapratīs tikai tas, kas pats pieder šai tautai.»

Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis rakstā «Tauta un vēsture» aizrāda uz vēstures lielo nozīmi tautas tagadnes un nākotnes veidošanā. «Vēsture mūs iedvesmo, viņa mūsos atbalsta izturību, stiprina pašapziņu un cildenu lepnumu, rada ticību pašu spēkiem un tautas pastāvēšanas idejai, ceļ un vairo tautas mīlestību, noskaidro valsts varas nozīmi un valsts nepieciešamību.»

Prof. A. Spekke savu darbu «Brēmenes Ādamu lasot ar latviešu tautas vēsturnieka acīm» ievada ar plašu Baltijas jūŗas ģeografiskās tradicijas aprakstu, ko ilūstrē pielikumā ar viduslaiku ģeografu četrām kartēm. To konfuzie ģeografiskie priekšstati par mūsu zemi arī līdz Brēmenes Ādama laikiem (11. g. s. otrā pusē) vēl nav pilnīgi noskaidrojušies. Brēmenes Ādama priekšstatos Prūsija, Kurzeme un Igaunija ir Baltijas jūras trīs dažādas salas. Ādams slavē prūšu dzīves pirmatnējo skaidrību, viņu augsto morāliskās kultras pakāpi. Arī Kurzemes «salā» Ādams izceļ zelta bagātību, labus zirgus un kuršu militāro spēku, par ko jau runājis arī Rimberts 9. g. s.

Prof. A. Švābe žurnālā iespiedis sava darba «Sigismunda Augusta Livonijas politika» pirmo daļu. Autors raksturo Livonijas valstiņu konfederācijas trūkumus un vietējo varas vīru patmīlību. Kad zemei draudēja briesmas, katrs rūpējās tikai par savu personīgo labumu (nodaļa: Sauve qui pent). Savā pētījumā Švābe izcilu vērību piegriež t. s. Sigismunda Augusta privilēģijai, pierādīdams, ka pastāvēja divas šīs privilēģijas redakcijas, kas vēl vairāk padara viņas īstenību par apšaubāmu. Ar interesi gaidīsim šī darba turpinājumu.

Priv.-doc. Edg. Dunsdorfs raksturo muižu redukciju Zviedrijā, kas dod iespēju labāk saprast arī Vidzemes muižu redukcijas. — Dokumentu nodaļā Dunsdorfs publicē divus lielā kadastra dokumentus no 1681. g., sniegdams arī to latviskojumus.

Ļoti vērtīga ir recenziju nodaļa, kurā apskatīti 8 vēstures darbi.

Žurnāla pirmo numuru noslēdz pārskats par 1936. g. vēstures bibliografiju un apskats, kurā publicēti Latvijas vēstures institūta statūti, darbības pārskats un ziedojumi institūtam.

Žurnāla otrais numurs iznāks augusta vidū. Tajā būs iespiesti šādi darbi: Valsts Prezidenta Dr. K. Ulmaņa — «Klausaities vēstures soļos» , priv.-doc. Edg. Dunsdorfa «Latviešu zemnieku brīvības izredzes Kārļa XI laikā»; priv.-doc. M. Stepermaņa «Dažas ziņas par Latviju franču senajā vēstures literātūrā un avotos»; J. Vīgraba «Vidzemes bruņniecības cīņa ar rakstnieku Albersu 1805. gadā». Dokumentu nodaļā būs publicētas dažas līdz šim vēl neiespiestas Kr. Valdemāra vēstules un Tērbatas prof. Parrofa 1802. g. iesniegums par dzimtbūšanas reformēšanu. Žurnālā būs arī plaša vēstures grāmatu recenziju nodaļa un bibliografija. Apskatā būs ievietots T. Zeida raksts par ģimenes vēstures pētīšanu, u. c.

Latvijas vēstures institūts savā žurnālā ar pētījumiem un recenzijām dod pareizo pieeju mūsu vēstures jautājumiem. Šis žurnāls tāpēc ir nepieciešams nevien vēsturniekam - speciālistam, bet plašākai latviešu inteliģencei, jo interese par mūsu tautas pagātni nav vairs atsevišķu cilvēku privāta, bet visas mūsu tautas goda lieta. Žurnāls iznāks 4 reizes gadā. Katrs numurs 10 drukas loksnes DIN formatā. Numurs maksā Ls 2,50, gada abonements Ls 8,—. R. M.

P. Birkerts. — Latvju tautas dzīves gudrība. J. Grīnberga izdevums. Rīgā, 1937. g.

Latvju tautas gara mantu pūrs kļūst aizvien bagātāks. Nupat pabeigta tautas pasaku un teiku iespiešana, folkloras krātuve publicē jaunus dainu sējumus un drīzumā sagaidāmi vairāki sējumi māņu un parašu. Šiem kapitāldarbiem P. Birkerts nupat pievienojis vēl vienu, ne mazāk grandiozu darbu «Latvju tautas dzīves gudrība». Pētot tautas gara mantas, P. Birkerts atradis, ka mūsu tautas ģenijs nenorobe-

žojas tikai dziesmotā aistētikā un gleznainā teiku-pasaku vēstījumā, bet ka tam ir arī spilgts zinātnisks un filosofisks aspekts. Tā kā pēdējais visu laiku palicis it kā nepamanīts vai pat noliegts, tad Birkerts uzņēmies pūles to atklāt. Līdzīgi dainu un pasaku vācējiem un kārtotājiem, arī Birkerta darbs nav bijis vieglais, jo, kā viņš grāmatas ievadā norāda, materiālu vākšana vien aizņēmusi 15 gadus. Latvju tautas filozofija galvenā kārtā ietverta tautas sakāmvārdos un parunās. Vēlēdamies rakstīt darbu par augšminēto tematu, Birkerts atradis, ka savākto un iespiesto sakāmvārdu krājums ļoti mazs (ap 4000). Tad nu viņam vajadzējis uzņemties sakāmvārdu savākšanu. Rezultāti izrādījušies ļoti spīdoši, jo savākts pavisam ap 130.000 sakāmvārdu un parunu. Šo milzīgo materiālu Birkerts attiecīgi apstrādājis: kārtojis, sistēmatizējis, pētījis. Tā radies šī darba pirmais sējums, kas aptver 24 iespiedloksnes. Sējuma pirmā daļā apskatīta laimes problēma; otrā daļā — darba filosofija. Viss darbs iedalīts daudzās nodaļās un apakšnodaļās, kurās sīki apskatīti tautas uzskati par dažādām dzīves parādībām un norisēm. Katrā nodaļā doti plaši paskaidrojumi, kas lasītāju ieved tautas gudrības novados. Viss te bazējas uz attiecīgiem sakāmvārdim, kuri tad grāmatā ievietoti reti bagātīgā skaitā.

Šī grāmata, kuru pilnā mērā varam uzskatīt par latvju tautas bībeli, pelna visplašāko ievērību. Tieši tautas dzīves filosofija atklāj vispilnīgāk latvieša raksturu. Tā redzam, ka laimes problēmā tautas ideāli ir pozitīvi un viņos valda aktīvisma un derīguma princips. No šiem principiem izriet arī tautas uzskati par darbu un darbdari, kuros dziļi ētisks saturs.

Viss darbs paredzēts trijos sējumos, bet jau pirmais sējums ļauj nojaust šī darba monumentālitāti un arī tā vajadzību. Šis darbs rāda, ka latvji nav tikai dziedātāju, bet arī domātāju tauta, un ka viņas dzīves uzskati pozitīvi un ētiski skaidri. Tur redzam visu latviskā gara pasauli jaunā spožumā un cildenumā. Fridrichs Gulbis.

Militārais apskats. 1937. g. 6. (61.) nrs. Plkv. Plensners — Kaŗa sākuma perioda paredzamais veids nākotnes kaŗā. Pltn. Krūmiņš — Daži jauni vērojumi un atzinumi šaušanas apmācībā. M P. — Tanku pielietošana uzbrukuma kaujā. Pltn. Vidiņš — Kaujas apmācība piemēros. A. Mauriņš — Vācu pastiprināts bataljons sastapšanās kaujā. Vltn. Avsjukevičs — Artilerijas attīstības problēmas. Vltn. Strūkovs — Artilerijas uguns kontrole ar fotografēšanu. Pltn. Kalacis — Jaunā franču artilerijas šaušanas instrukcija. Piešaude ar augstiem sprādzieniem. Kapt. Tenteris — Maizes cepuma svārstību iemesli. Adm. kapt.-ltn. Bāns — Aplēses aplis. Kapt.-ltn. Ķirsons — Lielo technisko ātrumu nozīme lidmašīnu taktiskā pielietošanā. — Militārā dzīve ārzemēs. Idejas un atziņas. Jauni technikas sasniegumi. Bibliografija.

Jānis Akuraters (1876.—1937. g.).

Kadets. 1937. g. Nr. 5. (78.). Trīs jaunās Latvijas gadi. Žanis Klētiņš — Augsim Latvijai! Cos — Pa Latvijas ārēm. A. Treu's — Pa Ungārzemi. Kapt. Zilvers — Vada kom. darbība nakts uzbrukumā. A. V. — Ložmetēju taktiskā pielietošana. O. Kučers — Zemzares sacelšanās (pastāsts). Žanis Klētiņš — Latvijai gaišajos augšāmceļšanās svētkos. J. Vesēts — Jauno audžu zvērests. A. Punkts — Manas jaunības atmiņas. II. Eiropas meistarsacīkstes basketbolā. Mūsu dzīve. Grāmatu apskats.

«Aizsarga» redakcijai piesūtītās grāmatas:

A. Gulbja izdevumi: Kultūras fonda 1935. gadā godalgotie un izlasītie darbi — Pastāsti. Dr. V. Ģinters — Senlatviešu pils (Jaunības apcirkņi Nr. 10). Vladislavs Reimonts — Zemnieki. Vasara, tulkojis Jānis Veselis. Gustavs le Bons — Pūļa psīcholoģija, tulkojis Arturs Kroders. Aīda Niedra — Mūžīgā pasaka (Jaunības apcirkņi Nr. 11). J. Kārkliņš — Treideviņās valstīs. E. Dzērve — Roalds Amundsens (Jaunības apcirkņi Nr. 9). Jūlijs Pētersons — Burvju atslēga, komēdija 3 cēlienos. R. Vipers — Jauno laiku vēsture. Rūta Skujiņa — Zvaigžņu bērni, romāns. Pāvils Rozītis — Zemes prieks, romāns. Rabindranats Tagore — Stāsti, no angļu valodas tulkojis Kārlis Egle. Juris Vīgrabs — Landrāta Rozēna 1739. gada deklarācija par Vidzemes dzimtkungu tiesībām uz zemnieku miesu un mantu. J. Broka — Kā iegūstama domrakstu technika. Aizrādījumi un uzdevumi III, IV, V un VI pamatskolas klasei. Latvju māte. Antoloģija, Raimonda Bebra sakārtojumā. Valtera un Rapas izdevumi: V. Lauskis — Augļu koku šķirnes. A. Paulockis — Automobilis, praktiska rokas grāmata auto vadītājiem. M. Feldmane — Veģetārā virtuve un zaļbarība. V. Zonbergs — Jauno siržu tilts, trīscēlienu komēdija. J. Greste — Derīgie izrakteņi (Jaunais zinātnieks Nr. 50). Ēriks Kestners — Emīls un Berlīnes zēni. Romāns bērniem, tulkojis Jūlijs Lācis. Prof. B. Vipers — Latvijas māksla baroka laikmetā. Ed. Tomāss — Pededze, Lubāns, Aiviekste (Jaunais zinātnieks Nr. 51). Ad. Grasis — Sporta spēles. Basketbols, volejbols, futbols, handbols. Profesors Dr. med. E. Fērmanis, L. Ū. Medicīnas fak. Higiēnas institūta direktors — Higiēna. Mācības grāmata studentiem, ārstiem un skolotājiem. «Zelta Grauda» izdevumi: F. Openheims - Kā tikt vaļā no miljoniem. Romāns, tulkojuši J. S. un A. G. Lauksaimniecības leksikons 3. un 4.; redakt. Dr. agr. J. Apsītis. Elza Ķezberis — Profils stiklā. Mazas dziesmas. Jānis Ķelpe — viena vasara. Skatu luga 3 cēlienos (izd. k./s. «Jelgavas ziņas»). Kārlis Lapiņš — Sabrukums. Romāns (izd. «Erva»). J. Birziņš — Ārstniecības augi. (izd. «Erva»). Agr. Pēteris Skrīvelis — Palīgs Lauksaimniecības grāmatvedības darbiniekiem (LLK izd.). Rob. Ķirkums — Jaunākais rotaļnieks. Rotaļas pagalmā, telpās, ūdenī, bērnu svētkos un jaunatnes nometnēs. (Autora izd.).

A. Kroders

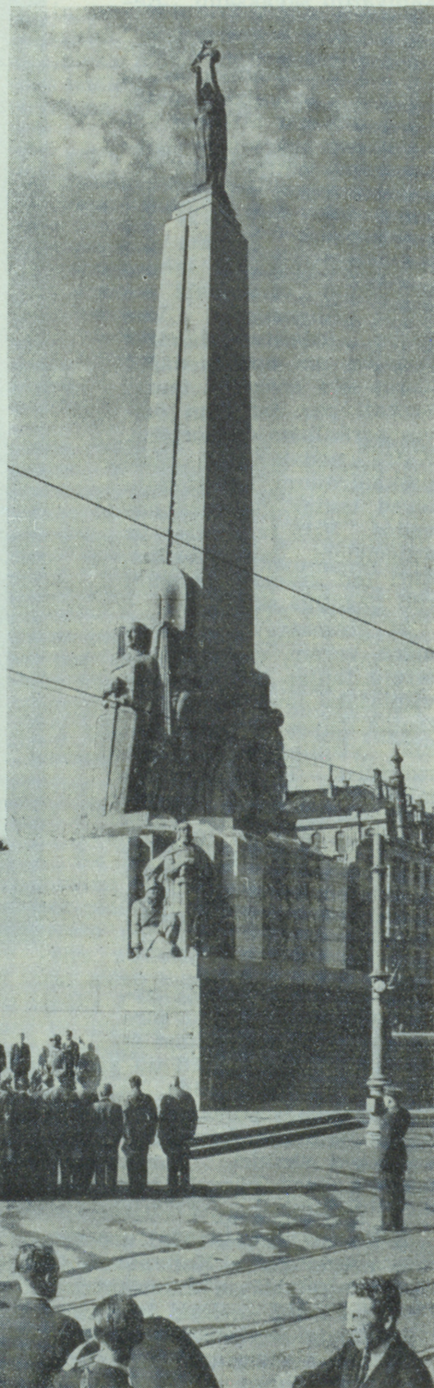
Mēneša apskats

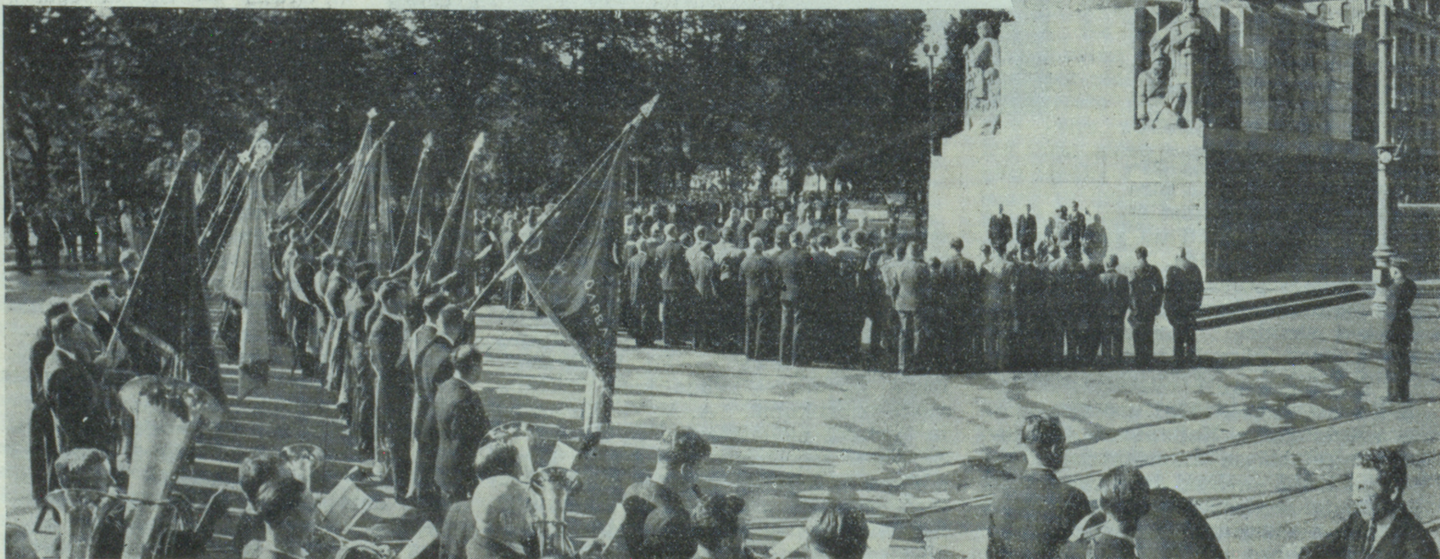
Uzvaras laukuma izbūves darbu 2. cēliens.

Uzvaras laukuma izbūves ideja, ar kādu nāca Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis 1936. gada 29. maijā, viena gada laikā devusi tādus panākumus, ka patiesi jāapbrīno mūsu tautas sabiedriskās rīcības rakstura ievērojamā pozitīvā pārmaiņa, ko Valsts Prezidents izskaidro tā, ka mūsu zemes iedzīvotāji, «ko cerēja un gaidīja no tagadējās nacionālās valdības, ir piepildījies, un ka cilvēki nejūtas vīlušies». Tik tiešām, ikviens cik spēdams un kā prazdams cenšas palīdzēt valsts vadībai, apzinādamies, ka patlaban esam sasnieguši tādu latviešu tautas tiesisko un nacionāli-politisko stāvokli, par kādu citkārt tikai sapņoja vispārdrošākie mūsu tautas tiesību cīnītāji. Viena vienīga gada laikā tauta saziedojusi Uzvaras laukuma izbūvei apm. 3 miljonus latus skaidrā naudā, bet kopā ar citiem ziedojumiem (darba dienās, dažādos materiālos u. tml.) tautas ziedojumu kopsumma sasniedz ievērojamu summu — 5,5 miljonus latu. Tas liecina par ļoti ciešu un aktīvi radošu saskaņu starp valsts vadību un tautu, kādu nevar panākt ne ar kādām pavēlēm, ne likuma bardzību, ja tā organiski neizaug no tautas pašas pārliecības. Latvijai šajā ziņā ir reti laimīgs stāvokli, ka šī saskaņa, tāpat kā tautas vienības ideja, ir kļuvušas par latviešu nesatricināmu pārliecību, kuŗa izvēršas par drošu un ne ar ko neatvietojamu pamatu tai celtniecībai un kultūras vērtību radīšanai, kādu tagad redzam visā mūsu zemē, un, droši vien, atraisīs vēl daudzas skaistas idejas, kuŗu piepildīšana mūs darīs stiprākus un pastāvēt spējīgus.

Tādēļ arī Uzvaras laukuma izbūve nav tikai Rīgas, bet visas zemes lieta, jo visa zeme sapratusi, ka «Uzvaras laukums būs piemineklis, viens sevišķs piemineklis mūsu vēstures tagadējam posmam, lai šis mūsu dzīves un vēstures laikmets un posms, kuŗā paši esam līdzgaitnieki, atstātu netikvien pēdas ar atsevišķiem darbiem, ar atsevišķiem sasniegumiem, bet lai visi tie salieto: kopā Uzvaras laukumā kā cēlākā, cildenākā mūsu vēstures pārdzīvojamā posma un laikmeta piemineklī», kā Uzvaras laukuma ideju formulēja Valsts Prezidents savā runā Uzvaras laukuma izbūves komitejas padomes pirmajā sēdē, sniegdams pārskatu par vienā gadā veiktajiem darbiem. Šajā pašā domes sēdē, savu runu nobeigdams, Valsts Prezidents pasludināja par atklātu Uzvaras lakuma loteriju, pēc kam šīs loterijas biļetes būs dabūjamas visur. Ar šo loterijas biļešu laišanu apgrozībā iesākas Uzvaras laukuma izbūves darbu otrais cēliens; līdztekus loterijas biļešu pārdošanai iet Idejas projekta komisijas darbs, kuŗas uzdevums galīgi izveidot Uzvaras laukuma izbūves plānu, lai varētu sākties trešais cēliens — paši izbūves darbi un nobeigties ar ceturto cēlienu — laukuma ārējo un iekšējo izdaiļošanu, aicinot palīgā mūsu tēlniekus u. c. māksliniekus.

Loterijas biļešu izplatīšana iesākta. Plašas sabiedriskas organizācijas dibina loterijas biļešu izplatīšanas komitejas (piem. dzelzceļnieki), pilsētu valdes nāk ar jauniem ierosinājumiem — no saviem līdzekļiem iegādāties šīs biļetes un tās izsniegt pilsētas aizgādībā esošiem bērniem un nespējniekiem un pilsētas darbinieku bērniem, par kuŗiem pilsētas valde maksā ģimenes piemaksas (Jelgavas pilsētas valde). Nav ne vismazāko šaubu, ka loterijas

Latvijas Darba kameras locekļi un strādnieku arodbiedrību vadība pie Brīvības pieminekļa.

Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis, kaŗa ministrs ģenerālis J. Balodis un valdība ierodas trešajos strādnieku svētkos.

biļešu izplatīšanas darbs būs veikts ar labākiem panākumiem, nekā to tagad domājam, tāpat, kā Valsts Prezidents atzina, ka pirmā gada ziedojumu iemaksas pārsteigušas vislielākos optimistus.

Mēs esam izgājuši uz vienotas nācijas solidāra darba ceļa, kas dod maksimumu no vienai nācijai vispāri iespējamā. Un vēl ilgi mēs plūksim šīs vienības augļus, tik ilgi, kamēr pratīsim un spēsim šo vienību saglabāt.

Latviešu strādnieks vienotā Latvijā.

Ja trešajos strādnieku svētkos, š. g. 25. jūlijā, kas bija pulcējuši Latvijā nevienos svētkos nepiedzīvotu dalībnieku skaitu — ap 200.000 cilvēku, ja šajos svētkos Darba kameras pr-js K .Egle strādnieku vārdā pateikdamies Valsts Prezidentam, sacīja, ka «Latvijas strādnieki var atjaunotā valstī svinēt priecīgus un gaišus darba svētkus un droši un paļāvīgi iet savās darba gaitās», tad tie nav tikai apsveikuma vārdi Prezidentam ierodoties svētku svinībās, tā ir šo strādnieku pārliecība. Jo patiesi, Latvijas strādnieku dzīve tagad iegūst pavisam citu saturu. Vispirms jau nesalīdzināmi augstu celta strādnieka cieņa, viņa pašapziņa, jo viņš padarīts par nācijas un valsts organisku sastāvdaļu, par līdzi radošu sociālu grupu, kurpretim agrāk viņu padarīja par nevarīgu, niknu un īgnu nīdēju, kā vienīgo prieku viņam atļaujot sapņot par netveŗamu, fantastisku, bezveidīgu sociālo katastrofu, no kuŗas izlēks laimes un gaismas valsts, tāpat, kā agrāk Baltijas muižniekiem kalpīgā baznīca mācīja latviešu zemnieku nekārot pēc šīs zemes mantām, bet paļāvīgi gaidīt uz priekiem un svētlaimi viņā pasaulē. Kā latviešu zemnieks šim muižnieku viltum atbildēja ar nepārtrauktu un straujų augšanu savā turībā, savā labklājībā, tā tagad latviešu strādnieks redz, ka atjaunotā, vienotā Latvija viņam jau šodien spēj sniegt dzīves apstākļu, viņa sabiedriskā stāvokļa un pašapziņas ievērojamus uzlabojumus. Un sniegs tos arvien arī turpmāk, Latviju tālāk veidojot.

Ja no starptautiskās darba konferences, kas no 3. līdz 23. jūnijam notika Ženēvā, mājās pārbraukuši Latvijas delegāti (Sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš un Darba kameras pr-js K. Egle) apliecina, ka daudzas vecas kultūras valstis apbrīno Latvijas sociālo likumdošanu un atzīst, ka «Latvija ieskaitāma to valstu grupā, kuŗas strādnieku aizsardzības un sociālās politikas jautājumos vistālāk gājušas», tad tā ir liecība, ka strādnieku stāvoklis Latvijā ir labi nokārtots, pie kam tas arvien vēl tiek uzlabots un paplašināta likumdošana visās strādnieku dzīvi skaŗošās nozarēs. Nav mūsu uzdevums šajā vietā sīki iztirzāt strādnieku stāvokli mūsu zemē (tas varētu būt speciāla apcerējuma uzdevums), bet taču gan dažos vārdos aizrādīsim, ko veikusi Latvijas sociālā likumdošana. Mūsu strādniekiem ar likumu garantēta astoņu stundu darba diena, un ja viņš strādā ilgāk, tad jāmaksā par virsstundām, no 50—100% no algas. Tik augsta virsstundu atlīdzība nav nevienā valstī. Svarīgs ir likuma noteikums par divnedēļu atvaļinājumu, maksājot algu. Šo tiesību bauda visi algotie darbinieki, mājkalpotājus ieskaitot. Arī šādu atvaļinājumu citās valstīs nav, un Vācijā patlaban tikai sāk šo jautājumu risināt. Ļoti plaši ir noteikumi par strādnieces-mātes aizsardzību. Aizliegts sievieti nodarbināt 4 nedēļas pirms un 8 nedēļas pēc dzemdībām. Plaša ir algoto darbinieku aizsardzība slimības un nelaimes gadījumos, kas aptveŗ pat laukstrādniekus, pie kam slimo kases tagad faktiski ir valdības iestādes, jo visās kasēs ir valdības iecelti pilnvarnieki. Tas nozīmē, ka valsts ar savu autoritāti sargā strādnieku apdrošināšanas nozari. Liels strādnieku panākums ir algu tarīfi, kas nosaka minimālās algas darba nozarē. Tarīfus jau ieved viena nozare pēc otras. Tāpat dienas kārtībā ir jautājums par strādnieku apdrošināšanu vecumā. Labi darbojas darba devēju un darba ņēmēju konfliktu atrisināšana, pie kam valdība stingri raugās, lai strādnieku alga nebūtu apdraudēta un lai nebūtu ļaunāki padarīti viņu darba apstākļi. Neatsveŗams ir darbs, ko strādnieku labā veic Darba kamera. Vispirms kamera ir klāt pie visu likumu izstrādāšanas, bet bez tam viņa ir izveidojusi ļoti plašu un tiešām satura bagātu strādnieku pašdarbību kultūras, sporta, pašpalīdzības u. c. laukos. Tiek rīkotas strādnieku ekskursijas, ierīkoti ēdienu nami (Rīgā šajos namos izsniedz apm. 6500 pusdienas, bet tas ir tikai sākums). Nav tādas nozares, kur kamera strādniekiem nebūtu palīdzīga. Un atbilde no strādnieku puses ir tā, ka Darba kamerai padotajās arodbiedrībās patlaban ir apvienoti 66.000 Latvijas strādnieki (pag. gadā 50.000), t. i. vismaz desmit reizes vairāk, nekā sociālistu arodbiedrībās partiju laikos. Tā ir tik pārliecinoša atbilde, ka vēl citu atbildi no mūsu strādniekiem nav ko gaidīt: viņi ir apliecinājuši savu uzticību vienotai, nacionālai Latvijai. Šo uzticību vēl ciešāku kals Valsts Prezidenta ļoti pārliecinošie vēstījumi šogad strādnieku svētkos. Prezidents uzsvēra: «Mēs neesam piekopuši un nepiekopsim ne tā sauktā kreisā, ne tā sauktā labā spārna politīku. Viens likums visiem, vienas tiesības visiem un viena taisnība visiem, bez šķiŗošanas pēc mantas vai stāvokļa, vai piederības pie vienas vai otras grupas un organizācijas agrākos laikos un arī tagad. Ir laiks pienācis, kad mēs ejam savās atziņās uz priekšu. Tikai tad mēs varē-

sim tautas vienības ideju padarīt par politisku patiesību, padarīt to par nesatricināmu patiesību un spēku, kas izturēs un pastāvēs arī visās vētrās un negaisos, ja mēs būsim patiesi visi vienlīdzīgi likuma, tiesību un taisnības priekšā. Šī cīņa nekad neaprims un neapstāsies, kamēr ar šo ideju nebūs iekarota mūsu tauta, iekaroti viņas vadītāji un pavēlētāji visos laikos.»

Šis Valsts Prezidenta vēstījums nevien strādniekiem, bet visai mūsu tautai dod jaunu un pārliecības spēka pilnu ticības apliecinājumu patiesai, īstenai tautas vienības idejai kā latviešu tautas attīstības un dzīvības nodrošinātājai. Tas ir trešo strādnieku svētku lielais ieguvums, kas visam mūsu darbam atkal un atkal no jauna dod dziļu jēgu un stipru paļāvību likumam, tiesībām un taisnībai.

Kaŗa ministrs pie Andrēja Pumpura kapa.

Ievērojamā latviešu dzejnieka Andrēja Pumpura nāves dienas atcerei šogad bija sevišķi atzīmējams raksturs. Šogad pagāja 35 gadi kopš Pumpura nāves (viņš dzimis 1841. gada 22. septembrī, miris 1902. gada 6. jūlijā). Un pirmo reiz šogad lielā dzejnieka atcerē piedalījās armijas un Lāčplēšu biedrības pārstāvji ar īpašu Kaŗa ministra pavēli. Jo Andrējs Pumpurs taču ir tik tuvs taisni armijas garam, sevišķi tam garam, kādu mūsu armijā iedēstījis Latvijas armijas virspavēlnieks un tagadējais Kaŗa ministrs ģenerālis Jānis Balodis, šīs latviskās skaidrības, vienkāršības, patiesības un nekā neprasošās uzupurēšanās sevī nesējs, kurš ar savām īpašībām tā prata vadīt mūsu armiju brīvības cīņu laikā, kā to nebūtu spējis neviens cits, līdzīgi, kā frančiem bija gudrais, enerģiskais, neatlaidīgais un uzvaras gribā nesatricināmais maršals Fošs, bez kuŗa varbūt Sabiedrotās lielvalstis nemaz nebūtu pasaules kaŗā uzvarējušas. Ģenerālim Balodim ir vēl sevišķas attiecības ar Andrēju Pumpuru, jo Pumpurs jaunībā uz mūsu ģenerāli atstājis paliekāmas, neizdzēšamas pēdas, kādreiz, kad ģenerālis, Viļņas kaŗaskolas audzēknis būdams, braukdams uz māju, Daugavpilī saticies ar Pumpuru. Dzejnieks tad teicis jaunajam junkuram (un līdzi vēl citiem latviešu junkuriem) vārdus, kas ģenerāli vadījuši visu mūžu: «Lai ietu jūs kurp iedami un būtu kur būdami, nekad neaizmirstiet domāt par savu Tēvzemi.» Šīs personīgās simpatijas un atmiņas savijušās kopā ar katra latvieša atzinību un pateicību dzejniekam Pumpuram, kuŗam, tāpat, kā Auseklim, bijusi sevišķa spēja iejusties mūsu tautas liktеņos. Šī iejušanās senajās cīņās radījušas Lāčplēša tēlu, par kuŗu domādams dzejnieks garā saskatījis arī brīvo Latviju («Imanta nevaid miris»), laikus, kas sauks Imantu mosties no dusas Zilajā kalnā.

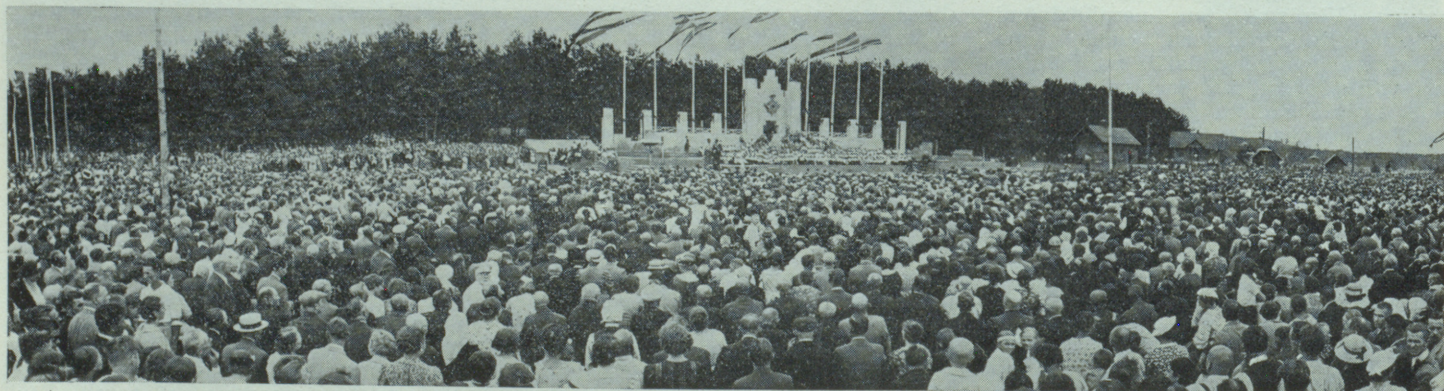
Šī skaistā, cildenā ceremonija, protams, turpmāk atkārtosies ikgadus, lai mūžam neizgaistu Andrēja Pumpura piemiņa mūsu tautā, bet sevišķi mūsu Tēvzemes sargos. Tāda ceremonija ir ļoti svarīga vēl arī tajā ziņā, ka armijas, un arī jaunatnes, audzināšanā ienes pavisam jaunus un ļoti vērtīguis momentus: līdzās tiešai militārai apmācībai mācīties dziļāk ieskatīties visā mūsu tautas likteņu kompleksā, kādu iespēju dod tuvums latviešu tautas lielajiem gariem.

Lielu, vēsturisku darbu atceroties.

Šo darbu ir veikusi kāda avīze, kas iznāca pirms 75 gadiem, 1862. gadā, kad Krišjānim Valdemāram izdevās latviešu modināšanas labā izlietot krievu slavofiļu iespaidu pie valdības aprindām un šo slavofiļu greizo skatīšanos uz Baltijas muižniecības visai redzamo iespaidu Krievijā. Šī avīze ir slavenās «Pēterburgas Avīzes», kuras nodibināja Krišjānis Valdemārs un rediģēja Juris Alunāns, bet pēc viņa nāves Krišjānis Barons. Ja iedomājamies apstākļus mūsu zemē pirms septiņdesmit pieciem gadiem, kad Baltijas muižniecības vara bija nesadragāti stipra, kad muižniecībai kalpoja visas iestādes mūsu zemē, arī baznīca, resp. vācu mācītāji, tad varam apbrīnot šo tautiskās atmodas visu tālredzību un drosmi. Tālredzību, ka ir iespējams un ka ir vērts iesākt latviešu tiesību cīņu, un drosmi šo cīņu uzņemties. Jo «Pēterburgas Avīžu» cīņa bija skaudra un nepārprotami skaidrs bija viņu ceļš. Šī avīze vispirms par savu uzdevumu uzskatīja «pacelt latviešu inteliģenci» un tad cīnīties dēļ saimnieciskās varas, t. i. tikt pie turības, kur «Pēterburgas Avīzēm» bija jāiztur asa cīņa pret vācu mācītājiem, jo vācu muižniecībai paklausīgā baznīcas vadība sludināja, ka «katram cilvēkam jāpaliek tādā kārtā, kādā Dievs viņu iestādījis», ka laicīgās mantas krāšana cilvēku pavedina uz greiziem ceļiem, jo — «skataities uz putniem laukā, ne tie sēj, ne tie pļauj, un tomēr sakrāj šķūņos». Šai viltus mācībai «Pēterburgas Avīzes» atbildēja, ka «laicīgā manta mūs ne no Dieva, ne Dieva mīlestības nenoved, bet tā mums visu to dod rokās, ar ko mēs varam viņa prātu piepildīt un izdarīt.» Jo «nabadzīga tauta ir tumša tauta», mācīja latviešus «Pēterburgas Avīzes». Tā tad atbrīvot latviešu tautas domāšanu no viltīgajiem vācu mācītājiem, kuŗi Dieva vārdus un savu garīdznieka autoritāti izmantoja vācu muižniecības varas stiprināšanai, to pūlēdamies panākt ar latviešu turēšanu garīgā tumsā. Tikt ārā no šīs tumsas bija «Pēterburgas Avīžu» vispirmās rūpes, kuŗam tad lai sekotu tautas turība, kā stiprais pamats tautas pacelšanai arī augstāk kultūrā. Tādēļ blakus cīņas rakstiem «Pēterburgas Avīzes» sniedza daudzus vispāri pamācošus rakstus par lauksaimniecības kultūras celšanu, par dabas parādībām, par citu zemju notikumiem, tos ļoti asprātīgi salīdzinot ar apstākļiem mūsu zemē vai arī ziņas pasniedzot tā, ka šie salīdzinājumi nāk paši no sevis.

Kad citās zemēs jau bija visai augsta tautu kultūra, mēs vēl bijām muižu klaušinieki. Bet tautiskās atmodas laiks, un tam līdzi «Pēterburgas Avīzes» kā šī laikmeta ideoloģijas paudējas, parāva mūsu tautu par veselu gadsimteni uz priekšu, un varēja sākties arī latviešu kultūras augšana, kuŗa tad vairs neapstājās, līdz tagad atkal, otrā lielā tautiskās atmodas laikā, pēc 1934. gada 15. maija, esam iegājuši nepiedzīvoti plašā kultūras celšanā, ne vienā vien nozarē jau būdami paraugs dažai labai vecajai valstij.

Visos lielos laikmetos, kad mūsu tautas likteņi pagriežas uz augšu, rodas gari, kuŗi tad runā līdz galam par tautas tiesībām un nacionāliem mērķiem, jo viņi tikai tad sajūtas savu uzdevumu izpildījuši, ja ir, nekā neslēpdami, izteikuši visu, kas tautai sāpējis un kā viņa ilgojas. Tā bija tautiskās atmodas laikā, tā bija brīvības cīņu laikā. Tādēļ «Pēterburgas Avīžu» piemiņa mūsu tautā mūžam neizgaisīs, bet dzīvos kā dižens paraugs paaudžu paaudzēm.

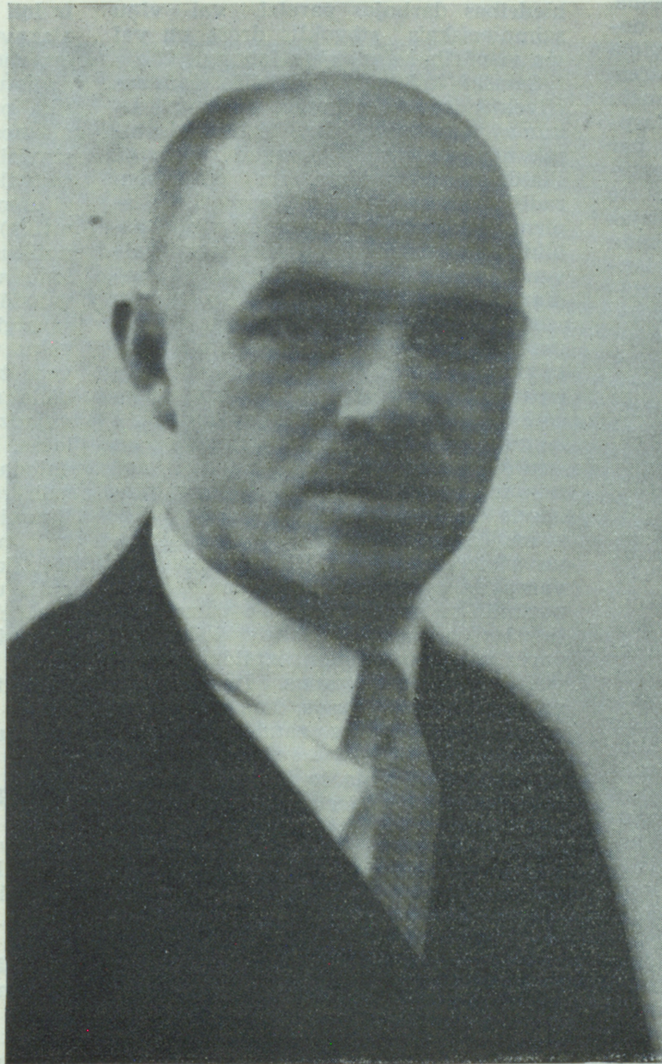
Trešo strādnieku svētku kopaina.

Tautas labklājības ministri Vl. Rubuli pieminot.

26. jūnijā no šīs zemes aizgāja Tautas labklājības ministrs Vladislavs Rubuls, tikko 50 gadus vecs, tā tad pašā spēka briedumā. Ar Rubuļa nāvi mēs zaudējām sirdsapzinīgu, klusu un nopietnu sava darba strādnieku, ļoti simpatisku cilvēku. Visās ilgajās cīņās par latviešu tautas apvienošanu vienā nācijā, Rubuls, kopā ar nelaiķi Franci Trasunu, bija gaišs tilts starp Latgali un pārējām Latvijas daļām. Dziļi saprazdams apvienotās tautas spēku un svaru un savas dzimtenes, Latgales, zelšanu, domādams iespējamu vienīgi kopā ar citām latviešu ciltīm, nelaiķis savu mūžu veltīja vispirms Latgales atmodināšanai līdz latviskai pašapziņai, un tad apvienotas nācijas radīšanai. Beidzis studijas, un jau students būdams, viņš nododas nepārtrauktam sabiedriskam darbam kā avīžnieks, kā biedrību un vēlāk kā politisks darbinieks, līdz, valstij nodibinoties, viņš paliek par vienu no redzamākiem Latvijas valsts vadošiem darbiniekiem. Kopš 1926. gada līdz pat nāves dienai viņš nepārtraukti bija tautas labklājības ministrs, kāds darbs tik labi saskan ar viņa humāno, saprotošo un līdzjūtīgo dabu. Pirms tam viņš arī laikiem bija tautas labklājības ministrs, kā arī izpildīja citus valsts amatus. Atdodams savu talantu tautas apvienošanai, nelaiķis arī pēc 1934. gada 15 maija, saprotams, palika savā amatā un bija viens no dedzīgākiem atjaunotās Latvijas aizstāvjiem, sevišķi Latgalē nepiekusis viņš atgādināja, ka vienotā Latvija cels Latgali labklājībā un garīgā spēkā.

Grūti būs atrast Rubuļa vietā tikpat gaišu, simpatisku un nenogurstoši darbīgu valstsvīru, bet sevišķi sāpīgs šis zaudējums ir Latgalei, par kuŗu viņš nepiekusis gādāja un rūpējās. Sevišķi par latgaliešu zemniekiem un par jaunatni. Sevišķi sāpīgs ir šis zaudējums tādēļ, ka viņš aizgājis tik samērā vēl jauns būdams, kad tikdaudz vēl viņš varēja labu darbu padarīt.

Nelaiķis dzimis 1887. gada 24. decembrī 10 bērniem svētītā Antona un Marijas Rubuļu ģimenē. Skolas gaitas viņš iesāk 1897. gadā Rēzeknē, tad Pēterpils katoļu seminārā, bet no turienes pāriet uz Pēterpils, tad Maskavas un beidzot Haŗkovas ūniversitātes medicīnas fakultāti un beidzis šīs fakultātes farmācijas nodaļu ar provizora grādu. Viņa sabiedriskā darbība iesākas ar 1907. gadu, kad Pēterpilī viņu ievēl latviešu mūzikāliskās biedrības valdē, pēc kam viņš sāk darboties arī strādnieku palīdzības biedrībā, tad jaunatnes un studentu organizācijās. Žurnālistikai viņš nododas sākot ar 1908. gadu, kad viņa raksti parādās Skrindas vadītā «Dryvā» (ar pseudonīmu O. Bryuvers). Un pēc tam viņa sabiedriskā darbība vairs neatslābst, sevišķi rosīga kļūdama pasaules kaŗa laikā bēgļu komitejā, Nacionālā padomē, Latgales zemes padomē, pēc kam tad sākās darbība valsts likumdošanas un valsts vadības iestādēs, līdz viņa darbu tik pāragri pārtrauca nāve.

Tautas labklājības ministrs Vl. Rubuls (1887.—1937. g.).

Armija — tautisko tradiciju kopēja.

Ja ar kaŗa ministra ģen. J. Baloža iesākto paradumu Lāčplēšiem un armijas augstākai vadībai ikgadus 6. jūlijā ierasties pie Andreja Pumpura kapa un pieminēt lielo dzejnieku, ja ar šo ieradumu, kam lemts būs izaugt par skaistu tradiciju, ģenerālis grib mācīt kaŗavīrus, (un arī jauno paaudzi, — nākošos kaŗavīrus) līdzās tiešai militārai apmācībai prast ielūkoties arī tautas liktenņu visā kopīgā kompleksā, kādu iespēju dod atrašanās mūsu tautas lielo garu tuvumā, tad ar ģenerāļa Baloža ierosinājumu — armijas daļām būt darbīgām senlatvisko Jāņu svētku svinēšanā— viņš grib kaŗavīrus un jaunatni pievest pie pašiem tautas gara, tautas dvēseles visdziļākiem avotiem, no kuŗiem izplūst mūsu domas, jūtas, atziņas un griba. Tā daudzinātā armija nekad nebūs mēchaniski pavēli izpildošs bars, bet tie būs apzinīgi savas Tēvzemes sargi, kas, briesmās būdami, paši pratīs atrast ceļu un izeju, ja nelaime tos arī būtu noskīrusi no viņu vadoņiem. Tikai tāda armija ir uzvaras spējīga. Ģenerālis Balodis, pats būdams pilnskanīgs, ļoti vispusīgs cilvēks, arī savus kaŗavīrus grib redzēt izaugam par apzinīgiem, savus uzdevumus patstāvīgi veikt spējīgiem Tēvzemes sargiem, kuŗi arī īsti labi zina un saprot, kādēļ viņi atrodas Tēvijas sargu rindās. To zināt un saprast viņus būs mācījusi tā audzināšana, kādu ģen. Balodis ieved mūsu armijā. Un šajā audzināšanā ietilpst savas tautas vēstures pazīšana, tautas tradiciju, ticējumu un nākotnes sapņu zināšana, tautas lielo garu tuvums, Tēvzemes dabas pazīšana un spēja orientēties cilvēku attiecībās pret tautu, pret valsti un pašiem cilvēkiem savā starpā.

Šo audzināšanas ceļu iedams, ģen. Balodis ierosinājis visās armijas daļās svinēt Jāņu dienu ar līgo dziesmām un dažādiem sarīkojumiem (brīvdabas uzvedumiem mākslinieku - režisoru vadībā, armijas vienību savstarpēja aplīgošana, pazobojoties par «vārīgām» vietiņām kaimiņu darbā vai dzīvē u.tml.).

Ļoti svarīgs ir pie tam iesāktais ieradums Jāņus svinēt kaŗavīriem kopā ar tautu, jo šī armijas un tautas par tradiciju kļuvusē sadraudzība tad izvēršas par neatsveŗami svarīgu un vērtīgu faktoru armijas aizsardzības spēju stiprināšanā (tad kaŗavīrs organiski vienmēr sajutīs, ko viņš aizsargā kaujas laukā, vai kas viņam jāsargā, kad viņš apmācās kaŗa mākslā.). Tāpat arī tauta tad vienmēr būs vairāk spējīga uzņemties upuŗus savu apbruņoto dēlu, brāļu un tēvu labā. Sen jau pagājis tas laiks, kad armija bija slēgta kasta, kuŗu apzināti turēja tālu nost no tautas dzīves. Krievu armija tad arī 1917. gadā pierādīja, kādas tam sekas. Tāpat pasaules kaŗā uzvarēja franču un angļu armijas, kas bija audzinātas šajā humānākā garā.

Līdzvērtīgus panākumus dod arī mūsu zinātnieku aicināšana armijas audzināšanas darbā. Viņu lekcijas par mūsu vēsturi, par sociāliem un valsts

jautājumiem, par morāles problēmām karavīrus padara atziņu bagātākus un viņi mācās savu augsto Tēvzemes aizsardzības pienākumu saprast nevis kā mēchanisku «kaŗa klausību», bet kā savas zemes un savas tautas dzīvības un nākotnes sargāšanu un nodrošināšanu. Nemaz nerunājot par to, ka tāda audzināšana pašu kaŗa dienestu tīri cilvēcīgi dara pilnvērtīgāku, patīkamāku un tādēļ arī vieglāku.

Kopdarbībai radīti jauni un droši pamati.

Ja kooperācijai grib piešķirt svarīgākus uzdevumus tautas saimniecībā, nekā tas bija līdz šim, ja daudzās nozarēs grib panākt, lai privāto vietā stātos uz tautas pašdarbības pamatiem strādājošā kooperācija, lai izskaustu daudzreiz gluži nevajadzīgos starpniekus, kas ražotājam dos vairāk par viņa ražoto preci, bet pircējs — patērētājs varēs to lētāk nopirkt, lai to panāktu, tad ir nepieciešami vajadzīgs, lai kooperācijai nebūtu kādu nejaušību sekas, bet lai tā būtu plānveidīgi organizēta saimnieciska darbība, kuŗai bez tam vēl, blakus peļņas interesēm, būtu arī vispārīgi, valsts un nācijas interešu labā domāti uzdevumi, kā, piemēram, tas nosacīts ministru kabineta apstiprinātos patērētāju biedrību normālstatūtos: «Audzina biedrus apvienotai pašdarbībai, pašpalīdzībai un pašpārvaldībai, sekmējot viņu pavarda, mājas, sētas un uzņēmumu uzturēšanu un nostiprināšanu, ar to radot drošu dzīves pamatu ģimenei un dzimtai». Privātam veikalniekam nekad nevar uzlikt tādus pienākumus, ne arī viņš pēc sava darbības rakstura var tādus veikt, tā kā kooperācijai šajā ziņā paredzama ļoti plaša un vērtīga darbība, kuŗas uzdevums pāraudzināt mūsu saimnieciskās dzīves un mūsu tautas darba tikumus. Šo plānveidību tad nu rada jaunais likums par kopdarbības sabiedrībām, «kuŗa sekas būs visas mūsu kopdarbības reorganizācija tādā nolūkā, lai mēs beidzot tiktu pie īstajiem kopdarbības labumiem, lai kopdarbības ideja nostātos arī mūsu priekšā un atnāktu arī mūsu vidū savā īstajā gaismā, īstajā būtībā un nozīmē, bez kaut kādiem blakus nolūkiem un blakus iespaidiem, un lai visi, kas te dalību ņem, arī gūst labumus», kā par jauno likumu sacīja šī likuma ierosinātājs un arī faktiskais izstrādātājs Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis savā runā strādnieku svētkos š. g. 25. jūlijā.

Vispirms likums grib nodibināt kopdarbības sabiedrību un uzņēmumu vadībā saimniecisku lietpratību un vadītāju godīgumu, kā arī daudz lielāku atbildību, kādēļ kopdarbības sabiedrību amatos nevar vēlēt personas, kas sodītas, kas atrodas izmeklēšanā vai zem tiesas, kas nekārto savas saistības sabiedrībā, kas vispāri kļūst maksātnespējīgas un kam radniecības saites ar citiem pārvaldes orgānu locekļiem un sabiedrības pieņemtiem darbiniekiem traucē kārtīgu darbu sabiedrībā.

Tāpat kopdarbības sabiedrības vairs nevarēs dibināt bez kāda plāna un sistēmas, bet būs vajadzīga Lauksaimniecības kameras atsauksme, uz kuŗas pamata tad zemkopības vai finanču ministrs piekritīs vai nepiekritīs dibināšanai, atkarībā no tam, vai sabiedrībai ir nepieciešamais biedru skaits un līdzekļi un vai attiecīgā iecirknī ir iespējama sabiedrības ražīga darbība. Tāpat turpmāk nevarēs paijas iemaksāt ar vekseļiem vai tās ieskaitīt biedru parādu rēķinā. Katram biedrim būs jāiemaksā skaidra nauda.

Arī sabiedrību revīzija būs daudz dziļāka un plašāka, revidējot sabiedrību darbību nevien no likuma izpildīšanas un pareizas grāmatvedības viedokļa, bet arī pēc būtības, vai sabiedrības darbojas pareizi, vai viņu saimnieciskais stāvoklis drošs un vai tās vispārībai dod kādu labumu.

Sevišķi krājkases līdz šim daudzus cilvēkus iedzina nelaimē, un jaunā likuma noteikumi taisni te bija visvairāk nepieciešami. Un tagad vajadzīgā skaidrība reiz ir dota un krājkasēm radīti pavisam jauni pamati. Vispirms atkrīt biedru desmitkārtīgā atbildība, tad aizdevumus izsniegs galvenokārt pret parāda zīmēm, tā kā samazināsies vekseļu plūdi. Aizdevumu varēs piedzīt atpakaļ arī pirms termiņa, ja aizdevums netiks izlietots noteiktam mērķim, vai ja parādnieks izpārdod savu mantu vai tā nolikta izsolē. Krājgrāmatiņas un noguldījumu zīmes turpmāk derēs kā līgumu un citu darījumu nodrošinājums, kāds noteikums ir ļoti svarīgs, jo noguldītā nauda varēs palikt nekustināta. Vēl svarīgāks ir noteikums, ka krāj-aizdevu sabiedrībās noguldījumus garantē valsts uz sevišķa likuma pamata, kas nozīmē, ka nauda turpmāk vairs netieksies uz valsts naudas iestādēm, bet varēs palikt uz vietām, izpildot tur savus svarīgos uzdevumus. Ir paredzēts arī kopdarbības fonds, no nelaimes gadījumiem radušos zaudējumu atlīdzināšanai.

Valsts Prezidents šo likumu nosauca par kopdarbības dzelzs un tērauda likumu, un savas skaidrības ziņā tas pilnā mērā arī attaisno šo nosaukumu. Bet tādam tam jātop arī savā dzīvē izvešanas gaitā, jo tikai tad kopdarbība kļūst svarīgs faktors mūsu tautas un zināmā mērā arī valsts saimniecībā, kā arī vispāri latviešu nacionālās politikas sistēmā, kur tautas pašdarbībai paredzēta sevišķi redzama, ievērojama vieta.

Lai radītu skaidrību latviešu valodas rakstībā,

ministru kabinets pieņēmis likumu par latviešu valodas pareizrakstības jautājumu kārtošanu, nosakot, ka «visās skolās un valsts un pašvaldības iestādēs lietojama viena pareizrakstība», kādas noteikšanai, kā arī dažādu valodas jautājumu kārtošanai pie Izglītības ministrijas pastāv pareizrakstības komisija ar izglītības ministru kā priekšsēdētāju un pārstāvjiem no Iekšlietu un Sabiedrisko lietu ministrijām, Valsts kancelejas, 3 izglītības ministra uzaicinātiem speciālistiem - valodniekiem, tad vēl pārstāvjiem no Latvijas ūniversitātes, vidusskolu skolotājiem, pamatskolu skolotājiem, latviešu valodas krātuves pārziņa un viena Latvijas preses biedrības pārstāvja. Šī komisija jau sastādīta un sanākusi arī uz savu pirmo sēdi. Komisijas atzinumus apstiprinās ministru kabinets, nosakot, kad pareizrakstības un valodas pārveidojumi stājas spēkā.

Šis likums skaŗ vienu no sāpīgākiem mūsu kultūras jautājumiem, jo ar mūsu valodu pēdējos gados notiek neiespējamas lietas. Ir pats par sevi saprotams, ka mūsu valodai jāaug, ka jārada terminoloģija visās zinātnes nozarēs, ka jārada likumība un noteiktība valodas lietošanā. Bet mēs bijām aizgājuši pārāk tālu, tik tālu, ka par valodas reformējumiem jau sāk klīst bezgala daudzas anekdotes un tā lieta iegūst puslīdz komisku raksturu, kas ir ļoti nožēlojami, jo var zināmā mērā aizkavēt valodas dabīgo attīstību. Viss tas radās tādēļ, ka dažu valodas speciālistu-zinātnieku meklējumi tūdaļ tika padarīti par likumu un šie likumi nosacīti tik stingri, ka likumu stingrība radīja visai pārprotamu mūsu valodas vārdu izrunu šo vārdu locījumos (daudzinātais daudzskaitļa ģenitīvs). Tāpat vienpusīga aizraušanās notikusi ar svešvārdu, sevišķi senvalodu vārdu izrunu un rakstību mūsu valodā, kas latviešu valodu nevajadzīgi sarežģīja, dažkārt darīja nedaiļskanīgāku un attālināja mūsu izrunu no veco tautu likumības šo vārdu izrunā, kāda attālināšanās mums nemaz nav vajadzīga, gluži otrādi, tā pat nav vēlama. Ne velti visi rakstnieki, šie īstie valodas radītāji (bet pie mums valodu grib radīt gramatiķi ar mēchaniskiem likumiem) vai vienbalsīgi sāk atzīt, ka neviens vairs īsti pareizi neprot latviski rakstīt. Bet tas taču ir nenormāls un neiespējams stāvoklis. To visu, acīmredzot, arī ņēmusi vērā valdība, izdodot še minēto likumu un nosakot kārtību, kā panākt skaidrību un noteiktību latviešu valodas pareizrakstības un dažos valodas jaunradīšanas jautājumos.

Lauksaimnieka labā.

1. Rūpējoties par lauksaimnieku darba atvieglošanu, valdība ir piegriezusi vērību lauksaimnieku darba ratiem, kuŗi ar maziem pārveidojumiem latviešu zemkopim kalpo jau 400—700 gadus. Lielu laika patēriņu prasa dažādi transporta darbi kā pašā saimniecībā, tā ārpus tās. Tādēļ zemkopības ministrs uzdeva lauksaimniecības darbu pētīšanas institūtam Lielplatonē izpētīt un izveidot jaunas konstrukcijas lauksaimnieku darba ratus. Speciālisti tad arī izstrādājuši lauku ratu ūniversāltipu, kas pa daļai jau izmēģināti. Tagad nu Zemkopības ministrija grib šo ratu noderīgumu izmēģināt vairākās saimniecībās, lai no lietotāju atsauksmēm taisītu savu slēdzienu. Lauksaimnieki, kas grib šos ratus iegūt, lai griežas Zemkopības ministrijā. Ja te izdosies panākt uzlabojumus, tas būs ievērojams atvieglojums, ko technika sniegs zemkopjiem.

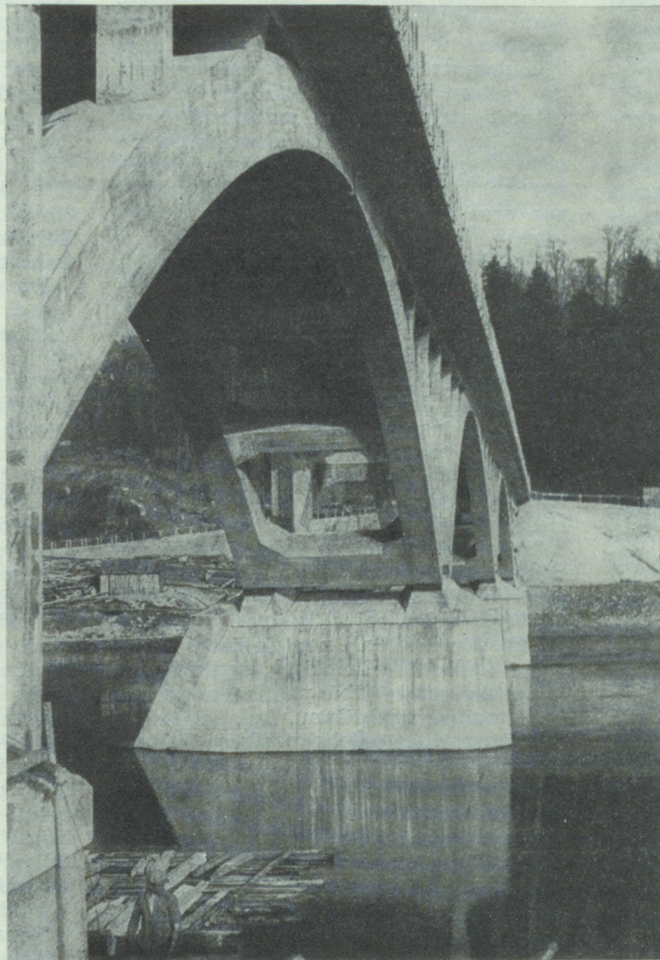
2. Atbalstot lauku būvniecību, valsts, pēc Zemkopības departamenta datiem, līdz 1937. gada 1. aprīlim lauku būvniecībai izsniegusi 22 milj. kub. metru būvkoku, par 38 milj. ls, bet kuŗu tirgus vērtība bijusi 122 milj. ls, tā tad valsts atbalsts sasniedz 84 milj. ls. No 1936. g. līdz 1937. g. 1. aprīlim lauku būvniecības vajadzībām izsniegti 14 milj. ķieģeļu ar valsts piemaksu 202.000 ls, 1,8 milj. mākslīgā šīfeŗa

plāksnes ar 16.000 ls piemaksu. Cementa cenu izlīdzināšanai izsniegts pabalsts 120.000 ls. Ugunsdrošas būvniecības veicināšanai kā neatmaksājamu pabalstu, un cementu izsniegusi par 500.000 ls. Zemes banka par uzceltām ugunsdrošām būvēm 15.600 saimniecībām aizdevusi 7,4 milj. ls. Kaŗā nopostītām saimniecībām ēku atjaunošanai izsniegti pabalsti 11.663 saimniecībām 1,9 milj. ls. Jaunsaimniecībām un viensētām, kas iedalītas uz nekultivētas zemes, neatmaksājams pabalsts ēku celšanai 14.300 saimniecībām izsniegts 3,6 milj. ls. Latvijas pastāvēšanas laikā ar lielo valsts pabalstu lauksaimnieki varējuši no jauna uzbūvēt vai atjaunot 456.000 koka, 404.000 jauktas un 53.400 ugunsdrošas ēkas. Visu šo ēku vērtība pārsniedz 700 miljonus latu. Iedomāsimies tikai, kāds būtu lauksaimnieku stāvoklis ja nebūtu šo valsts pabalstu, kā tas bija senos atkarības laikos, kad mūsu lauksaimniekiem svešā valsts vara nedeva itnekā.

3. Lauksaimniecības kamera sekmē lauku labierīcību izveidošanos un izsniedz pabalstus tiem lauksaimniekiem, kas pēc š. g. 1. aprīļa ierīko ūdensvadus, ūdens sūkņus, tvertnes, izlietnes, u. c. labierīcības. Tāpat labierīcību nodaļa, pēc pag. gada parauga, sākusi jaunu mašīnu, darba rīku un lauku labierīcību demonstrēšanu, trijos smagos automobiļos mašīnu un labierīcību komplektus pārvadājot no pagasta uz pagastu. Viens komplekts darbojas Rēzeknes apriņķī, otrs Vidzemes vidienā un malienā, trešais — rietumu Zemgalē un Kurzemē. Šis ir nesen kā iesākts pasākums, bet viņa nozīme ir milzīga, ja skatāmies kādu laiku uz priekšu.

4. Patlaban visā Latvijā notiek Lauksaimniecības kameras vietējo biedrību dibināšana. Jaunās biedrības notur savas pilnās biedru sapulces un ievēl pārvaldes organus. Kad visā zemē šī biedrību dibināšana būs pabeigta, tad varēs sākties lauku ļaužu pašdarbība jaunajās biedrībās, kuŗu uzdevumus nosaka likums par Lauksaimniecības kameru, kā arī pati kamera nāks ar vienmēr jauniem ierosinājumiem biedrību darbības izveidošanai. Šajās biedrībās tad varēs attīstīties un izvirzīties arī spējīgākie pagastu darbinieki, lai no biedrību darbības viņi ar laiku varētu uzņemties arī plašākus pienākumus apgabala vai visas valsts apmēros.

5. Ļoti svarīgs palīgs lauksaimnieka darbā var kļūt mašīna, par kuŗu Zemkopības ministrijai pag. gada rudenī deva norādījumus Valsts Prezidents. Tā ir mēslu ārdāmā mašīna, kuŗa atvietotu daudzas cilvēku rokas. Zemkopības ministrija stājās sakaros ar lauksaimniecības mašīnu fabriku «Metalists», un tagad, pēc pārbaudījumiem un izmēģinājumiem, jaunā mašīna atzīta par derīgu un fabrika sāks tās ražošanu vairumā. Mašīnas būs divējādas: vienam zirgam velkama un vienam vīram vadāma un otra — diviem zirgiem velkama un vienam vīram vadāma. Tā tad daudzās saimniecības turpmāk mēslu ārdīšanā varēs ietaupīt galvenā kārtā sieviešu darba spēku. Mašīna piemērota arī siena un āboliņa ārdīšanai, kas viņas nozīmi dara vēl svarīgāku.

Jaunais Siguldas tilts.

6. Valsts vadība grib lauksaimniekiem dot arī morālisku gandarījumu un tādēļ š. g. 22. jūlijā ministru kabinets pieņēma likumu par zemtuŗu apbalvošanu. Pati valdība likumu motivē tā: «Lai izceltu un goda vietā nostādītu zemtuŗa sētu un ģimeni kā mūžīgās Latvijas neizsīkstošos spēka avotus, zemkopības ministrs katru gadu apbalvo labākos zemtuŗus: Vidzemē 8, Latgalē 8, Zemgalē 5 un Kurzemē 5. Labākos zemtuŗus Lauksaimniecības kamerai pieteic vietējās lauksaimniecības biedrības, pieteikumus katru gadu iesniedz līdz 1. augustam. Ļoti skaisti likums formulē to, kas ir labs zemturis, un proti: kas audzina savus bērnus lauku dzīvei un patriotiskā garā; kas nodarbina tikai vietējos strādniekus un dzīvo ar tiem saticīgi; kas dzīvo savas saimniecības ienākumu robežās; kas kārtīgi pilda savus pienākumus pret valsti un pašvaldību; kas piedalās vietējos kopējos pasākumos; kas savu saimniecību tā vada, ka tā noder par paraugu plašākai apkārtnei. Apbalvojums: īpašs diploms un goda balva līdz 500 ls vērtībā.

Neviens darbs tā nav jāapbalvo, kā lauksaimnieka darbs, kuŗš atkarīgs no simtām varbūtībām un tādēļ prasa lielu izturību, neatlaidību, uzupurēšanos un pieķeršanos zemei, bez kuŗas mēs kā tauta nemaz nebūtu varējuši pastāvēt. Bez tam zemkopja darbs ir vientulīgs un savrūps, kas tāpat prasa lielu apņemšanos un apziņu, sevišķi tagadējā technikas brīnumu, pilsētu kultūras un daudzo pārsteigumu laikā. Tādēļ valsts vadība grib zemkopim dot šo morālisko gandarījumu.

Saimnieciskā dzīvē ievērojams uzplaukums.

Valsts statistiskās pārvaldes publicētie dati par š. g. 5 mēnešiem liecina par iepriecinošu uzplaukumu visās nozarēs.

Naudas apgrozība, salīdzinot ar 1936. gadu, augusi par 11 milj. latu. Latvijas bankas naudas zīmju nodrošinājums šogad maijā bijis 195%, tā tad visaugstākais, kāds jebkad līdz šim bijis. Noguldījumu Latvijas bankā 137,5 milj. ls vai 31,3 milj. ls vairāk, kā pag. gadā. Arī lielākās privātās kreditiestādēs noguldījumi auguši, maijā sasniedzot 110 milj. ls vai 34,7 milj. ls vairāk, kā pag. gada maijā. Bilances visās komercbankās augušas, bet Latvijas Kreditbankas bilance gada laikā gandrīz divkāršojusies, augdama no 49 milj. ls līdz 82,1 milj. ls. Pasta krājkasē noguldījumu atlikums maijā 69,1 milj. ls vai par 13,5 milj. ls vairāk, kā pag. gadā. Noguldījumu pieaugums visās kreditiestādēs liecina vispirms par to, ka augusi tautas labklājība, ka ļaudīm ir pastāvīgs darbs un ka vairojies arī nodarbināto pilsoņu skaits, ar ko atbrīvojas tuvinieku līdzekļi, jo nav vairs jāpalīdz vai jāziedo savi ienākumi grūtībās esošu tuvinieku labā. Noguldījumu pieaugums bez tam liecina arī par ļaužu tikumu nostiprināšanos un visi mācās dzīvot stingrāk savu ienākumu robežās, domājot arī par nākotni, bet nedzīvojot tikai šodienai.

Tāpat augusi pasažieŗu kustība uz dzelzceļiem, preču pārvadājumi, dzelzceļu ieņēmumi.

Beidzot arī ārējās tirdzniecības bilance labvēlīga un apgrozījumi š. g. 5 mēnešos par 82,5 milj. ls pārsniedz pagājušā gada pirmo 5 mēnešu apgrozījumus.

T. Veicherts

Mēneša apskats

Spāņu jautājums joprojām vēl indē rietumu lielvalstu sadzīvi, dažbrīd radot šo valstu attiecībā nopietnus un asus saspīlējumus, kas vienu otru reizi pat devuši iemeslu nopietnām bažām par Eiropas mieru un viņu tautu turpmākiem likteņiem. Tiešām, šādus bīstamus satraukuma brīžus uzrādījis pēdējo divu mēnešu laika posms starptautiskajā dzīvē.

Kā zināms, tad maija mēn. beigās, pēc vācu bruņukuģa «Deutschland» bombardēšanas no sarkano spāņu lidotāju puses un pēc vācu raidītiem lielgabalu šāvieniem uz Almērijas ostu, vāci un itaļi paziņoja, ka viņi atteiksies no līdzdalības Londonas neitrālitātes komitejā un starptautiskās kontroles darbā, ja tie nebūs saņēmuši attiecīgās garantijas, ka uz priekšu līdzīgi uzbrukumi nenotiks pret viņu kuģiem, kuŗi izpilda starptautiskās pārraudzības dienesta uzdevumus. Nav šaubu, ka itaļu un vācu aiziešana no minētās kontroles radītu nopietnus starptautiskus sarežģījumus, atļaujot Romai un Berlīnei atklāti nostāties ģen. Franko pusē un paveŗot ceļu uz plašāka vēriena ārzemju iejaukšanos spāņu pilsoņu kaŗā un jukās. Sakarā ar visu to angļi un franči pielika daudz pūļu, lai atkal atgrieztu Vāciju un Italiju neitrālitātes komitejas saimē un viņas darbā. Beidzot, pēc attiecīgās vienošanās, kas jūnija mēn. vidū bija panākta starp Angliju, Franciju, Italiju un Vāciju, abām spāņu kaŗojošām pusēm jānozīmē un jāierāda īpašas drošības joslas kuģiem, kas Londonas neiejaukšanās komitejas uzdevumā izpilda starptautiskās kontroles pienākumus. Abām pretinieku nometnēm bez tam jāapsolās, ka viņas neuzbruks minētiem kuģiem, bet ja tas notiks, tad pašaizsardzības nolūkos kontroles tvaikoņiem ir tiesība šādu uzbrukumu atvairīt un uzbrucēju apšaudīt. Totiesu tālāka akcija ar sodekspedīcijas raksturu nav pieļaujama individuālai izvešanai, jo pēc attiecīgā uzbrukuma, minēto četru valstu valdības pārstāvjiem jāsanāk īpašā apspriedē, lai lemtu par kopējiem soļiem, kādi speŗami pret uzbrucēju pusi.

Neraugoties uz Padomju Krievijas un arī Valensijas valdības iebildumiem pret minēto plānu, tomēr šķita, ka sadarbība lielvalstu saimē atkal tiks atjaunota un ka starptautiskās kontroles darbs tagad ieies daudz reālākās un saskanīgākās sliedēs nekā līdz šim. Reizē ar to bija vērojams, ka Vācija sāk grozīt savu izturēšanos iepretim rietumiem un censās nopietni tuvināties Francijai un Anglijai. Tā, uz Parīzi jūnija vidū devās reichsvēra ģenerālštāba priekšnieks ģen. Beks un Berlīnes prese jau kļuva stipri mērena un saudzīga arī pret frančiem, vienu otru reizi pat mēģinādama ieskaidrot lasītājiem saprašanās nepieciešamību ar Parīzi. Tad, Vācijas ārlietu ministrs fon Neirāts pieteica vizīti Londonai, kam piešķīra visai lielu un tālejošu politisku nozīmi. No sarunām, kādas bija domātas vācu valstsvīram ar angļu ārlietu vadību, gaidīja nevien labvēlīgus atrisinājumus jautājumā par ārzemju brīvprātīgo atsaukšanu no spāņu kaŗa laukiem, bet arī to problēmu nokārtošanu, kas skaŗ Vakareiropas drošību un turienes valstu sadarbību.

Bet šo laimīgi un noteikti ievadīto tuvināšanās darbu drīz vien atkal izjauca un uz ilgāku laiku sagŗāva kļūmīgie notikumi Vidusjūŗa ūdeņos. Lieta tā, ka kādu nedēļu pirms Jāņiem, valensiešu torpēdas bija skārušas un ieskrambājušas vācu bruņukuģi «Leipzig». Vācijas valdība tūdaļ prasīja četru valstu, t. i. viņas, Francijas, Anglijas un Italijas kopēju demonstrāciju vai «sodekspedīciju» pret valensiešiem. Itaļi, protams, šo prasību atbalstīja, bet franči un angļi ieteica apstākļu sīku un objektīvu izmeklēšanu pirms minētās valstis uzsāk kaut kādus represijas soļus pret Valensiju. Tā kā vāci un itaļi nepielaida iespējamību apšaubīt «Leipzig» torpēdēšanas faktu un neatlaidībā pastāvēja uz savas prasības izpildīšanu, tad franču un angļu atturības dēļ tie paziņoja, ka atsakoties no turpmākas līdzdalības starptautiskās kontroles darbā. Līdz ar to atjaunojās Berlīnes un Romas preses uzbrukumi angļiem un frančiem, bet fon Neirāta projektētais brauciens uz Londonu tika piepēši un noteikti atsaukts.

Tā kā vispārējā miera labā starptautiskās kontroles darbs tomēr bija jāuztura un jāturpina, tad angļi ar frančiem paziņoja neiejaukšanās komitejā, ka visu Spānijas piekrastes pārraudzību uzņemās viņu flotes, uz kuŗu kuģiem varētu atrasties arī neitrālie novērotāji, kas strīdīgos gadījumos dotu savu bezpartejisko liecību par kontroles gaitu un norisi. Vāci un itaļi pret to cēla katēgoriskus iebildumus un nāca klajā ar saviem priekšlikumiem, kas ieteica atzīt abām spāņu naidīgām pusēm kaŗotāju tiesības, tad prasīja paturēt spēkā sauszemes robežu kontroli, bet turienes piekrastes pārraudzību — galīgi atcelt, t. i. atstāt viņu abu kaŗotāju pilnīgā pārziņā un rīcībā. Iepazīstoties ar šiem priekšlikumiem, Anglija, Francija u. c. valstis ieskatīja, ka vācu - itaļu tēzes neizejot ne uz ko citu, kā vienīgi uz ģen. Franko valdībai iespējami labvēlīga stāvokļa nodrošināšanu. Tā kā uz jūŗas nacionālistiem esot noteikts un izšķirošs pārsvars, tad viņiem arī būtu iespējams Spānijas piekrastes uzraudzību un blokādi izvest gandrīz simtprocentīgi, kurpretim attiecībā uz sauszemes robežu apstākļi esot pretēji, jo ģen. Franko vēl trūkstot tādu līdzekļu, kas varētu novest pie valensiešu pilnīgas un galīgas izolēšanas. Tādēļ arī vāci un itaļi cenšoties jūŗas kontroli likvidēt un uzturēt dzīvē tikai sauszemes pārraudzību, kas nāktu par labu vienīgi nacionālistiem. Šīs pretešķības vērā ņemot, Londonas neutrālitātes komitejas pilnsapulcei vajadzēja 9. jūlijā izšķirties vai nu par angļu - franču projektu vai atkal par vācu - itaļu priekšlikumiem.

Pēc diezgan asām un skarbām debātēm šī sēde tomēr nedeva nekādus noteiktus lēmumus, bet uz Holandes pārstāvja ieteikuma vienojās par to, ka Anglijas valdība izstrādā kompromisa priekšlikumus, kas izlīdzinātu un samierinātu abas augšminētās un pretējās tēzes. Tā kā gandrīz vienā un tai pašā laikā ar Vācijas un Italijas atteikšanos no līdzdalības jūŗas kontrolē arī Portugale pārtrauca savas sauszemes joslas pārraudzību pie Spānijas robežas, tad Francijas pārstāvis neiejaukšanās komitejā paziņoja, ka gadījumā, ja netiks atjaunota starptautiskā pārraudzība uz portugāļu-spāņu robežas, tad Francija nekavējoties atsauks kontroles inspektorus no spāņu-franču robežas Pirenejos. Vērā ņemot, ka Portugale nebija grozījusi savu izturēšanos, tad Francija deklarēja, ka sākot ar 13. jūliju uz franču-spāņu sauszemes starptautiskā kontrole ir pārtraukta un ka šis pārraudzības darbi uzdoti franču policijas un muitas iestādēm.

Beidzot, 16. jūlijā angļu valdība iesniedza neiejaukšanās komitejas kopsēdē savus kompromisa priekšlikumus, kuŗos ietverti šādi pamatprincipi. — Pirmkārt — līdzšinējā Spānijas piekrastes ūdeņu starptautiskā pārraudzība, ko veica četru lielvalstu karakuģi, atceļama un tās vietā spāņu ostās novietojami starptautiski novērotāji, kas neutrālitātes pārkāpšanas gadījumos sniegtu savus ziņojumus Londonas neiejaukšanās komitejai. Tad, atjaunojama Spānijas sauszemes robežu kontrole, kuŗai jāiestājās vienā un tai pašā laikā kā uz spāņu-portugāļu, tā arī uz spāņu-franču robežas. Pēc šo noteikumu izvešanas dzīvē, varētu runāt par kaŗotāju tiesību piešķiršanu abām naidīgām spāņu pusēm. Bet līdzīga jautājuma apspriešana iespējama tikai tad, ja ieinteresētās valstis vienojās par ārzemju brīvprātīgo atsaukšanu no Spānijas, pie kam šo algotņu nosūtīšanai uz dzimteni jānotiek starptautisko novērotāju uzraudzībā. Var teikt, ka aprādītais angļu projekts iet vidusceļu starp Anglijas-Francijas agrāko priekšlikumu no vienas puses un Vācijas -

Italijas ierosinājumiem no otras puses, kaut gan ar ievērojamu piekāpšanos un nosvēršanos vācu-itaļu tēzes virzienā. Un tiešām — jūŗas kontrole, kuŗas nodošanu spāņu rokās prasīja Roma un Berlīne, tagad ir vājināta, kurpretim sauszemes pārraudzība ir atjaunota pilnos apmēros. Tad, kaŗotāju tiesību piešķiršana, kuŗai pretojās franči un angļi, būtu iespējama tikai tad, ja tiktu panākta brīvprātīgo izvākšana no Pireneju pussalas. Ja sākumā šķita, ka Londonas neutrālitātes komitejā daudzas valstis cels pret angļu projektu nopietnus iebildumus, tad visiem par patīkamu pārsteigumu aprādītais priekšlikums tika pieņemts vienbalsīgi un raksturots kā vienīgi saprātīgais plāns, kas varētu dot kaut cik taustāmus un apmierinošus rezultātus. Tā tad, uz angļu priekšlikumu pamata, tagad iestāsies apspriežu un debatu posms jautājumā, kā praktiski un techniski atjaunot neutrālitātes darbu Pireneju pussalā. Tiesa, te vēl paredzamas diezgan sīvas diskusijas, bet līdz ar to jāsaka, ka galvenais ir kontakta un sadarbības saglabšana starp rietumu lielvalstīm, kas dod cerību novērst spāņu pilsoņu kaŗa izvēršanos plašākā, starptautiskā konfliktā. Un tā kā Anglija patlaban ir nostādīta šķīrējtiesneša un arbitra lomā, tad tuvākā nākotnē varam raudzīties ar zināmu uzticību un paļāvību.

*

Kamēr Londonā risinās starptautiskā ciņa ap spāņu lietām, tikmēr pašā Pirenēju pussalā nacionālisti guvuši pēdējā laikā ievērojamus panākumus kaujas laukos. Pēc vairāku mēnešu ilgām un niknām cīņām ģen. Franko kaŗaspēks ieņēma jūnija pēdējā pusē basku galvas pilsētu Bilbao un tagad jau atrodas kādus 60 km no Santanderas. Jūlija mēn. pirmā pusē madridieši bija uzsākuši plaša vēriena uzbrukumu nacionālistiem pie tā sauc. Brunetas ciema, bet šo nikno un mežonīgo ofensīvu drīz vien likvidēja ģen. Franko prettrieciens, kas savukārt tagad izvērties plašā manevrī, nopietni apdraudēdams visas sarkano pozicijas Madrides sektorā.

Pēc Bilbao krišanas, ģen. Franko publicējis savas kaŗa darbības pirmā gada bilanci. No šī pārskata redzams, ka nacionālistu rokās kritušas kādas 34 provinču galvas pilsētas, kamēr valensiešu rīcībā un pārvaldīšanā atrodoties tikai — 16. Tad, 15 miljoni spāniešu esot atbrīvoti no sarkano jūga, zem kuŗa vēl dzīvojot un smokot apm. 8 miljoni. Ģen. Franko valdībai esot izdevies ievest kārtību saimnieciskā dzīvē un valsts financēs, pateicoties viņas saprātīgai politikai un viņas kaŗaspēka ieņemto apgabalu lielajām minerālu bagātībām. Turpretim valensiešiem pakļauto apgabalu pretestību lielā mērā nospiež un novājina iekšējās ķildas un partiju nesaskaņas. Tas sevišķi sakāms par Kataloniju, kur jūlija mēn. sākumā atkal notikās valdības krize un maiņa. Pārējie tā sauc. sarkanās Spānijas apgabali pārmet Katalonijai vienaldzību pret to, kas notiekās kaujas laukos un cīņā ar ģen. Franko kaŗaspēku. Nav šaubu, ka līdzīgos apstākļos paši valensieši nojauž un noprot sava stāvokļa nopietnību, kādēļ arī pa daļai izskaidrojams viņu ministru prezidenta Negrina un ārlietu vadītāja Chirāla brauciens uz Parīzi, kuŗu tie izdarījuši jūlija pirmajās dienās, nolūkā nodrošināt sev atbalstu un palīdzību pie dažām franču «tautas frontes» partijām. Tomēr nav domājams, ka oficiālā Francija būs tiem devusi kādus solījumus, pirms nav izšķīries Lodonas komitejā līdzšinējās neutrālitātes politikas turpmākais liktenis.

*

Jūnija mēn. beigās Londonā noslēdzās tā sauc. Lielbritanijas imperijas jeb dominiju konference, kas uzsāka savus darbus tūliņ pēc karaļa Džordža 6. kronēšanas svinībām. Kamēr iepriekšējā konference Otavā apsprieda tikai saimnieciskos jautājumus un meklēja līdzekļus atsevišķo imperijas autonomo sastāvdaļu savstarpējai saimnieciskai tuvināšanai, tad patreizējās sanāksmes dienas kārtībā atradās viss Britu imperijai svarīgo polītisko problēmu komplekss, kas izriet no tagadnes diezgan sarežģītā starptautiskā stāvokļa. Tad nu redzam, ka konferences dalībnieki izteikuši apņēmību sekot Tautu Savienības paktā nospraustajiem principiem, uzturēt mieru un līdzsvaru visās pasaules daļās, kā arī saskaņot savas bruņošanās programas un miera labā sadarboties ar savu kopējo metropoli — Angliju. Šī vienprātība, kas patlaban valda Britu imperijas saimē, stipri iespaidojusi tos spēkus, kas vēlētos un censtos iedragāt pastāvošo līdzsvaru tautu un valstu attiecībās. Tādēļ arī visās galvas pilsētās patlaban rēķinās ar reakcijām un noskaņām Londonā, kuŗas saimnieciskā varenība un bruņotais spēks ir drošākais un iespaidīgākais balsts Eiropas patreizējā miera un līdzsvara sistēmā.

Pēdējo pāris mēnešu laikā notikuši arī vairāku ārzemju valstsvīru braucieni pie saviem tuvajiem un attālākiem kaimiņiem. Tā, jūnija mēn. sākumā uz Dienvidslaviju, Bulgāriju un Ungāriju devās Vācijas ārlietu ministrs fon Neirāts. Ārzemju prese zināja uzsvērt, ka šī vizīte stāvot sakarā ar Vācijas valdības apņemšanos vēl vairāk nostiprināt savas pozicijas Balkānos, saistot turienes valstis pie tā sauc. Romas-Berlīnes ass, attālinot viņas no Francijas un radot plaisu «mazās antantes» saimē. Bet drīz pēc šīs «turnejas» notika «mazās antantes» valstu ārlietu ministru konference, kas liecināja un pasvītroja, ka saskaņa un cieša sadarbība joprojām vēl valda šai sistēmā un ka «mazās antantes» valstis apņēmušās negrozīt savu līdzšinējo polītiku un līniju, kuŗu tām uztiepj pati vēsture un ģeografija.

Tā paša mēneša laikā uz Bukarestu devās Polijas republikas prezidents Moscickis, bet pēc pāris nedēļām Varšavā ieradās Rumānijas valdnieks Karols 2. Šinī sakarībā jau sāka runāt par tā sauc. Varšavas-Bukarestas polītiskās ass nodibināšanas iespējamību un par abu valstu dziļākas un plašākas savienības slēgšanas varbūtību.

Liela diplomātiska rosība jūnija mēnesī bija vērojama arī Eiropas ziemeļaustrumos, kad Baltijas valstis apmeklēja Londonas neiejaukšanās komitejas priekšsēdētājs, Anglijas ārlietu viceministrs lords Plīmuts un pēc tam Zviedrijas ārlietu ministrs Sandlers. Abi ievērojamie valstsvīri guvuši mūsu zemēs vislabākos iespaidus un savās runās atzinuši un uzsvēruši Baltijas valstu lielo nozīmi Eiropas miera veidošanas un stiprināšanas darbā. Pēc tam Tallinā notika Latvijas, Igaunijas un Lietuvas tuvināšanās biedrību kopējais kongress, kuŗā pieņemti daudzi priekšlikumi attiecībā uz mūsu triju valstu un tautu draudzīgās sadarbības paplašināšanu un padziļināšanu.

Tomēr redzamākais notikums Latvijas attiecībās un sadzīvē ar saviem kaimiņiem bija mūsu ārlietu ministra V. Muntera ceļojums uz Maskavu, kuŗu viņš izdarīja sekojot Padomju Savienības ārlietu komisāra Ļitvinova aicinājumam un ielūgumam. Oficiālajās runās, ar kuŗām apmainījās abu valstu ārlietu vadītāji, izpaudās griba un apņēmība uzturēt savstarpējā sadzīvē labas un lojālas kaimiņu attiecības. Ārzemju prese sevišķu vērību piegrieza tam apstāklim, ka ministram Munteram bijusi izdevība satikties ar Staļinu — Padomju Savienības faktisko vadītāju un viņas likteņu noteicēju.

No 1. līdz 3. jūlijam Kauņā sanāca un darbojās arī Latvijas, Lietuvas un Igaunijas ārlietu ministru 6. konference, kuŗai lielu interesi bija veltījusi arī Rietumeiropa. Tās valstis, kas atbalsta Baltijas antantes centienus un mērķus, ar gandarījumu atzīmējušas lielo saskaņu un raženās sadarbības garu, kas valda mūsu triju valstu saimē. Ja attiecībā uz citām antantēm vai valstu grupām vienu otru reizi ir bijis iemesls runāt par zināmām nesaskaņām un domstarpībām, kuŗas radījušas dažu diplomātiju intrīgas un nenovīdība, tad par Baltijas valstu savienību to nekādi nevarot teikt. Oficiālais biļetēns, kas izdots par Kauņas konferences darbību, pasvītro Latvijas, Lietuvas un Igaunijas ciešo saistību ar Tautu Savienību, un uzsveŗ atziņu par nepieciešamību kolektīvās akcijas ceļā turpināt pūles, lai ierobežotu pilsoņu kaŗu Spānijā. Pārejot uz attiecībām triju Baltijas valstu sadzīvē, konferences dalībnieki bijuši vienis prātis lēmumā par triju valstu draudzīgās sadarbības turpināšanu, ko prasa saprašanās, uzticības un solidāritātes gars. Tad, konference apstiprinājusi lietpratēju veikto darbu muitas nomenklātūras jautājumā, kā arī paredzējusi trīspusīgu konvenciju drīzu parakstīšanu attiecībā uz čeku un vekseļu likumu saskaņošanu, uz noziedznieku izdošanu un palīdzību tiesu lietās.

Tāds, lūk, vispārējos vilcienos ir Baltijas valstu savienības ārlietu ministru 6. konferences darbs, kas mūsu Dzintarjūŗas piekrastes strādīgajām tautām devis atkal jaunu stiprinājumu un ierosmi turpmākā sadarbībā un miermīlīgajā sadzīvē.

*

Jūnija mēn. otrā pusē notika valdības krize un maiņa Francijā. Kad pag. gada aprilī parlamenta vēlēšanas deva uzvaru tā sauc. «tautas frontei», kas sastāv no kreisiem radikāļiem, sociālistiem un komūnistiem, tad jūnija mēn.

sastādījās Leona Blūma valdība, kurā bija reprezentētas šīs «frontes» grupas, izņemot tikai komunistus. Visiem zināmas minētās valdības ekstrēmās gaitas, kas vedušas Franciju pie franka devalvācijas un pie pārāk kreisām reformām sociālā laukā. Lai apturētu pieaugošo streiku kustību un apmierinātu kreisi noskaņoto strādniecības vadoņu dēmagoģiskās prasības, valdība ieveda tā sauc. 40 stundu darba nedēļu, kā arī nāca klajā ar citiem likumdošanas aktiem, kas apgrūtināja Francijas finanses, budžetu un viņas rūpniecības eksportu. Beidzot, arī Leons Blūms ieskatīja stāvokli par bīstamu un nopietnu, kādēļ prasīja no parlamenta ārkārtējas pilnvaras, ar kuŗu palīdzību viņš cerēja saglābt valsts finanses un budžetu. Ja parlamenta apakšnams šādas pilnvaras neliedza, tad totiesu senāts nostājās krāsā opozicijā pret Leonu Blūmu. Šīs pretestības priekšā kabinets krita un viņa vietā sastādījās līdzīgas nokrāsas Kamila Šotāna valdība, kuŗai abas parlamenta palātas tad arī piešķīrušas augšminētās ārkārtējās pilnvaras.

Pag. mēneša beigās valdības krize iestājās arī Beļģijā, sakarā ar nemieru, ko tautas plašākos slāņos bija modinājis Van Zēlanda kabineta pieņemtais amnestijas likums, kas paredz atjaunot politiskās tiesības tiem, kuŗi savā laikā bijuši sodīti un notiesāti par valstij nodevīgo sadarbību ar vāciem pasaules kaŗa laikā. Jaunās valdības sastādīšanu karalis tomēr uzdevis demisionējušam premjeram, kas nevien Beļģijā, bet arī aiz viņas robežām bauda lielu prestīžu, kā viens no labākiem lietpratējiem saimnieciskās politikas jautājumos.

Nesen atpakaļ angļu un franču valdības uzdevumā Van Zēlands bija devies pāri okeanam, lai Vašingtonā noskaidrotu amerikāņu viedokli jautājumā, kā visdrīzāk panākt tā saucamo «saimniecisko atbruņošanos» un pasaules tirdzniecības atdzīvināšanu. Sarunās ar prezidentu Ruzveltu u. c. amerikāņu valstsvīriem, Van Zēlands guvis iespaidu, ka viņi labprāt atbalstītu katru soli, kas izietu uz saimnieciskās sadarbības atvieglināšanu, bet līdz ar to Vašingtonā uzsvērta nepieciešamība panākt visupirmām kārtām politisko nomierināšanos Eiropas lielvalstu sadzīvē un attiecībās.

*

Angļu valdība pēdējā laikā darījusi zināmu Palestīnas iedzīvotājiem, kā arābiem, tā arī žīdiem, savus nodomus attiecībā uz «Svētās zemes» turpmākiem likteņiem un gaitām. Sakarā ar biežajām sadursmēm, kas vairāk kā gadu notiek starp arābiem un žīdiem, un kas prasījušas daudzu cilvēku upuŗus un dzīvības, Lielbritanija, kuŗai Tautu Savienība uzticējusi Palestīnas pārvaldīšanas mandātu, nozīmēja pag. gadā īpašu komisiju, lai uz vietas izpētītu turienes konflikta turpmākās novēršanas iespējamības. Tagad nu šī komisija publicējusi savus atzinumus un ieteikumus, kuŗiem piekrišanu devusi arī angļu valdība. Londonas projekts paredz Palestīnas sadalīšanu trīs daļās, pirmkārt, — nodibinot īpašu arābu valsti, ko pēc tam varētu pievienot pastāvošam Transjordānijas emirātam, otrkārt — radīt atsevišķu žīdu republiku ar angļu dominiju tiesībām un pienākumiem, un, treškārt — izveidot teritoriju, kuŗā ietilptu Jeruzalemes un Betlēmes novadi līdz ar īpašu koridoru no Jeruzalemes līdz Jafai un kas būtu pakļauta angļu protektorātam. Tāpat angļu aizgādniecībā atrastos Nācarete, lai šādā kārtā varētu nodrošināt Tibērijas ezera piekrastē esošo svēto vietu respektēšanu un aizsardzību. Tāds, lūk, īsumā un vispārējos vilcienos ir angļu projekts, kuŗu Londona nolēmusi celt priekšā Tautu Savienības padomei. Kā žīdi, tā arābi izrāda lielu neapmierinātību ar aprādīto plānu un sīvi pretojas Palestīnas teritorijas sadalīšanai. Žīdi saka, ka viņiem piešķirtais apgabals esot neauglīgs un tik niecīgs, ka nevarēšot sevī uzņemt žīdu pieplūdumu no Eiropas valstīm un novedīšot tos trūkumā, sociālos un saimnieciskos sarežģījumos. Arābi ieskata savu daļu par saimnieciski mazvērtīgu un uztura spēkā prasību pēc virskundzības visā Palestīnā. Šķiet, ka visas šīs nacionālās preteškības un interešu sadursmes angļiem būs grūti novērst un, domājams, ka Palestīnas jautājums vēl ilgi nodarbinās Eiropas valstis, no kuŗām daudzas ir stipri ieinteresētas žīdu emigrācijas jautājuma nokārtošanā.

*

Pēdējo pāris nedēļu laikā visas pasaules vērību un uzmanību saistīja pie sevis drāmatiskie notikumi Tālajos austrumos. Aprīļa mēn. beigās Japānā notika parlamenta vēlēšanas, kas toreizējām ģen. Hajaši kabinetam deva diezgan nelabvēlīgu sastāvu, kādēļ arī jūnija sākumā šī kabineta vietā stājās prinča Kanoje valdība. Kādu mēnesi pēc tam, netālu no Blagovieščenskas, Amūras upē, norisinājās asiņainas sadursmes starp Padomju Savienības un japāņu-mandžukiešu lielgaballaivām. Šī kļūmīgā incidenta iemesls bija divas salas, kuŗas kā viena, tā otra puse uzskatīja par savām. Minēto starpgadījumu laimīgā kārtā izbeidza krievu-japāņu vienošanās, kas paredz nokārtot strīdus salu piederības jautājumu miera un diplomātisko sarunu ceļā.

Tad, dažas dienas pēc tam notika plaša vērienabruņotas sadursmes Pekinas tuvumā starp ķīniešu un japāņu kaŗaspēka daļām. Šī konflikta cēloņi vēl grūti noskaidrojami, jo kā ķīniešu, tā arī japāņu oficiālie ziņojumi ir stipri pretrunīgi. Ķīnieši saka, ka pēc tam, kad viņu iestādes Lukučiao rajonā atteikušās ielaist Uangpingas pilsētiņā japāņu kaŗaspēka daļas, kas gribējušas tur uzmeklēt kādu savu noklīdušo un pazudušo kareivi, japāņi atklājuši uz šo Pekinas priekšpilsētu lielgabalu un ložmetēju uguni. Japāņi atkal apgalvo, ka ķīniešu kareivji esot raidījuši šāvienus uz viņu daļām, kas mierīgi un neizaicinoši manevrējušas Lukučiao apkārtnē. Vārdu sakot, japāņu un ķīniešu sadursme bija izvērtusies īstā un niknā kaŗa darbībā, kas, bez šaubām, radīja dibinātas bažas arī Eiropas lielvalstu galvas pilsētās. Vērā ņemot naidīgo noskaņojumu, kāds pastāv starp japāņiem un ķīniešiem, varēja sagaidīt tūlītēja bruņota konflikta uzliesmošanu Tālajos austrumos, kas dziļi un liktenīgi atbalsotos arī citās pasaules malās. Tomēr dažas dienas pēc tam, 19. jūlijā, tika panākts separāts izlīgums starp Tokiju un Ziemeļķīnas provinču armijas vadību, kuŗa starp citu apņēmās evakuēt no konflikta joslas, t. i. no Lukučiao rajona japāņiem naidīgās ķīniešu kaŗaspēka daļas. Arī japāņi solījās atvilkt no turienes savus kareivjus un bataljonus. Šī savstarpējā vienošanās, kuŗai piekrišanu bija devusi arī Nankinas valdība, diemžēl izjuka un sabruka. Ķīnieši jau sāka izpildīt minētā nolīguma noteikumus, bet japāņi atkal vilcinājās, kas radīja ķīniešos stipru nemieru un izsauca vienā otrā vietā asas sadursmes. Japāņi uz to atbildēja ar jauniem kaŗaspēka sūtījumiem, ar Lanfangas ieņemšanu, un ar katēgorisku prasību evakuēt ķīniešu daļas un garnizonu no pašas Pekinas. Kad šī pēdējā prasība netika ievērota un izpildīta, japāņi uzsāka Pekinas ielenkšanu un apšaudīšanu, līdz beidzot iesoļoja agrāko Ķīnas ķeizaru galvas pilsētā un pēc dažām dienām ielauzās arī Tienzinā. Ieņemto četru provinču priekšgalā japāņi nostādījuši sev simpatizējošas un pakalpīgas ķīniešu pārvaldes. Reizē ar to Nankinas centrālā valdība izsludinājusi mobilizāciju, pieteikusi japāņu preču boikotu un griezusies pie tautas ar uzsaukumiem, aicinādama ķīniešus apvienoties kopējā, nesaudzīgā cīņā pret ienaidnieku.

Kaut gan oficiāli kaŗš starp abiem pretiniekiem nav pieteikts, tomēr viss liecina par to, ka Ķīnas un Japānas attiecības draud ieiet nopietna bruņota konflikta posmā. Kādā plašumā un vērienā šī sadursme izvērtīsies, par to vēl grūti spriest un pareģot. Vieni apgalvo, ka japāņiem pastāvot ļoti tālejoši nodomi un pat centieni pakļaut Ķīnas masīvu savai militārai virskundzībai. Citi atkal saka, ka Tokijas nolūks esot ievest un nodrošināt kārtību Ziemeļķīnas novados, lai tādā kārtā pasargātu japāņu armiju un Mandžūrijas pierobežu no kūmūnisma un marksisma iespaida. Bez šiem militāri-politiskiem apsvērumiem japāņiem krītot svarā arī saimnieciskie aprēķini, jo minētās provinces ir bagātas ar akmeņoglēm, dzelzs rūdu u. c. izejvielām. Lai nu kā, bet atklāta cīņa abu valstu starpā tomēr solās būt grūta un ilgstoša. Intensīvā sadarbība ar Angliju un Ziem. Amerikas Savienotām Valstīm ievērojami stiprinājusi Ķīnu militāri un saimnieciski, bet maršala Čangkaišeka iekšējās politikas un valsts izbūves darbs jau sitis diezgan dziļas un stipras saknes ķīniešu tautas dzīvē. Ja arī kaujas laukos japāņi palikto uzvarētāji, tad ķīniešu «tolstoisms», viņu pasīvā pretošanās un saimnieciskais boikots drīz vien nogurdinātu mikādo uzņēmīgos kaŗotājus un administrātorus. Ķīnas vēsture liecina, ka visi viņas kādreizējie iekaŗotāji, kā huņņi, mongoļi un mandžūrieši, beidzot «zaudējuši paši sevi» un tikuši asimilēti milzīgajā ķīniešu tautas masā. Lūk, šie apstākļi, kā arī Japānas patreizējās grūtības, spiedīs Tokijas militāristus uz nopietnām pārdomām, iekams, tie mēģinās uzsākt kāda plašāka vēriena kaŗa darbību Ķīnā.

Arnolds Rudzītis,
fiz. audz. instruktors

Mūsu lielie svētki

Jau labu laika sprīdi pirms 6. jūnija prese rakstīja: «Aizsargu sportisti gatavojas saviem plašajiem svētkiem». Bet ṭikai paši vadītāji zināja, cik rūpīgi svētki tiek gatavoti un cik plaši tie būs. Kad pulku fiziskās audzināšanas instruktoru sanāksmē aizsargu sporta vadītājs fiz. audz. instr. Polis izklāja lielas papīra loksnes ar laukumu, dejotāju, vingrotāju un rotaļnieku novietošanas zīmējumiem, tad palika skaidrs, ka tādi svētki notiks Latvijā pirmo reizi. Pēdējos mēnešos sākās drudžaina darba steiga. Mēģinājumi sporta pulciņos, bataljonos un pulkos. Štāba un pulku instruktori «dziedādami» rāvās ar vingrojumu slīpēšanu. (Dziedādami tādēļ, ka daudz vietās pavadmūzikas nebija.) Jo tuvāk nāca 6. jūnijs, jo lielāks satraukums valdīja pašos dalībniekos. Dejotāji iztramdīja visas vecās māmuļas, pareizus brunčus un svārkus meklēdami. Brauca pie visiem mūsu tērpu speciālistiem paraugus pārbaudīdami.

Asaras un pārmetumi bija jāpārdzīvo instruktoriem pulka dalībnieku sarakstu sastādot. Visi gribēja braukt uz svētkiem, bet izredzēto skaits bija stingri noteikts.

Un tā pienāca 4. jūnijs. Rīgas stacijās no visām malām sabrauca svētku dalībnieki, no kuŗiem daudzi skatīja Rīgu pirmo reizi. Brūni nodeguši, Rīgai maz pazīstamos sportistu formas tērpos tērpušies, viņi ienesa Rīgā īpatnu nokrāsu. Kaŗaskola, aizsargu nams un 8. pils. pamatskola mudžēja kā skudru pūznis. Tur viņi bija novietoti.

Pulku instruktori un instruktores tanī pat dienā bij nodarbināti L. S. B. laukumā ar kārtošanas darbiem. Koka veseŗiem, naglām un skārda plāksnītēm bruņojušies tie zīmēja vingrotāju un dejotāju punktus. Interesantāko skatu sagādāja tomēr parādes dalībnieku novietošanas un darbības mēģinājums. Katram instruktoram bija jāiedomājas, ka viņam seko vesela vingrotāju vai dejotāju grupa. Pārpratumu un nervozēšanas te bija bez gala, bet līdz vakaram tomēr katram palika skaidrs, kas viņam ar saviem dalībniekiem darāms. Vēl veicīga balto audeklu tērpu uzlaikošana pie Lauvas un tā pienāca 5. jūnijs.

Plkst. 6,30 mēģinājums. Ne gala, ne beigas. Šaurajā L. S. B. priekšlaukumā jānovieto ap 700 vingrotāju, 720 dejotāju un 220 vieglatlētu. Burzma kā tirgū. Tikai pats svētku vadītājs Polis savā komandtribīnē jūtas kā kapteinis un mikrofonā dod nepārtrauktus rīkojumus. Beidzot visi dalībnieki sagrupēti, ar vietām iepazīstināti un mēģinājums var sākties.

Jau pirmie soļi parādīja, ka darbs bijis visos pulkos saskaņots un labi nostādīts. Pirmais kopvingrojums izdodas labi. Un tomēr, visa diena pagāja mēģinot, mēģinot un mēģinot. Pusdienas paēda turpat laukumā. Piena pudele vai paniņas un klāt piekoda garšīgu ogu maizi. Jautrs garastāvoklis modās, kad pelēko dienu iepriecināja saulīte. Pusdienas pārtraukumā atskanēja dziesmas, bet liepājnieki sāka nikni apdziedāt daugavpiliešus. Cīņa beigusies neizšķirti, jo daugavpilieši izrādījušies tikpat nikni atbildētāji. Vieglatlēti, kuŗiem darba bija mazāk, sarāva ar kaimiņiem basketbolu.

Un tad, atkal pazīstamais «hallo, hallo» un viss sākās no gala. Ik mēģinājums pieņēma noteiktāku izskatu. Plakātneseji vairs nebēga projām no saviem dejotājiem, bet instruktores vairs neskraidīja laukumu numurus meklēdamas.

Kamēr citi strādāja, laukumā ieradusies tērpu vērtēšanas komisija un sāka pētīt, cik etnografiski pareizi tērpi pagatavoti. Sacensība, kuŗai balvu dāvāja Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis, bija ļoti sīva. Grezni bagātie liepājnieki staigāja spilgtās krāsās mirdzēdami. Dārgās saktas un kalumi rādīja mūsu senču labo gaumi. Turpretim aizputnieši izskatījās kā no mūzeja izņemti. Sevišķi grezni viņu vīriešu tērpi. Ventspilieši nebija iepakaļ palikuši. Slaidi noauguši puiši savos gaišajos svārkos deva skaistu zīmējumu dejās un grupā. Krāsu bagātas staigāja ilūkstietes, bet vienkāršāki bija latgalieši, no kuŗiem vairāk izcēlās ludzieši. Latgales tērpi vēl maz sameklēti un gaismā celti. Vēl pašā pēdējā nedēļā daugavpilietes no Izvaltas bija sameklējušas vēl nepazītus tērpus, bet tos rādīs tikai nākamos svētkos.

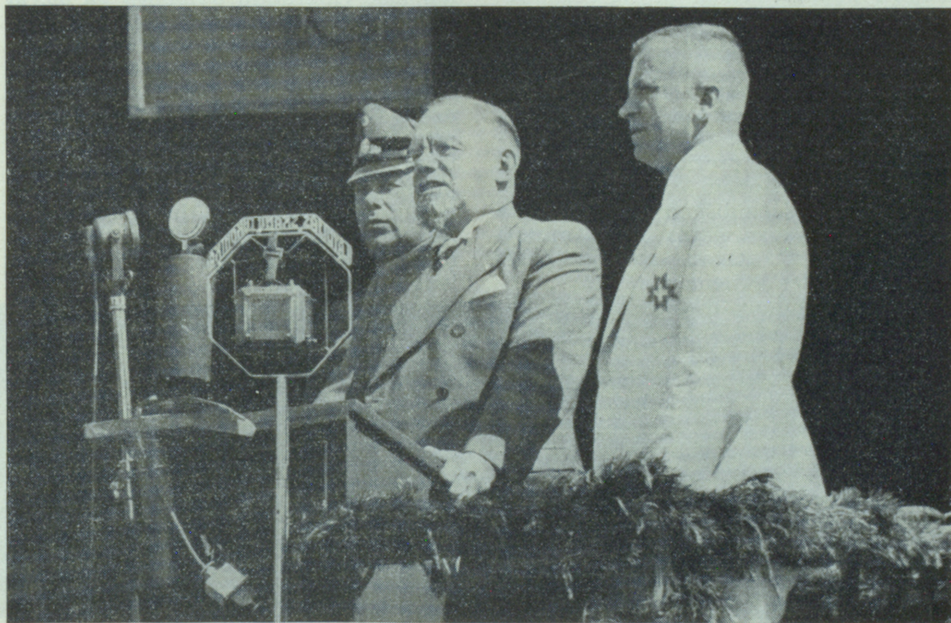
Un tā nu komisija staigāja no viena pulka pie otra, pārbaudīja, pētīja, bet kad aizgāja spriedumu taisīt, tad grezno tērpu īpašnieki sāka nervozēt un nepacietīgi zīlēt: «būs godalga, nebūs godalga?»

Vakarā, kad mēģinājumus izbeidza, dalībnieki noguruši atgriezās mītnēs. Lielie zupas katli, kuŗus bija pildījušas dzelzceļu aizsardzes, tika izēsti sausi. Tik liela bija ēstgriba! Bet tie, kas domāja apskatīt Rīgu vakarā, jau plkst. 9 likās gultā un gulēja kā nosisti.

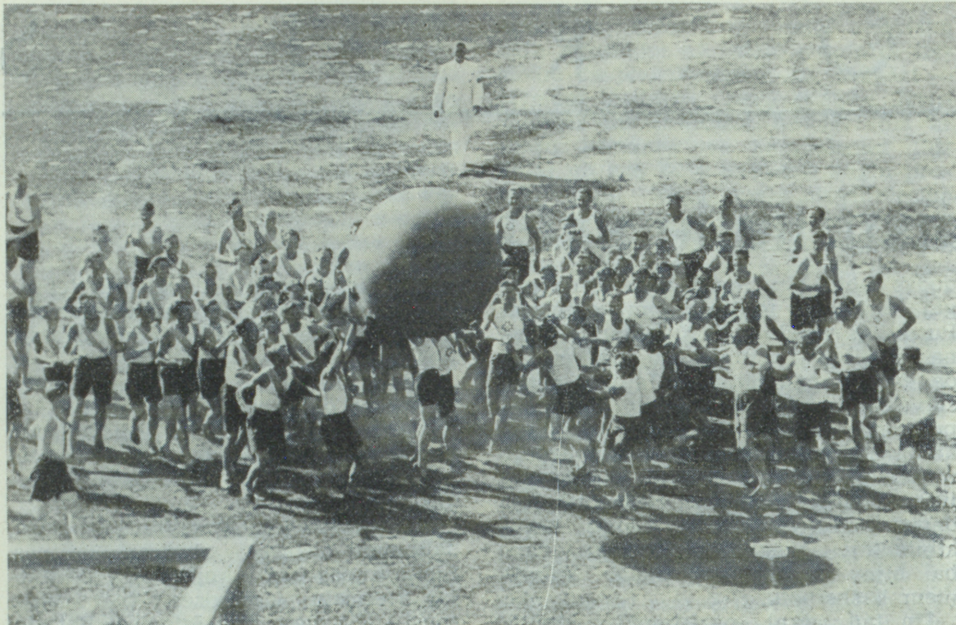
6. jūnijs! No rīta pēdējais mēģinājums. «Brīnišķīgi!» vēsta svētku vadītājs skaļrunī. Visi savās vietās, visiem uzdevums skaidrs.

Plkst. 8 sākas priekšsacīkstes dejošanā. Disciplīnētā kārtībā dejotāji uznāk laukumā, novietojas un gaida vadītāja signālu. Tiesneši ieņem savas vietas un sacensība var sākties. Četri apgabali, 20 pulki! Tiešām, neapskaužams ir tiesnešu uzdevums izsijāt četrus labākos finālam. Visi pulki cītīgi gatavojušies un cerējuši, visiem nervozēšana vislielākā. Pa grupām, apgabals pēc apgabala dejo savas dejas un ja skatītājam prasītu, kuŗi dejoja labāk, tad tiešām grūti atbildēt. Visi bija labi, lai izlemj tiesneši!

Drīz vien viņu lēmums zināms: dzelzceļu, Liepājas, Rēzeknes un Daugavpils pulki ir tie laimīgie, kuŗi iekļūst finālā. Kam bēdas, kam prieks,

Ministru prezidenta biedrs M. Skujenieks atklāj aizsargu I vispārējos sporta svētkus.

Milzu bumbas spēle.

bet finālistu nervozēšana bija neaprakstāma. Lielākai daļai tā bija pirmā reize, kad viņi pārdzīvo sacīkšu drudzi. Rūdīto olimpiešu drudzis ir nieks, salīdzinot to ar dejotāju drudzi. «Kādas dejas liks dejot, kā jātur roka, ar kuŗu kāju jāsāk...» tādi un līdzīgi jautājumi bira uz intsruktorēm, jo uztraukumā viss sajucis, viss aizmirsies. «Es nekad neesmu tanī tūrē plaukstas situsi,» stāsta viena dejotāja, «un nevaru saprast, kādēļ taisni sacīkstē man bija jāsit plaukstas!»

Plkst. 12. Pie Aizsargu nama kustība paralizēta. Tur kārtojas svētku gājiens. Milzīgā kolonnā vieglatlēti, vingrotāji, dejotāji aizsoļo pa Kr. Barona, Raiņa bulv., Brīvības bulv., Brīvības ielu uz L. S. B. laukumu. Ar labās rokas zalutu sportisti sveic Brīvības pieminekli. Tādu lauku jaunatnes gājienu Rīga vēl nav redzējusi. Sevišķi interesants ir dejotāju gājiens. Daudzi no skatītājiem pirmo reizi savā mūžā redzēja, cik dažādi, cik atšķirīgi ir latvju tautiskie tērpi.

Laukumā sportisti sakārtojās savās grupās un balti tērpto instruktoru un instruktrisu goda sardze ieņēma vietas, lai sagaidītu mūsu sporta augstāko vadītāju, ministru prezidenta biedri M. Skujenieku. «Godam sveikt!» — orķestris spēlē sagaidīšanas maršu, goda viesi ieņem savas vietas un uz minūti paredzētā laikā atskan vadītāja signāls svētku parādes gājienam.

Ja mēģinājumu dienā kopiespaidu traucēja tērpu dažādība, tad svētku dienā aina ir brīnišķīga.

Brašā solī laukumā no visām pusēm iesoļo dalībnieki. Īsā laikā laukums piepildīts. Četri lieli nacionālie karogi reprezentē četrus apgabalus, 20 mazāki karogi — 20 pulkus. Plakātnesēji rāda pulka nosaukumu. Labi izvēlētais grupējums dod glītu skatu.

Sasveicināšanās un svētku atklāšanas uzruna. «Svētku dalībnieki», saka ministru prezidenta biedrs, «apsveicu jūs šodien šinī svinīgajā sarīkojumā mūsu galvas pilsētā. Tagad pasaulē fiziskās kultūras jautājumiem piegriež ļoti lielu vērību un daudzas mazas tautas izpelnījušās ievērību un cieņu starp lielām tautām ar saviem teicamiem panākumiem sportā.» Tālāk minstru prezidenta biedrs pateicās aizsargiem par lielo darbu un pūlēm tautas tērpu—mūsu vecās kultūras gaismā celšanu un atzīmēja, ka aizsargi fiziskās kultūras jautājumiem pēdējā laikā piegriezuši ļoti lielu vērību.

«Es šodien izsaku jums pateicību un nesu sveicienus mūsu Valsts Prezidenta kunga uzdevumā!»

Droši, no sirds, pāri laukuma mūŗiem, koku galotnēm, skan «Dievs, svētī Latviju!»

Sākas parādes gājiens. Priekšgalā karogi, kuŗus nes sportistu grupa, tērpusies aizsargu sportistu formas tērpos. Tiem seko zilajos treniņa tērpos vieglatlētu kolonna. Brašs solis, vingri stāvi. Tiešām patīkams skats. Tālāk nāk vingrotāju kolonnas pa 30, ar instruktoru priekšgalā. Puiši un meitas, visi vienādos zili baltos vingrotāju tērpos. Parādes gājienu noslēdz dejotāji. Brīnišķa, vēl nekad neredzēta skate rit daudzo apmeklētāju priekšā. Visu Latvijas novadu tautas tērpi. Skatītāji jūsmīgi sveic katra pulka pārstāvjus. Parāde vēl nav beigusies, kad vingrotāju kolonnas jau novietotas laukuma malā un tikko parādes maršs izskanējis, plašo laukumu ieņem vingrotāji.

Instruktori ieņem savas vietas kolonnu priekšgalā un vingrotāju signāls sastindzina lielo vingrotāju masu. «Stādīju ieviņu...» — priekšnesums sācies. Tas bija lieliski! Labi vingrots, labi izdomāti vingrojumi, neredzēts skats! Skatītāji sajūsmā. Smaida instruktori, un smaida vingrotāji. Ilgais, grūtais darbs nu ir padarīts. Katra pulciņa mazais darbs izraisījies lielā kustību ainavā.

Vingrotājiem seko deju sacensības finālis. Laukuma vidū novietojas visi četri finālisti, un var iedomāties to satraukumu, kuŗu pārdzīvoja lauku puiši un meitas 5000 skatītāju spriedumu gaidot. Kā pirmie dejo liepājnieki. — «Ekusēsi». Labi, bet liekas, ka iepriekš bija labāk. Nākošie — rēzeknieši. Straujais «Ačkupa» ritms liek krietni svīst. Daugavpilieši dejo «Sudmaliņas», Dzelzceļu aizsargi — «Tautas kadriļu». Kuŗi būs uzvarētāji, kuŗš pulks izcīnīs sabiedrisko lietu ministra A. Bērziņa dāvāto balvu?

Kamēr dalībnieki vēl kārtojas, paziņo arī rezultātus. Balvu izcīna dzelzceļu aizsargu pulks, otro vietu iegūst Latgale — 18. Daugavpils a. p. — trešo vietu — 15. Liepājas a. p. Tautisko tērpu sacensībā Valsts Prezidenta Dr. K. Ulmaņa balvu izcīnījis 2. Ventspils aizsargu pulks; otrā vietā — 6. Aizputes aizsargu pulks, trešā vietā — 3. Ludzas, 12. Ilūkstes, 13. Bauskas un 15. Liepājas a. pulki. Otro un trešo vietu ieguvējiem balvas dāvināja aizsargu priekšnieks pulkv. Prauls.

Tikko dejotāji laukumu atstāj, tanī uzskrien rotaļnieki. Tie sadalīti 20 laukumos un katrā notiek sava rotaļa. Acīm nebija kur pakavēties, jo atskaitot koprotaļas, šis uzvedums bija kustību ņudzeklis. Te parādīja, kādā veidā aizsargu jaunatne var pavadīt savu brīvo laiku ķermeņa vingrināšanai. Ar dažādo rotaļu palīdzību labo to, ko ikdienas darbs atstājis neizveidotu. Ja visas šīs rotaļas gribētu demonstrēt pēc kārtas, tad tas prasītu veselu dienu laika. Aprakstīt visu to, kas notika laukumā, nav iespējams. Tikpat ātri, kā laukumā uzskrējuši, rotaļnieki pazuda, lai dotu vietu tautisko deju uzvedumam.

Ja mēs uzrakstām, ka dejās ņēma dalību 720 dejotāju, tad šis cipars vēl maz ko izsaka. Šīs dejas vajadzēja redzēt. Kamoliņš, sudmaliņas un lietenietis izplauka visā savā kustību krāšņumā. Tādu kustību zīmējumu vēl nekad skatītāji nebija redzējuši. Žēl visus tos, kas viņu neredzēja.

Dejām seko milzu bumbas spēle, kuŗā abas puses izrādās vienlīdzīgas. Visi pārējie dalībnieki tai laikā sapulcējušies laukuma malās, un tikko milzu bumba no laukuma novelta, dažos acumirkļos laukumā atmirdz saulē sidrabots auseklītis, dejotāju tērpu fonā. «Kā jūs to varējāt tik veikli iztaisīt?» jautā nesaprašanā skatītāji, bet tas paliek mūsu noslēpums. Auseklītis atdzīvojas, kad zem vadītāja Poļa komandas dalībnieki sāk izpildīt dažādus vingrojumus.

Vai lai vēl reiz saku, ka tas bija reti brīnišķi. Un tad kā irstošs pavediens, auseklītis izira, lai nostādītos neaizmirstamai noslēguma ainai.

Atkal karogi, plakati un priekšā balti tērptie instruktori pusloka zīmējumā.

Ministru prezidenta biedrs M. Skujenieks apbalvo uzvarētājus, vēl reiz sirsnīgi pateicas un sirsnīgu sveicienu pavadīts atstāj svētku vietu.

Tiešām, šie svētki pārspēja visu, ko varēja iedomāties. Darbs ir vainagojies sekmēm. Un to parādīja lauku, provinces jaunatne, savu nenogurstošo instruktoru vadībā. Šie svētki iecēla aizsargu sportu saulītē. Tagad mēs droši varam soļot uz priekšu, jo mēs apzināmies panākumus un savu spēku.

Arnolds Rudzītis,
fiz. audz. instruktors.

Ko sportam deva aizsargu sporta svētki

Lieli svētki vienmēr atstāj iespaidu skatītājos un atrod novērtējumu sabiedrībā. Nav šaubu, ka pirmie vispārējie aizsargu tautisko deju un vingrošanas svētki raduši pozitīvu atbalsi. Bet šim sarīkojumam ir daudz dziļāka nozīme un paliekoša vērtība, ko parastais skatītājs neredz. Mūsu lielie svētki nav vērtējami kā vienreizējs uzvedums, kuŗš atstājis tikai patīkamas atmiņas.

Šo svētku norise, bet galvenā kārtā sagatavošana slēpj sevī dīgļus, no kuŗiem izaugs jauns posms ne tikai aizsargu, bet visas tautas fiziskās kultūras un tautas tradiciju veidošanā.

Svētku vērtība meklējama divos virzienos. Pirmkārt, tautisko tērpu un tautisko deju vērtības celšanā un, otrkārt, vingrošanas un sporta rotaļu ienešanā plašākā sabiedrībā. Gan jāpiezīmē, ka sacīto var attiecināt tikai uz laukiem, jo pilsētas šai virzienā vispār neizdodas iekustināt. Bet aizsargu svētki arī bija galvenā kārtā lauku jaunatnes svētki. Tās jaunatnes, kuŗai tautiskais gars un tradicijas stāv vistuvāk, bet kuŗai, no otras puses, trūkst nepieciešamo fiziskās kultūras elementu.

Ja jaunais laikmets ceļ godā mūsu senču tikumus, tērpus un dejas, tad bija svarīgi, lai šis atdzimšanas vilnis veltos pāri visai mūsu zemei. Ir daudz par maz, ja tautiskais tērps un dejas parādās tikai kādā pilsētas izcilā sarīkojumā. Bieži vien tas ir modes kliedziens bez dziļāka satura un pamatojuma. Bet tad, ja šie tērpi un dejas nāk no laukiem, tie guvuši savu briedumu un pilnvērtību.

Ievedot svētku programmā tautisko tērpu un deju sacensības, panāca to, ka šis mūsu tautas raksturīgās un skaistās īpatnības atdzima plašāk, kā to varēja sagaidīt. Tautas tērpus tad sāka pētīt plašākas tautas masas. Izcilāja vecmāmiņu brunčus un nekad lektoriem par tautiskiem tērpiem nebija veltīta tik liela uzmanība, kā gatavojoties šim sacensībām. Tikai tad, kad prasība pēc pareiza tautas tērpa spieda tādus meklēt, ataust atziņa, cik liela dažādība, bagātība un īpatnības slēpjas mūsu novados.

Jo sevišķi tas attiecināms uz vīriešu tērpiem, kuŗi, par nožēlošanu, arī mūsu reprezentācijas sarīkojumos bijuši vāji reprezentēti un tautā maz uzglabājušies. Ja tagad daudzos lauku stūrīšos ir skaidrāks jēdziens par pareizu vīriešu tautas tērpu, tad liels nopelns tur mūsu svētkiem.

Ceļš šai virzienā nu ir pavērts un turpmākos sarīkojumos mēs savus tautiskos tērpus dabūsim redzēt daudz vairāk, daudz pareizākus nekā līdz šim.

Tāds pats stāvoklis bija ar tautiskām dejām. Kā mēs varam lepoties ar mūsu skaistajām dejām, ja lielais vairums viņas nemaz nepazīst? Protams, nepazīst tādēļ, ka par tām neinteresējas. Aizsargu svētki arī šai virzienā ienesa jūtamu pārmaiņu. Dažādos aizsargu sporta sarīkojumos tautiskās dejas bija obligāta uzvedumu sastāvdaļa. Ja sākumā skatītāji viņas apbrīnoja tikai uz skatuves, tad vēlāk viņas pārgāja uz dejas zāli. Daudz pagastos vēl nesen svešās tautas dejas palikušas par iecienītām un populārām.

Laika sprīdis, kuŗā notika gatavošanās svētku dejām, bija lielākais propagandas darbs, kāds šai virzienā varēja būt. Svētkos dejoja no katra pulka tikai 16 pāru, bet apmācībās un sarīkojumos uz vietas to bija desmitkārt vairāk. Tautisko tērpu un deju kustības izcēlās visā savā krāšņumā un varam droši sacīt, ka tauta mācījās pazīt pati savas dejas.

Lūk šeit slēpjas mūsu svētku dziļā un paliekošā vērtība. Tērps un deja tika nevien godā celti, bet arī tautā ienesti.

Noraugoties brīnišķīgā svētku kopdeju krāsu un kustību zīmējumā, nāca atmiņā kādi mūsu dziesmu svētki. Toreiz pacēlās balsis, ka dziesmu svētku programmā vajadzētu ietilpināt arī tautas dejas. Bet atzina, ka tas izskatīšoties pēc balagāna! Liekas, ka mūsu svētki pierādīja, ka nav skaistākas krāsu, skaņu un kustību simfonijas, kā mūsu tautas tērpi, dziesmas un dejas.

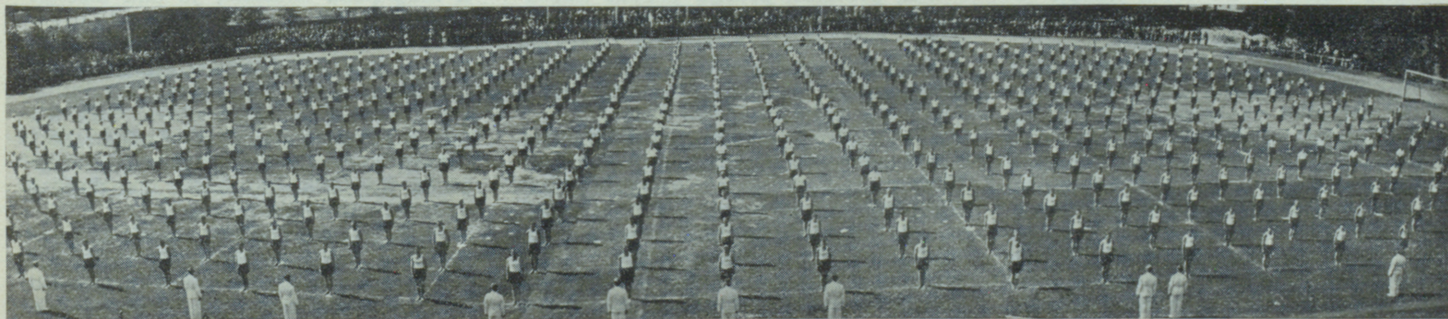
Cerēsim, ka arī šai virzienā aizsargu svētki būs devuši daudz ierosinoša.

Pieskaŗoties vingrošanas un rotaļu uzvedumiem, pārsteigumu rada tas apstāklis, ka tie, kas laukumā vingroja, bija lauku jaunieši. Lielākā daļa no viņiem masu sarīkojumus nebija pat redzējuši. Vajadzēja daudz gribas, uzmanības un disciplīnas, lai tik komplicētā kustību un vingrojumu kombinātā iejustos. Ja tas ir izdevies, tad tā ir labākā liecība, ka lauku jaunatne spēj pildīt grūtākos uzdevumus arī šai virzienā. Protams, nav nekāds noslēpums, ka sagatavošana prasījusi ļoti daudz pūles, bet tas sasnieguma vērtību nemazina.

Svētku vingrojuma uzvedums bija vienreizējs, bet pašu vingrojumu pietiks ilgākam laika sprīdim. Kombinācijā bija ietilpināti dažādie moderno auguma vingrojumu elementi un ar šo krājumu pietiek, lai tālākā vingrošanas darbā būtu pamats zem kājām. Ar kombinācijas apmācību izdevās salauzt gadu desmitiem piekopto un iesakņojušos sasprindzināto muskuļu izpildījumu. Nebija viegli stāvokļu vietā izveidot kustības, bet galu galā tas tomēr izdevās. Tie lauku jaunieši, kas apmācībās piedalījās vai novēroja, izprata starpību starp veco un moderno; izprata sasprindzināto un atbrīvoto muskuļu dažādību. No šī viedokļa vērtējot, aizsargu svētku gatavošana ienesa tautā modernās vingrošanas virzienu. Pulku instruktoriem mēģinājumus vadot, daudz jauna un pamācoša varēja smelties arī lauku vingrošanas skolotāji.

Nākošais ieguvums — svētki radīja sporta pulciņos zināmu vingrotāju kadru. Katram pulkam, katrai nodaļai bija jādod noteikts vingrotāju skaits. Ja vingrošana būtu tik populāra, tad tas nebūtu nekas sevišķs, bet zinādami, cik grūti lauku jaunatni vingrošanai ieinteresēt, sapratīsim, kas ar to panākts. Tie, kas vingrošanas priekus izbaudījuši, no tās vairs neatsakās. Ja gadu atpakaļ nozīmēto vingrotāju skaitu bija grūti sadabūt, tad tagad, braucot uz svētkiem, bija grūti izdarīt izlasi. Vingrošana no maza pulciņa izaugusi plašumā un tālākais darbs palicis daudz, daudz vieglāks. Svētku sagatavošana radīja vingrotāju saimi, no kuŗas varēs izvēlēties sportam derīgus spēkus.

Ja vingrošana ir zināmā mērā individuāla, tad svētkiem gatavotās un izvestās rotaļas paveŗ plašu ceļu sporta propagandas sarīkojumiem. Tās patīk visiem un daudz maz saprātīgs pulciņa vadītājs ar rotaļu palīdzību varēs izvest nodaļā ne tikai sekmīgus sporta

Vingrotāji svētku laukumā.

svētkus, bet arī kuplināt savu sporta saimi. No otras puses — rotaļa ir tā, kurā katrs spēj savu māku pielietot, un kā biedrisks, pulcinošs un audzinošs faktors lauku sporta dzīvē ir neatņemama sastāvdaļa.

Attiecība uz svētku organizāciju jāatzīst, ka tā sistēma, kāda mūsu organizācijā izveidota, ir vissekmīgākā. Centrālizētā vadība spēja dot pilnīgu pārskatu par darba gaitu un darbojošais personāls izrādījās par labi sagatavotu mēchanismu.

Kā dejotāju un vingrotāju, tā arī instruktoru saime atstāja cieši sakausētas vienības iespaidu.

Šī bija pirmā reize, kad aizsargu sportisti sanāca kopā, lai darbu darot redzētu un parādītu savu spēku. Gribētos teikt, ka daudziem tikai svētku laukumā atausa apziņa, cik lielas saimes loceklis viņš ir. Sporta pulciņa darbs ieguva gluži citu novērtējumu un, mājās aizbraucot, ikviens dalībnieks sajuta lepnumu, ka viņa mazais darbs un līdzdalība ir veicinājusi svētku labo izdošanos.

Pavelkot svītru šim novērtējumam, jāsaka, ka mūsu pirmie sporta svētki rādījuši ne tikai aizsargu organizācijas garu un virzienu sporta laukā, bet devuši paliekošas vērtības un ierosmi veidot šo darbu arvien plašāk.

Kapteinis J. Ķikulis

Pirmās Baltijas valstu šaušanas sacīkstes Kauņā

Līdz pagājušam gadam, rēgulāras šaušanas sacīkstes tuvāko kaimiņu valstu starpā izcīnīja vienīgi Latvijas un Lietuvas valstu komandas un arī tad tikai divās šaušanas disciplīnās: šaušanā ar mazkalibra šautenēm un mālbaložu šaušanā.

Šāda veida sacīkstēm piemita vairāk savstarpīgas iepazīšanās un tuvināšanās raksturs, bet mazāk pats svarīgākais — tīrā šaušanas sporta, resp., pēdējā laikā, vispusīgi izveidotās šaušanas mākslas izkopšana un tālākattīstīšana. Šaušanas mākslas izkopšanā, līdzīgi citiem attīstības un audzināšanas procesiem, ievērojama loma piekrīt labam piemēram un paraugam, ko sniedz izcili spēki vai, konkrētā gadījumā, — atzīti šaušanas mākslinieki.

Jāatzīst, ka līdz šim abu valstu komandu sastāvā šādu izcilu šāvēju nebija, izņemot dažus rūdītus mālbaložu šāvējus. Tāpat šajās sacīkstēs nebija reprezentētas svarīgākās un arī praktiskiem nolūkiem, it sevišķi valsts aizsardzībai un drošībai vispiemērotākās šaušanas disciplīnas, proti, šaušana ar kaŗa šauteni un automatisko pistoli.

Lai novērstu trūkumus un piedotu jaunu impulsu un spēku šaušanas mākslas veicināšanai, tad pagājušā gadā valsts sacīkstēs Rīgā, abu valstu šaušanas sporta vadītāji atzina par vēlamu un lietderīgu paplašināt šaušanas sacīkšu programu, paredzot pēdējā arī sacensības šaušanā ar kaŗa šauteni un automatisko pistoli, un pārveidot Latvijas-Lietuvas valstu šaušanas sacīkstes par Baltijas valstu šaušanas sacīkstēm, pieaicinot klāt vēl Igauniju un Somiju, jo vairāk tāpēc, ka abu pēdējo valstu šāvēji ir ne tikai mūsu tuvākie kaimiņi, bet viņi ir arī atzīti pasaules mērogā kā izcili šāvēji — šaušanas meistari, no kuŗiem mēs tiešām varētu daudz ko mācīties.

Jāpasvītro Lietuvas šaušanas sporta savienības vadības organizātoriskās spējas, attapība un apbrīnojamā griba, lai godam veiktu brīvprātīgi uzņemtās saistības — Baltijas valstu šaušanas sacīkšu sarīkošanu un norisi, kaut arī ceļā stātos grūti pārvarami šķēršļi.

Vispirms sacīkšu rīkotāji ar Lietuvas fiziskās kultūras augstākā vadītāja, izglītības ministra prof. Tonkuna atbalstu, netaupot līdzekļus, ķērās pie attiecīga šaušanas stenda izbūves, kas uz sacīkšu sākumu, kaut arī provizoriski nobeigts, atbilst jau modernām prasībām.

Uzzinot, ka Igaunijas un Somijas sacīkšu dalībnieku ierašanās saistīta ar materiālām grūtībām, sacīkšu rīkotāji paziņo, ka Lietuvas šaušanas sporta savienība uzņems sacīkšu dalībniekus kā viesus, sedzot viņu uzturēšanās izdevumus. Tas, protams, prasa no lietuviešiem neparedzētus un samērā lielus izdevumus, bet nodrošina sacīkšu norisi.

Lietuvieši ne tikai veiksmīgi tiek galā ar visiem sacīkšu organizēšanas darbiem, bet arī spraigāk un enerģiskāk stājas pie savu šāvēju sagatavošanas, lai tie godam aizstāvētu Lietuvas krāsas. Jāpiezīmē, ka Lietuvā sporta šaušana ar kaŗa šauteni un automatisko pistoli līdz pagājušam gadam nebija sevišķi izkopta, kamdēļ šajās sacīkstēs uzrādītie labie sasniegumi ir intensīva, neatlaidīga un pareizi nostādīta darba visspilgtākās sekas. Kā lietuvieši to panāca?

Attiecīgās šaušanas disciplīnās šāvēju komandas un rezerves šāvējus izraudzīja jau pagājušā rudenī, ietilpinot katrā komandā ne vairāk par 10 kandidātiem. Izraudzītos kandidātus apgādāja ar attiecīgiem pirmklasīgiem ieročiem, kas skaitās savienības īpašumā vai arī pāriet šāvēja īpašumā uz atvieglotiem noteikumiem. Ar izraudzītiem kandidātiem uzsāka nekavējoties obligātorisku un sistēmatisku apmācību un treniņus stingrā lietpratēju uzraudzībā. Kandidātu apmācības un treniņu vajadzībām municiju izsniedza no savienības līdzekļiem, bez tam vēl katrs kandidāts varēja iegādāties municiju personīgiem treniņiem par pazeminātu maksu.

Tas, protams, prasīja prāvus līdzekļus no savienības, bet kā rāda sasniegumi, tad mērķis attaisnoja līdzekļus.

Sacīkstes norisinājās Lietuvas šaušanas sporta savienības laukumā, Kauņas veco cietokšņa fortu rajonā.

4. jūlija rītā saules apmirdzētā laukumā īsi pirms plkst. 9.00 sacīkšu dalībnieki norindojas sacīkšu atklāšanas ceremoniālam sekojošā kārtībā: labajā spārnā Latvijas, tad Somijas un, beidzot, Lietuvas komandas. Precīzi plkst. 9.00 laukumā ierodas izglītības ministrs prof. Tonkūnas un sasveicinās ar katras valsts sacīkšu dalībniekiem. Izglītības ministrs prof. Tonkūnas, klātesot kaŗa ministram ģen. Dirmantam un ģenerālitātei, atklāj sacīksti Ministru prezidenta uzdevumā. Goda viesu tribīnēs redzami augstākie administrācijas un armijas, kā arī ievērojamākie inteliģences pārstāvji.

Ceremoniāla laikā, uz balti klāta galda, saules staru spēlē laistās un mirgo daudzas sudraba, kristala un vēl citas vērtīgas ceļojošās un individuālās balvas. Starp skaisti novietotām balvām, majestātiski izceļas Ministru prezidenta Dr. Tūbeļa un izglītības ministra prof. Tonkūna dāvātās balvas. Pirmā — sacensībai šaušanā ar mazkalibra šautenēm, otrā — sacensībai šaušanā ar automatiskām pistolēm.

Latvijas ekipas vadītājs pievieno šim balvām Rīgas pilsētas galvas Liepiņa dāvāto, spēcīgi veidoto un ar Rīgas pilsētas vapeni rotāto sudraba kausu, kas izcīnāms mālbaložu šaušanā. Arī Somijas ekipas vadītājs pievieno skaisti darinātu sudraba kausu izcīņai šaušanā ar kaŗa šautenēm.

Izgaistot atklāšanas ceremoniāla pēdējiem akordiem Mickeviča ielejas un tās skaistās apkaimes dzidrajā debesu zilgmē, sacīkšu dalībnieki, kā labi notēmētas un uzvilktas bultas, dodas katrs uz savu stendu. Pēc dažiem mirkļiem spontāni uzliesmo un tad raitā ritmā turpinās saistošas sacīkstes.

Ministrs un goda viesi ar interesi vēro sacīkšu gaitu. Sevišķu rosību un aktīvitāti izrāda kaŗa ministrs ģen. Dirmantas, kas abās sacīkšu dienās no sākuma līdz beigām ir ne tikai pasīvs vērotājs, bet dzīvi interesējas par ikvienā disciplīnā sasniegtiem individuāliem un arī komandu sasniegumiem. Sevišķu uzmanību ģenerāļa kungs veltī mālbaložu šaušanā, jo šinī disciplīnā cīnās arī ģenerāļa kunga brālis. Neskatoties uz sevišķo interesi mālbaložu šaušanā, ģenerāļa kungs ir allaž personīgi klāt ikvienas disciplīnas spraigākos cīņas momentos. Otrā dienā, mālbaložu šaušanas sacīkšu gaitā noraugās ar lielu interesi arī zemkopības ministrs Putvinskis un daudzas citas prominentas personas.

Abās sacīkšu dienās, vērojot spraigo cīņas gaitu un tās iznākumus, skatītāju nervi bieži vien top sasprindzināti un pārkairināti, un jūtas, ka neciеš nekādus žņaugus, meklē izpausmi uz āru, jo uzvarētāju no uzvarētā šķiŗ

tikai niecīga punktu starpība, tā kā laime, neparedzēta starpgadījuma vai nejaušības dēļ, var nosvērties tiklab vienā vai otrā pusē; bet neskatoties uz to, skatītāju izturēšanās atzīstama par augstākā mērā korektu un solidu.

Cīņu iznākums jau visiem zināms no laikrakstu ziņojumiem, bet vēl drusku pakavēsimies pie tā.

Vietu kārtība sekojoša:

Šaušanā ar mazkalibra šautenēm:

Komandas — 1. vieta Latvijai — 2634 p.

Līdz ar to Latvija iegūst uz 1 gadu Ministru prezidenta Dr. Tūbeļa dāvāto ceļojošo balvu.

2. vieta Lietuvai — 2609 p.

Individuāli — 1. vietā S. Blomquist (Somija) — 548 p.

2. vietā Ž. Butkus (Latvija) — 547 p.

3. vietā B. Pihkala (Somija) — 542 p.

Individuālā cīņā visbīstamākie konkurenti bija somi, sevišķi šaušanas stāvokļos «guļus» un «no ceļa», bet stāvoklī «stāvus» mēs jau divus somus pieveicām.

Komandas sastāvā, lietuvieši stāvoklī «guļus» mūs apsteidza ar 10 p., bet gala iznākumā mēs ieguvām 25 punktu pārsvaru.

Atzīmējama somu nosvērtā un mierīgā šaušana. Zīmīgi, ka somi kā lietišķi šāvēji, nepiegriež vērību skaistam tērpam, kādos bija ieradušies Latvijas un Lietuvas šāvēji, bet somi, tiklab parādē un vēlāk stendā, ieradās darba, resp. šaušanai piemērotā tērpā ar attiecīgām uzšuvēm un papildinājumiem, kā arī sporta vai, pareizāk, smagos slēpošanas apavos. Vērojot somu šaušanas stāju, likās, ka priekšā nestāv vis dzīvs cilvēks, bet granīta izcirsts tēls, kas pauž neatdarināmu stabilitāti un noder par paraugu pārējiem.

Šaušanā ar automatiskām pistolēm:

Komandas — 1. vieta Lietuvai ar 36 soda punktiem.

2. vieta Latvijai ar 114 soda punktiem.

Individuāli — 1. vietā Sroga (Lietuva) ar 0 soda p.

2. vietā Nakutis (Lietuva) ar 0 soda punkt.

3. vietā Marvē (Latvija) — ar 4 soda punkt.

Kaut gan lietuvieši guva pārliecinošu uzvaru ar 78 p. starpību, tad tomēr mūsu spējas nav vērtējamas pārāk zemu. Divi mūsu šāvēji ieguva kopsumā 80 soda punktus ieroču defekta dēļ. Tas gan no pirmā acu uzmetiena it kā atbrīvo šāvējus no atbildības, bet patiesībā tas tomēr uzliek viņiem morālu atbildību. Paļaušanās savam ierocim ir jau laba lieta, bet, kā piedzīvojumi māca, tad ieroču pārbaude un sevišķi īsi pirms starta, ir vēl nepieciešamāka. Šādu pārbaudi tiešām arī pārējie dalībnieki izdarīja. Vēl kā negātīva parādība atzīmējama dažu mūsu šāvēju pārlieka trenēšanās šaušanai samazinātā laikā, t. i. trijās un pat divās sekundēs, nepiegriežot vajadzīgo vērību treniņiem normālā laikā, ko uzskatīja kā izpildāmu bez liekas piepūles, bet sacīkstes rādīja pretējo, un šie šāvēji nemaz nenokļuva līdz šaušanai samazinātā laikā.

Valstu pārstāvji un apbalvotie Baltijas valstu šaušanas sacīkšu noslēguma aktā, Kauņā.

Mālbaložu šaušanā:

Komandas — 1. vieta Lietuvai — 635 p.

Līdz ar to Lietuva iegūst uz 1 gadu Rīgas pilsētas galvas dāvāto ceļojošo balvu.

2. vieta Latvijai — 618 p.

Individuāli — 1. vietā Urbonavičius (Lietuva) — 167 p.

2. vietā Birkens (Latvija) — 165 p.

3. vietā Blaus (Latvija) — 163 p.

Šaušanā ar kaŗa šautenēm:

Latvija nepiedalījās.

Komandas — 1. vieta Lietuvai, jo vairāk komandu nebija, kamdēļ arī bez cīņas somu dāvāto ceļojošo balvu Lietuva iegūst uz 1 gadu.

Individuāli — 1. vietā Klärichs (Somija) — 499 p.

2. vietā Blomquists (Somija) — 471 p.

3. vietā Pihkala (Somija) — 471 p.

Arī šajā sacensībā somi uzrāda priekšzīmīgu stilu, šaušanas techniku un gatavību, kamdēļ arī visi Somijas dalībnieki ierindojās pirmās vietās, atstājot aiz sevis visus Lietuvas dalībniekus.

Baltijas valstu šaušanas sacīkšu beigu cēliens bija vēl impozantāks un sirsnīgāks nekā atklāšanas ceremoniāls.

Noslēguma akts un balvu izdalīšana, kā arī sekojošais svētku kopmielasts notika jaunizbvētā armijas virsnieku kluba reprezentācijas telpās. Arī šo pēdējo ceremoniālu vadīja izglītības ministrs prof. Tonkūnas, klātesot kaŗa ministram ģen. Dirmantam un augstākiem armijas virsniekiem.

Š A C H S

Visus uz šo nodaļu attiecošos sūtījumus un korespondenci lūdzam adresēt K. Bētiņam, Rīgā, Ausekļa ielā 3—62.

*

Starptautiskais šacha turnīrs Ķemeros. (no 15. jūnija līdz 9. jūlijam 1937. g.).

Latvijas šachistiem gan arī līdz šim bija laba slava un tie ne vienu reizi vien godam aizstāvējuši Latvijas krāsas. Bet viņu attiecības ar pasaules vislabākiem meistariem bija mazāk noskaidrotas un tie degtin dega krustot šķēpus ar šiem gara varoņiem. Latvijas šacha savienības sarīkotā Ķemeru turnīra lielā nozīme nu ir tā, ka tas šo izdevību mūsu šachistiem sagādājis visplašākos apmēros. Turnīrā piedalījās nevien pasaules eksmeistars Aļechins, bet arī pasaulslavenie Amerikas lielmeistari Reševskis un Fains, lielmeistari Flōrs, Keress, Dr. Tartakovers un vēl daudzi citi Eiropas valstu pirmie meistari. Latvija šai cīņā godam pastāvējusi, jo mūsu šacha čempions V. P e t r o v s sasniedzis necerēti augstu vietu, izvirzot'es blakus lielmeistariem Flōram un Reševskim, pašā turnīra priekšgalā un atstājot aiz sevis pasaules eksmeistaru Aļechinu, lielmeistaru Keresu u. t. t. Līdz ar to

mūsu Petrovs izkaŗojis arī sev lielmeistara nosaukumu. Ar pilnu tiesību mēs uz viņu varam būt lepni.

Turnīra pilnīgs rezultāts redzams no pārskata, kas sakārtots pēc dalībnieku panākumiem:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	Punktu kopskaits	Izcīnītā vieta
1) S. Flōrs	—	½	½	½	½	½	½	1	½	½	½	1	1	1	1	1	1	1	12	1.—3.
2) V. Petrovs	½	—	0	½	½	½	½	½	1	0	1	1	1	1	1	1	1	½	12	1.—3.
3) S. Reševskis	½	1	—	0	1	1	½	1	½	1	1	0	0	½	1	1	1	1	12	1.—3.
4) A. Aļechins	½	½	1	—	½	1	½	1	½	0	½	½	½	½	1	1	1	1	11,5	4.—5.
5) P. Keress	½	½	0	½	—	1	½	½	0	1	½	1	1	1	½	1	1	1	11,5	4.—5.
6) E. Steiners	½	½	0	0	0	—	1	1	0	1	1	1	½	1	1	1	½	1	11	6.
7) S. Tartakovers	½	½	½	½	½	0	—	1	½	0	1	1	1	½	½	1	½	1	10,5	7.
8) R. Fains	½	0	0	0	½	0	0	—	½	½	1	1	½	1	1	½	1	1	9	8.
9) G. Stōlbergs	½	0	½	½	1	1	½	½	—	0	½	1	0	½	0	1	½	½	8,5	9.
10) V. Mikenass	½	1	0	1	0	0	1	½	1	—	0	0	0	0	1	1	0	1	8	10.
11) F. Apšenieks	½	0	0	½	½	0	0	0	½	1	—	½	½	0	1	1	½	1	7,5	11.—13.
12) E. Bööks	0	0	1	½	0	0	0	0	0	1	½	—	1	1	1	0	1	½	7,5	11.—13.
13) L. Rellstābs	0	0	1	½	0	½	0	½	1	1	½	0	—	1	0	0	1	½	7,5	11.—13.
14) T. Bergs	0	0	½	½	0	0	½	0	½	1	1	0	0	—	0	1	1	½	6,5	14.
15) M. Feigins	0	0	0	0	½	0	½	0	1	0	0	0	1	1	—	0	½	1	5,5	15.—16.
16) S. Landaus	0	0	0	0	0	0	0	½	0	0	0	1	1	0	1	—	1	1	5,5	15.—16.
17) Dr. V. R. Hāzenfūss	0	0	0	0	0	½	½	0	½	1	½	0	0	0	½	0	—	0	3,5	17.—18.
18) K. Ozols	0	½	0	0	0	0	0	0	½	0	0	½	½	½	0	0	1	—	3,5	17.—18.

Arī mūsu pārējie meistari Apšenieks un Bergs godam turējušies. Sevišķi pirmais pie mazliet lielākas izturības būtu sasniedzis stipri augstāku vietu. Ārzemju presē viņš nosaukts par meteoru, kas brīžiem uzliesmo un brīžiem aptumst. Feigins šoreiz nebija īstā formā un spēlēja zem savām spējām. Turnīrs, pateicoties sava augstā protektora, valsts prezidenta Dr. Kārļa Ulmaņa un valdības atbalstam, izdevās visai labi. Turnīra goda komitejā darbojās ārlietu ministrs Munters, kā priekšsēdētājs, kā arī valsts kancelejas direktors Rudzītis, valsts prezidenta sekretārs Cimmermanis, Ķemeŗu sēravotu direktors Dr. Lībietis un šacha savienības priekšsēdis Melnbārdis. Turnīra techniskā vadība bija uzticēta Austrijas šachmeistaram Dr. H. Kmocham, kas ar dziļu prasmi, lielu taktu un atzīstamu bezpartejību vadījis gandrīz visus lielos pēdējo gadu starptautiskos turnīrus. Šķīrējtiesā bija ievēlēti K. Bētiņš, prof. Dr. A. Kalniņš un A. Kannenbergs, kā arī no turnīra dalībniekiem F. Apšenieks un G. Stōlbergs. Turnīra uzvarētājam ziedoto Valsts Prezidenta balvu (tautisku pūrlādīti ar šacha figūrām un šachdēli ar dzintara lauciņiem) pie turnīra slēgšanas, ārlietu ministrs V. Munters uz divu pārējo uzvarētāju Flōra un Reševska priekšlikumu pasniedza mūsu lielmeistaram Petrovam, kuŗš saņēma arī mirušā lielmeistara Ņimcoviča brāļa balvu (sudraba kausu) par skaistāko partiju pret ārzemniekiem. Tā piespriesta Petrovam par uzvaru pret Vācijas meistaru Rellstābu. Rīgas pilsētas valdes balvu — divus sudraba svečtuŗus — par skaistāko partiju turnīrā, saņēma Holandes meistars Landaus par uzvaru pret Somijas meistaru Bööku, bet otro skaistumgodalgu (Valtera un Rapas firmas balvu — Latvju rakstus) saņēma Lietuvas čempions Mikenāss par uzvaru pret Petrovu. Pasaules eksmeistars Aļechins palika, gan tikai ar puspunktu aiz pirmiem uzvarētājiem, ceturtā un piektā vietā. Tas izskaidrojams ar neveiksmīgo spēli pret mazāk stipriem pretiniekiem, kuŗus viņš novērtēja par zemu. Turpretim pret lielmeistariem viņš guvis ļoti labu rezultātu. Sevišķi spēcīgi nospēlētā partija pret Fainu atgādina Aļechina vislabākos laikus. Aiz šī iemesla domājams, ka viņam priekšā stāvošā revanšas mačā ar Dr. Eivi būs nopietnas izredzes.

Šīs trīs partijas ievietojam zemāk.

Partija Nr. 49.

Baltie: Landaus; melnie: Bööks.

1) d2—d4, d7—d5; 2) Zg1—f3, Zg8—f6; 3) e2—e3, e7—e6; 4) Lf1—d3, c7—c5; 5) c2—c3, Zbd7; 6)0—0, Lf8—d6; 7) Zb1—d2, 0—0; 8) Tf1—e1, Dd8—c7; 9) e3—e4, c5×d4 (labāk būtu c-līniju neatklāt, bet spēlēt tūliņ d5×e4); 10) c3×d4, d5×e4; 11) Zd2×e4, Zf6×e4; 12) Te1×e4, Tf8—e8; 13) Te4—h4, Zd7—f8; 14)Zf3—g5, h7—h6 (ja Le7, tad arī 15) Dh5); 15) Dd1—h5, e6—e5; 16) Lc1—d2! e5×d4; 17) Ta1—c1, Dc7—e7; 18) Zg5—e4 (draudot L×h6), Zf8—g6; 19) Ld2—g5! (labi spēlēts). De7—e5 (uz h6×g5 sekotu drīzs mats); 20) f2—f4, De5—d5; 21) Ze4—f6+! g7×f6; 22) Ld3×g6, Ld6—f8! (ja f×g5, tad 23) D×h6 ar uzvaru); 23) Tc1—c7, Lc8—e6; 24) Lg5×f6, Dd5×h5; 25) Lg6×h5, Te8—c8 (melniem nav nekā labāka); 26) Lh5×f7+! (lai pēc L×f7 turpinātu ar 27) Tg4+ u. t. t.); 26) ... Kg8—h7; 27) Tc7×c8, Le6×c8; 28) Lf6×d4, Lc8—f5; 29) Th4—h5. Melnie padodas.

Partija Nr. 50.

Baltie: Mikēnass; melnie: Petrovs.

1) d2—d4, d7—d5; 2) c2—c4, e7—e6; 3) Zb1—c3, Zg8—f6; 4) Lc1—g5, Zb8—d7; 5) e2—e3, Lf8—e7; 6) Zg1—f3, 0—0; 7) Ta1—c1, a7—a6; 8) a2—a3, d5×c4; 9) Lf1×c4, b7—b5; 10) Lc4—a2, c7—c5; 11) 0—0, Lc8—b7; 12) La2—b1, Dd8—b6; 13) Zf3—e5! Tf8—d8 (tas ir visa ļaunuma sākums; daudz labāk bija Ta8—d8); 14) Ze5×d7, Td8×d7; 15) Lg5×f6, Le7×f6; 16) d4×c5! Db6—c6 (Tagad vajadzēja nomainīt dāmas, kas dotu melniem vēl zināmas izredzes uz neizšķirtu); 17) Dd1—g4, Dc6×c5; 18) Zc3—a4! Dc5—a7 (vienīgais, jo citādi ar Zb6 iet zudumā kvalitāte); 19) Za4—c5, Td7—c7; 20) Zc5×e6!! (dziļi pārdomāts zirdziņa upuris, kuŗu melnie nedrīkst pieņemt) Tc7×c1, 21) Tf1×c1, Da7—b6 (Uz Lb7—c8 sekotu 22) Lb1×h7+! K×h7; 23) Zf8+ un 24) T×c8); 22) Ze6—g5! Lf6×g5; 23) Dg4×g5, Db6—d8; 24) Dg5—g4, g7—g6; 25) Tc1—d1, Dd8—f6; 26) Dg4—d7, Df6—c6; 27) D×c6, L×c6 un baltie ar iegūto bandinieku un labu spēli uzvarēja galotnē.

Partija Nr. 51.

Baltie: L. Rellstābs; melnie: V. Petrovs.

1) d2—d4, d7—d5; 2) Zg1—f3, c7—c5; 3) e2—e3, Zg8—f6; 4) Lf1—d3, g7—g6; 5) Zb1—d2, Zb8—d7; 6) b2—b3, Lf8—g7; 7) Lc1—b2, 0—0; 8) h2—h3 (Šis nevajadzīgais gājiens vājina balto karaļspārnu. Labāk bija 0—0); 8) ... c5×d4; 9) e3×d4, Zf6—h5! (ar nepatīkamo draudu Zf4); 10) g2—g3, Dd8—c7! (Šis spēcīgais gājiens uz ilgu laiku aizkavē balto 0—0, jo uz to sekotu Z×g3); 11) Dd1—e2, Zd7—c5!; 12) Zf3—e5 (12), d4×c5, L×b2 acīmredzot dotu melnajiem pāraku spēli); 12) ... Zc5×d3+; 13) Ze5×d3, Lc8—f5!; 14) Ta1—c1, Ta8—c8; 15) De2—e3, Dc7—d6; 16) c2—c3, Tf8—e8; 17) f2—f4, g6—g5! (priekšzīmīgs uzbrukums); 18) 0—0, g5×f4; 19) Zd3×f4, Lg7—h6! (Viens gājiens spēcīgāks par otru!); 20) De3—f3, Zh5×f4; 21) g3×f4, Kg8—h8!; 22) Tf1—f2, Te8—g8+; 23) Kg1—h2, Tg8—g6; 24) c3—c4 (arī citi turpinājumi partiju vairs neglābj); 24) ... Tc8—g8; 25) c4×d5, Lh6×f4+ (šis skaistais laidņa upuris dod izšķiŗošo triecienu); 26) Df3×f4, Tg6—g3!! Baltie padodas. Skaistumgodalgas cienīga partija.

Pērnavā no 15. līdz 25. jūlijam notika meistarturnīrs, kuŗā piedalījās četri no Ķemeŗu turnīra dalībniekiem (Flōrs, Keress, Stōlbergs un Dr. Tartakovers) un bez tam Čechoslovakijas meistars Opočenskis, kā arī 3 igauņu meistari ar P. Šmidtu priekšgalā. Pārsteidzošā kārtā pirmo vietu izcīnīja Igaunijas meistars Šmidts ar 5,5 p. (no 7 iespējamiem). Otrā līdz ceturtā vietā ar 4,5 p. palika Flōrs, Keress un Stōlbergs.

Stokholmā š. g. 31. jūlijā iesākās šacha olimpiāde, kuŗā piedalās 20 valstis. Latvijas komandā ietilpst — Petrovs, Apšenieks, Mežgailis, Ozols un Endzeliņš. Par olimpiādes rezultātu ziņosim mūsu nākošā nodaļā.

HUMORS

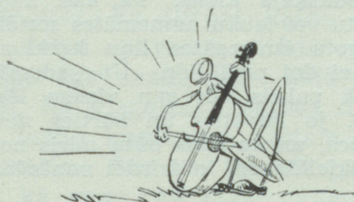

Don Federiko

Vasaras būšanas

Kas tā dūc un saldi skan,
Vasara kad pusē,
Un no krūzēm pamazām
Skābā putra susē?

Švīko zilas izkaptis,
Cērt pa stiebriem asi.
Zaļā zālē sisenis
Spēlē kontrabasi.

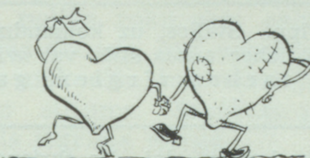
Spēlē, kamēr izkapts: šņikt! —
Noplauj zellim kājas.
Un nekā vairs nevar tikt
Mūzikants tāds mājās.

Kas par saules vannām tās
Muguras kas sautē!
Bizo govis griezdamās.
Dunduri sāk kauties.

Dārzos kāpostgalvas tvīkst,
Pipari un gurķi,
Un pret sauli pacelt drīkst
Tomāts rozā snurķi.

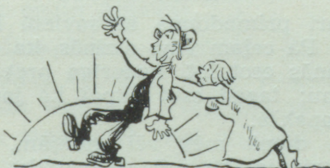
Jaukais laiciņš sirdīs ar'
Kvēli sadzen traku,
Un kad atnāk svētvakars
Lēc tās krakovjaku.

Puiši, kuŗiem manēvers
Vienumēr kāds prātā,
Kājās lakzābakus sper
Un uz balli kāto.

Klarnetei tur dvēs'li rauj
Laukā, pūšot tušu;
Vīrs pa bungas sāniem krauj,
Kamēr āda pušu.

Rīts kad klāt un izkliegts prieks,
Kaut ar kājām grūti,
Mājup stūrē ballinieks
Divātā ar brūti.

Viens tik pusdulls makšķernieks
Gaŗu maiksti slaista,
Un, kaut neķeŗas nenieks,
I tam dzīve skaista.

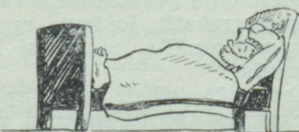

Ačuks

Jauna veida veselības kopšana

Bildes zīmē E. Rirdāns, 37 g. 4 mēn. vecs.

Toreiz lietas bija stipri kareiviskas. Krievu ķeizars bija mūs novietojis kādā krievu sādžā atpūsties. Tupiet te, mīļie cibulīši, — viņš teica, — tupiet un stiprināties kā miesās, tā garā, kamēr jūs aicinās uz Karpatiem kauties.

Mēs, protams, tādu pavēli pildījām kārtīgi. Kā tu, cilvēks, to nepildīsi, kad ar tevi tik mīlīgi runā! Nu tā tad — klausījām ķeizara pavēli un sēdējām krievu sādžā. Birdinājām sausus putraimus pa kaklu vēderā, jo putras vārītājs taukus bija uz kārtīm paspēlējis. Rītos un vakaros iemetām arī pa glāzei tējas, lai stiprāka dūša. Vairākas stundas dienā «munsturējām» pa noplautu noru un cilājām šautenes; dažreiz skrējām arī. Bet tā kā tur kopā bijām vairāki latvieši, tad vakaros nolīdām visi klusākā vietā un spriedām tā: ja mums katru dienu liks šitā skraidīt pa sādžu apkārt, tad mēneša laikā mums kājas paliks tik īsas, ka austrieši mūs neparko nevarēs nošaut, jo lodes allaž skries mūsu galvām pāri.

Jaukā dienā viens no mūsu latviskās sabiedrības locekļiem saņēma no mājas vēstuli, ka šā dēlēns sākot jau runāt. Puisēns kā cēlies no rīta, tā

uzreiz skaidri pateicis: aita. Un viss tas bez kādas valodas mācības, bez kā ...

«Gaisā, kas par gudru puiku būs!» laimīgais tēvs izsaucās.

«Tev taisnība,» mēs piekritām.

«Kā tad nē!» tēvs turpināja. «Tikko gads apkārt, jau runā kā pats rakstu mācītājs. Nē, vai ziniet, uz tādu prieku būtu gan glāze vīna vai šņaba iedzeŗama.»

Paziņojām savam tiešajam priekšniekam, ka mums ir svarīgs paziņojums saņemts, tāpēc lūdzām, lai mūs atsvabina uz vienu dienu no kaŗa darbiem un lai ļauj mums papriecāties.

Bet ... vai mēs stipri brēkt nebūšot?

Teicām: nē.

Bet ... vai mēs nebūšot skriet uz Pribaltiskij krai?

Teicām: nē.

Nu, tad visu samovaru un saulespuķu eļļas fabrikantu vārdā šis mūs atlaižot.

Otrā dienā izgājām krietni tālu no sādžas laukā, sakūrām ugunskuru, pieslējām trīs degvīna pudeles un divus desu likumus pie koka, bet paši apsēdāmies mīlīgā pulciņā. Svētku svinēšana varēja sākties.

Vispirms cepām desu, sakārtojām pudeles, tad sākās tosti par godu filologam, kas — tikai gadu vecs būdams — jau bez citu piepalīdzības spēj izteikt: aita. Tad svinību tālākā gaitā nāca dziesmas. Īsti latviskas dziesmas. Četras dūšīgas rīkles tā tricināja gaisu, ka krievu sādžai salmu jumti cēlās nost.

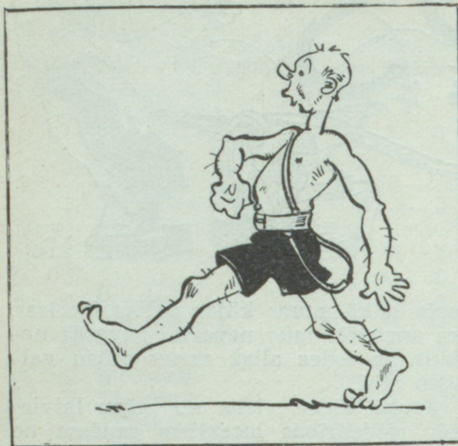
Saskrēja apkārt krieviņi un uztraukušies sāka mūs iztaujāt: vai kas degot? vai kāds kāju esot lauzis? Jeb vai kāds antikristu ieraudzījis, kad tik spēcīgi brēcot?

Mīlīgi paskaidrojām, ka kājas pagaidām visas kārtībā, bet tas gan ātri var notikt, ka kāda kāja dabū knaukšķi, ja šie ātri nevāksies prom.

Krieviņi aizgāja lēnām, bet toties

E. Rirdāns

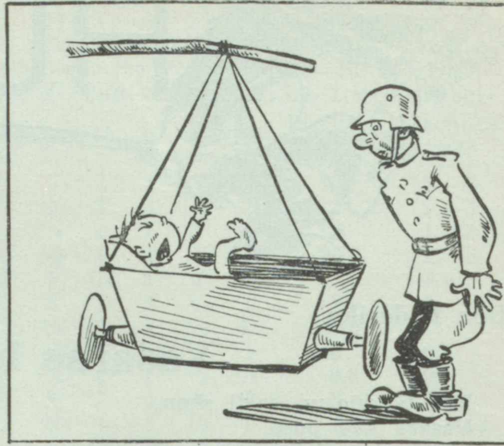
Instruktora rokas grāmata illūstrācijās

163. lpp. Lai gan stingri nav noteikts, tomēr ir pieņemts, ka pie īsām biksēm valkā vidus jostu vai ieroču jostu...

148. lpp. Staļļos, uz komandu vai signālu, iebeŗ auzas silēs vai arī uzmauc tarbas zirgiem galvā.

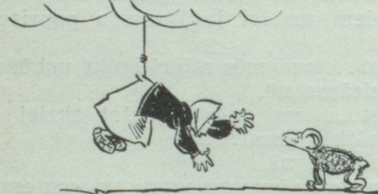
336. lpp. Galvenās kājnieku lielgabala sastāvdaļas:
— Šūpulis ar buferiem un uzgrūdēja ierīci;

---

gaŗiem soļiem. Varēja manīt, ka mūsu runa atstājusi uz tiem varenu iespaidu.

Drīz vien aizgājēju vietā mūs ielenca liels aunu bars. Lopiņiem briesmīgi bija iepatikusies mūsu brēkšana. Tie, laikam, domāja, ka te brēc pretinieki, kas šos aicina uz cīņu. Nekā viņus vairs prom nevarējām dabūt. Un pašu gani arī nekā nevarējām aizgaiņāt prom. Tāda pavecāka Jērikas štokrozīte gan bija, tikai varen uzstājīga. Šī nebūšot nekur iet. Viņa pazīstot gan zaldātus! Tikmēr dziedot un brēcot, kamēr auniņu ciet, kaklu nost, un tad lopiņam aste vien paliekot no katliņa laukā.

Lai jau paliek ar', — nodomājām, — tik un tā nāve viņu drīz vien ieraus ar

celamo krānu debesīs. Tādas reimatisma pilnas večiņas ļoti viegli un ātri mirst.

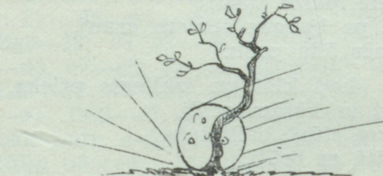
Tikai nelaime tā, ka mūsu pulciņa vismierīgāk noskaņotai personai uzkrita dancošanas lēkme. Ek, vajagot izlaist vienu līku pēdu, vienu polkā, kā citkārt Līgo vakarā!

Labi — mēs, tie pārējie, teicām: dancot varētu, bet ar ko? Kas tad tai pašai Lībijas tuksneša kāpostgalviņai esot par vaini? Lūgšot to pašu. — Vai, kad tik nesabirst putekļos! — mēs atkal bažījamies. Nu, vai nu gluži tik traki būšot!

Jāatzīstas: vājš tas dancinājamais objekts bija — klibodams vien gāja, bet jāprasa: kur tu dancošanas krizes laikos labāku sameklēsi?

Danču lielmeistars glauni paklanījās pret to Galifejas jūras salaku un ņēma ciet. Tā baleta primadonna no sākuma gan spārdījās pretim, taču vēlāk nekas — dancoja gluži smuki. Zāli tā izpārdīja visapkārt, kā ar atspeŗu ecēšām. Bet pašās beigās, kad asinis iekarsa — palika kā sadegusi uz dancošanu. Norāva sedzeni no pleciem, sakliedza lopiem, lai šie skrienot pie velna, un nu ņēmās tā, ka desetinu lielam arbūzu dārzam visapkārt sētu izjauca. Tā vien bažījāmies, ka dejotāja pati arī neizjūk gabalos.

Saule bija tuvu rietēšanai, kad beidzām svinības un gājām mājās. Aiz-

gāja arī primadonna ar saviem lopiņiem. Pa ceļam viņa atzinās, ka šāda kratīšanās esot ļoti noderīga pret reimatismu; tagad esot tikpat kā jaunas kājas apakšā.

Otrā dienā mēs vēl gulējām, kad mums ziņoja, ka mūs ārā gaidot ciemiņi. Izgājām ārā, tur stāvēja salasījušās vismaz sešdesmit četras večiņas un simts piecpadsmit vecīši. Visi viņi mūs uzlūkoja tik maigi, kā kaķis skārņa izkārtni. Vienam bija padusē maizes kukulis, otram piena pudele, bet dažs teicās naudā maksāt.

«Mīļie cilvēki, bet ko jūs vēlaties no mums?» — pirmā acumirklī nesapratām.

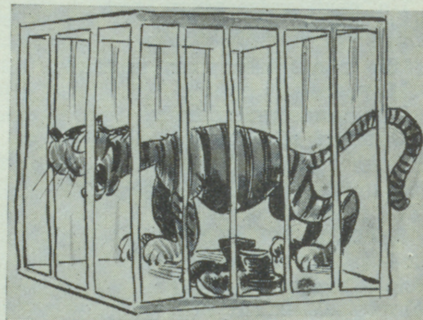

Lai tak mēs esot tik laipni un ņemot šos arī sakratīt. It īpaši tas jaunais cilvēks, kam tie plānie mati. Are, kā tad Sidorovnai esot tagad kājas tikpat kā no jauna! Šāda kratīšanās, redzams, esot daudz labāka nekā kad sādžas feldšers durvju starpā masējot reimatisma pilnās kājas; pat ja gurķu sālījumā turot kājas — arī tad neesot tas. Lai tad nu mēs izkratot šiem arī reimatismu no stilbiem.

Paskaidrojām, ka kratīties šie var mājās paši bez mūsu palīdzības, bet nesamos gan lai attsāj tepat, tad mēs paskaidrosim, cik ilgi katram jākratās.

Tanī dienā visā sādžā un katrā mājā būkšķēja klons, kā kad kaņepes grūstu vai lauku namamātes sestdienās bungotu izmazgātos linu kreklus, ko saimei dot pirtī līdz. Un, jādomā, ka labāk palicis būs gan visiem lēkātājiem, jo lamāties un bārties neviens nenāca, un ka kāds būtu miris no lielās šķielēšanās, to dzirdēt nenācās.

Kur palicis medinieks?

Saldums aizbrauca pie draugiem uz Indiju tīģeŗu medībās. Vienā nelaimīgā dienā Saldums krīt par upuri asinskārajam zvēram. Bēdīgo vēsti draugi paziņo viņa piederīgiem.

— Atsūtiet viņa pīšļus, — skan atbilde.

Draugi, visu nokārtojuši, sūta telegramu: «Sūtījums atrodas ceļā».

Attiecīgā dienā piederīgie ierodas stacijā un ierauga lielu būri, kuŗā atrodas tīģeris.

Seko tēlegrama: «Saņēmām dzīvu tīģeri, bet no Salduma ne vēsts».

Uz to draugi atbild: «Saldums atrodas tīģerī.»

Praktisks dēls.

— Te, dēls, tev būs aploksne ar uzlipinātu marku. Kad tu aizbrauksi galā, iemeti viņu pastkastītē. Tev neko nevajaga rakstīt, jo kad es viņu saņemšu, tad zināšu, ka tu esi laimīgi aizbraucis.

— Labāk, tēt, iedodi man aploksni bez markas, jo kad tu saņemsi vēstuli ar uzliktu pēcmaksu, tu atsakies viņu izpirkt un tāpat zināsi, ka esmu laimīgi ticis galā.

Jūlijs Krūmiņš

Lazdu kalna Jānītis

Lielas un plašas ir pagasta pļavas. Pļavu vidū paceļas Lazdu kalns. No seniem laikiem tādu viņu atceras visvecākie cilvēki. Austrumu piegāze lēzena, bet rietumos gandrīz stāva, kā ar cirvi nocirsta. Lēzenajā piegāzē iestrādāti lauki, bet stāvajā kraujā aug lazdas.

Rāmā laikā, ejot pa lēzeno piegāzi, redzot savā priekšā kuplos kviešus un briedīgās auzas, grūti iedomāties, ka turpat kalna otrā pusē dabai pavisam citāda seja. Lazdas tur saaugušas tādā biezoknī, ka visgaišākā saules dienā zem lazdu kuplajiem zariem valda krēsla. Šur un tur starp lazdām kā cines, kā mazi pauguriši. Tie bijušo koku stumbri, kuŗus jau neskaitāmus gadus klāj sūna un rudeņos krītošo lapu sega.

Lejā pie pļavām, kur kraujas stāvums skaisti izliekts, aug bērzi, apses, vīksnas un gobas, bet ziemeļu galā arī priedes un egles. Pašā augšā uz kalna, maza līdzena laukumiņa vidū, kā brīnums stiepj savas žuburainās rokas pret debesīm varens ozols. Cilvēka augumā no zemes tikai pieci vīri var apņemt ozola stumbru.

Lēzenās piegāzes dienvidu malā maza glīta mājiņa, ar tādām pašām nelielām saimniecības ēkām. Lazdu kalns piešķirts Jānīša tēvam kā amatnieka zeme. Un še Jānītis vada sava mūža gaišākās dienas.

Lazdu kalna Jānīti pazīst viss pagasts, jo kuŗam gan siena laikā neiznāk piedurties Lazdu kalnam gan šādā, gan tādā vajadzībā. Jānītis visiem draugs un lielais izpalīdzētājs. Vai tā ir ūdens krūze, strīķis, grābekļa zariņš, vai sakumu kāts — Jānītis nekad nava piekusis aiznest vai aizskriet un atnest atpakaļ.

Bet reizi Lazdu kalns gandrīz palika bez Jānīša. Gadījās šitā.

Jānīša tēvs un māte aizgāja palīgā Kļavdagām kaudzi mest. Jānītis apdarīja visus uzdotos mājas darbus un aizskrēja uz kraujas piekāji zilenēs. Pamielojās ar gardajām ogām, pielasīja vēl tūti mazajai Kļavdangu Līzītei.

Vai nu no vaivariņiem vai karstās tveices, Jānīšam uznāca kā reibums, kā snaudiens. Viņš atlaidās turpat zem bērza ēnā, izstaipījās, palika roku zem galvas un skatījās debesīs, kur neredzēja neviena mākonīša, kur virmoja tikai saules siltums. Aizvērās plaksti, Jānītis iegrima miegā.

«Čak-čak-čak» — no lielā ozola laidās lejup čakstiņu mamma ar saviem bērniem, kuŗi tikko bija iemācījušies lidināties.

«Čak-čak — mūsu Jānītis!» — iesaucās viens no čakstiņu bērniem.

«Patiesi?» — brīnījās čakstiņu mamma, ieraudzījusi gulētāju. «Kā tad viņš šite? Un aizmidzis! Bet māja tukša — ja nu atnāk kāds siena pļāvējs...»

«Čak-čak» — bērni pārtrauca mammu — «nu mēs noglāstīsim viņam matus. Vienmēr tā gribas viņu noglāstīt, bet mūžīgi bailes. Tagad viņš aizmidzis, nu var,» — un čakstiņu bērni cēlās jau spārnos.

«Mierā!» — apsauca viņus mamma, — «un klusu, lai Jānītis atpūšas, viņš ir labs, viņš aizdzina kaķi, kad tas zagās pie manas ligzdiņas, kamēr jūs bijāt vēl maziņi.»

Čakstiņu bērni apklusa un mierīgi tupēja uz bērza zara.

«Kas tur ir?» — no biezokņa izšāvās zīlīte.

«Lazdu kalna Jānītis,» — atbildēja čakstiņu mamma.

«Lai guļ, lai,» — teica zīlīte, — «viņš ir labs. Ziemu, lielajā salā, kad man nebija ko ēst, viņš izlika man ārpusē pie loga cūkas ādiņu ar visu speķi.»

«Kas tur ir?» — pielaidās cielaviņa.

«Lazdu kalna Jānītis,» — atbildēja zīlīte.

«Tad nevajaga traucēt, viņš ir labs. Reizi man misējās ietaisīt ligzdiņu saslietu mietu galā pie kūtiņas. Kad Jānītis to ieraudzīja, viņš uzsita virspusē dēli, lai kaķis nevarētu piekļūt no augšas, un parādīja ligzdiņu arī savam tēvam. Un Jānīša tēvs neaiztika nevienu mietu, kamēr mani bērniņi izlidoja pasaulē.»

«Kas tur ir, kas tur ir?» — ziņkārīgi ieprasījās melnais strazds.

«Lazdu kalna Jānītis,» — atbildēja cielaviņa.

«Tad netraucēsim, viņš ir labs, viņš savilcis kokos tik daudz būrīšu, ka pietiks maniem bērniem un bērnu bērniem uz gadu gadiem.»

«Vidžu, vidžu, ko jūs visi tik klusi?» — slaidā skrējienā pievienojās bezdelīga.

«Cst! Lazdu kalna Jānītis,» — melnais strazds pamāja ar galvu uz gulētāja pusi.

«Tad nedziedāšu es arī, lai Jānītis atpūšas. Viņš ielika atpakaļ ligzdā manu bērniņu, kad tas bija pārāk tālu pārliecies malai un izkritis.»

«Es arī nedziedāšu,» — piebiedrojās čurkste, — «Jānītis nekad nava racies pie manas ligzdiņas bumbuļu dobē.»

«Tur-lur-lur-lur,» — teica lielais ķikuts, — «es arī māku klusēt, kad vajaga — Jānītis man nekad nekā ļauna nav darījis.»

«Čir-čir-čir — Lazdu kalna Jānītis!» — brīnījās sienāži, sastājušies visapkārt gulētājam. — «Lai nu viņš atpūšas, viņš nekad nemoca mūs un neķeŗ aiz lielajām kājām.» — Un sienāži klusi izklīda zālē. No viņu dziesmas nedzirdēja nevienas skaņas.

«Zum-zum-zum — paskat' kā aizmidzis!» — teica melnā vabole. — «Viņš izņēma mani no riteņu gravas, kad es atmuguriski biju iekritusi un saviem spēkiem netiku vairs laukā. Lai nu atpūšas, es nelidošu un troksni netaisīšu.» — To teikusi, melnā vabole klusi aizčāpoja.

«Ko mēs še stāvam — nevilus kāds var viņu iztraucēt,» — teica melnais strazds, — «laidīsimies labāk projām un būsim klusu.»

Putni aizlaidās. Visā Lazdu kalnā iestājās nedzirdēts klusums.

«Ko tad tas nozīmē — vai pa-

saulei jau gals būs pienācis?» — no satrunējuša stumbra apakšas kraujā izlīda odze. «Ahā! Tur nu reizi guļ tas nejaukais radījums. Nu es viņam atmaksāšu par visām tām bailēm, kādās man cilvēku dēļ jādzīvo. Es viņam atmaksāšu par to, ka es nevienu putnu vairs nedabonu nokost barībai. Nu tikai mudīgi turpu, kamēr neatmostas.» — Un odze steidzīgi šļūca no kraujas lejā.

Putni izklīda kur kuŗais. Čakstiņu mamma ar saviem bērniem ielaidās atkal ozolā. Bērniem gribējās dziedāt, bet nedrīkstēja. Viņi bija kā apjukuši un negribēja nekur skriet.

Čakstiņu mammai nebija laba dūša. Kaut kas darīja nemierīgu viņas sirdi, tikai viņa pati nevarēja pateikt — vai tas bija neparastais klusums, vai kaut kas cits. Kā saīgusi, kā sapīkusi viņa sēdēja blakus saviem bērniem. Diena bija tik skaista, bet viņa sēdēja kā pelēkas miglas mākonis. Piepeši viņu pārņēma nemiers, neizprotams un baigs. Vai draudēja briesmas? Viņa pacēla galvu. Nē, tikai zilās debesis un saule. Bet tomēr — viņai pārskrēja drebuļi.

«Bērniņi,» — teica čakstiņu mamma, — «jūs palieciet mierīgi sēdot, es aizskrieśu, apskatīšos Jānīti.»

Švirrrks — viņa bija lejā un nosēdās uz bērza zara.

Nē, Jānītis gulēja tikpat mierīgi un maigi kā gulējis. Viņam nekas nedraudēja. Bet — čakstiņu mammai spalvas uz muguras cēlās stāvus, viņa visa izbužinājās, kā zvirbulis trīsdesmit grādu salā. Ko tas varēja nozīmēt? Kaut kas še, tomēr, nebija kārtībā.

Viņa sāka uzmanīgi lūkoties visapkārt un piepeši sastinga — dažus soļus no Jānīša galvas viņa ieraudzīja odzi, kuŗa, ļauni zvērojošām acīm, līda uz gulētāja pusi.

Čakstiņu mamma gribēja kliegt pilnā kaklā, bet bailes aizžņaudza viņai balsi. Viņa atplēta knābi, tomēr neatskanēja neviena skaņa.

«Ieknābt, vajadzētu ieknābt Jānīšam, lai uzmostas,» — kā pa murgiem domāja čakstiņu mamma. «Bet ja lidošanā misējas — ja pasitas tuvāk odzei... ozola zarā palika bērniņi...»

Odze līda tuvāk un tuvāk.

Tad notika. Ar pārdabīgu spēku mazais putniņš atrāvās no bērza zara, krita lejup kā akmens, piesitās Jānīša sejai un otrā pusē uzšāvās atkal gaisā.

Nākošā acumirklī Jānītis pietrūkās kājās.

Odze, redzēdama, ka Jānītis uzmodies, iešņācās un metās uz priekšu.

Jānītis atlēca sāņus, bet odze pasteidzās aizbēgt, viņa zināja, ka no tiem cilvēkiem, kuŗi kustas, ir jābēg.

Gluži bāls Jānītis steidzās uz mājām. Kā viņš bija varējis piemirst mātes brīdinājumu, lai kraujas piekājē neguļ un nesēd, jo kraujā mājojot čūskas! No uztraukuma un bailēm sirds viņam stipri pukstēja.

Bet vēl stiprāki pukstēja sirds čakstiņu mammai, kad viņa nolaidās uz ozola zara pie saviem bērniem.

«Mīļie bērniņi,» — viņa teica, — «dziedāsim nu un pateiksimies Radītājam, ka mūsu Jānītis ir sveiks un vesels.»

«Čak-čak-čak-čak» — priecājās mazie čakstiņi, ka māte atļāvusi atkal dziedāt.

Musturs.

— Tev vajaga, Kārlīt, matus griezt. Kā tu gribi?

— Taisni tā, kā papum, — uz augšu un vidū caurums.

Izskatās pēc tāda.

— Janci!.. Juri!.. Ko tad jūs abi tur kokā sakāpuši?

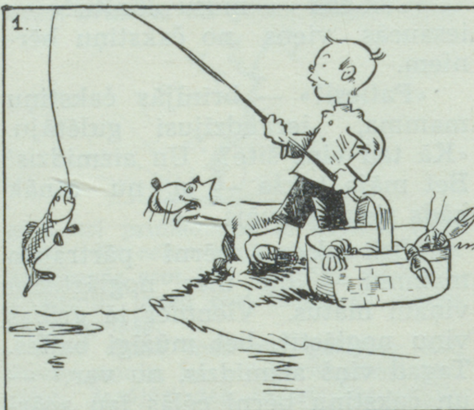
— Jancis, māmiņ, gribēja nupat noraut ābolus!

— Un ko tad tu dari?

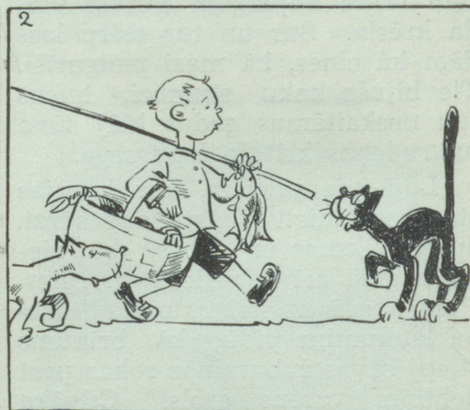
— Es gribēju... viņu atrunāt...

E. R.

Raugi — ar zvejniecību ņemas draugi

Jānīts vēžus naktī ķēris,
Pilnu tarbu ar tiem bēris,
Nu ar Duksi gaida abi,
Lai šiem zivis kožas labi.

Makšķernieki mājās dodas,
Ņuris tūdaļ klāt tiem rodas;
Ošņā gaisu — labi vien,
Zivju zupa būs, nudien!

Ņurim zivju smarža maigā
Nedod mieru, un viņš staigā,
Kamēr virtuvē ir ticis,
Jānīts lomus kur jau licis.

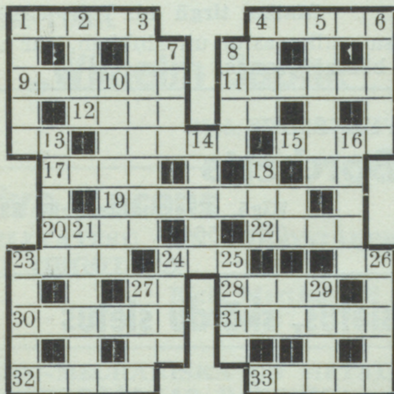
Ņuris zivīs kā grūž nagus,
Vēzis ceļ no groza ragus:
Ņura asti tver kā spailēs —
Nu mūk našķis lielās bailēs. L. Š.

Atbildīgais redaktors: Kapteinis J. ĶIKULIS.
Izdevējs: AIZSARGU ŠTĀBS, «ŽURNĀLS AIZSARGS».

Grāmatspiestuves A.-S. «ROTA», Rīgā, Blaumaņa ielā 38-40. 7628

Krustvārdu mīkla Nr. 11

(M. V.)

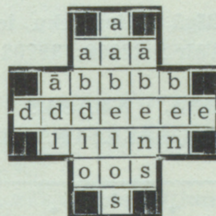

Līmeniski: 1 — upe Anglijā, 4 — valsts Āzijā, 9 — Viduseiropas iedzīvotāji, 11 — met. savienojums (ķīmijā), 12 — redzes organi, 15 — figūra, 17 — pils. Norvēģijā, 19 — pils. Latvijā, 20 — labības žāvētava, 22 — kalni Amerikā, 23 — upe Sibirijā, 28 — upe Spānijā, 30 — iegūt, laimēt, 31 — smagumi, 32 — zemes strādnieks, 33 — dziedinātājs (slimībās).

Stateniski: 1 — pūšamais instruments, 2 — iekšējs organs, 3 — siev. vārds, 4 — ceļa rādītājs, 5 — rūpes, 6 — meža dzīvnieks, 7 — pārmācīt, sodīt, 8 — zemes ass gals, 10 — puķe, 13 — čūska, 14 — pajūga daļa, 16 — meža zvērs, 18 — štāti Ziemeļamerikā, 21 — valsts Āzijā, 23 — pilsēta Krimā, 24 — balss, 25 — upe Francijā, 26 — zivs, 27 — nedārgs, 29 — krāsotāja piederumi.

Māģiska krusta mīkla Nr. 12.

(K. O.)

Burtus pārstādot jāatrod: 1. Dzelzceļa stacija Latvijā; 2. Kūrorts Latvijā; 3. Anglis.

Krustvārdu mīklas Nr. 10 atrisinājums:

Līmeniski: 1 — Praha, 3 — Jelgava, 8 — lits, 9 — dūmi, 10 — ūpis, 11 — taiga, 12 — sīks, 14 — ēters, 16 — es, 19 — Brindīzi, 21 — kase, 24 — ābece, 25 — arfa, 26 — iz, 27 — ners, 28 — meli, 29 — Sasmaka, 30 — kauss.

Stateniski: 1) plus, 2 — Rīgi, 4 — em, 5 — litrs, 6 — Ūri, 7 — abas, 9 — diegi, 15 — emīrs, 17 — krievs, 18 — Adena, 19 — bads, 20 — Zāra, 21 — Kama, 22 — sils, 23 — ezis.

Tāpēc.

— Pēterīt, kāpēc tev tik netīras rokas?

— Es nupat seju mazgāju.

Labs rēķinātājs.

— Jānīt, kamdēļ tu atņēmi māsiņai ābolus?

— Es gribu paskaidrot, cik paliek pāri, ja no desmit āboliem atņem piecus.

— Bet kādēļ tad tu ābolus neatdodi atpakaļ?

— Lai viņa neaizmirst, cik palika pāri.

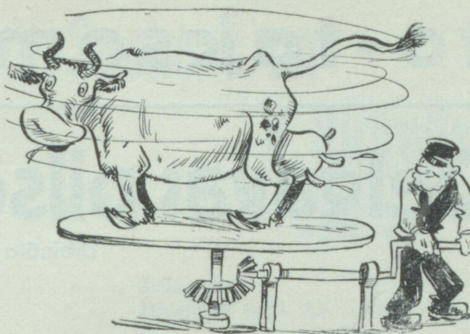
Pēc vēlēšanās.

— Lai atgūtu savu aizdoto naudu, es taču nevaru kavēt darbu un katru dienu nākt pie jums to iekasēt!..

— Pareizi! Bet sakiet, lūdzu, kā ir ar svētdienu, vai tad jums ir laiks?

— Jā, svētdiena man ir brīva.

— Labi, tad turpmāk nākiet katru svētdienu.

Visjaunākās sistēmas centrifūga.

Atjautīgs vecītis.

Vecs vecītis gana govi. Laiks karsts un vecītim uzmācas miegs. Pa to laiku viņa govs piegājusi pie kaimiņa siena kaudzes un mielojas. Kaimiņš, to redzēdams, saceļ traci un vecīti iesūdz tiesā, pieprasīdams no viņa zaudējumu segšanai simts latus.

Tiesnesis nopratina vecīti:

— Cik jums gadu?

— Piecpadsmit.

— Piecpadsmit? Jūs laikam te gribiet jokus dzīt? Jums taču galīgi sirma bārda...

— Ja mana govs stundas laikā varēja apēst sienu par veseliem simts latiem, tad kamdēļ man nevar būt piecpadsmit gadu?

Labākais pierādījums.

— Sieviete taču ir drošsirdīgāka par vīrieti!

— Nav taisnība. Sieviete no peles bīstas.

— Nu ja, bet vīrietis pats bīstās no šādas sievietes.

Draudi.

— Ja tu, Edgar, nedosi naudu mūsu šķiršanās prāvas vešanai, tu to nožēlosi, jo vēlāk es par šķiršanos negribēšu vairs ne dzirdēt!

Netiešs iespaids.

— Jā, mīļais draugs, vīns raisa mēli... Kad es kādu pudeli esmu iztukšojis un pāreju mājās — tev vajadzētu dzirdēt, cik mana sieva tad top runīga!

Pirmā Jelgavas ratu būvētava

V. Liekniņš

Kr. Barona ielā Nr. 6. Tālr. 611.
Grand Prix — zelta, sudraba medaļas Zemgales izstādēs.
Speciāli: pareiza zirgu apkalšana un visu ratu remontu izpildīšana.
Krājumā: Līnijrati, orītes, vieglie un smagie atsperu rati, darba rati, pilsētas un lauku raspuskas, ragavas un kamanas.
Pērk dažādus koka materiālus. Darbs garantēts.

Parfimēriju, krāsu un tapēšu tirgotava

A. Abramsons

Jelgavā, Katoļu ielā Nr. 4. Tālr. 11.
Veikals: Lielā ielā Nr. 10. Tālr. 670.

„A.T." **Konditoreja un kafejnīca**
Jelgavā,
Lielā ielā 16. Tālr. 665 un
Zemgales kluba paviljons
Pils ielā 42. Tālr. 385.

I. šķiras «Auto-restorans»

Jelgavā, Poruka ielā 3. Tālr. 434.
Pirmklasīga bufete un virtuve. Atspirdzinoši dzērieni un laipna apkalpošana. Iebraucējiem glīti iekārtotas istabas. Ekonoms **M. Jansons.**

E. un K. Bāreņi

Velosipēdu, mūzikāliju, radio, elektrotechnisku priekšmetu veikals.

Jelgavā, Katoļu ielā Nr. 18. Tālr. 685.

Speciāls pulksteņu, zelta un sudraba lietu veikals un darbnīca

H. Berkovičs

Jelgavā, Katoļu ielā Nr. 12.

J. Bērziņš

Jelgavā, Lielā ielā Nr. 5. **sedlinieks, tapsētājs un ratu būvētājs** — pieņem visus šai arodā attiec. pasūtījumus un izlabošanas darbus. Piedāvā: **kamanas, līnijratus, sedlus, zirgu lietas** u. c.

Dārzniecība

M. Blumentals

Jelgavā,
Palīdzības ielā 1. Tālr. 808.
Puķu veikals Katoļu ielā 37.

Koku apstrādāšanas rūpniecība

J. Būmanis

Jelgavā, Lietuvas ielā 16/18. Tālr. 823.
Izgatavo: logus, durvis, kantoṛa, veikala iekārtas. Izved: jaunbūves un remonta darbus.

V. Sochens un V. Birģelis

Koku zāģētava un būvmateriālu tirgotava

Jelgavā,
Bauskas ceļā 11. Tālr. 374.

J. un A. Ceļmalnieka

Zemkopības rīku un mašīnu darbnīca, čuguna un misiņa lietuve. Autogēniskā un elektriskā metināšana.

Jelgavā Lietuvas ielā 22. Tālr. 187.

J. Celmiņš

Jelgavā, Katoļu ielā 5.

PULKSTEŅI, ZELTS, SUDRABS, KRISTALS UN DZINTARS.

ĶĪMISKĀ TĪRĪTAVA UN DRĒBJU KRĀSOTAVA

P. Čerņišova

Jelgavā, Pētera ielā Nr. 9.

DZELŽU UN TĒRAUDA PREČU TIRGOTAVA

H. Dannemans

Jelgavā,
Katoļu ielā Nr. 24. Tālr. 174.

Vilh. Dobberts

GAĻAS UN DESU TIRGOTAVA
Dib. 1919. g.
Jelgavā, Uzvaras ielā Nr. 3. Tālr. 127.
Izrīkojumiem rabats.

SPECIĀLA MANUFAKTŪRAS PREČU TIRGOTAVA

R. Efraimsons un P. Jakobsons

Jelgavā, Lielā ielā 1. Tālr. 369.

J. Eimaņa

DROGU, PARFIMĒRIJU un KRĀSU TIRGOTAVA

Jelgavā, Katoļu ielā Nr. 40. Tālr. 82.
Lielā ielā Nr. 53.

SPEDICIJA

P. Grantiņš un V. Rode

Jelgavā,
Katoļu ielā Nr. 49. Tālr. 87 un 274

OPTISKS, FOTOGRAFISKS, RADIO UN ELEKTROTECHNISKS VEIKALS

N. Šiliņš

Jelgavā,
Pils ielā Nr. 14. Tālr. 400.

T. Heimanis

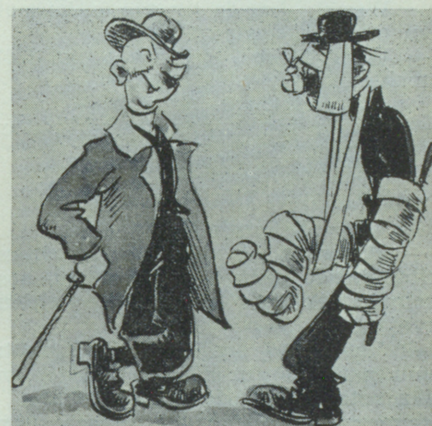
DRĒBNIEKU MEISTARS
Jelgavā, Pils ielā 36. Tālr. 484.
Dipl. Vīnē 1929. g., Berlīnē 1907. g.
Pieņem pasūtījumus uz elegantiem kungu apģērbiem un mēteļiem.

Dāmu un kungu apģērbi. Manufaktūras, modes un sīkpreču lieltirgotava

Brāļi Hiršmaņi

Jelgavā, Katoļu ielā 3. Tālr. 153.

Nodevis sevi.

— Sakiet, vai jūs arī, pēc jautri pavadītas nakts, otrā dienā jūtaties kā sadauzīts?
— Nē, — neesmu precējies.

Poēzija un proza.

— Jā, dārgā, mīla ir kā avots tuksnesī.
— ... kur kamieļi var dzesēt savas slāpes.

Atspēlējies.

Vectētiņš sadod savam mazdēlam krietnu porciju žagaru. Uz bērna kliedzieniem piesteidzas viņa tēvs, un redzēdams notikušo, sāk pats sevi nežēlīgi pērt.
— Ko tas nozīmē? — iesaucas vectēvs.
— Jā, kad tu sit manu dēlu, tad es situ tavu, — atbild tēvs.

Dots pret dotu.

— Es vairs sievietēm neticu! Aizvakar es ievietoju precību sludinājumu, un kā pirmā pieteicās — mana līgava.

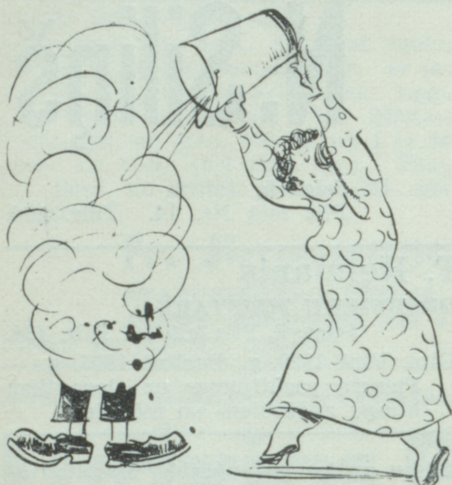
F. A. Cārs **Manufaktūras, modes, galantēriju un veļas tirgotava un rūpniecība**

Jelgavā, Lielā ielā Nr. 2. Tālr. 494.

PĀTIKAS PREČU TIRGOTAVA

A. GUDOVICS

Jelgavā, Uzvaras ielā 3. Tālr. 186.

Romantiska atriebība ar sērskābi.

Pareiza atbilde.
— Kāpēc gailis dziedot aizver acis?
— Tāpēc, ka ar to viņš grib vistām parādīt, ka prot dziedāt bez notīm.

Laipna pakalpošana.
— Viesmīl, šeit ir tik tumšs, ka pat savu muti grūti atrast!
— Vai atļausiet, jaunkundz, palīdzēt uzmeklēt?

Moderns bērns.
— Saki, papiņ, kas tas ir par putnu ar tām garām kājām?
— Tas ir stārķis, meitiņ.
— Bet, papiņ, stārķu taču neesot!

Rekomendācija.
— Pirms es jūs pieņemu darbā, es gribu redzēt kādu rekomendāciju, kas liecinātu par jūsu uzticamību un labu uzvešanos.
— Varu jūsu prasības apmierināt: esmu par labu uzvešanos pirms soda laika notecēšanas izlaists no cietuma.

APTIEKA

H. Cinovski

Jelgavā,
Mātera ielā Nr. 30. Tālr. 464.

P. Dučkena aptieka

Jelgavā,
Lielā ielā Nr. 47. Tālr. 163.

APTIEKA akc. sab.

J. Hertels

Jelgavā,
Pasta ielā 13. Tālr. 460.

Lauvas aptieka

Jelgavā,
Uzvaras ielā 5. Tālr. 32.

Dāmu un bērnu apģērbi

R. Šrāge

agr. «Rīgas veikals»
Jelgavā,
Katoļu ielā 9. Tālr. 831.

SĒKLU UN LABĪBAS TIRGOTAVA

Jēkabs Rožanskis

Jelgavā,
Lietuvas ielā 6. Tālr. 344.

Labības un seklu tirgotava

Brāļi A. un H. Rozenbergi un N. Matisons

Jelgavā, Tērbatas ielā 24 un Lietuvas ielā 18. Tālr.: 256 un 671.

Ūdensvadus, kanālizācijas, artēziskās akas, arī uz laukiem. Krājumā: **sūkņi, ūdenstvertnes, vannas, krāsniņas** u.t.t. **Uzvaras ielā Nr. 5.**

T. Rozenvalds

Maizes ceptuve un pārtikas preču tirgotava

L. Rumels

Jelgavā, Lielā ielā 83. Tālr. 240.

Zirgu lietu veikals un darbnīca

J. Sējējs

Jelgavā, Katoļu ielā 56. Tālr. 738.
Vislielākā izvēle.

H. Šmuskovics

Jelgavā, Pils ielā 18.

Piedāvā aizsardzēm un aizsargu sportistiem **cepures,** izgatavotas paša darbnīcā, kā arī **jostas** un visus pārējos **formas piederumus.**

DROGU, KRĀSU, FOTO, TAPEŠU, BRIĻĻU UN PARFIMĒRIJU TIRGOT.

O. Šulcs

Jelgavā, Katoļu ielā Nr. 16,
(iepretim Latviešu biedrībai).Tālr. 126

Koloniāl- un tabakas preču tirgotava

F-ma E. Švāger

Īpašn. **E. Goltc.**
Jelgavā, Pils ielā 30. Tālr. 238.
Milti, klijas un lopbarība.

SĒKLU UN LABĪBAS TIRGOTAVA

S. Tāls

Jelgavā, Katoļu ielā 58.
Tālr. 122.

FR. TENNES

TIPOGRAFIJA, LITOGRAFIJA, RKSTĀMLIETU TIRGOTAVA
Dib. 1922. g.
Jelgavā, Pasta ielā Nr. 23.
Tālr. 232.

LABĪBAS UN SĒKLU TIRGOTAVA

G. Ūdris

Jelgavā, Katoļu ielā Nr. 60.
Tālr. 706.

TABAKAS UN KOLONIĀL-TIRGOTAVA

Elijas Veiss

Jelgavā,
Lielā ielā 34. Tālr. 119.

A. Viencevičs

gaļas un desu rūpniecība
Jelgavā,
Viestura ielā 14. Tālr. 510.
Lielā ielā 4. Tālr. 560.

ĀDU UN ZIRGU LIETU TIRGOTAVA
Pastalas un koka tupeles. Vairumā un mazumā.

I. Vulfs

Jelgavā, Katoļu ielā 6. Tālr. 740.

Modes, veļas un sīku preču tirgotava

A. Zanderbeks, Jelgavā

Lielā ielā Nr. 6. — Zeķes, cimdi, dāmu un kungu veļa. Modernas garnitūras kleitām. — Čemodāni, portfeļi.

Pārtikas preču, miltu un tabakas tirgotava

Kr. Ziemelis

Jelgavā,
Uzvaras ielā 32. Tālr. 720.

MĒBELES
vienmēr krājumā, pieņem pasūtījumus uz visādām mēbelēm.

J. Zusters

Lielā ielā Nr. 31.

Koloniāl- un tabakas preču tirgotava

M. Zveins

Jelgavā,
Lielā ielā 32. Tālr. 260.

Recenzija.

— Nu, Džonīt, ko tu tā avīzē iekodies?
— Es lasu recenziju par savu ielaušanās zādzību pagājušā naktī.

«Labdaris».

Pie plašā apkārtnē pazīstama filantropa durvīm klauvē kāds kungs.
— Kundze, — viņš saka namamātei, kuŗa tam atveŗ durvis, — es gribēju griezt jūsu vērību uz kādu ļoti trūcīgu ģimeni, kuŗa nonākusi neciešamā stāvoklī. Tēvs pazudis bez vēsts, māte ir tik slima, ka pati nevar strādāt, un bērni cieš badu. Bez tam vēl, šinīs dienās tiem būs jāatstāj savs dzīvoklis, jo īri tie nav maksājuši par vairākiem mēnešiem. Vai jūs negribētu viņiem palīdzēt, vismaz samaksājot viņu nokavēto īri?
— Ak, nabadziņi! — iesaucas kundze — bet sakiet, labais cilvēks, kas esiet jūs, kas tik pašaizliedzīgi rūpējas par postā nonākušiem ļaudīm?
— Es esmu tās mājas saimnieks, — skumjā balsī atbild «labdaris».

Daugavpils tautas konservātorija

Daugavpilī, Aizsargu ielā 24, tālr. 2333
Pilna mūzikāla izglītība. Darbojas klavieŗu, vijoles, trompētes, dziedāšanas un teorētisko priekšmetu klases.
Mācību sākums 9. septembrī.

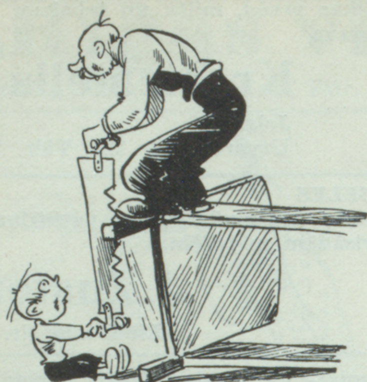
J. Siliņa ādu lieltirgotava

Jelgavā, Katoļu ielā Nr. 2. Tālr. 390.

LABĪBAS TIRGOTAVA

„Zelta Zvaigzne"

Jelgavā, Kr. Barona ielā Nr. 2. (pie tirgus). Tālr. 231.

Amputācija.

Drauga padoms.

— Kas tad tev, ka tu sataisījis tik dusmīgu seju?

— Šausmīgas zobu sāpes. Vai nezini kādu līdzekli?

— Klausi mani — zāles nelieto. Vakar man arī sāpēja zobi. Bet tad es aizgāju mājā, sieva mani noskūpstīja — un zobu sāpes bija kā ar roku atņemtas.

—Paldies par padomu. To es labprāt ievērošu. Bet kā tu domā: vai tava sieva būs pašlaik mājās?

Piespiesta atzīšanās.

Precinieks: «Ieviņ, tavā dzimšanas dienā es gribu tev dāvāt rotu ar tik daudz pērlēm, cik tev gadu.»

Māte: «Mīļais znotiņ, mēs jau sen gribējām jums atzīties, ka Ieviņai ir daudz vairāk gadu, nekā to sākumā teicām.»

Dārgas atmiņas.

— Anniņ, kas tev tai medaljonā?

— Vīra matu sproga.

— Tavs vīrs taču vēl dzīvs.

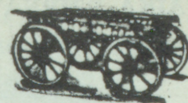
— Protams! Bet viņam tagad nav neviena matiņa uz galvas!

Brāļi Jankelsoni

Piedāvā zem garantijas **atsperu un darba ratus, riteņus un visas koka apstrādāšanas mašīnas.**

Liepājā, Esperanto ielā 12. Tālr. 1519.

K. Gertners

Liepājā, Brīvības ielā 29.
Tālr. 430.

MĒCHANISKA DARBNĪCA, ČUGUNA UN METALLU LIETUVE.

Pieņem dažādus remontdarbus un jaunpagatavojumus.

Priekšstāvniecība no SKF lodīšu gultnēm un «ASEA» elektromotoriem.

S. Izraelits un R. Epšteins

ATKL. SAB.

Manufaktūras preču tirgotava

Liepājā, Graudu ielā 41.
Tālr. 637.

Rīgā, Skārņu ielā Nr. 25.
Tālr. 28334.

Augusts Plœgerts

BŪVUZŅĒMĒJS

Liepājā, Ulicha ielā 66.
Tālr. 626.

KOKU EKSPORTS

H. Hiršbergs

Liepājā, Lielā ielā Nr. 16.
Tālr. 219.

FORD automobiļi,
FORDSON traktori,
DKW motocikleti,
OMEGA velosipedi.

Gotfrīds Kurce

Liepājā, Helēnes ielā 2.
Tālr. 671.

MĒCHANISKA DARBNĪCA

K. SPROĢIS

Liepājā, Jaunā ostmalā Nr. 4.
Tālr. 1636.

Tīra! Balina! Nebojā!

TIKAI ZIVTIŅA ZIEPES

Liepājas Privātklīnika

Dr. Brēma un Dr. Christiani

Ulicha ielā Nr. 39.

SABIEDRĪBA

Liepājas pulvera fabrika

Izgatavo šaujamo dūmu pulveri, akmeņu spridzināmo pulveri un spridzināmās vielas.

LIEPĀJĀ
Zivju ielā Nr. 12,
tālr. 550,
latv. manufaktūras, kleitu, veļas, adītu lietu un sīkpreču veikalā

„ĒRGLIS"

vislabākā iepirkšanās vieta.

Turp. pieņ. vērpt linus un pakulas. Pārdod šķietus u. atspoles. Pērk un pārdod dūnas.

Īpašn.
J. un A. Sīvarti

I ŠK. RESTORĀNS

H. Vecvagaris

Bagātīga bufete, silti un auksti ēdieni katrā laikā. Biljardi. Lasāms galds.

Liepājā, Rožu laukumā 1.
Tālr. 724.

LATVIJAS SĒRKOCIŅU FABRIKAS

A/S. «VULKAN»

Liepājā, Feniksa ielā Nr. 4.
Tālr. 197.

VIKANDERA KORĶU RŪPNIECĪBAS A. S.

Liepājā, Kuršu ielā Nr. 9. **Pamata kapitāls Ls 1.500.000.—**

TVAIKA DZIRNAVAS

J. Alperovičs un Ko.

Liepājā, Brīvības ielā 23. Tālr. 230.

FOTO - ATELJĒ

L. Bečalis

Liepājā, Kūrmājas prosp. 8. Tālr. 902.

S. Abramovics

Visu iekš- un ārzemju žurnālu un laikrakstu LIELTIRGOTAVA
Liepājā, Lielā ielā Nr. 22. Tālr. 1170.
Pasta kastīte 203.
Pastā tekošs rēķins 3976.

Finieŗu un galdnieku pieder. tirgotava

P. Berkovičs

Liepājā, Lielā ielā 6. Tālr. 1633.

Finieŗi, galdn. un būvju vaj. vislielākā izvēlē mēbeļu drēbes un spoguļi.

B. Blumbergs

SPEDICIJA -NOMUITOŠANA
Pārvadāju arī dzīves iekārtas iekšzemē. Kastes un iesaiņošanas materiāli arvien krājumā.
Liepājā, Biržas lauk. 18. Tālr. 314, 250

MINERĀLŪDENS IESTĀDE

S.B. Brenners

Liepājā, Kuģinieku ielā Nr. 4.
Tālr. 180.

Brāļu A. un K. Brekteru

MĒCHANISKA DARBNĪCA
Ūdensvadu un artēzisku aku būvētava
Liepājā, Teod. Breikša ielā 32.
Tālr. 839.

R. Bruskin un B. Diner

Liepājā, Biržas laukumā Nr. 19.

TVAIKA DZIRNAVAS

K.-S. M. Cins un biedri

kviešu, rudzu milti, miežu putraimi un grūbas paša izstrādājumā.
Liepājā, Jūŗas ielā Nr. 18. Tālr. 440.

A. Dambrevics

VEF RADIO UN REMONTI
Liepājā, Graudu ielā 54.

TVAIKA DZIRNAVAS

R. Delands

Liepājā, Jaunā ielā 4.
Tālr. 462.

Lielā izvēlē manufaktūras preces, kungu, dāmu gatava veļa un kleitas pēc jaunākiem modeļiem.

O. un S. Dimonts

Pumpura ielā 7. Tālr. 523. Vairumā.

ALUS DARĪTAVA

A. Dollingera

MANTINIEKI

Liepājā.

Viktor Duersts

Liepājā, Lielā ielā Nr. 7.
Tālr. 204.
Rakstāmmašīnas. Izlabošana. Piederumi. Rakstāmmašīnu izīrēšana. Norakstu darbi.

ILGVIĻŅI - MODERNAS FRIZŪRAS

Š. Elinsons

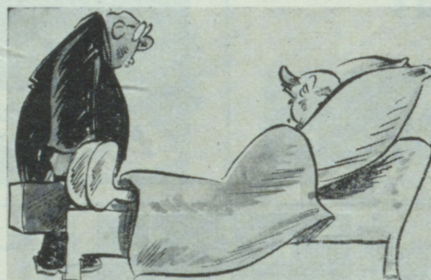
Liepājā, Graudu ielā 43.
Tālr. 1926.

KOKU MATERIĀLU NOLIKTAVA UN ZĀĢĒTAVA

L. Faktors

Liepājā, Jaunā ielā Nr. 8. Tālr. 455.
Piedāvā dažādus būvmateriālus un pērk mazapstrādātus kokus.

Diagnoze.

— Vai vakar, lēkmei atkārtojoties, jūs zobus arī griezāt?
— To, ārsta kungs, es nezinu. Mani zobi atradās uz naktsgaldiņa.

Pārtrumpots.

— Viss, kas ir rets, ir arī dārgs. Piemēram, labs zirgs reti sastopams, tamdēļ viņš dārgs.
— Bet labs un lēts zirgs taču vēl retāk sastopams.

Nav likuma bez izņēmuma.

— Pieklājības dēļ vēl neviens neko nav pazaudējis.
— Tomēr! Autobusā katrreiz savu vietu.

Neticami, tomēr patiesi.

— Direktora kungs, es lūdzu īsu atvaļinājumu: man jāapglabā vecmāmiņa.
— Bet jūs taču viņu apglabājāt jau pirms diviem gadiem!
— Tagad mans vectēvs vēl reiz apprecējās.

Grūta taisnošanās.

— Kārlīt, ja mamma prasa, cik es esmu izdzēris, saki — divas glāzītes.
— Bet ja viņa prasīs, no kā tu esi piedzēries, ko tad lai es atbildu?

SLĪPĒTAVA UN SPOGUĻU DARBNĪCA

S. Feldhūns

Liepājā, Lielā ielā Nr. 14.
Tālr. 752.
Krāsu un glāzu noliktava.

Finieru fabrika A.-S.

LIEPĀJĀ. Tēlegr. adr.: «FANERA».
Tālruņi:
Fabrikas kantorim 1447, 1042.
Pilsētas kantorim 108, 504.

J. C. Freimans

KAFIJAS LIELTIRGOTAVA
Liepājā, Bāreņu ielā Nr. 35.
Tālr. 851.
Mazumā Pēteŗa ielā Nr. 9.
Tālr. 156.

KUĢU AĢENTŪRA

Paul Gassner & Co.

Liepājā, Jūŗas ielā Nr. 7.
Tālr. 44 un 940.

AUGĻU TIRGOTAVA

R. Gliks

Liepājā, Kr. Barona ielā 9.
Tālr. 1389.

H. Grattums, Liepājā

PUĶU VEIKALS
Graudu ielā Nr. 48.
Tālr. 1030.
Dārzniecība Kungu ielā 38.
Tālr. 1031.

KOKU ZĀĢĒTAVA

Konst. Hinše

Liepājā, Preču ielā Nr. 9.
Tālr.: 291, 991.

TABAKAS LIELTIRGOTAVA

M. Hiršmans

Liepājā, Lielā ielā Nr. 22.
Tālr. 952.

Eižens Jonas

Liepājā, Vītolu ielā Nr. 4.
Tālr. 634.
Speciāls veikals un darbnīca svariem. atsvariem un mēriem. Svaru zīmogoš.

S. Kabalkins

IMPORTS UN EKSPORTS
Liepājā, Lielā ielā Nr. 5.
Tālruņi: kantorī 152.
Privāt. 449.

Bērna prāts.

Kārlītim ir mazs brālītis, kuŗš neganti bļauj.
— Māmiņ, vai brālītis ir no debesīm sūtīts?
— Bez šaubām, bērniņ!
— Zini, māmiņ, es domāju, ka eņģeliši ļoti priecājas, ka tikuši no viņa vaļā.

Izklaidība.

Krustmāte: «Cik es esmu izklaidīga! Nemanīju, ka esmu apēdusi gandrīz visas kūkas.»
Krustdēls: «Un aiz izklaidības esi iebāzusi kabatā arī vienu gabaliņu, krustmāt.»

Restorānā.

— Viesmīl, buljons par vēsu!
— Apžēlojaties! Ceturto dienu viņu jau sildām!

Grāmatveikalā.

— Vai jūs negribat nopirkt manu grāmatu: «Kā es iemācījos fotografēt?
— Es pērku tikai veselas bibliotēkas.
— Tā jau ir visa mana bibliotēka.

Atgādinājums.

Gar gaļas veikalu iet divas draudzenes.

— Skaties, Elziņ, cik orīģināli, — saka draudzene, rādīdama uz skatu logu, — cūkas galva ar cīsiņu zobos.

— Vai, Matildiņ, cik labi, ka tu man to parādīji — es gandrīz būtu aizmirsusi Arnoldam nopirkt cigārus.

Nopietna apņemšanās.

— Tā tad tu domā, atmest dzeršanu.

— Jā. Es pat nopirku nazi bez korķu velkamā.

Draugu starpā.

— Kāpēc īsti tava sieva aizbēga?

— Viņa teica: «es nevaru vienā mājā dzīvot ar tādu muļķi.»

— Jā, patiesi, muļķiem dažreiz gadās laime.